DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

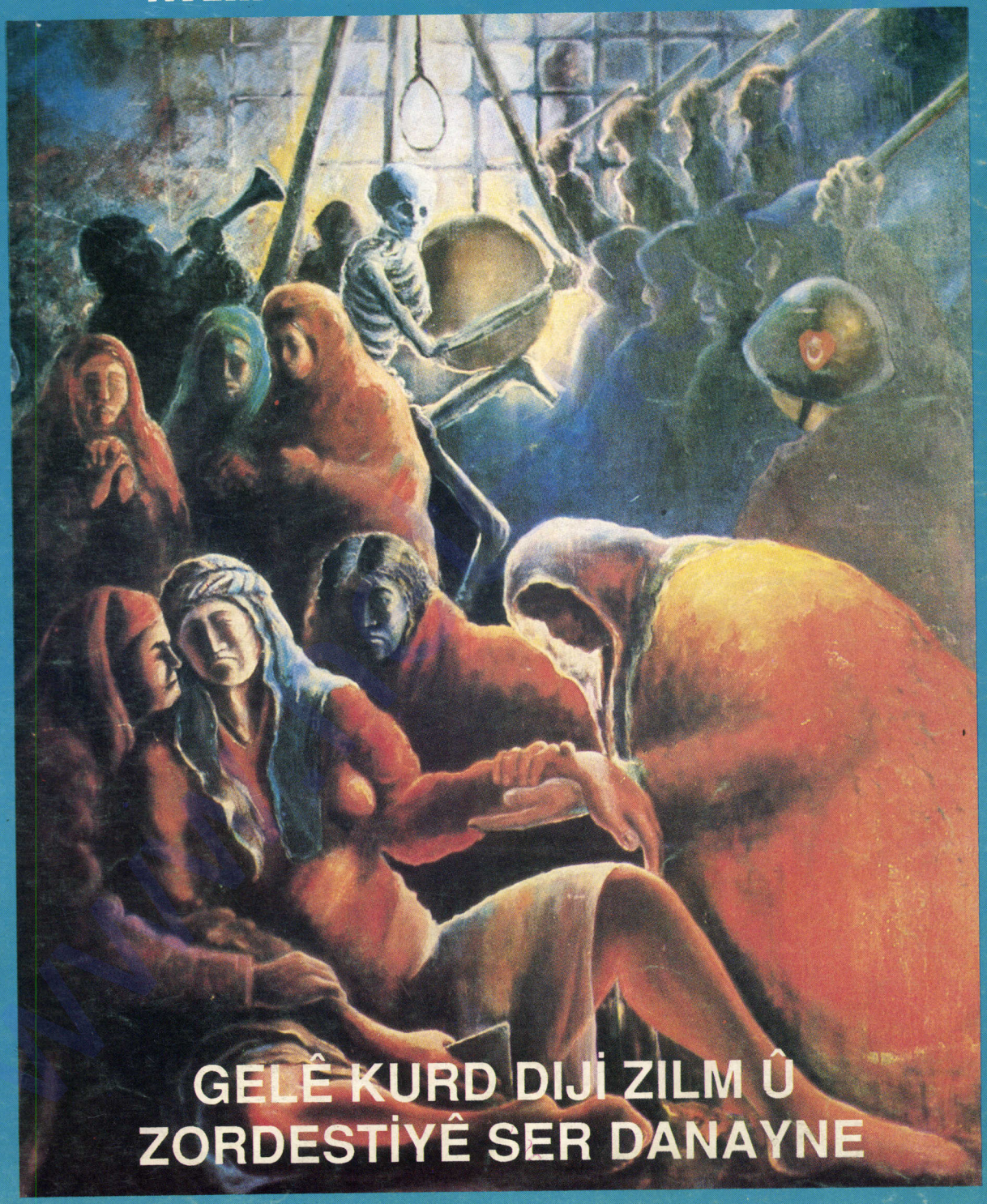

GELÊ KURD DIJI ZILM Û ZORDESTIYÊ SER DANAYNE

YIL : 1 SAYI : 7 EKİM-KASIM 1990 FİYATI 5000 TL. (K.D.V Dahil)

DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Süreç İnşaat Turizm Yayıncılık Ticaret Limited Şirketi
Adına Sahibi
Hikmet ÇETİN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Kamil ERMİŞ

HUKUK MÜŞAVİRLERİ
Ercan KANAR - Eren KESKİN
Kamber SOYPAK

YAZIŞMA ADRESİ
Atatürk Bulvarı Emlak Bankası Apt.
B. Blok No: 146 Kat: 7 Daire: 28
Aksaray - İSTANBUL
TEL: 513 23 56

DİYARBAKIR İRTİBAT BÜROSU
Fehim IŞIK
İnönü Cad. Karaman İşhanı Kat: 4 No: 35
DİYARBAKIR

AVRUPA TEMSİLCİSİ
N. KESEN
Postfach 1541 5040 Brühl 1
F.ALMANYA

BANKA HESAP NO
Hikmet Çetin adına
Türkiye İş Bankası Aksaray Şb.
Yurtiçi: 938204 nolu cari hesap.
Yurtdışı : 30100 - 7464 nolu
Döviz Tevdiat Hesabı

ABONE KOŞULLARI
Yıllık: 50.000 TL.
Altı Aylık : 25.000 TL.
Avrupa: 100 DM.
ABD: 67 Dolar
Avusturalya : 75 Avusturalya Doları

İLAN TARİFESİ
Arka Kapak: 600.000 TL İç Kapak: 450.000 TL. İç Sayfalar : 300.000 TL. Yarım Sayfa: 150.000 TL. 1/4 Sayfa: 75.000Tl.
Kapak fotoğrafı: H. Saydan
Baskı : Yıldızlar Matbaası

İÇİNDEKİLER

Deng'den SUNU 1

OLAYLAR ve GÖRÜŞLER
Körfez Bunalımı ve Saddam Hüseyin'in Yanlış Hesapları
Kemal BURKAY 2-10
Devlet Kürdistan'da İnsan Haklarını Çiğnemeye Devam Edeceğini Avrupa Konseyi'ne bildirdi
C. MERT 11-16

ARAŞTIRMA - İNCELEME - BELGE
Kürt Derneği'nin 1945'te San Fransisko Konferansı'na Gönderdiği "Muhtıra"
Nesimi FIRATLI 17-25

RÖPORTAJ
Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) Genel Sekreteri Celal TALABANİ ile Röportaj 26-31
Kürdistani Cephe'den Kürdistan Demokratik Halk Partisi Temsilcisi "İMAD" ile Röportaj 32-33

KADINLARIMIZ
Kadınlara İlişkin Kararnameler ve Kürt Kadını
F. KARAHAN 34-35

GÜNCEL GELİŞMELER-HABER-YORUM
DENG'in Diyarbakır Temsilcisi Fehim IŞIK'tan Cezaevi Mektubu 36-37
Kitle Çizgisinde Yükselen Direnişler ve Bir Zaferin Öyküsü
R. BERİVAN 38-44
Kitleler ve Tüm Onurlu İnsanlar Haykırıyor 45-54
İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi'nin 3. Olağan Genel Kurulu ve "Anadil'de Konuşma Hakkı'nın Yankıları
F. GÜVEN 55-58
Eğit-Der Sendikal Mücadele ve Eğit-Sen
A. ZELAL 59-62
Azgınlaşan Devlet Terörü ve Mela İbrahim Olayı.
A. BIŞAR 63-71
"Genç Kadınlar Seçilerek Tugay'a Götürülmekle Tehdit Ediliyor 72-73
İşveren Diyarbakır Belediyesi İşçi Haklarıyla Oynuyor 74-75

KÜLTÜR-SANAT / ÇAND Û HUNER
Dersên Zmanê Kurdi/ Kürtçe Dil Dersleri IX **BARAN** 76-77
Gotinên Pêşiyan/Atasözleri Berhevkar : **B. ZINAR** 78
Helbest/Şiir (Cana Mın) **Çiya SİPAN** 79
Mûsiq/Müzik - Pêkeni / Fıkra 80

www.nrcarve.com

DENG'den SUNU

Merhaba;

Dünya hızlı bir değişim sürecini yaşıyor.

Avrupa'da esen barış, özgürlük ve yumuşama rüzgarları 40 yıldır hüküm süren soğuk savaşın bittiğini müjdeleyen yeni uluslararası ilişkileri örüyor.

NATO ve VARŞOVA Paktlarının 22 üye ülkesi Atlantik kıyılarından Ural dağlarına kadar iki kampın ellerindeki silah miktarının karşı taraf için "tehdit" oluşturmayacak düzeye indirilerek eşitlenmesini öngören Avrupa Konvansiyonel Kuvvet Antlaşması'nı geçtiğimiz günlerde imzaladı.

Böylece AKKA (Avrupa Konvansiyonel Kuvvet Antlaşması) 22 ülkeyi kapsayan iki kampın "konvansiyonel silahlarının birbirlerine karşı tehdit" oluşturmayacak sayıya getirmesini garanti ederken" kurulan Yeni Avrupa'nın da yolunu açarak 19 Kasım 1990 günü Paris'te toplanan AGİK'in özlenen boyuta ulaşabilmesine de zemin hazırladı.

Ardından da, 1975 yılında yürürlüğe giren "Helsinki Nihai Senedi"ni daha bağlayıcı ve kalıcı hükümlerle teyid eden **"Yeni Avrupa için Paris Sözleşmesi"** AGİK sürecini kurumlaştırdı. 21 Kasım 1990 günü 34 ülke tarafından imzalanan PARİS SÖZLEŞMESİ yeni uluslararası ilişkilerde, "çoğulcu demokrasiye, insan haklarına, ulusların, ulusal azınlıkların hak eşitliği"ne birinci planda yer veriyor, 1950 yılından bu yana hüküm süren soğuk savaşın bittiğini resmen ilan ediyor.

AGİK Zirvesi'ne katılarak, PARİS SÖZLEŞMESİ'ni imzalayan ülkeler arasında **Türkiye** de var. Ama, Türkiye'de hâlâ demokrasi yok. Bu ülkede barış rüzgarları değil savaş fırtınaları esiyor. Bu ülkede, işçilerin grev hakkı yok, toplantı ve gösteri yürüyüşü kanunu anti-demokratiktir. Kamu çalışanları **sendikal haklar** için canlarını dişlerine takmış mücadele ediyorlar, devlet ise onların üzerine terör estirerek yürüyor, onları gözaltına alıyor, tutukluyor, copluyor, toplantılarını, yürüyüşlerini yasaklıyor. Memurlar "zam" alamıyor, düşük ücretle çalışan kamu görevlileri sefalet içinde çırpınıyor. Halk aç-susuz ve perişan. Temel hak ve özgürlükleri prangaya vurulmuş.

Türkiye'de **İdamların infazı** gündeme getiriliyor, zindanlarda çürütülen insanlarımız için hücre **tipi cezaevi** uygulamalarına başlanıyor. Kürdistan'da zaten olmayan insan haklarının askıya alındığı Avrupa Konseyi'ne resmen bildiriliyor. Militarizm dizginlerinden boşalmış, Kürdistan yakılıp yıkılıyor. Sansür ve Sürgün Kararnameleri işletiliyor. Basın susturulmuş, aydınlar, bilim adamları konuşturulmuyor, yayınlar yasaklanıyor, kitaplar yakılıyor.

Bütün bunlar olurken Avrupa demokratlaşıyor, daha çok yumuşuyor ve silahsızlanıyor. Ama bu barış ve yumuşama sürecini yaşayan Avrupa ne yapıyor? Silahlarını Ortadoğu'ya sevk ediyor. Kendisi silahsızlaşırken Türkiye'yi bu kez daha çok modern silahlarla donatıyor. Avrupa bir çifte standardın ağır günahlarını ve büyük sorumluluğunu bir kez daha yükleniyor.

Daha dün, SADDAM'ı kimyasal silahlarla, **kıyamet toplarıyla** donatırken günah üstlenmişti. Bugün de kendisi silahsızlanırken, modern silahlarıyla Ortadoğu'nun, Türkiye'nin gözlerini kamaştırıyor, onların **savaş** iştahını kabartıyor.

Onlar kendileri barış, demokrasi ve özgürlük içinde yaşarken, yoksa mazlum halkların birbirlerini kırmalarını mı istiyorlar? Kendi başlarından attıkları modern silahları sömürgeci devletlere altın tepside sunarak, acaba, onların mazlum halkları zincirlerle yönetmesini desteklemiş olmuyorlar mı? Avrupa, tüm dünyada savaş ocakları yok edilmedikçe, zulüm ve baskı çarkları parçalanmadıkça, düşlediği barış ve yumuşama zemininde kendisinin de rahat olamayacağını da bilmelidir.

Değerli Deng Okurları,

Avrupa'da insanlar barış ve yumuşama ikliminin coşkusu içinde sarmaş dolaş olurken Türkiye'de insanlarımız kendi anadilleriyle konuştukları için tutuklanıyor, zindanlara tıkılıyor. Vedat AYDIN, İnsan Hakları Derneği'nin Genel Kurulu'nda kendi anadiliyle (Kürtçe) konuştuğu, Av. Ahmet Zeki Okçuoğlu da ona tercümanlık ettiği için tutuklandılar.

Deng dergisi, **Sansür ve Sürgün Kararnameleri**'ne karşı direndiği ve kampanyalar açtığı için yeni baskılarla boğuşuyor. Deng'in Sansür ve Sürgün Kararnameler'ine karşı açmış olduğu kampanyaya katılan birçok aydın, yazar, yayıncı ve avukat hakkında davalar açıldı.

6. sayımız hakkında yine iki mahkeme tarafından toplatma kararı verildi, davalar açıldı. DGM, dergide yayımlanan yazılardan dolayı T.C.K'nın 142/3. maddesine göre "bölücülük" suçundan dava açarken, **Sulh Ceza Mahkemesi** de, kültür bölümünde yer alan **Kürtçe Müzik** notalarından dolayı, Kürt diliyle yayın yapmayı yasaklayan 2932 sayılı yasaya göre toplatma kararı verdi ve dava açtı.

Bir yandan bu baskıları yaşarken, diğer yandan da Deng okurlarının sıcak ilgileri ve dayanışmalarıyla mücadele azmimiz bilendi. Avrupa'nın çeşitli kentlerinde, 14 Ekim, 20 Ekim, 10 Kasım ve yine 17 Kasım'da **Kürt Basını ve Deng'le Dayanışma Geceleri** düzenlendi. Binlerce insan bu gecelere katıldı ve dayanışmalarını coşkuyla dile getirdiler. Kürt basını ve Deng'le Dayanışma geceleriyle ilgili haberleri, gelecek sayımızda siz değerli okuyucularımıza sunacağız.

Sevgiler ve saygılar.

KÖRFEZ BUNALIMI VE SADDAM HÜSEYİN'İN YANLIŞ HESAPLARI

• KEMAL BURKAY

Irak birliklerinin Ağustos başında Kuveyt'i işgal etmesiyle dikkatler yeniden Ortadoğu'ya çevrildi, tüm bölgeyi kana ateşe boğacak bir savaşın patlak vermesine yol açabilecek bir gerilim doğdu.

Irak diktatörü Saddam Hüseyin, Irak–İran savaşında ateşkes sağlandıktan sonra da dünya kamuoyunun ilgisini sık sık üzerinde toplamaya devam etti. Önce burnunu Lübnan işlerine sokarak burada söz sahibi olduğunu kanıtlamak istedi, Suriye'ye karşı hristiyan general Auon'u destekleyerek Lübnan'da yeni bir iç savaş dalgası yarattı. Daha sonra, İran asıllı İngiliz yurttaşı gazeteci Behzad'ı İngiliz ve İsrail ajanlığıyla suçlayarak idam etti. Elindeki kimyasal silahlar ve uzun menzilli füzeler sayesinde, istese İsrail'in yarısını bir anda yok edebileceğini söyleyerek övündü. Bir ara, nükleer silahları ateşlemekte kullanılan bazı hassas araçları elde etme çabaları günün konusu oldu. Daha sonra "kıyamet topu" olarak adlandırılan uzun namlulu bir topla ilgili olarak günlerce manşetlere çıktı. İlk Arap uydusunu uzaya atmaya hazırlandı.

Belli ki sekiz yıllık kanlı bir savaştan üstün durumda çıkan, elinde bir milyonluk deneyli ve iyi donanımlı bir ordu, kimyasal silahlar ve uzun menzilli füzeler tutan Irak diktatörü, daha büyük projelerin ve hayallerin peşinde idi. Kendine güveni artmış, hırsı büyümüştü. Arap liderliğine oynuyordu. Bir süre önce Bağdat'ta toplanan Arap doruğuyla prestiji biraz daha yükseldi.

Bütün bu gelişmeler içinde Kuveyt'in işgali hiç de beklenmedik bir olay değildir. Sekiz yıllık savaş ve bunu izliyen ateşkes döneminde hızla silahlanan, militarize olan Irak'ın, Saddam Hüseyin gibi hırslı bir diktatörün liderliğinde böylesi bir maceraya girmiş olması şaşırtıcı değil.

Irak, daha önceleri de zaman zaman Kuveyt üzerinde haklar iddia etmiş ve bu küçük ama zengin ülkenin petrollerine göz dikmişti. Geçtiğimiz Temmuz ayı sonlarında yeniden Kuveyt'le arasındaki sorunu ısıttı. Irak diktatörü, savaş sırasında Kuveyt'in fırsattan yararlanarak Irak toprakları içindeki kuyulardan petrol çektiğini iddia etti, buna karşılık 2,5 milyar dolarlık bir bedel istedi. Ayrıca Kuveyt'in OPEC'çe belirlenmiş kotaları aşarak fazla üretimde bulunduğunu, böylece petrol fiyatlarının düşmesine yol açarak Irak'a zarar verdiğini ileri sürdü. Yine, sekiz yıl boyunca tüm Araplar için savaştığını ileri sürerek Kuveyt'in, Suudi Arabistan'ın ve körfezdeki, tümü de şeyh monarşileri tarafından yönetilen petrol zengini öteki Arap ülkelerinin savaş sırasında kendisine verdikleri borçları silmelerini istedi. Bu sonuncusu Kuveyt'in yanısıra ötekilere de yönelmiş bir tehdit idi. Saddam, bu arada birliklerini Kuveyt sınırına yığdı.

ABD herhangi bir Irak saldırısına karşı Kuveyt'i savunacağını söyledi ve bir yandan diplomatik girişimlerde bulunurken, diğer yandan Basra Körfezi'ndeki donanmasını güçlendirmeye başladı. Mısır lideri Hüsnü Mübarek ile Ürdün Kralı Hüseyin, sorunu yatıştırmak için arabuluculuğa soyundular. Kuveyt Irak'a bir milyar dolar ödemeyi, aynı zamanda petrol üretimini azaltmayı kabul etti. Ancak bütün bunlar Irak'ı yatıştırmaya yetmedi. Irak diktatörü, Hitler benzeri yöntemlerle, bir yandan arabuluculara ve ABD'ye Kuveyt'e girmeyeceğine dair teminat verirken, diğer yandan birliklerini ansızın Kuveyt'e soktu ve ülkeyi işgal etti.

Saddam'ın Kuveyt'e yönelik suçlamaları tümüyle bir bahane idi. O, Kuveyt'i işgal etmeyi planlamıştı ve buna uygun gerekçeleri nasıl olsa bulacaktı.. Nitekim işgalin hemen ardından ilhak açıklaması geldi. Irak bunu Arap Birliği yolunda bir adım sayıyor. Demek ki, koşullar elverir ve Irak'ın gücü yeterse, bunu, "birlik yönünde" başka adımlar da izleyebilir...

Güç Dengesi Irak'tan Yana Değil

Irak'ın üstün askeri güçlerikarşısında Kuveyt'in 20.000 kişilik ordusu herhangi bir direniş gösteremedi. 200 kadar uçaktan ise yalnızca bir tanesinin havalandığı belirtiliyor! Kuveyt emiri Şeyh El Sabah, bazı yakınlarıyla birlikte Suudi Arabistan'a kaçtı.

Diğer yandan, Kuveyt'in işgali uluslararası düzeyde büyük bir tepkiyle karşılandı. BM Güvenlik Konseyi işgali sert biçimde kınadı, Irak'ı, koşulsuz olarak birliklerini Kuveyt'ten derhal geri çekmeye çağırdı ve Irak'a yönelik olarak, BM tarihinde şimdiye dek görülmemiş sertlikte bir ambargo kararı aldı.

Daha önce, herhangi bir saldırıya karşı Kuveyt'i savunacağını açıklamış olan ABD, işgal karşısında askeri anlamda birşey yapamadı; ancak, gerek Irak'ı Kuveyt'ten çekilmeye zorlamak, gerekse, Suudi Arabistan'a ve öteki körfez devletlerine yönelik herhangi bir saldırıyı engellemek için bölgeye kara ve deniz güçleri yığmaya başladı. Suudi Arabistan'a ilk anda yüzü aşkın savaş uçağı ile

tepkiyle karşılandı. BM Güvenlik Konseyi işgali sert biçimde kınadı, Irak'ı, koşulsuz olarak birliklerini Kuveyt'ten derhal geri çekmeye çağırdı ve Irak'a yönelik olarak, BM tarihinde şimdiye dek görülmemiş sertlikte bir ambargo kararı aldı.

Daha önce, herhangi bir saldırıya karşı Kuveyt'i savunacağını açıklamış olan ABD, işgal karşısında askeri anlamda birşey yapamadı; ancak, gerek Irak'ı Kuveyt'ten çekilmeye zorlamak, gerekse, Suudi Arabistan'a ve öteki körfez devletlerine yönelik herhangi bir saldırıyı engellemek için bölgeye kara ve deniz güçleri yığmaya başladı. Suudi Arabistan'a ilk anda yüzü aşkın savaş uçağı ile 5000 kişilik bir paraşütçü birliği indirildi. Birçok savaş gemisi Basra Körfezi'ne ve Kızıldeniz'e yöneldi. ABD'nin bölgedeki askeri gücü birkaç gün içinde yüzbine ulaştı ve şu anda 150 bine doğru tırmanıyor. İngiltere ve Fransa da aynı amaçla, hatırı sayılır miktarda hava ve deniz güçlerini bölgeye gönderdiler. Körfeze savaş gemisi ve askeri birlik gönderenler arasında Avusturalya, Kanada ve Yunanistan da var. Federal Almanya ve Japonya ise, "anayasaları gereği" başka ülkelere askeri birlik gönderemediklerini ileri sürerek, Irak'a karşı yürütülen sözkonusu hareketi parasal olarak destekleyeceklerini söylediler.

BM Güvenlik Konseyi, ambargo kararının ardından, onu korumaya yönelik ve askeri eylemlere de olanak veren yeni kararlar aldı. Böylece deniz yoluyla ambargonun ihlalini önlemek mümkün olacak.

ABD, ortak bir askeri harekete Türkiye'yi de katmak, en azından, gerektiğinde İncirlik ve Pirinçlik üslerinden serbestçe yararlanmak için yoğun çaba sarfediyor.

Ortada çok ciddi bir gerilim olduğu açık. Irak diktatörünün Suudi Arabistan'a veya bir başka komşu ülkeye yönelik maceracı bir adımı bir anda sıcak savaş kıvılcımlarını çakabilir. Saddam Hüseyin'in böyle bir çılgınlığa kalkışıp kalkışmayacağını ise kimse kestiremez.

Ancak şu anda, bir milyonluk ve savaş tecrübesi olan bir orduyu elde tutsa da, güç dengesi Irak diktatöründen yana değil. O dünyada yalnız kalmıştır ve Arap ülkelerinin bile desteğine sahip değil. Körfeze askeri birlikler yığmış ABD ve ötekilerle bir çatışma halinde devreye, başta İsrail olmak üzere, başkaları da girecektir ve bu, Ortadoğu'yu bir anda cehenneme çevirebilir. Saddam Hüseyin'in böyle birşeyi göze alması için herhalde tam bir çılgın olması gerekir. Akla gelen en güçlü ihtimal, Saddam'ın şimdilik Kuveyt lokmasıyla yetinmesidir. Ne var ki bu da, kendisinin başlarda sandığı kadar kolay olmayacak. Batılı devletler ve çıkarları onlarla çakışan bölgesel güçler buna göz yummak niyetinde değiller. Ve onlar için Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesi de bu aşamadan sonra yeterli olmayacaktır. Çünkü, Saddam askeri gücünü korudukça yalnız Kuveyt için değil, Suudi Arabistan ve petrol bakımından zengin öteki körfez emirlikleri, dolayısıyla Batılılar için her zaman bir tehlike oluşturacaktır.

ABD tükettiği petrolün yarısını, Japonya ise hemen hemen tamamını bu bölgeden ithal ediyor. Diğer Batı ülkelerinin çoğu da Ortadoğu petrolüne bağımlılar. Bu nedenle petrol fiyatları ve dolayısıyla bölge üzerinde denetimi yitirmemek Batılılar için hayatidir. Ama Irak, sahip olduğu uzun menzilli füzeler ve kimyasal silahlarla asıl olarak da İsrail'i ciddi biçimde tehdit ediyor. ABD kamuoyunun son zamanlarda Irak füzeleri ve kimyasal silahları konusunda bu denli hassaslaşmasının nedeni de Halepçe ve öteki yörelerde kitleler halinde katledilen Kürtler değildir. Amerika Ortadoğu'daki büyük dostunu, köprübaşını gözetiyor. Amerikan politikası üzerinde ciddi ağırlığı olan Yahudi lobisi Irak tehditinin ortadan kaldırılması için yoğun çaba harcıyor. Böylece batı sermayesi ile İsrail'in çıkarları bu olayda çok daha belirgin biçimde çakışıyor ve Irak'ın dizginlenmesini istiyor. Bu nedenledir ki Bush, Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesinden öte, açık açık, Saddam'ın ortadan kaldırılması gereğinden söz ediyor. Batı, Irak'ta kendi çıkarlarına zarar vermeyecek ve İsrail'i tehdit etmeyecek yeni bir yönetim arayışı içindedir, fırsat düşmüşken bunu sağlamak için elden geleni yapacaktır.

Saddam Hüseyin ise, Kuveyt'i ilhak ettiğini açıklayarak dönülmesi güç bir adım atmış bulunuyor. Ekonomik kuşatmaya dayanamayarak geri adım atması ise, hem genel olarak Arap dünyasında, hem de duyguları aşırı derecede kışkırtılmış Irak toplumunda prestijini çok düşürecektir.

Şu anda içine düştüğü güç durumdan kurtulmak için Saddam'ın şansı var mı? Onun elinde de elbet bazı kozlar var. Bunlardan biri, son olaylar nedeniyle bir kez daha kabaran Arap milliyetçiliğidir. Gelişmeler, şu anda Arap milliyetçiliğini körükleyici etki yapıyor ve kimi ülkelerde dalgalanmalara yol açıyor. Saddam, Arapları cihada çağırarak bu dalgayı yükseltmek için ne lazımsa yapıyor. Ne var ki, bir Arap ülkesini işgal etmiş olan Saddam'ın durumu o kadar güçlü değil. Suriye ve Mısır dahil, Arap ülkelerinin çoğunun Saddam'a karşı olduğu ve nerdeyse tüm dünyanın onu tecrit

ettiği bir durumda, bu dalganın fazla büyüyerek güç dengesini değiştirmesi ve onu içine düştüğü zor durumdan kurtarması beklenemez.

Saddam'ın ikinci kozu ise çıkışına izin vermediği, çoğunu İngiliz ve Amerikalıların oluşturduğu yabancılardır. O, şimdi bu rehineleri sanayi tesislerine, askeri üslere ve benzer stratejik noktalara yerleştirerek herhangi bir saldırıya karşı caydırıcı bir kalkan olarak kullanmak niyetindedir. Batılıların bu nedenle daha şimdiden ciddi biçimde endişeli oldukları görülüyor. Böylesine gangstervari eylemler Saddam rejiminin uluslararası itibarını daha da düşürüyor, ancak Batılıları temkinli davranmaya ittiği de bir gerçek.

Bu görece denge ve gerilimli durum ne kadar sürecek ve nasıl sonuçlanacak? Kestirmesi güç. Kimi çevreler savaş ihtimalinin ağır bastığı kanısında. Ancak, bir silahlı çatışmaya gerek kalmadan da, salt ekonomik ambargoyla Saddam rejimini çökertmek mümkün görünüyor. Nitekim, Irak'ın can damarı olan petrol sevkiyatı, daha şimdiden tümüyle durmuştur. Irak'ın dünya ile kara, deniz ve hava irtibatı hemen hemen kesilmiştir. Sovyetler ve Çin de dahil, tüm sanayileşmiş ülkeler Irak'a silah satışını durdurdular. Bu durumda Irak savaşı nasıl göze alabilir, hatta savaş olmadan da nasıl dayanabilir? Şimdiye kadar dünyada hiçbir devlet herhalde böylesine yalnız kalmamıştı.

Marks, tarihsel olayların iki kez cereyan ettiğini söylemişti: Birincisinde trajedi, ikincisinde komedi olarak. Hitler'in çöküşünden şunca yıl sonra onun rolüne özenen Saddam Hüseyin'in durumu ise, görüldüğü gibi, komik değilse bile trajikomiktir..

Bay Saddam'ın ciddi bir hesap hatası yaptığı açık. O, herhalde askeri bakımdan, zayıf ve küçük Kuveyt'in işgalinin dünyayı böylesine ayağa kaldıracağını hesaplayamadı. Üstelik Uluslararası koşullar, son bir kaç yıl içinde çok değişti. Eskiden olsa ABD'ye karşı Sovyetlerin, Doğu Avrupa'nın ve onların yanısıra başkalarının desteğini arkasında duyabilirdi. Ama bugünün yumuşama ortamında dünün iki kutba bölünmüş gergin dünyası hızla değişmekte. Artık Sovyetler de salt "anti-emperyalizm" hatırına Saddam gibi diktatörlere, şovenlere, maceracılara destek vermiyor, hatta karşı çıkıyorlar. Uluslararası destek olmadıkça, milyonluk ve iyi donanımlı bir ordunun, T-72 tanklarının, füzelerin, kimyasal silahların yanısıra, dev petrol zenginliğinin de bir işe yaramadığı açık biçimde görülüyor.

Saddam'ın İkinci Yanlış Hesabı

Bu Saddam'ın ilk yanlış hesabı değil elbet. On yıl önce İran'a saldırdığında da Saddam böylesi bir yanlış hesap yapmıştı. O zaman da Şahlığın yıkılışı ve ordu dahil, İran merkezi kurumlarının dağılışı ile, kendisi için uygun fırsatın gelip çattığını sanmış ve İran seferini başlatmıştı. Daha sonra İran'ı fethetmenin o denli kolay olmadığını anladı, savaşı başlattığına pişman oldu ama, eteğini de İnatçı Humeyni'nin elinden bir türlü kurtaramadı. Savaş uzun sürdü, her iki ülkeye de çok pahalıya patladı. Yüzbinlerce can, yakılıp yıkılan kentler, mahvolan sanayi tesisleri.. Derken, sekiz yıllık savaş gel-gitinin sonunda, daha çok da Batılıların ve gerici Arap yönetimlerinin desteği sayesinde Saddam üstün çıktı. Bir anda elinde, nasıl kullanacağını bilemediği milyonluk bir ordu, uzun menzilli füzeler, kimyasal silahlar ve kişisel prestij buldu. Bunun verdiği cesaretle eski yanlış hesapları bir anda unuttu ve yeni bir maceyara atıldı.

Bu yalnızca Saddam'ın suçu mu?

Hayır. Nasıl Nazizm ve onun yol açtığı 2. Dünya Savaşı tek başına Hitler adlı çılgının bir ürünü değilse, Ortadoğu'yu ve dünyayı yeni bir cehenneme boğmaya aday son gelişmeler de yalnızca Saddam Hüseyin adlı psikopatın marifeti değildir.

İlginçtir, Almanlar nasıl Hitler'i çılgınca alkışlayıp iyice delirttilerse, Irak'ın Arap halkı da Saddam'ı öylesine alkışlamaktadır. Bu insanlar, İran seferini başlattığı zaman da onu alkışladılar. Hadi bu neyse, daha işin başındaydılar, savaşın ne getirip ne götüreceğini göremediler diyelim. Ama ilginçtir, sekiz yıllık yıkımdan, onca can kaybından, acıdan sonra da, sözde zafer kazanmış Saddam'ı, hem de eskisinden çok daha çılgınca alkışlıyorlar!.

Gerçekte bu bir zafer miydi? Bunca ölüye, sakata, acıya, yıkıma, açlığa ve sefalete yol açan savaşın galibi kimdir? Böyle durumlarda kitlelere düşen, izlediği politika ile bu kötü sonuçlara neden olan yöneticiyi alkışlamak mı, yoksa onu bulunduğu yerden alaşağı edip linç etmek mi?.

Elbet, bir diktatörü tahtından indirip linç etmek kolay bir iş değil.. Tüm benzerleri gibi Saddam'ı da yuhalamak kadar alkışlamamak da zordur! Irak Kürdistan'ı halkımız gibi, Irak'ın Arap halkının bir bölümü de yıllardır onun zulmüne karşı direniyor, savaşıyor. Onlar bu yolda pekçok kurban verdiler. Saddam, bizzat Baas Partisi içinde sürekli traş yaparak, acımasızca kan dökerek diktatörlüğünü sürdürebiliyor. Bu nedenle Irak halkını suçlamak haksızlık sayılabilir. Yine de insan, şoven ve gerici yönetimle-

rin anlamsız bir savaşa sürükleyip bunca yakıp yıktıkları Irak'ta ve İran'da, kitlelerin bu çağdışı yönetimleri alkışlamasını değil, onlara karşı ayağa kalkmasını bekliyor. Bu zorba ve gerici rejimlere alkış çalacak kadar ürkek, ya da budala olanlar, bir bakıma kendi kaderlerini de çizip çektikleri acıları hak etmiyorlar mı?.

Bugün Saddam'la Kapışanlar Bizzat Onu Yaratanlardır

Hadi bilinçsizlikten ya da korkudan diktatöre alkış çalan ve böylece ona yeni cinayetleri için cesaret veren insanları bir yana bırakalım, ya düne kadar Saddam Hüseyin'e sırt veren, onu modern silahlarla ve ileri teknoloji ile donatan emperyalist güçler, onu paraca destekleyen Arap krallıkları, şimdiki durumdan kendileri de sorumlu değiller mi?

Gerçekte bugünkü Saddam Irak'ı onların eseridir. On yıl önce Irak'ı İran'la savaş başlatmaya kışkırtan en başta ABD oldu. ABD böylece, İran'da işbirlikçi Şahlık rejimini yıkıp ABD üslerini kaldıran, "elçilik olayı"nı yaratıp kendisini küçük düşüren ve çıkarlarına ciddi zararlar veren İran'ı cezalandırmak istedi. Ayrıca bu savaşta Irak'ın yıpranmasını da umuyor ve bir taşla iki kuş vurmayı amaçlıyordu. ABD gibi öteki Batılı ülkeler de bu savaşı memnunlukla karşıladılar. Bir yandan her iki tarafa, aynı zamanda bölgede artan gerilimden dolayı hızla silahlanan öteki bölge ülkelerine bol bol silah ve malzeme satarak karlı bir ticaret yaptılar; diğer yandan da, savaş karşısında, Kissinger'in ünlü "hiçbiri yenmemeli" formülünü izlediler. Böylece, bir taraf ağır bastığı zaman diğer tarafa destek vererek bu yıkıcı savaşın uzamasına yol açtılar. Emperyalist güçler, Batı karşıtı Humeyni rejimi gibi, Sovyetler'e yakın gördükleri Irak'ı da iyice halden düşürmek istiyorlardı.

Sekiz yıl süren savaş boyunca her iki ülkenin kayıpları da gerçekten büyük oldu. Ama herşey Batılıların planlarına göre yürümedi. Petrol zengini Arap ülkelerinin desteğini alan Irak daha iyi dayandı. Savaş içinde geliştirdiği uzun menzilli füzeler ve kimyasal silahlar güç dengesini değiştirdi. Bunlar aynı zamanda Batı teknolojisinin ürünüydü. Kendilerini savaşın tatlı karlarına kaptırmış olan Batılı şirketleri bu tür alışverişlerden alıkoymak mümkün değildi.

Özetle, Irak'ta ortaya çıkan güçlü ve saldırgan militarizm en başta Batı'nın eseridir. ABD ve ötekiler, Ortadoğu'da çatışmaları kışkırtarak, öç peşinde koşarak, kendilerini kârlı silah ve teknoloji ticaretine kaptırarak ateşle oynadılar. Şimdi bu sonuçtan şikayet etmeye hakları var mı? Şimdi barış üzerine, ulusların hakları üzerine attıkları o nutuklar tam bir ikiyüzlülük örneği değil mi?

Halepçe'de ve Kürdistan'ın öteki yerlerinde Kürt halkı kitleler halinde kimyasal silahların kurbanı olduğu zaman bile Batı'da gösterilen tepki ne ölçüde ciddi idi? Ya Saddam zorbası Kürdistan kent ve köylerini yerle bir edip orayı Kürt halkından boşalttığı 1988-89 yıllarında bunların hiç sesleri çıktı mı? Bu açık bir jenosid olayıydı ve insanlık suçuydu. Bu baylar, şimdi Irak saldırısı petrol zengini şeyh ve krallara yönelip Batı'nın çıkarlarını da tehdit etmeye başladığı zaman Irak yönetiminin insanlık suçlarından söz etmeye başladılar. Halepçe'yi ve kimyasal silahlara kurban olan Kürtleri de adeta yeni yeni farkettiler. Bu utanmazlıktır. Böylesi bir tutumla Ortadoğu'da ya da dünyanın başka yerlerinde barış korunamaz, ulusların hak ve özgürlükleri savunulamaz.

Kaldı ki, ABD'nin Panama işgalinin üzerinden daha bir yıl geçmedi ve ABD birlikleri, "ABD yurttaşlarının güvenliğini" ileri sürerek Liberya'ya daha yeni girdiler. Bütün bu nedenlerle, son gelişmeler üzerine ABD'nin ve öteki Batılı ülkelerin kopardıkları gürültünün barış ve ulusların hakları açısından hiçbir inandırıcılığı yoktur.

Kuveyt ve Suudi Arabistan krallıklarına ve Saddam'ın son saldırı ve tehditleriyle paçaları tutuşan bölgedeki öteki emirliklere, şeyhliklere gelince, bugünkü saldırgan Irak militarizminde onların da bir hayli payı var. Petrol zengini bu gerici, çağdışı Arap rejimleri, Irak-İran savaşı boyunca, Araplık duygusundan çok, İran'ın yaydığı İslam radikalizminden ürktükleri için Saddam'a destek oldular. Ancak bu şekilde besleyip büyüttükleri militarizm ve Arap şovenizmi, şimdi onların varlığını radikal islami akımlardan daha fazla tehdit ediyor.

Ne Saddam Bir Kurtarıcıdır Ne de Emperyalizm Dost

Irak diktatörü Kuveyt'i işgalini anti-sömürgeci bir eylem gibi göstermeye çalışıyor, bir savaş halinde tüm Arapları kendisinden yana cihada çağırıyor. Bu demagojidir. Şoven, militarist, yayılmacı Saddam Hüseyin'in kendi yaptıklarını anti-emperyalizm veya anti-sömürgecilik zırhı arkasına gizleme çabası boşunadır. Arabistan'daki sınırların çoğunun Birinci Dünya Savaşı sonucunda ve emperyalizmin çıkarlarına göre çizildiği bir gerçektir. Ama aradan geçen bunca zamandan ve birçok devletler biçiminde şekillenen Arabistan haritasından sonra, Arap halkının birliği, Saddam gibi zorbaların eylemleriyle sağlanamaz. Her ülkenin halkı buna özgür iradesiyle karar vermeli.

Halkların özgür iradesine se

Bay Saddam'ın saygı gösterdiği iddia edilemez. Emperyalizm sözkonusu yıllarda yalnız Arabistan'ı değil, Kürdistan'ı da böldü. Ama Saddam Hüseyin gibileri, Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkına saygı göstermek şurda kalsın, bu halkı ortadan kaldırmak için, gelmiş geçmiş cümle sömürgeci ve emperyalistlerin yaptıklarını kat kat aşan zalimce ve alçakca yöntemler kullanmaktan geri kalmıyorlar.

Şu anda bölgede karşı karşıya gelen güçler, biryanda Saddam diktatörlüğünde somutlanan Arap şovenizmi ve militarizm, diğer yanda emperyalizm ve onun işbirlikçisi gerici Arap rejimleridir.

Emperyalistler, özellikle petrol üzerindeki denetimlerini yitirmemek için büyük çaba harcıyorlar. Bölgede statükoyu korumaya, gerici Arap rejimlerini ayakta tutmaya çalışıyorlar. Bu yolda bir savaşı da göze alıyorlar. Bölgedeki ortaçağ kalıntısı krallıklara, şeyhliklere gelince, onlar da kendi varlıklarını ve imtiyazlarını koruyup sürdürme telaşındalar.

Oysa, Arap halkıyla birlikte, tüm bölge ve dünya halklarının çıkarları farklıdır. Bu halklar için yararlı olan, bu çatışmada sözkonusu taraflardan birine ya da diğerine arka çıkmak değildir. Ne bugün Saddam diktatörlüğünde öne çıkan Arap şövenizmi ve militarizmi Arap halklarına kurtuluş ve barış getirebilir, ne de emperyalizm ve çağı dolmuş Arap rejimleri halkların dostudur. Arap şovenizmi ve militarizminin bölge halklarına anlamsız bir boğazlaşmadan, acıdan, kinden başka verebileceği birşey yoktur. Emperyalizmin ve bölgedeki işbirlikçi, gerici Arap krallıklarının niteliği, amaçları üzerinde ise fazla söze gerek yoktur.

Irak diktatörüne elbet dur denmelidir. Ama bölgedeki tek zorba, tek halk düşmanı o değil ki. Türkiye de 16 yıl önce işgal ettiği Kıbrıs parçasında hala duruyor ve bugün de Kürt halkına karşı bir soykırım savaşı yürütüyor. İran'da mollalar rejimi, Irak ve Türkiye gibi Kürt halkına karşı sömürgeci bir savaş yürütüyor ve "islami devrim" ihracı politikasını terketmiş değil. Suudi Arabistan ve benzeri Ortaçağ rejimleri emperyalizmin desteği ile ayakta duruyorlar. Doğu Avrupa'ya, Çin'e, Küba'ya, Arnavutluk'a gelince, insan hakları konusunda pireyi deve yapan Batılılar, Suudi Arabistan ve benzerlerindeki çağdışı rejimleri görmezden, bilmezden geliyorlar. Bu tutum Batı'nın çifte standardını, ikiyüzlülüğünü ortaya seren açık bir örnektir.

Sonuç olarak Saddam, Hitler türü bir zorba, şoven ve yayılmacıdır. Ama bölgeye barış ve adalet emperyalistlerin zırhlıları ve paraşütçü birlikleri sayesinde de gelmeyecektir.

Dünyanın başka köşelerine olduğu gibi Ortadoğu'ya da barışın ve sükunetin gelmesi için, başta BM örgütü olmak üzere, uluslararası kuruluşları güçlü kılmak ve bunlara dayanarak uluslararası prensipleri etkin biçimde hayata geçirmek gerekir. Sözkonusu prensiplerin başında ise ulusların kendi kaderlerini serbestçe belirleme hakkı ve temel insan hakları geliyor.

Uluslararası prensiplerin korunması, uluslararası düzenin sağlanması şu ya da bu güçlünün eline bırakılamaz. Dünyada bir yandan tek tek devletler ve askeri paktlar bakımından, askeri birliklerin ve silahların azaltılması yolunda ilerleme gerekirken diğer yandan, uluslararası hukukun hayata geçirilebilmesi, zorbalığın ve saldırganlığın önlenmesi için uluslararası bir denetim ve yaptırım gücüne ihtiyaç vardır ve bu güç BM örgütüne bağlı olarak oluşturulmalıdır. BM bu yönden güçlendirilmeli, gerekli araçlarla, yaptırım yetkisiyle donatılmalıdır. Böylesi bir ihtiyaç günümüzde ciddi biçimde gündeme girmiştir.

Diğer yandan, statükoyu koruma adına, geçmişin kaba güce, zorbalığa dayanan sınırları ve halklara dayatılan gerici ve anti-demokratik rejimler savunulmamalı. Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı, mevcut sınırlara bakılmaksızın, koşulsuz olarak tanınması gereken bir haktır. Bu yapılmadan kanlı iç savaşlar ve bölgesel savaşlar önlenemez. Demokrasi ve insan hakları konusuna da günümüzde artık ülkelerin içişleri olarak bakılamaz. İnsanlığın vardığı bugünkü aşamada, tüm ülkelerde temel insan haklarının, diğer bir deyişle demokrasinin hayata geçmesini gerçekleştirmek insanlığın ortak bir görevidir. Dünyamızda uluslararası çerçevede olduğu kadar, ulusal çerçevede de barışı, uygarca ilişkileri sağlayacak, şiddeti toplum yaşamından söküp atacak bir ortam ancak böyle yaratılabilir.

Türkiye Yine İleri Karakol, Paralı Asker

ABD, Saddam'la herhangi bir silahlı çatışma durumunda Türkiye'yi savaşın içine çekmek için yoğun çaba gösteriyor. Bu, hem üs kolaylıkları, hem Türkiye'nin geniş asker deposunu kullanmak için ABD'ye ve Batı'ya gereklidir. Geçmişten bu yana Türkiye'ye hep bir ileri karakol görevi veren batılılar, şimdi Körfez krizi nedeniyle de Türkiye'yi bu işte kullanmak için elden geleni yapıyorlar. Türkiye'nin savaşa girmesi, bir bütün olarak NATO'nun harekete geçmesine olanak verecektir. Böyle bir durumda silah ve teknoloji batılılardan, hayatı ucuz ve bol sayıdaki "mehmetçik" ise Tür-

kiye'den olacak..

Türkiye buna gelir mi? Özal yönetimi buna açık. Özal halis bir ABD uşağı. ANAP Suudilerle eskiden beri yoğun ilişkiler içinde. ABD'nin baskısı ve petrol şeyhlerinin dolarları karşısında bu aşağılık yönetimin direnmesi beklenemez. Nitekim, göstermelik hükümeti ve Parlamentoyu da bir yana iten ve herşeye kendi başına karar veren Özal, ülkeyi daha şimdiden savaş yoluna sokmuştur.

ABD dışişleri bakanı Baker, "Türk dostu" senatör Byrd, Kuveyt'in dolar babası kaçak başbakanı peşpeşe Türkiye'ye akın ettiler. Özal pazarlıkta, avuç açmada hiç utanmadı. Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattını kapamakla, Irak'la ticareti kesmekle uğradığı zararların faturasını uzattı. ABD, bir yandan "zararınızı Kuveyt karşılayacak" diye başka adres gösterirken, bir yandan da Japonya ve Federal Almanya gibi Batı kulübünün üyesi zengin ülkeleri, Türkiye, Ürdün ve benzeri ülkelere yardım için kesenin ağzını açmaya çağırdı.

Baker'in Türkiye ziyareti sırasında yapılan pazarlığın içyüzü kamuoyuna yansıdı. Bunun için de, "Türk ordusunu modernleştirmek için" ABD'nin açacağı yüklü bir kredi ile 40 fantom uçağı var. Kuveyt'in kaçak başbakanı Türkiye'ye üç milyar yardım sözü verdi. Özal bir ara, "yalnızca söz veriyorlar ama ortada somut birşey yok" diye yakınırken, Arabistan kaynaklı, ama kimin verdiği belirsiz üç milyar doların Türkiye'nin Merkez Bankası'na aktığı anlaşıldı.

Türk hükümetinin krizden yararlanmak ve iyi bir vurgun yapmak için kolları sıvadığı açık. Ama Türkiye'yi krizin içine çeken başka tutkular ve etkenler de var. Bugünkü yönetim, ABD'nin ve öteki Batılı ülkelerin beğenisini kazanmak, AT'a girmeyi kolaylaştırmak için Körfez krizini ele geçmez bir fırsat sayıyor. Özal ve adamları "Türkiye'nin stratejik değerinin arttığını" ileri sürüyorlar. Son gelişmeler Türkiye'deki şoven çevrelerin Kerkük ve Musul'a yönelik iştahlarını da birkez daha kabarttı. Tam da bu günlerde "Kerkük Türklüğü" ve "Musul sorunu" yeniden gündeme getirildi.

Tüm bu nedenlerle, krizin başından itibaren Türk hükümetinin ABD'den yana ve savaş yanlısı bir politikaya hevesle sarıldığı görüldü. ABD İncirlik üssüne yeni F-111 filoları indirdi. Bunlara ek olarak F-117 türünden en modern savaş uçakları Türkiye'ye getirildi. Bu uçakların bir bölümü Diyarbakır'daki Pirinçlik üssüne geçirildi ve bombalar yüklenmiş halde alarm durumuna getirildiler.

Hükümet daha krizin ilk günlerinde meclisten savaş yetkisi istedi. Ne var ki çoğunluğunu ANAP'lıların oluşturduğu bu meclis bile, Özal'ın ve hükümetin cüretkarlığı karşısında, bu yetkiyi istenen biçimde tanımayı göze alamadı. Savaş ilanını, Türkiye'nin saldırıya uğraması haliyle sınırladı. Bu karar hükümete dışarıya birlik gönderme yetkisi de vermiyor. Ne var ki Özal, meclisi devre dışı bırakmakta deneylidir ve bu sınırları aşmanın bir yolunu da bulabilir. Nitekim, daha bu kararın hemen ardından, güdümlü Başbakan Akbulut, herhangi bir meclis kararı olmadan da dışarıya askeri birlik gönderebileceğini, hatta, "Türkiye'ye yönelik bir saldırı tehdidi karşısında" her zaman savaş kararı verebileceğini söyledi. (Daha sonraki günlerde Özal'ın çabasıyla hükümet öneriyi yeniden meclise getirdi ve hem dış ülkelere asker göndermek, hem de başka ülkelerden Türkiye'ye askeri birlikler çağırmak konusunda yetki aldı.)

Bu arada Türkiye'de yürütülen savaş hazırlığı gözden kaçmıyor. Irak sınırına askeri birlikler yığıldı. Ordu alarm durumuna getirildi. Bölgeye 150.000 kadar gaz maskesi gönderildi (elbet askerler, polisler, yöneticiler için..) Yoğun biçimde sivil savunma hazırlıkları var. İstanbul gibi Irak füzelerinin ve uçaklarının ulaşması güç kentlerde bile sığınaklar gözden geçiriliyor, halk sığınak kazmaya çağırılıyor. Basra Körfezi'ne bir savaş gemisi ile 500 dolayında bir askeri birlik gönderme hazırlığı yapılıyor. Özal bir savaşın kaçınılmaz olduğunu ileri sürüyor.

Özetle, Özal-Akbulut yönetimi, Körfez'de patlak verebilecek bir savaşa kesin biçimde angaje olmuşlardır. Türk ordusu bu savaşta paralı asker rolü oynayacaktır.

Türkiye'nin savaşa girmesinde Kürt ve Türk halklarının ise hiçbir yararı yoktur. Bu, batılı emperyalistlerin, petrol zengini Ortaçağ şeyh ve krallarının ve Türkiye'nin kaderini şu anda elde tutan satılık ANAP iktidarının temsil ettiği bir avuç haramzade ve vurguncunun çıkarı için Türk ve Kürt emekçilerinin savaş alanlarında kırdırılması demektir. Irak-İran savaşında en büyük zararı sınır yöresindeki Kürdistan gördü. Türkiye-Irak arasındaki bir savaşta ise Kürdistan başlıca ve belki de tek savaş alanı olacak, ülkemiz yakılıp yıkılacak, halkımız katledilecektir. Sınır yöresinde yalnızca asker ve polise gaz maskesi dağıtanlar, belli ki bu bölgenin on milyon halkını kimyasal silahlardan korumayı hiç düşünmemekteler.

Sonuç olarak, emperyalistlerin planları ve satılık ANAP iktidarının hevesleri yüzünden Kürt ve Türk halkları büyük bir tehlike ile karşı karşıyadırlar. Bu oyunu önlemek, halklarımızı büyük bir felaketten korumak, bu amaçla kamuoyunu uyarıp harekete geçirmek için ülkemizin tüm aydın, onurlu, yurtsever insanların kaybedecekleri zaman yoktur.

Körfez krizi ve başgösteren savaş tehlikesi bir başka açıdan da ANAP iktidarının işine yarıyor. Krizin hemen öncesinde ülke kay-

namakta idi. Memur gösterileri ülkenin dörtbir yanını sarmıştı. Özellikle İstanbul, gecekonducuların direnişleri, susuz kalan halkın gösterileri, politik davalara karşı gösteriler ve benzer eylemlerle çalkalanmakta idi. Zindanlardaki gazetecilerin sorunu gündemin ön sıralarında idi. Cezaevlerinde yeni açlık grevleri patlak vermişti. Kürt halkının eylem ve direnişleri çeşitli biçimlerde devam ediyordu. Ülke daha kitlesel, yığınsal gösterilere gebe idi. Güçlü toplumsal patlamaların gelip kapıya dayandığı bizzat burjuva basınında ve yönetici sınıfın çeşitli sözcüleri arasında endişeyle dile getiriliyordu.

İşte böyle bir aşamada patlak veren kriz ve ortalığı saran savaş havası tüm sorunları ikinci plana itti, kamuoyunun dikkatlerini iç sorunlardan uzaklaştırdı. Memurların, patlama noktasına gelmiş tüketicilerin eylemleri yatıştı. On yıldan beri zindanlarda tutulan yüzyıllara hükümlü gazetecilerin durumu, insan hakları sorunu bir anda unutuldu. Kuşku yok, Özal ekibi bu durumdan son derece memnundur. Üstelik de Özal ve bugünkü yönetim, krizle ilgili olarak kraldan daha çok kralcı tutumuyla Batılılardan aferin almış, onların adeta gözdesi olmuştur. Böyle bir durumda, "insan haklarına pek tutkun" Batılı bayların Türk yönetiminin cinayetleri karşısında sus-pus olmaları şaşırtıcı değil.. Görülüyor ki, savaşın kendisi gibi, ortaya çıkan savaş havası, yani sözkonusu gerilim de ancak gerici, sömürücü çevrelere yaramaktadır.

Saddam'ın Yeni Manevraları – İran'la Yumuşama

Saddam, daha şimdiden, çevresinde sıkışan çemberi kırmak için daha da şaşırtıcı numaralara yöneldi, İran'a barış çağrısında bulundu ve eski isteklerinden vazgeçerek Irak-İran sınırının Şattülarap'ın ortasından geçmesini kabul ettiğini, halen Irak birliklerinin işgalinde olan İran topraklarından çekileceğini ve İran'lı savaş esirlerini iade edeceğini dile getirdi. Bu açıklamayı izleyen günlerde gerçekten de birliklerini işgal altında tuttuğu İran topraklarından çekti, 24 bin dolayındaki savaş esirlerinin karşılıklı iadesi başladı.

Saddam böylece Doğu sınırında rahatlamak, bu sınırda ambargoyu kırabilmek, burdaki birliklerini savaş tehlikesi olan öteki sınırlara kaydırmak istiyor. Ama bunu yapmakla, aynı zamanda, onca kayba, acıya ve yıkıma yol açan Irak-İran savaşının boşunalığını da göstermiş oldu. Acaba bunun hesabını ondan soran çıkmayacak mı? "Bütün bunlardan vazgeçecektin de neden ülkeyi sekiz yıllık bir savaşta tükettin?" demeyecekler mi? Ama öyle anlaşılıyor ki Saddam için en önemli şey kendi iktidarıdır. O bu iktidarı korumak için her türlü çılgınlığı yapabilir.

İran ise Saddam'ın bu çıkışını olumlu ve "makul" buldu. Bu anlaşılır birşey. Bu "uzlaşmaya" başka nedenler yol açsa da, sonuçlar İran'ın işine geliyor. Diğer yandan, Saddam'ın sözüne, veya onunla yapılacak bir barışa ne ölçüde güvenilebilir? Şattülarap'la ilgili olarak Irak'la İran daha önce de, 1975 Cezayir anlaşmasını yapmamışlar mıydı? O zaman da Kürt direnişi karşısında sıkışan Saddam, İran'a taviz vererek Kürtleri tek düşürmüş; ancak düze çıkar çıkmaz, ilk fırsatta anlaşmayı bir yana iterek İran'a saldırmıştı. Bu kez de öyle olmayacağının garantisi ne? Saddam Irak'ta iktidarını ve bugünkü terör çarkını koruduğu sürece, öyle olmaması için hiçbir neden yoktur.

Besbelli İran yönetimi de aptallardan oluşmuyor. Onlar Saddam'ın tavizlerini memnuniyetle karşılıyorlar. Ama öyle görünüyor ki, Saddam'a karşı tutumlarını yumuşatsalar bile, (İran insani amaçlarla Irak'a yiyecek ve ilaç göndereceklerini söylediler) ambargodan tümüyle vazgeçmek niyetinde değiller.

Kürt Halkı ne Saddam'ın, Ne de Emperyalist ve Gerici Güçlerin Tarafını Tutmak Zorunda Değildir

Dara düşmüş ve karşısındaki güçleri bölmek, cepheyi daraltmak isteyen Saddam Hüseyin'in, Kürtlere de uzlaşma elini uzatması şaşırtıcı olmaz. Nitekim, bir süredenberi –daha Irak birliklerinin Kuveyt'i işgalinden önce– Bağdat hükümeti ile ona karşı savaşmakta olan bazı Kürt örgütleri arasında yeniden görüşmelerin başladığı bilinmektedir. Saddam Hüseyin, böyle durumlarda Kürtleri görüşme masasına çağırmakta, bölmekte, tereddüde düşürmekte oldukça tecrübelidir. Daha şimdiden, buna ilişkin çabaları ve propaganda savaşı basına da yansıyor. Sözde kimi Kürt peşmergeleri ve liderleri, "Irak yurdumuzdur, yabancı saldırganlara karşı Irak'ı, Saddam Hüseyin'i ve müslümanlığı savunacağız," demişler.. Besbelli Saddam, abartma, ya da düpedüz yalan haberlerle, düne kadar kimyasal silahlarla bombaladığı, yok etmeye çalıştığı Kürt halkını etkilemek istiyor. Onun eli altında elbet bu tür uşaklar vardır ve yenilerini de bulabilir. Ama Saddam'ın Irak'ın Arap halkı için bile savaşmadığı, bu halkı da yıllardır azgın bir terörle ezdiği, sayısız cinayetler işlediği belli birşeydir. Onun ne derecede Müslümanlık için savaştığı ise, İran'a karşı açtığı fetih savaşından ve Halepçe'ye attığı kimyasal silahlardan bellidir. Bu tür demagojileri ancak alçaklar ileri sürebilir ve ancak budalalar onlara kanar.

Kürt hareketi 1970'li yıllarda gerçekten ciddi hatalar yaptı. Emperyalizm, Irak'ın petrolleri millileştirme politikasına karşı Kürt hareketini bir koz olarak kullandı.

Kissinger gibi bir alçağın ağzıyla, el altından Kürtlere, "silah ve para bizden.. Bağdat hükümetine karşı savaşın, bağımsız devlet kurun; petrolleri de yine biz işleyelim," dendi. Onlar, böylece Irak'ı bir iç savaşa sürükleyip petrollerin millileştirilmesini önlemeye çalıştılar. Baas Partisi'nin ikiyüzlülüğü ve kışkırtmalarının da etkisiyle Kürtler bu oyuna geldiler. Baas ve Komünist Partisiyle ortak cepheye katılmaya yanaşmadılar –ki bu, Irak'ta güç dengesini ilerici güçlerden yana değiştirebilirdi, 1970'te benimsenen otonomi sözleşmesinin yaşama geçirilebilme şansı artardı; Irak'ta Kürt halkı, tüm haklarına kavuşmasa bile, önemli mevziler kazanır, gelişme yoluna girer ve durum bugünkünden çok farklı olurdu.- Ama Kürtler ABD'nin vaatlerine güvenip savaşa girdiler. Sonrası ise biliniyor: ABD ile birlikte Kürtlere sözde destek olan Şah, Irak'la anlaşıp sınırı kapattı, Kürtleri yalnız bıraktı. ABD ise Kürtleri kendi kaderlerine terk etti. Kürtler açıkça oyuna geldiler. Bu, onlar için Irak Kürdistanı'nda bugüne kadar süren bir çatışmaya, acı yenilgilere, Kürdistan'ın bu parçasının yanıp yakılmasına, büyük ölçüde boşalmasına yol açtı.

ABD ve öteki Batılı ülkeler, şimdi Irak diktatörü ile birkez daha, hem de eskisinden çok daha geniş boyutlarda karşı karşıya gelince, yeniden Kürtleri hatırladılar. Irak'ı saran ekonomik kuşatma, ABD'nin, İngiltere'nin, öteki Batılıların ve hatta kimi Arap ülkelerinin Irak sınırına yığdıkları askeri birlikler, yüzlerce modern savaş uçağı, savaş gemileri, füzeler yetmiyor; bir de Irak'ın içinde harekete geçirebilecekleri yandaş güçler gerekli kendilerine; o zaman Saddam'ın hakkından gelmek kolaylaşacak. Görülüyor ki Batı, Kürtleri birkez daha koz olarak kullanmaya çalışmaktadır.

Kürt halkı emperyalistlerin yeni planları karşısında elbet uyanık olmalı, birkez daha oyuna gelmemeli. Kürt halkının zorba Bağdat yönetimine karşı yıllardır yürüttüğü mücadele, Irak-İran savaşının durmasına ve son iki yıldaki büyük kayıplara rağmen bugün de sürmektedir. Ama Kürt ulusal haketi taktiklerini emperyalistlerin veya Kürt halkına dost olmayan başka bölge devletlerinin çıkar ve hesaplarına, vaatlerine göre çizmemelidir, onların gelip geçici desteğine güvenmemelidir. Kürt ulusal hareketi uzun vadeli hedefler gözetmeli, bağımsız bir politika izlemeli ve bundan şaşmamalıdır.

Batılılar Kürt halkının mücadelesini ve Saddam'ın cinayetlerini yeni mi fark ediyorlar? Onlar kozlarını Saddam'la paylaşacaklarsa buyursunlar paylaşsınlar; buna yetecek kadar güçleri var. Ama Kürt hareketini bir koç başı gibi kullanmaya kalkmasınlar.

Eğer bölgedeki son gelişmeler Kürt ulusal hareketinin uluslararası kamuoyunun gündemine girmesine hizmet ediyorsa bu iyi birşeydir. Kürt ulusal güçleri uluslararası düzeyde elbet çeşitli destekler arayacaklardır; bu doğal olmaktan da öte, gereklidir. Ama bu dayanışma ve destek, Kürt hareketini başkalarının çıkarı için, tek başına altından kalkamayacağı bir askeri eyleme, yeni bir maceraya itmeye yol açmamalıdır.

Kürt hareketi, Kürdistan dağlarında zaman zaman 20-30 bin dolayında bir peşmerge gücü yaratmanın, düşmana indirilen önemli askeri darbelerin, hatta geniş kurtarılmış bölgelerin yetmediğini son 30 yılın deneyleriyle çok iyi kavramış olmalıdır.Bunlar, Kürt hareketinin büyük kayıplarına, Kürdistan'ın yanıp yıkılmasına engel olamadı. Ülkemizin bugünkü somut, tarihsel koşullarında, halkımızın amaçlarına ulaşması için, ülkemizi bölen devletlerin tümünü değilse de, en azından bazılarını kapsayan köklü devrimci ve demokratik değişikliklere gerek olduğu bizce açıktır. Bu nedenle Irak Kürdistan'ı yurtsever güçleri de, bir yandan kendi birliklerini sağlamlaştırırken, diğer yandan ülkenin bütünündeki değişiklikleri gözetmeli, Irak demokrasi güçleriyle elele vermeli; Bağdat'ta, mevcut militarist ve şoven çarkı dağıtacak, Kürdistan yurtsever güçlerinin istemlerini karşılayacak, halkın özgür oyuna dayanan demokratik bir yönetimin işbaşına gelmesi için çaba göstermeli. Kürdistan yurtsever hareketi gücünü, Irak'ın bütünündeki devrimci ve demokratik güçlerle uyum içinde kullanmalı ve zamansız tüketmemeli.

Krizin Muhtemel Sonuçları

Körfez krizi ne kadar sürecek ve nasıl sonuçlanacak? Bir savaş olacak mı, yoksa silahlı çatışmaya meydan vermeden soruna bir çözüm bulunacak mı? Kriz Irak'ta ve bölgede ne gibi sonuçlara ve değişikliklere yol açacak? Bu sorularla ilgili kesin öngörülerde bulunmak mümkün değil.

İlk günlerdeki ısınma ve bir silahlı çatışmaya doğru tırmanış, son günlerde, soruna diplomatik yollarla çözüm bulunması için yapılan yeni girişimlerle birlikte bir parça yavaşlamış görünüyor. Diğer yandan, BM Genel Sekreteri Peres De Cuellar'ın, Ürdün Kralı Hüseyin'in ve öteki arabulucuların çabalarının sonuç vermemesi halinde gerilimin yeniden tırmanması ve işin silahlı çatışmaya varması pekala mümkündür. ABD körfezdeki gücünü arttırmaya devam ediyor.

Savaşın iki taraf için de pahalıya mal olacağı, bölgede, şimdiden kestirilemeyecek çapta bir yıkıma yol açabileceği ise bellidir. Bu nedenle Batılıların ve Arap dünyasındaki yandaşlarının, Saddam rejimini çökertmek için ekonomik abluka ve politik baskı yolunu tercih etmeleri akla daha yatkındır. Eğer ilerde Sadddam karşıtı cephe bölünüp ondan bek-

lenmedik gedikler açılmazsa, rejimin böylesine sıkı bir ekonomik ablukaya uzun süre dayanması olanaksızdır. Ekonomik abluka yolu belki biraz uzun sürecek, ama tüm taraflar için daha az kayba yol açacaktır.

Geniş boyutlu bir silahlı kapışma, kuşku yok, Saddam rejimini de silip süpürecektir. Ablukanın uzun sürmesi halinde de rejimin çökmesi en güçlü ihtimaldir. Irak halkının, uzun süren bir ablukanın getireceği yıkıntı ve öfkeyle ayağa kalkarak ülkeyi bunca felaketlere sürükleyen bu kanlı rejimi devirmesi doğal bir sonuç olur. Öyle görünüyor ki bu kriz Saddam'ın sonu olacak. Saddam'ın gitmesi, Irak'taki militarist çarkın dağılması ise, tüm Irak açısından olduğu gibi, yıllardır bu acımasız rejim tarafından ezilen Kürt toplumu için de yeni ufuklar açabilir. Irak'ta, bu despot rejimin yerine demokratik bir rejim kurma olanakları ortaya çıkar. Böyle bir sonuç, bölgeyi genel olarak olumlu biçimde etkiler. Ancak bölgenin Ortadoğu olduğunu da unutmamalı. Burada bir zorba ancak diğer bir zorba tarafından ve askeri darbeyle devrilebiliyor. İran Şahlığı'na karşı görülen türden halk ayaklanmaları ise istisnadır.

Diğer bir ihtimal de, Irak'ın Kuveyt'ten birliklerini çekmesi ve ülkenin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü yeniden kabul etmesidir. Bu durumda, Batı'nın Saddam'dan tümüyle kurtulma özlemine rağmen, bir savaş ihtimali esas olarak ortadan kalkacaktır. Daha şimdiden Kuveyt'i 19. vilayeti ilan etmiş olan Irak için böylesine bir geriye dönüş güç bir ihtimaldir. Ama, şaşırtıcı manevralarıyla ün salan Saddam, tümüyle mat olmamak için, İran'a barış önerisinde de olduğu gibi, geri bir hamle yapabilir. Böyle bir durumda, tüm olan bitene rağmen Saddam'ın yine başta kalması, biri fırsatını bulup da onu devirinceye kadar, pekala mümkündür.

Diğer yandan, savaş çıksın ya da çıkmasın, bu kriz bölgedeki dengeleri daha şimdiden sarsmıştır. Bağdat'taki rejimin yaşama şansı çok azaldığı gibi, Kuveyt emirinin de, ABD'nin ve öteki Batılı güçlerin uçakları ve savaş gemileri sayesinde yerine dönmesi mümkün olsa bile, orada uzun süre kalacağı şüphelidir. Yeniden kabaran Arap milliyetçiliğinin dalgaları öteki çağı dolmuş kral ve emirlikleri de tehdit ediyor. Sözkonusu şeyh aileleri bugüne kadar petrolün üstünde görülmemiş bir saltanat kurdular. Körfez bunalımı kitlelerin onlara karşı tepkisini yükseltti. Arap dünyasında iç çelişkiler derinleşti. Bu durumda yakın geleceğin, Arabistan'ın bu çağı dolmuş emir ve şeyh ailelerini de silip süpürmesi bir sürpriz olmaz. Emperyalist güçlerin 1. Dünya Savaşı sonrasında çizdikleri haritanın değişmesi güçlü bir ihtimaldir. Kum üzerine çizilen kimi sınırların silinmesi, yeni bileşimlerin ortaya çıkması doğal olur. Emperyalistlerin ve onlarla birlikte bölgedeki kral ve şeyhlerin saltanatlarını ve bir tüm olarak statükoyu korumak için çaba sarfeden başkalarının da bu saatten sonra değişimin önüne geçmeleri olanaksızdır. Bu bölgede de Berlin duvarları yıkılacaktır.

Kürt Sorununa Adil Bir Çözüm Bulunmadan Bölgeye Barış ve Sükunet Gelemez

Emperyalizmin 1. Dünya Savaşı sonrasında suni sınırlarla bölüp parçaladığı ülkelerden biri de Kürdistan'dır. Bölgeyi derin biçimde sarsan bu bunalımın sonuçları Kürdistan'ı nasıl etkiler, bunu da şimdiden kestirmek olanaksızdır. Ama Kürt yurtsever hareketi, ülkemizin ve halkımızın yüzyıllardır süren kötü "kaderini" değiştirmek için gelişmelere hazırlıklı olmalı.

Kürt sorunu gündeme gelince, çoğu zaman, hem de ilericilik adına, bu sorunun arkasında emperyalizmin parmağını arayan kimileri, son günlerde yeniden, "emperyalizmin bir Kürt devleti kurma planlarından" söz eder oldular. Bu iddialar bir kez daha gülünçtür. Her ulus gibi, Kürt ulusunun da kendi devletini kurması, kendi ülkesinde özgür ve egemen olması elbet onun en doğal, temel bir hakkıdır. Ne var ki, Kürt halkının gücü ve uluslararası koşullar bir bütün olarak buna uygun hale gelmedikçe, başkaları bunu Kürt halkının yerine yapmayacaktır. Emperyalizme gelince, o, hiç de iddia edildiği gibi, tarihte bir Kürt devleti kurmak için planlar yapmamış, çaba harcamamış; aksine, çıkarları öyle gerektirdiği için bunu engellemiştir. Bugün de Batılı güçlerin böyle bir sorunu yoktur. Kürt yurtsever güçleri şu ya da bu dış güçten böylesi bir iyilik bekleyemezler. Bu tümüyle bir düş olur.

Diğer yandan, gelişmeler bölgede statükoyu zorluyor ve haritaların değişmesini, en azından yeni türden bileşimleri gündeme getiriyor. Böyle bir aşamada Kürt sorununun da gündeme girmesi engellenemez. Kürdistan'ın parçalanmış durumu sürdürülerek ve 30 milyonluk koca bir ulusun hakları inkar edilerek bölgede barış ve sükun sağlanamaz. Kürt sorunu da adil bir çözüm için dayatıyor.

Sorunu daha etkin biçimde gündeme getirmek ve adil bir çözümü sağlamak içinse, en başta, Kürt yurtsever güçlerinin birliğine ve uyumlu, bağımsız, doğru bir politika izlemelerine gerek var. Çeşitli parçalardan Kürt örgütleri ve liderleri bir kez daha tarihsel bir sınavla karşı karşıyalar.

DEVLET KÜRDİSTAN'DA İNSAN HAKLARINI ÇİĞNEMEYE DEVAM EDECEĞİNİ AVRUPA KONSEYİ'NE BİLDİRDİ

C. MERT

T.C. Kürdistan'da insan haklarını askıya aldığını Türkiye'nin AVRUPA KONSEYİ DAİMİ TEMSİLCİSİ aracılığıyla Avrupa Konseyi'ne bildirdi.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti;

" 1- T.C. ulusal güvenliğine karşı tehditlerin olduğunu,

2- Devletin ve milletin ulusal güvenliğinin çoğunlukla Güneydoğu Anadolu illerinde ve kısmen de komşu illerde tehdit edildiğini,

3- Şiddet olaylarının ve terörist hareketlerin değişkenliğinden dolayı hükümet böyle hareketlerle başa çıkmak için sadece güvenlik güçlerini kullanmakla kalmayıp, T.C' nin diğer parçalarında ve hatta yurtdışında oluşan zararlı düşünceleri ve sendika haklarının kötü kullanılmasının önüne geçmek için yerinde adımlar attığını,

4- Bu nedenlerle de, Türk Anayasası'nın 121. maddesine uygun olarak davranan Türk Hükümeti'nin 424 ve 425 numaralı kararnameleri ilan ettiğini, bu kararnamelerle de Avrupa Konseyi'nin İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler'le ilgili 5,6,8,10,11 ve 13. maddelerindeki haklara dokunularak bu hakların azaltıldığını" 23 Ağustos 1990 tarihli bildiri ile Avrupa Konseyi'ne bildirmiştir. Bu bildirinin ingilizce ve Türkçe metinlerini belgesiyle ayrı bir bölümde yayınlıyoruz.

T.C. bu bildirimi AVRUPA KONGRESİ insan haklarının uygulanmasına ilişkin 15. maddesi'nde yer alan "vahim kriz" tanımına dayanarak yaptığını AVRUPA KONSEYİ'ne bildirmiştir.

OLAY NASIL DUYULDU?

T.C. 'nin bu girişimini GÜNEŞ Gazetesi 20 Eylül tarihli nüshasında kısa bir haberle duyurdu.

Güneş Gazetesi bu haberi Fransa'da yayınlanan LİBERATİON Gazetesinden aktararak vermişti.

TEPKİLER

HEP'in Kars Milletvekili Mahmut ALINAK bu olayı meclise getirdi. Hükümet'e bu konuda sorular sordu. Hükümet, Kürdistan'da "insan haklarını askıya alma girişimini" doğruladı. Devlet Bakanı Kamuran İNAN, hükümetin bu girişimini savundu.

YURTSEVER, DEVRİMCİ, DEMOKRAT basın T.C.'nin bu girişimine karşı yoğun tepkiler gösterdi.

Körfez Krizi ve savaş senaryolarıyla birlikte Kürt halkına yöneltilen yeni tehditler, insan haklarını askıya alma girişimleri, soykırım planları, cezaevlerindeki sürgün, tecrit, tek hücre ve tek havalandırma operasyonları, idamların onaylatılması ve infazı komploları Kürdistan'da ve Türkiye'nin her yerinde yığınsal direniş ve açlık grevleriyle protesto edildi.

15 Eylül 1990 günü Diyarbakır'da toplanan Diyarbakır, Tunceli, Siirt, Van, Adıyaman, Urfa İHD yönetim kurulu başkanları Kürdistan'a yöneltilen baskıları protesto ettiler ve bir çağrı metni yayınlayarak " tüm demokratik örgüt ve insan hakları savunucularını" bölgeye davet ettiler.

İstanbul İHD Başkanı Av. Ercan KANAR, "baskılara ve ağır insan hakları ihlallerine karşı aktif mücadele vereceklerini ve bu konuda kampanya başlattıklarını" açıkladı.

İHD Mersin Şubesi Yönetim Kurulu ve İzmir İHD sert tepkiler gösterdiler ve " baskılara son verilmesini" istediler.

HEP İstanbul il Yönetimi, İl binasını bu baskıları protesto etmek isteyen kitleye açtı. 18.10.1990 günü HEP İl Binasında kitlesel açlık grevi başlatıldı. Açlık Grevi 18.10.1990 gününden, 20.10.1990 pazar günü gecenin geç saatlerine kadar sürdü.

HEP milletvekilleri bölgeye dağılarak, olayları ve gelişmeleri yerinde inceleyerek, halkla kapalı salon toplantıları yaptılar, "idamların infazı" girişimlerini, "Hücre Tipi Cezaevlerine sürgün" , "İnsan haklarının askıya alınmasını" protesto etmek amacıyla açlık grevine katılan halkı ziyaret ederek moral verdiler, onları desteklediler.

Burjuva gazeteleri bu yoğun tepkileri yeteri kadar yansıtmadı. Bu konuda kamuoyunu doğru haber ve yorumlarla bilgilendirmedi. HEP milletvekillerinin de çabalarını görmezden geldi, kamuoyundan sakladı.

En ilginç olanı da HEP Genel Sekreteri İbrahim AKSOY'un Diyarbakır'da açlık grevi yapan halkla görüşürken çekilen kitle içindeki resmi Cumhuriyet gazetesinde yayımlanmasına rağmen, gazetenin resimle ilgili haberinde İbrahim AKSOY'dan ve HEP'ten hiç sözedilmemiş olmasıydı. Bu durum kamuoyunun dikkatini çekti, Cumhuriyet gazetesi de bu devekuşu politikasından dolayı komik duruma düştü.

Adana HEP İl Binası da açlık grevine açıldı. Binleri aşan kitlesel katılımla açlık grevine katılanlar "İdamların infazı girişimlerini, hücre tipi cezaevi uygulamasını, insan haklarının askıya alınmasını" protesto ettiler. Adanalılar, açlık grevlerine ara verirlerken; "bu baskılar devam ettiği sürece yine burada olacağız, açlık grevlerini ve demokrasi mücadelemizi en etkili bir şekilde sürdüreceğiz" dediler.

BU NE İLKTİR NE DE SON

T.C. sanki ilk kez mi Kürdistan'da insan haklarını çiğniyor? O daha kuruluşundan beri Kürdistan'da insan haklarını ihlal ediyor.

Sömürgeci boyunduruk altında tutulan halkımız çağımızın en mazlum halklarından biri olarak çok uluslu Türk Devleti'nin anti-demokratik uygulamalarının boy hedefi haline getirilmiştir. Kürt halkı ta başından beri ırkçı,

şoven, milliyetçi politikaların tahribatını yaşıyor. Ağır baskılarla, soykırımlarla, sürgünlerle halkımıza acı çektiriliyor. Irkçı, faşist darbeler, cuntalar ve devletin dolu dizgin terörü 70 yıldır halkımıza kan ağlatıyor.

Türkiye'de Kürt halkına karşı izlenen genel politika her zaman insanlık dışı olmuştur. Hiçbir zaman Kürdistan'da insan haklarına riayet edilmemiş, bırakalım hukuk devleti prensiplerini, kanun devleti ilkeleri bile ülkemizde işletilmemiş, baskıya, zulme, sömürüye ve talana dayalı "inkar" ve "terör" politikaları sistemli bir şekilde halkımıza dayatılmıştır.

Türkiye Cümhuriyeti devleti ve onun hükümetlerinin, Kürt halkına karşı bugüne kadar izlediği politika ne bilimle ne gerçeklerle ne de genel hukuk ilkeleriyle bağdaşıyor.

Dersim'deki, Zilan'daki, daha bir çok yerdeki kırımlarla, şiddetli baskıyla, sansürlerle, sürgünlerle, işletilen assimilasyon çarkıyla Türk Devleti sistemli bir şekilde Kürt halkını köleleştirmeye çabaladı.

Halklar arasındaki ilişkiler gönüllü birliğe dayalı olarak, eşit haklılık ilkelerine göre kurulmadı. Devletin temeli adil, demokratik olarak oluşturulmadı.Eşit haklı demokratik devletin yerine, zora dayalı tek ulusun "üniter" devleti çok uluslu yapıya zorla dayatıldı. Gerçeğin tam tersine herkes "Türk" sayıldı. Başta Kürt halkı olmak üzere tüm azınlıklar da her türlü ulusal, kültürel haklarından yoksun bırakıldılar.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarihi andlaşmalardan, uluslararası konferans ve sözleşmelerden doğan haklara bağlı kalmadığı gibi birçok taahütlerini de yerine getirmedi.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Avrupa Konseyi'ne başvurarak "Kürdistan'da insan haklarına uymacağını" belirterek uluslararası taahütlerinden sanki ilk defa mı cayıyor. Aslında, o bunu alışkanlık haline getirmiştir. Kürtlerin tüm ulusal-demokratik haklarını süngüyle bastırdığı gibi, Kürtler açısından hiçbir kurala, herhangi bir kaideye hiçbir zaman uymamış ve hiçbir yükümlülüğünü de yerine getirmemiştir. Tarih belgeleriyle buna tanıktır. Bugün de bir kez daha tanık oluyor.

Sevr Antlaşması'yla Kürtler açısından doğan haklar kudretliler tarafından safdışı edilirken Lozan'da sıkışan İsmet İnönü; "Kürtlerin ayrı bir devlet kurmalarına gerek yoktur; Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Türkleri olduğu kadar, Kürtleri de temsil ediyor. Yeni kurulan devlette Kürtler her bakımdan Türkler ile eşit olacaktır" demişti.

Oysa İsmet Paşa'nın ve Türk Devleti'nin taahüdü konferansın imzalanmasından hemen sonra unutuldu. Arkasından bir "inkar ve terör" politikası başlatıldı.

O günden bu yana "Kürt" ve "Kürdistan" sözcükleri birer tabu sayıldı.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti imzaladığı Lozan antlaşmasının Kürtlerle ilgili hükümlerine asla uymadı. O günden bu yana antlaşmanın 38 ve 39. madelerini Kürtler bakımından geçersiz sayıyor ve bu yönüyle Lozan'ı çiğniyor.

Lozan bir yana,T.C kendi Anayası'na bile sadık kalmıyor. Zorla, süngü gücüyle topluma kabul ettirdiği Anayasası'nda "Yurttaşların kanun karşısında eşit olduğu" belirtilmesine rağmen, "Zora dayanan yurtaşlık bağı" kurduğu, gerçeğin tam tersine kağıt üzerinde "Türk" saydığı Kürtleri potansiyel suçlu olarak kabul ediyor, onları düşman belliyor.

Bu yüzden de onlara olmadık zulmü ve baskıyı uyguluyor.

Türk Devleti, Helsinki Nihai Senedi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, BAB Kararları ve bunlar gibi daha nice anlaşmalardan doğan yükümlülüklerinin hiç birini yerine getirmiyor.

Anayasası'na özel hükümler koyarak, özel kanunlar çıkartarak, Kürt dilini yasaklıyor. T.C Anayasası'nın 26. ve 28. maddeleri ibret vericidir. Bu maddelerle "Kürt Dili" yasaklanıyor ve bu dille yayın yapma hakkı engelleniyor. Anayasa'nın 28. maddesinde belirtilen "Kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dille yayın yapılamaz" hükmü 2932 sayılı kanunla uygulamaya konularak adı telaffuz edilmeden "Kürt dili" tümden yasaklanıyor.

Mahkemeler çıkarılan özel kanunlara dayanarak Kürt diliyle yapılan yayınları yasaklıyor, Kürt kültürünün ve sanatının işlenmesini cezai müeyidelerle engelliyor.

Örneğin, bu yüzden DENG'in her sayısı toplatılıyor, yazıişleri müdürleri için ve dergide çıkan yazılardan dolayı yüz yılları aşan "hapis" ve yüz milyonları aşan "para" cezaları isteniyor. DENG'te yayımlanan "Kürtçe müzik notaları" için bile dava açıldı.

28 Ekim 1990 günü Ankara'da toplanan İNSAN HAKLARI DERNEĞİ'nin Genel Kurulu'nda Kürtlerin anadilleriyle konuşma hakları polisin genel kurula müdahalesi ve devlet terörüyle engellendi. Bir takım insan hakları savunucuları da bu politikalara arka çıktılar ve hatta resmi devlet ideolojisinin yanında saf tutarak baskıları körüklediler.

Tüm bunların yanısıra Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti bir de Avrupa Konseyi'ne başvurarak Kürtlerin yaşadığı bölgelerde "insan haklarını askıya aldığını ve bu bölgelerde insan haklarının ihlal edileceğini" belirtiyor. Türk devleti ve onun hükümetleri iç ve dış kamuoyunu yanıltmak ve izlediği baskı politikasını haklı göstermek için yaptıklarının "ülke bütünlüğünü korumaya yönelik olduğunu", "terörizme karşı savaştığını" ileri sürerek meşru göstermeye çalışıyor, demagoji yapıyor.

Türkiye Devleti devekuşu diplomasisinden kopamıyor. Yalana ve demagojiye dayanan manevralarla uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerinden kurtulmak istiyor.

T.C. İnsan Hakları konusunda Avrupa Konseyi'nin 15. maddesinde yer alan "Vahim Kriz" tanımına sığınarak "insan haklarını askıya alma" girişiminde bulunuyor.

Kürdistan'da "Vahim Krize"neden olan, onu yaratan kimdir?

-Kürdistan'ı sömürgeleştiren,

-Kürt halkına ulusal boyunduruk vuranlar,

-Katliamlar yapan, Kürt halkını sürgüne gönderen, Takrir-i Sükün Kanunları, Mecburi İskan Kanunları, 424 ve 425 sayılı SS kararnamelerini çıkaranlar kimlerdir?

-Kürt halkının tüm ulusal-demokratik haklarını gasbeden,

-Kürtlerin ülkesinin ismini haritadan silen, onları "yok" sayan,

-Kürdistan'da en gaddar, zalimane ve amansız bir eşitsiz gelişme sürecine yol açan,

-Tarihsel olarak istikrarlı bir kategori olan, örf, adet, gelenek,dil, kültür,ruhi şekillenme, iktisadi yaşam ve toprak birliği içindeki Kürt ulusunun ve Tarihi Kürdistan'ın geri kalmışlığının nedeni ve sorumlusu durumunda bulunan,

-Ülkesi bölünen, parçalanan ve paylaşılan Kürtlerin dramının tüm dünyanın ve İnsanlık aleminin gündeminde çözümsüz olarak durmasının,

-Kürt halkının "kendi kaderini özgürce belirleme hakkını" elde edememiş olmasından dolayı en ağır insan hakları ihlaleriyle karşı karşıya bulunmasının baş sorumlusu kimdir?

Kürt halkının ulusal-demokratik istemlerini zorla bas-

tırmak için Kürdistan'a asker yığan, özel timler ve rambolarla halka kan ağlatan, dar ağaçları kuran, binlerce yurtseveri zindanlarda çürüten, devlet terörünü tırmandırıp savaş ocakları açan, köyleri boşaltıp tampon bölgeler kuran, BOTAN'ı İNSANSIZLAŞTIRMA Operasyonlarını örgütleyen, ŞIRNAK'ı yerle bir eden, tüm köylerdeki ekinleri, evleri, barkları yakıp yıkan ve halkı zorla göçettiren Türk devleti, sözünü ettiği "Vahim Krizi" kendi elleriyle yaratmıştır. Ve bunu kendisi körüklüyor. Kürt halkının bunda hiç bir suçu yoktur. T.C. buna rağmen kendi marifetiyle yarattığı ve kendi komplolarıyla sürdürdüğü "vahim kriz" den yararlanarak, onu gerekçe yaparak yeni soykırımlar için Avrupa Konseyi'nden serbesti istiyor.

Türkiye Cumhuriyeti ve onun hükümetleri bununla da kalmıyor. TARAF DEVLETLER arasında 106 ülkenin katılımıyla imzalanan ÇOCUK HAKLARI Sözleşmesine de uymuyor, sözleşmenin Kürt Çocuklarıyla ilgili 17,29 ve 30. maddelerine "çekince" koyuyor. Kürt çocuklarının kendi anadillerini öğrenme hakkına karşı çıkıyor. (Bu sözleşmenin çekince konulan her üç maddesini ayrı bir bölümde yayımlıyoruz)

Bugüne kadar amansız zulüm çarkını işleten T.C. bu haliyle çağımızda bir sömürgeci devlet olarak hala ayakta durabiliyor. O, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonları'nda hesap vermek zorundayken, BM ilkelerini çiğnediği için mahkûm olması gerekirken, bu çağdışı sefil manevralarını tam bir şark kurnazlığıyla çağdaş toplumların ve uygar ülkelerin temsilcilerinin bulunduğu asamblelerde, uluslararası kuruluşlarda, Avrupa Konseyleri'nde barbarlığını sürdürüyor. Bununla da kalmıyor, hatta daha ileri giderek"İnsan haklarını askıya aldım" emrivakileriyle bu çağdışı tutumunu insan hakları savunucularının gözlerinin içine baka baka adeta tüm dünyaya ve insanlık alemine "kafa tutarak", onlara "meydan okuyarak" deklere ediyor.

Dünyada barış ve yumuşama havası yaşanırken, temel hak ve özgürlükler yaygınlaşıp kalıcı zeminlerde çağdaş toplumları ve ulusları ilerletirken, Kürt sorununun çözümsüzlüğü, her geçen gün Kürdistan'da daha ağır insan hakları ihlallerinin yaşanmasına zemin oluşturuyor.

Bu yüzden de Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve onun hükümetleri zorba kanunları yetmiyormuş gibi kanunsuz zorbalıklara da başvuruyorlar.

2935 Sayılı Olağanüstü Sömürge Yasaları, 5 Generalin yaptığı sömürgeci-faşist Anayasa, 2932 sayılı yasa, TCK'nun prangaları yetmiyormuş gibi bir de 424 ve 425 sayılı Sansür ve Sürgün Kararnameleri'ni çıkardılar.

Şimdi de Türkiye Cumhuriyeti Devleti, "Vahim Krizi" önlemek için Kürdistan'da "insan haklarını askıya aldığını" Avrupa Konseyi'ne bildiriyor, "424 ve 425 sayılı kararnameleri işleteceğini" söylüyor. Bu kararnamelerin de "Türk Anayasası'na uygun olduğunu, Anayasa'nın 121. maddesine göre çıkarıldığını" vurguluyor.

T.C. bu konuda da yalan söylüyor, Avrupa Konseyi'ni yanıltmaya çalışıyor.

Çünkü; 424 ve 425 sayılı Sansür ve Sürgün Kararnameleri 5 generalin yaptığı Anayasalarına bile aykırıdır. Bu kararnamelerin onların Anayasası'nın 121 maddesine uygun olabilmesi için,bu kararnameleri çıkarabilmek için , ayrı bir"yetki kanunu" gerekir. Oysa Hükümete böylesine bir "yetki" veren "herhangi bir yetki kanunu" ortada yok. Hükümet, Olağanüstü Hal Kanunu'nun 4. maddesindeki, "bu yasanın (Olağanustü Hal Kanunu'nun) **uygulanmasına** ilişkin kanun hükmünde kararnameler çıkartılabilir" hükmünü bir "yetki yasası" gibi yorumluyor.

Açıktır ki, Olağanüstü Hal Kanunu, Hükümetin başka kanun hükmünde Kararnameler çıkarabilmesine imkan veren bir "yetki kanunu" değildir.

Şöyle ki; Anayasa'nın 121. maddesi, "Olağanüstü Hal Sistemi ve Olağan Üstü Hal İdaresi'nin yetkileriyle ilgili düzenlemelerin KANUN'la yapılması"nı kural olarak benimsemiştir.

Bu durumda hükümetin son Sansür ve Sürgün Kararnameleri'ni çıkarabilmesi için bu konuda, önceden meclisce yapılan bir yetki kanununa ihtiyacı vardır. Oysa ki, ortada böyle bir kanun yoktur, çıkarılmış olan kararnameler "KANUNSUZ KARARNAMELERDİR"

Böylece T.C. yetkisiz, dayanaksız, kanun hükmündeki Kararnamelerle Kürdistan'da insan haklarını askıya alıyor ve bu kararnamelere dayanarak "Vahim Krizi" aşabileceğini ifade ediyor. Ve bu yöntemleri kullanarak Avrupa Konseyi'ne başvuruda bulunuyor.

Acaba, Avrupa Konseyi, bu devekuşu.diplomasisini yutuyor mu? TC Hükümetlerinin bu ele-avuca sığmaz hukuk dışı girişimlerine ne diyor?

TC ve onun Hükümetleri, 424 ve 425 sayılı kararnamelerle kendi Anayasalarını bile ciğnemişlerdir.

Onlar "anadilde yayın yapma" özgürlüğünü engellemek için, kendi devletlerinin temelini oluşturan Lozan Antlaşması'nın 38 ve 39. maddelerindeki hükümlerine de ters düşerek bizim savunmadığımız fakat kendilerinin üzerine titredikleri Lozan Sözleşmesi'ni bile tepelemişlerdir.

Yine, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Onun Hükümetleri,

-Matbaa kapatmak ve yayın yasağı getirmiş olmak ve onların mal varlıklarına el koymak yetkisini oluşturmakla, **basın özgürlüğünü** ve giderek **IPI ilkelerini,**

-Emirle dava açtırmakla yargı bağımsızlığını,

-Olağanüstü Hal Bölge Valisini muhteşem yetkilerle donatmakla, **hukuk devletini ,**

-Sürgün cezası getirmiş olmakla **yerleşme ve seyahat özgürlüğünü,**

-Köy boşaltmak, tampon bölgeler oluşturmak, evleri barkları yakıp, yıkmakla **iskân özgürlüğünü,**

-Emirle dava açtırıp emirle karar aldırarak ve bu kararlara karşı yargı yolunu kapatarak **hak arama özgürlüğünü,**

-Olağanüstü Hal Bölge Valisi'ne hakim ve savcıları da sürgün etme yetkisi tanıyarak, **yargı bağımsızığını,**

-Sendika faaliyetlerini durdurmakla, Grev hakkını engellemekle **çalışma özgürlüğünü,**

-Kürdistan'da ayrı, Türkiye metropol kentlerde ayrı kanunları uygulamakla yasalar önünde eşit olma hakkını ortadan kaldırmıştır.

Bilindiği gibi bütün bu haklar Anayasal Haklardır. Ama,bu haklar yok edilmiştir. 5 generalin yaptığı anayasa bile artık sömürgecilere dar geliyor. Halkımızın ulusal-demokratik mücadelesini bastırmak, meşru haklarımızı kullandırmamak, özgürlük atılımımızı boğmak için egemenler kendi Anayasalarını bile çiğniyor.

Bir yandan da Anayasalarını bile çiğnediklerine bakmadan, aynı Anayasının 121. maddesinden bahisle 424 ve 425 sayılı SS Kararnamelerini savunuyor, Kürdistan'daki insan haklarını askıya alma girişimlerini bu maddeye dayanarak anlatmaya çalışıyorlar.

Acaba, bu sefil manevralarıyla Avrupa Konseyi'ni kandırabilirler mi? Onu bilemeyiz ama, bildiğimiz şudur ki;

T.C ve Onun Hükümetleri attık köşeye sıkışmıştır ve yalan söylüyorlar.

TÜRK DEVLETİNİN, TÜRKİYE DAİMİ TEMSİLCİLİĞİ ARACILIĞIYLA AVRUPA KONSEYİNE YAPTIĞI BAŞVURUNUN İNGİLİZCE METNİNİ VE BU METNİN TÜRKÇEYE ÇEVRİLMİŞ HALİNİ AYNEN YAYIMLIYORUZ

DENG

AVRUPA KONSEYİ GENEL SEKRETERLİĞİ
No: JJ2243C
Tr./5-37

Strasbourg, 23 Ağustos 1990

Ekselans,
Avrupa Konseyi nezdindeki Türkiye Daimi Temsilcisinin 6.8.1990 tarihli bir mektupla (ki Genel Sekreterliğe 7.8.1990' da kaydedilmiştir) bana yollamış olduğu İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşmenin 15. Maddesine ilişkin bir bildirinin örneğini ilişikte sunmaktan onur duyuyorum
Bu bilgi size Bakanlar Komitesi'nin (56) 16 sayılı Kararı uyarınca intikal ettirilmektedir.

Saygılarımla. Genel Sekreter adına

Erik Harremoes

Hukuk İşleri Müdürü

23.8.1990 tarihli JJ2243C sayılı Mektubun Ekidir.
Avrupa Konseyi Nezdinde
Türkiye Daimi Temsilciliği

İNSAN HAKLARI AVRUPA SÖZLEŞMESİ'NİN 15. MADDESİNE GÖRE BİR MUGAYERET İHBARI

1.Türkiye Cumhuriyeti Güney Doğu Anadolu'da ulusal güvenliğine yönelik tehditlere maruz kalmış bulunmaktadır,bu tehditler son aylarda kapsam ve yoğunluk bakımından durmadan artmış ve Sözleşme'nin 15. Maddesi anlamında Ulusun hayatına yönelik bir tehdit haline ulaşmıştır.

1989 yılında 136 sivil ve güvenlik güçlerinden 153 kişi kısmen yurtdışındaki üstlerden harekete geçen teröristlerin eylemleri sonucu öldürülmüşlerdir.1990 yılının başından bu yana ise 125 sivil ve güvenlik güçlerinden 96 kişi öldürülmüştür.

2. Ulusal güvenliğe tehdit esas itibariyle Güney Doğu Anadolu illerinde (Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Diyarbakır,Mardin, Siirt, Hakkari, Batman, Şırnak) kısmen de komşu illerde vuku bulmaktadır.

3.Terörist eylemlerin yoğunluğu ve çeşitliliği nedeniyle ve bu eylemlerle başa çıkmak üzere Hükumet yalnız güvenlik güçlerini kullanmak mecburiyetinde olmayıp sendikal haklar kötüye kullanılmak suretiyle Türkiye'nin diğer kısımlarından hatta yurt dışından neşet eden zararlı bir halkı yanlış bilgilendirme kampanyası ile de başedebilmek için gerekli önlemleri almak mecburiyetindedir.

4. Bu amaçla Türkiye Hükümeti, Türk Anayasası'nın 121. Maddesine tevfikan, 10 Mayıs 1990 günü 424 ve 425 sayılı Kanun Hükmünde kararnameleri çıkarmıştır. Bu kararnameler Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Sözleşmesinin 5., 6., 10., 11., 13., ve 8. Maddelerinde yer alan haklara kısmen münafi olabilir. Yeni önlemlerin mufassal bir özeti ilişiktir. Bu Kararnamelerin Türk Anayasasına uygun olup olmadığı hususu elan Türk Anayasa Mahkemesinin önündedir.

5. Türkiye Hükumeti yukarda atıfda bulunulan önlemler sona erdiği zaman bu hususu Avrupa Konseyi Genel Sekreterine bildirecektir.

6. İşbu ihbar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 15. Maddesi uyarınca yapılmaktadır.

424 ve 425 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERİN MUHTEVASINI ANLATAN ÖZET

A. Olağanüstü Hal (OH) bölgesine ilişkin 424 ve 425 sayılı KHK'ler ile OH Bölge Valiliğine şu ilave yetkiler verilmiştir:

1- OH Bölge Valisinin teklifi üzerine İçişleri Bakanı, nerede basıldığına bakmaksızın, bölgenin asayişini bozmaya ya da yerel halkı heyecanlandırmaya ya da bölgesel etkinlikleri yanlış yorumlayarak güvenlik güçlerinin vazifelerini ifa etmesini zorlaştırmaya müsait herhangi bir yayını süreli veya süresiz olarak yasaklayabilir. Buna, gerekiyorsa, ilgili basımevinin kapatılmasını emretmek yetkisi de dahildir.

2- OH Bölge Valisi genel güvenlik ve asayişi devamlı surette ihlal eden kişilerin, OH bölgesi dışında, OH süresini geçmeyecek bir müddet, İçişleri Bakanının tayin edeceği bir yerde yerleşmelerini emredebilir. Bu kişiler, isterlerse, Sosyal Yardım ve Destek Fonundan (FakFukFon) mali yardım alabilirler. Bu yardımın ne şekilde verileceğine dair ayrıntılar İçişleri Bakanlığınca belirlenecektir.

3- OH Bölge Valisi (ya da yetki vereceği il valisi) grev ve lokavt gibi iş uyuşmazlığına bağlı bazı etkinlikleri (3 aya kadar) talik edebilir ya da bu etkinlikler için önceden müsaade alınması şartını getirebilir.

4- Vali keza tahrip, yağma, boykot, iş yavaşlatma, çalışma özgürlüğünü kısıtlama, iş yerini kapatma gibi bazı etkinlikleri yasaklayabilir ya da bunlara karşı önleyici tedbirler alabilir.

5. OH Bölge Valisi köylerin, hayvan otlatma sahalarının ve yerleşim alanlarının, emniyet mülhazası ile, süreli veya süresiz tahliyesini, mahal tebdilini ve yeniden gruplandırılmasını emredebilir.

6. OH Bölge Valisi OH bölgesindeki kamu kurumlarına emniyet ve asayiş yönünden zararlı olabileceği düşünülen personelini başka görevlere atamasını emredebilir, bu personel kendilerine kabili tatbik memuriyet kanunu hükümlerine tabi olmaya devam edeceklerdir.

B. 424 sayılı KHK ile verilen yetkilerin istimali sırasında İçişleri Bakanı, OH Bölge Valisi ve diğer valilerin aldıkları kararlar ve yaptıkları işlerden ötürü cezai, mali ve hukuki mesuliyet olmayıp bunlar için yargı yoluna başvurulamaz.

C. İçişleri Bakanı, OH Bölge Valisi ve il valilerinin 2935 sayılı OH Kanunundan aldıkları yetkileri kullanırken ifa ettikleri işlemler aleyhine açılacak idari davalarda yürütmeyi durdurma kararı alınamaz.

D. OH Bölge Valisinin 285 sayılı KHK den aldığı yetkileri kullanırken ifa ettiği işlemler aleyhine iptal davası açılamaz.

Annex to letter JJ2743C
of 23 August 1990
Or. Engl.

PERMANENT REPRESENTATION OF TURKEY
TO THE COUNCIL OF EUROPE

NOTICE OF DEROGATION IN CONFORMITY WITH
ARTICLE 15 OF THE
EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS

1. The Republic of Turkey is exposed to threats to its national security in South East Anatolia which have steadily grown in scope and intensity over the last months so as to amounting to a threat to the life of the nation in the meaning of Article 15 of the Convention.

During 1989, 136 civilians and 153 members of the security forces have been killed by acts of terrorists, acting partly out of foreign bases. Since the beginning of 1990 only, the numbers are 125 civilians and 96 members of the security forces.

2. The threat to national security is predominantly occuring in provinces (*) of South East Anatolia and partly also in adjacent provinces.

3. Because of the intensity and variety of terrorist actions and in order to cope with such actions, the Government has not only to use its security forces but also take steps appropriate to cope with a campaign of harmful disinformation of the public, partly emerging from other parts of the Republic of Turkey or even from abroad and with abuses of trade-union rights.

4. To this end, the Government of Turkey, acting in conformity with Article 121 of the Turkish Constitution, has promulgated on May 10, 1990 the decrees with force of law No. 424 and 425. These decrees may in part result in derogating from rights enshrined in the following provisions of the European Convention for Human Rights and Fundamental Freedoms : Articles 5, 6, 8, 10, 11 and 13. A descriptive summary of the new measures is attached hereto. The issue of their compatibility with the Turkish Constitution is presently pending before the Constitutional Court of Turkey.

5. The Government of Turkey will inform the Secretary General of the Council of Europe when the measures referred to above have ceased to operate.

6. This notification if given pursuant to Article 15 of the European Convention on Human Rights.

(*) The provinces are Elazig, Bingöl, Tunceli, Van, Diyarbakir, Mardin, Siirt, Hakkâri, Batman, Sirnak.

T.C. DEVLETİ VE ONUN HÜKÜMETLERİ "KÜRT" ÇOCUKLARININ HAKLARINI ÇİĞNEMEK İÇİN ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NE "ÇEKİNCE" KOYDU

"Birleşmiş Milletler Andlaşması'nda ilân edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, Dünyada özgürlük, adelet ve barışın temeli olduğunu düşünerek,

Birleşmiş Milletler'e dahil halkların, insanın temel haklarına ve bireyin, insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Andlaşması'yla bir kez daha doğrulamış olduklarını ve toplumsal ilerlemeyi ve daha geniş bir özgürlük ortamında daha iyi yaşama düzeyine ulaşmayı teşvik etmekteki kararlılıklarını hatırda tutarak,

Birleşmiş Milletler'in, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri'nde herkesin bu metinlerde yazılı olan hak ve özgürlüklerden **ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayırımlar dahil**, hiç bir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını kabul ve ilan ettiklerini vurguluyan taraf devletlerin ve 106 ülkenin katılımıyla imzalanan ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ'nin 17,29. ve 30. maddelerine Türkiye Devleti "Çekince" koydu.

Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin bu maddelerine Kürt çocuklarının haklarını tanımama onların "ANA-DİLLERİ'ni öğrenme" özğürlüğünü engellemek için 54 maddelik Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin sadece 3 maddesine "çekince" koydu ve bu maddelerin her üçü de **KÜRT ÇOCUKLARI** ile ilgilidir.

T.C'nin çekince koyduğu 3 maddeyi Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden olduğu gibi aktararak aşağıda sunuyoruz.

Madde: 17

Taraf Devletler, **kitle iliteşim araçlarının gördüğü işlerin önemini kabul ederek, çocuğun ; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esinliği ile** bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli **ulusal** ve **uluslararası** kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla taraf Devletler :

a)Haber organlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29. maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler.

b) Uluslararası ve ulusal çeşitli kültürel kaynaklardan gelen bu türden bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler.

c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler.

d) Haber organlarını, azınlık gurubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerini özel önem göstererek karşılamak konusunda teşvik ederler.

Madde: 29

1) Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını uygun bulurlar:

a) Çocuğun kişiliğinin, doğuştan olan yetenekleri ile birlikte zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olan en mükemmel noktasına ulaşacak şekilde geliştirilmesi,

b) İnsan Haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Andlaşması'nda benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi,

c) Çocuğun ana-babasına,kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisindekinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi.

d) Çocuğun anlayış , barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve **ister etnik, ister ulusal, ister dini guruplardan, isterse yerli halktan olsun,** tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda yaşantıyı sorumlulukla üstlenebilecek şekilde hazırlanması.

Madde: 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların varolduğu devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinini açıklama ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

T.C.'NİN BU MADDELERE KOYDUĞU ÇEKİNCE (İHTİRAZİ KAYIT) AYNEN ŞÖYLEDİR

İHTİRAZİ KAYIT METNİ:

Türkçe Metin

"İhtirazi Kayıt:

Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17,29 ve 30 maddeleri hükümlerini T.C.Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır."

Fransızca Metin

"Reserve

La Republique de Turquie se reserve le droit d' interpreter et d'appliquer les dispositions des articles 17,29 et 30. de la Convention des Nations Unies relatiye aux droits de l'enfant conformément aux termes et á l'esprit de la Constitution de la République de Turquie et á ceux du Traite de Lausanne du 24 Juillet 1923".

KÜRT DERNEĞİ'NİN 1945'DE SANFRANSİSKO KONFERANSI'NA GÖNDERDİĞİ "MUHTIRA"

Nesimi FIRATLI

Kürt Aydınların Demokratik Girişimleri

Kürt ulusu, mücadele tarihinin çeşitli aşamalarında ulusal-demokratik hakları için koşullar neyi gerektirmiş ya da dayatmışsa ona uygun bir mücadele yöntemi benimsemiş.

Kürt halkının temsilcileri, özellikle demokratikleşme sürecine girilen 20. yüzyılın başlarından itibaren öncelikle barışçı demokratik mücadele yöntemlerini benimsemişler, zorunlu olmadıkça silaha başvurmamışlardır. Özellikle kısmi bir özgürlük ortamı yaratan II. Meşrutiyet döneminde siyasal, sosyal ve kültürel kurumlar aracılığıyla demokratik mücadele kanalları sonuna kadar kullanılmaya çalışılmıştır. Koçgiri İsyanı sırasında hareketin liderlerince Millet Meclisi Başkanlığına yollanan ve çeşitli ulusal-demokratik talepleri kapsayan 15 Kasım 1920 tarihli **Muhtıra**, bu hareketten sonra Kürdistan Teâli Cemiyeti ile Hürriyet ve İtilaf fırkası arasında Kürtlere özerklik verilmesi konusunda yapılan **Anlaşma**, Milli Mücadele yıllarında Vilâyât-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuku Milliye Cemiyeti aracılığıyla Teşkilat-ı Esasiye'de (Anayasa) yapılacak değişikliklerle sorunun çözümü amacıyla M. Kemal'in liderliğindeki Heyet-i Temsiliye ile yapılan **Amasya Protokolü**, Lozan görüşmeleri öncesi verilen sözlerin uygulamadaki yansımasının beklenmesi; bir şifrenin yanlış anlaşılması sonucu zamansız patlak veren 1925 İsyanı sonrasında Kürt aydınlarının 1926'da **"Başvekil İsmet Paşa'ya** (Gönderdikleri) **Muhtıra-Mektup"**, 1927'de kurulan Kürt özgürlük örgütü HOYBUN'un kurucularından ünlü Kürdolog Celadet Bedirhan'ın 1933'de **"Gazi Mustafa Kemal'e** (Gönderdiği) **Açık Mektup"**, 1948'de Birleşmiş Milletler'e verilen **Memorandum** sözünü ettiğimiz demokratik girişimlerin kimi örnekleridir. İşte bu yazıda da Kürt yurtsever aydınlarından Erganili **Dr. Ahmet Nafiz Yekbun**'un II. Dünya Savaşı bitimi 1945 yılında **"Kürt Cemiyeti"** adına Sanfransisko Konferansı'na gönderdiği bir **"Muhtıra"** ilk kez veriliyor.

Dr. Ahmet Nafiz Yekbun Kimdir?

Dr. Ahmet Nafiz Yekbun, Şeyh Said İsyanı sonrasında kardeşi **Nurettin Zaza** ile birlikte Batı'ya sürülen yurtsever Kürt aydınlarından biridir. 1927 yılında **İhsan Nuri** liderliğindeki Ağrı İsyanı'nın önemli bir ivme kazanması üzerine Kemalist yönetim, İhsan Nuri'nin ileri sürdüğü Batıya sürülen aydınların yurtlarına dönmeleri ve mal varlıklarının iade edilmesi yolundaki koşula uyarak 1928 yılında bir af çıkarmış ve Kürt aydınlarından birçoğu gibi **Dr. Ahmet Nafiz** ve kardeşi **Nureddin Zaza** da memleketlerine dönmüşlerdir. Ancak Ağrı İsyanı'nın başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Elazığlı **Dr. Arif Abbas,** Diyarbekirli **Cemilpaşazâde Kadri, Ekrem, Mehmet, Bedri** beyler gibi birçok Kürt aydınının yanısıra Dr. Anmet Nafiz ve kardeşi Nuraddin Zaza da Suriye'ye geçerek, orada kurulmuş bulunan **Kürt HOYBUN (Bağımsızlık, Özgürlük) Cemiyeti**'ne katılmışlardır.

Kürt Derneği adına Konferansa "Muhtıra" gönderen Dr. Ahmet NAFİZ (Yekbun)

Celadet ve Kamuran Bedirhan kardeşlerin kuruculuğunu, Kadri Cemilpaşazâde'nin (**Doza Kurdistan** yazarı Zinnar Silopi) Sekreterliğini yaptığı **HOY-**

BUN Cemiyeti 1927-1939 yılları arasında sürdürdüğü faaliyetleri sırasında Kürt davasını uluslararası kamuoyuna duyurmak için önemli siyasal ve kültürel çalışmalar yapmıştır.

İşte HOYBUN kurucularından Celadet Bedirhan'ın 1933'te Mustafa Kemal'e gönderdiği geniş boyutlu **"Açık mektup"**tan sonra, **Dr. Ahmet Nafiz (Yekbun)** da, II. Dünya Savaşı'nın bitimi düzenlenen uluslararası **Sanfransisko Konferansı**'na **"Kürt Cemiyeti"** adına aşağıdaki **"Muhtıra-Mektup"**u gönderiyor. Bilindiği gibi, savaş bitimi 25 Nisan 1945'te toplanan Sanfransisko (San Fransisco) Konferansı, savaş sonrası dünyanın siyasi bakımdan teşkilatlandırılması üzerinde durdu; 1919 deneyimini gözönünde tutan müttefikler, **Birleşmiş Milletler** örgütünün kurulmasını Konferansta kabul ettiler. (BM Yasasının kabulü 26 Haziran 1945). Öyle anlaşılıyor ki Dr. A. Nafiz, bir önemli dönemeçten yararlanarak Kürt davasını bu uluslararası platformda dile getirmek ve dünya kamuoyuna maletmek istemektedir.

Dr. Ahmet Nafiz Yekbun, muhtıra-mektubu, savaşın galiplerinden ve Konferansın ev sahibi Amerika Birleşik Devletleri'nin Suriye ve Lübnan Elçisi **Corc Wadswort** aracılığıyla gönderiyor.

Dr. Nafiz Yekbun, muhtıra-mektuba eklediği 31.3. 1945 tarihli kapak yazasında ABD Elçisine şöyle sesleniyor:

"Bay Elçi,

Kürt Cemiyeti adına Kürdistan ve Kürt ulusu hakkında ekselanslarınıza bir **Muhtıra** *sunmaya cesaret eder ve bunun ulaştırılmasını rica ederim.*

Atlantik Beyannamesi'nin kabul ettiği prensipler, adalet ve özgürlük adına yapılan bu zaferle sonuçlanan savaştan sonra Kürt sorunu konusunda adil bir çözümün bulunmasını gerektirmektedir.

Homojen (bütüncül) fakat 4 devlet arasında bölünen bir toprakta yaşayan 9 milyona yakın nüfuslu Kürt ulusu en sıradan haklarından (ana dillerini kullanmak, geleneklerine göre yaşamak) haklarından yoksun bulunmaktadır.

Eski zamanlardan beri her ulus gibi belli bir toprak üzerinde yaşayan Kürt ulusu kendi isteği dışında, memleketini kesen siyasi sınırlarla 4 parçaya bölünmüştür. Kürt ulusu, onu temsil etmeye (asimilasyonu da içeriyor) veya ona tahakküm etmeye teşebbüs eden devletler gibi bundan muzdariptir.

Kürt ulusu, bu savaştan sonra Müttefik hükümetlerin (galip devletlerin) çözümü Ortadoğu'nun barış içinde gelişmesi için esas olan bir durumun sağlanmasını istediğine kesinlikle inanmaktadır.

Yüksek saygılarımı bildirmemin kabulünü rica ederim Bay Elçi."

Kürt Cemiyeti'nin, Sanfransisko Konferansı Yetkili Heyeti Başkanlığına Beyrut'tan Gönderdiği 30.3.1945 Tarihli

"MUHTIRA"

"Ekselans,

Sanfransisko Konferansı'nda görüşülecek sorunlar konusunda tahminde bulunmadan önce, Barış Konferansı'nda önceliği alacak konunun, toplantı tarihlerinden birincisi olacağını sanıyoruz.

Kürt Cemiyeti adına Kürt sorununa ilişkin bir **"Rapor"** *sunmaktan onur duyarım. Ortadoğu barışının istikrarı, 500 bin kilometrekarelik olan ve Karadeniz'den İran körfezi'ne kadar uzanan ve Sevr Anlaşmasıyla bağımsızlığı tanınmış olan bir yurtta yaşayan 9 milyon insana ait bu soruna bir çözüm bulunmadıkça sağlanamayacaktır.*

Kürt toprağının tümüyle yabancı devletlerin egemenliği altında bulunmasından ve bu nedenle bu Konferansta temsil edilememesinden dolayı aşağıdaki hususlarla ilgili olarak yetkili kurulunuzun ve hükümetinizin nüfuzunu kullanmasını rica ederim.

1- Henüz bağımsızlıklarını kazanmamış uluslara, uluslararası toplantılarda görüşlerini açıklama hakkının tanınması ilkesinin Konferansta kabulü. Tabii bir ilkenin kabulü, bu hakkı kullanacak olan bağımlı uluslar hakkında egemen hükümetlerin başvuracakları karşı önlemleri engelleyici bir güvenceyi de sağlamalıdır.

2- Konferansın bir genel toplantısının gündemine Kürt sorununun görüşülmesini almak.

3- Kürt sorununun esaslarını görüşüp incelemeyi yükümlenecek ve bu sorunun çözümünü gözönünde bulunduracak uluslararası bir komisyon önerisi sunmak ve onu savunmak. Barış Konferansının Kürt sorununa getireceği çözüme, sözkonusu Komisyonun raporu esas olabilecektir.

Yüksek saygılarımın kabulünü rica ederim ekselans."

Kürdistan ve Kürt Milliyetçiliğinin Doktrini

Kürdistan:

Kürdistan, Ortadoğu'nun belkemiğini teşkil eder. Büyük bölümü Karadeniz'den, Kafkasya'nın

yanıbaşından Acem Körfezi'ne kadar uzanan dağlarla, batıda verimli ovaları kapsamaktadır.

Kürdistan, tek ulusun yaşadığı bir ülkedir. Kürtler, nüfusu 9 milyona varan yiğit ve çalışkan insanlardır. Amaçları, cesaretleri ve özgürlüğe olan aşkları, en soylu gelenekleri kadar büyüktür. Tarihi dönemlerin doğuşundan beri Kürtler kendi ülkelerinde ulusal varlıklarını yaşatagelmişlerdir.

Kürtler, ırk bakımından komşularından kolaylıkla seçilebilirler. Dil ve kültür bakımından da rahatlıkla ayrılabilirler. Aralarında batıda Türkleri, kuzeydoğuda Rusları, doğuda İranlıları ve güneyde Arapları ayırırlar. Kürdistan, gelecekte Ortadoğu'da önemli bir rol oynamaya aday coğrafik, ekonomik ve ulusal homojen bir bütün oluşturmaktadır.

Etnografik Sınırları:

Batıda; Suriye'de Kürt Dağı'ndan başlayarak Kilis, Maraş, Elbistan ve Divrik'ten geçmek suretiyle Kelkit Çayı'na kadar uzanan hat.

Bu hattın güneybatısında İskenderun Körfezi'ne kadar yayılmış olarak yerleşmiş bulunan Kürt grupları bulunmaktadır.

Kuzeyde; Kelkit Çayı'nı izleyip doğuya geçerek Bayburt ve Oltu şehirleri ile Kars'a kadar uzanan bir hat.

Bu hattın kuzeyinde Trabzon yakınında Karadeniz'e yaklaşan dağınık Kürt merkezleri vardır.

Doğuda; Kars'tan güneydoğu yönünde uzanan ve devamla Urmiye Gölü'nün batı kıyılarını, Luristan ve Bahtiyar mıntıkalarını kapsayarak Seneş ve Kirmanşah'a kadar uzanan bir hat.

Güneyde; Luristan'ın güneyinden başlayarak kuzeyden güneye doğru Kanokin ve Kifr'i geçmek suretiyle Hamiriye Dağları ve oradan batıya Sincar Dağı'nın güneyine Cerablus yakınına Fırat Nehri'ne kadar uzanan bir hat.

Siyasi Sınırları:

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Kürdistan, Türkiye ve İranlılar ayrıca Rusya'da bulunan küçük bir Kürt zümresi halinde bölünmüş bulunuyordu. Barış Konferansı ve Türkiye, İran, Irak ve Rusya ile yapılan muhtelif anlaşmalar, bu ülkeler arasında Kürdistan'ın bölüşümüyle sonuçlanmıştır.

Türkiye eski Urfa vilayeti ile Malatya, Harput, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır ve Hakkari vilayetlerini kapsayan bölümü kapsamına alıyordu ki, bu bölümdeki Kürt nüfusun bugün 4 milyondan fazla olduğu sanılmaktadır.

İran Kürdistanı, adını taşıyan bölge ile Kirmanşah, Luristan, Poştkuh ve Bahtiyar memleketlerini ve bunların üçbuçukmilyon Kürt nüfusunu barındırıyordu.

Irak, bütün Musul arazisi ile Kerkük ve Süleymaniye'de uzak güney Kürdistan sınırlarına kadar uzanan memleketleri 1 milyonluk Kürt nüfusu ile birlikte alıyordu.

Suriye, Cezire Kürt Dağı ve Fırat Nehri'nin doğusundaki bölge ile yaklaşık 250 bin Kürt'ün oturduğu bir bölgeye sahip oluyordu.

Nihayet **Sovyetler Birliği** kendi sınırları içinde yaklaşık 160 bin nüfuslu küçük bir Kürt topluluğu bünyesine alıyordu.

Türk-Irak sınırı tarihi Kürdistan'ın kalbini ikiye bölmektedir. Milliyet bakımından bütün Kürt aşiretlerinin bütün gelişme olanaklarını nesiller boyunca ortadan kaldırmıştır. (Bkz. Encylopedia Britannica, 14.bas. Musul böl.)

Aşağıdaki tablo Ortadoğu'da Kürdistan'ın durumunu belirlemektedir:

Ülke	Genel Yüzölçümü km²	Kürdistan Bl. Yüzölçümü km²	Genel Nüfus	Kürt Nüfusu
Türkiye	760.000	200.000 (yani %29)	16.000.000	4.000.000 %25
İran	1.600.000	190.000 (yani %12)	15.000.000	3.500.000 %23
Irak	300.000	105.000 (yani %29)	3.500.000	1.000.000 %28

Arazinin %19'u ve Ortadoğu'daki en büyük devletlerden üçünün nüfusunun %24.5'u Kürttür. Bu tablonun rakamlarına Suriye ve Sovyetler Birliği'nce alınmış Türkiye Kürdistanı sınır bölgeleri eklenince bütüncül Kürt blokunun 9 milyona varan toplam nüfusuyla 530.000 kilometrekareye ulaşan bir ülkeye sahip olduğu görülür.

Doğal Coğrafya ve Kaynaklar:

Kürdistan özellikle dağlık bir ülkedir. Fakat geniş ve verimli ova ve vadileri de kapsamaktadır. Diyarbekir ovaları, Pasinler, Muş, Harput, Cizre ile Dicle ve Fırat vadileriyle bu iki ırmağın suladığı yerler bunlara örnek olarak sayılabilir.

Kürdistan herşeyden önce bir tarım ülkesidir. Her çeşit tahıl, keten, tütün, incir, ceviz, elma, armut, kayısı, şeftali, erik, kiraz, üzüm, nar, zeytin ve benzeri ürünler yetiştirilmektedir.

Kürdistan hayvancılık açısından da zengindir

ve verimli alanlara sahiptir. Diyarbekir yakınındaki Bakır madeni ile güney Kürdistan'daki petroller sayılmazsa, madenler ve benzeri kaynaklar çok az kullanılmış sayılır. Oralarda büyük miktarda demir, pirinç, kömür, kükürt, kurşun ve gümüş bulunmaktadır.

Bazı mensucat (tekstil) işletmeleri vardır ve küçük el sanatları, dokuma, yün, keten, ipek,halı ve bakır işleri, gümüş işleri, demir, çelik ve bakır malzemesi gibi şeylerin üretimi çok yapılmıştır.

Kürdistan'dan yün, keçi kılı, ceviz, ipek, tütsü balığı, tuzlu balık, peynir, tereyağı,deri ve hayvan ihracatı ticareti büyük çapta yapılmaktadır.

Şehirler:

Yaklaşık 20 şehir 30-35 bin nüfuslu olup en önemlileri şunlardır:

Türkiye'de – Diyarbakır, Mardin, Harput, Malatya, Erzurum, Erzincan, Muş, Van, Bitlis, Hozat.

İran'da – Savaşbulak, Sakız, Senne, Kermanşah.

Irak'ta – Süleymaniye, Kerkük, Zahu, Revandiz, Köysancak, Erbil, İmadiye.

Nüfus:

Kürt nüfusunu bütünüyle belirleyebilmek için Türk hükümetlerince olduğu kadar İran hükümetlerince de güvenilir hiç bir nüfus sayımı yapılmamıştır. Bu konuda kendilerince yayımlanan tüm bilgiler, Kürt sorununun boyutlarını küçültmek doğrultusundaki eğilimlerini açıkça ortaya koymaktadır. Yukarda verdiğimiz rakamlar akılcı ve gerçeğe yakın bir olasılığı gösterir niteliktedir.

Sınırdaş bölgelerde karışmış bulunan küçük zümreler dışında Kürt ulusu bütüncül (homojen) olup, bölüşüm sonucu sayıca azınlık durumunda kalmaktadır.

Şunu da vurgulayalım ki yüzyıllar boyunca Kürtler, Hıristiyan komşularıyla iyi ilişkiler sürdürmüş ve saldırganlara karşı koymada onlarla sıkısıkıya işbirliği yapmışlardır. Büyük çaplı zoraki göçürtmeler sonucu Kürdistan dışında, örneğin Türkiye'nin orta alanlarında büyük Kürt kolonileri (toplu yerleşim alanları) bulunmaktadır. Yaptığımız tahminde bunları hesaba katmış değiliz.

Irk ve Dil:

Kürtler ırk ve dil bakımından Hindî-Avrupaî (Hint-Avrupa/İndo-Germen) grubuna dahildirler. Kendi dillerini kabul ettirmek için ilgili egemen devletlerce sonradan harcanan çabalar başarısızlığa uğramıştır. Şehirlerde bile karşı önlemlere rağmen Kürtler kendi dillerini konuşmaya devam ediyorlar.

Irak ve Suriye'de Kürt kültür faaliyeti yasak değildir. Bu ülkelerde ve Sovyetler'de birçok Kürt yayını yapılmaktadır.

Din:

Hıristiyanlarla eski **Zoroastr** (Zerdüşt) (1) Yezidî dininin bir bölümünü korumuş olan küçük bir grup dışında Kürtler genellikle Sünni mezhebine bağlı Müslümanlardır.

Fakat kendilerinde birçok izler bırakmış olan eski Zoroastr (Zerdüşt) inançları eski insanî prensipler kendilerini etkilemiş bulunmaktadır. Hoşgörülüdürler ve bu bakımdan diğer komşularından çok farklıdırlar (2).

Tarih:

Sümer dönemine ait belgelerden anlaşıldığına göre Milattan 2000 yıl önce gibi eski zamanda Kürt aşiretleri Kürdistan'ın kalbini işgal etmişlerdir. Güçlü komşuları olan **Babiller, Hititler** ve **Süryaniler**'e karşı devamlı olarak savaşmışlar ve uzun bir süre hiç bir fatihe (elegeçirme girişimcisine) boyun eğmemişlerdir. **Ninova** (3) ve **Babil**'i (4) elegeçirmesi için **Sirtyüs**'e (5) yardım etmişlerdir. İran İmparatorluğu yönetiminde ayrıcalıklar elde etmişler ve Zerdüşt tapınaklarının koruyuculuğunu yapmışlardır. Dönüşü sırasında **Ksenefon** (6), Kürtlerin şiddetli muhalefetine uğramıştır. **Seloküslüler**'e (7) başarıyla karşı koymuşlardır.

Kürtler, **Sasaniler** (8) zamanında önemli bir rol oynamışlardır. Daha sonra memleketi harabeye çeviren Tatar güruhu ile Türkler'in kuşatması yaşanmıştır. **Büyük Selahaddin, Aslanyürekli Rişar**'ın (9) yüce muhalifi Kürt'tü ve daha sonra Kürt kabilelerini (aşiret, oymak) kendi egemenliği altında birleştirmiştir. 13. yüzyılda Moğol saldırı ve kuşatmalarına başarıyla karşı koymuştur.

Yaşamakta olduğumuz sürecin tarihi Kürdistan'ın, ilk Osmanlı Halifesi olan ve İslâm-birliği siyasetini yaşama geçirmeye başlayan Birinci Sultan Selim (Yavuz) tarafından işgali ile başlar. Sultan

Selim, Türk tarihçisi (Kürt kökenli Y.N.) **İdris-i Bidlisî**'nin yardımı ile İranlılar'a karşı zaferle sonuçlanan savaşta Kürt prensliklerinin işbirliğini sağlamıştır.

Bu işbirliği, daha sonra yapılan bir anlaşma ile sürekli bir nitelik kazanmıştır ki, bu anlaşma gereğince Kürt prensleri, kendi memleketleri içinde egemenlik haklarını korumakla birlikte Osmanlı Sultanının egemenliğini de tanımaktaydılar. Bu dönemle birlikte Kürtler, Sultanın bütün haklarına uslu birer teb'a (uyruk) gibi katılmışlardır.

Fakat, Osmanlı otoritesine bağlı ülkelerin ulusal birer devlet halinde bir konfederasyon oluşturması düşüncesi, Türkiye'de Türk-Kürt ilişkileri üzerinde kötü bir etki yaratacak yankılar uyandırmıştır. Kürt haklarının tedrici surette (adım adım) tecavüze uğraması ve bunun önce prensliklere daha sonra gitgide artmak suretiyle bütün Kürt ulusuna yöneltilmesi, bugün de devam etmekte olan bir mücadelenin kaynağı olmuştur.

Bu mücadelenin birinci evresi olan egemen Kürt prensliklerinin yıkılması 1847'ye kadar devam etmiştir. Bu tarih, 15 yıl boyunca Türk silahlarına karşı koyduktan sonra düşen sonuncu prensliğin bitimini göstermektedir.

1879'dan 1889'a kadar ve 1913'te şiddetli isyanlar çıkmıştır. Genç Türk (Jön-Türk) devriminden sonra Türkler, gerek asimilasyon yoluyla ve gerekse Kürt ulusunu yıkmak için çabalarını artırmışladır.

Türkiye'nin yeni siyaseti, o güne kadar bilinmeyen önlemleri de kapsamaktadır. Kürt dilinin bütünüyle yasaklanması ve geniş çaplı zoraki göçler 1925-1926'da, 1930,1937-1938'de üç büyük isyana yolaçmıştır. Bu isyanlar, Türkler'i kolordular ve hava kuvvetleri kullanmaya zorlayacak ölçüde büyümüştür.

1918'den Sonra Uluslararası Durum:

1914-1918 yıllarındaki Birinci Dünya Savaşı, yalnız toplu olarak göçürtülmüş Kürtler için değil fakat tamamen yok edilmiş olan diğer azınlıklar için de özellikle Türkiye'de pek çetin olmuştur.

Sevr Barış Konferansı'ndaki müttefik devletler Kürt sorununa bir çözüm bulunmasının zorunluluğunu anlamış ve Kürt ulusu bu Konferansta tek yetkili temsilcisi **Şerif Paşa** tarafından temsil edilmiştir.

Sevr Antlaşması:

10 Ağustos 1920'de imzalanmış olan Sevr Antlaşması ile Türkiye ve büyük devletler, Kürt ulusunun esas haklarını tanıyorlardı. Antlaşmanın 62,63 ve 64'üncü maddeleri Kürtlerle ilgiliydi. 64'üncü Madde, Kürtlere bir ulusal birlik oluşturmak ve Kürdistan'ın çeşitli parçalarını birleştirmek hakkını vermekteydi. Antlaşmanın Türk imzacıları, halkı Kürt olan topraklar üzerindeki haklarını bırakarak Kürt bağımsızlığı prensibini kabul ediyorlardı. Bu Antlaşma hükümlerine göre, kuzey ve güney Kürtlerinin birleşip bütünleşmesi gerekiyordu.

Fakat Mütefiklerin yorgunluğundan dolayı Yunanistan'a karşı elde edilen Kemalist zaferden sonra, bir Kürdistan kurulması planı kuvvetle kabul ettirilen ve Kürtlerin Wilson Prensiplerinden yararlanmasını önleyen birtakım siyasi kombinezonlarla Kürdistan toprakları çeşitli devletler arasında bölüşülmüştür.

Sevr Antlaşmasının maddeleri hiç bir zaman uygulanamamıştır. Büyük devletler Kemalist kuvvet darbesini Lozan Antlaşması ile değiştirmişlerdir. **İlgisiz bir Dünya, Kürdistan'ı ilgili devletlerin ulusal ihtiraslarına sunulan bir parçalanmış av olarak terk etmiştir.**

Lozan Antlaşmasından Sonra:

Uzun süre Osmanlı İmparatorluğu'nun temel sorunlarından biri olan **"Şark meselesi"** ortada kalıyordu. Kürdistan'ın bölünmesi, bu bölüşümden yararlanan devletlerde güçlü Kürt azınlıkları yaratıyordu. Kürt sorununun çözümü şöyle dursun, sorun büsbütün katmerleşmişti.

Fakat bu azınlıkların mukadderatı her yerde aynı değildi. Suriye ve Irak'ta mandater devlet olan Fransa ve İngiltere'nin yönetim ve koruması altında kaldılar. Özellikle bazı kültürel ve ekonomik gelişme olanakları verilmiş olan Sovyetler Birliği'nde durum başka idi. **Baskılar ve zoraki assimilasyonlarla, zoraki göçürtmeler ve katliamlarla boş yere Kürt sorununun ortadan kaldırılmasına çalışan Türkiye ve İran'da durum yine başka idi.**

Ancak 1925, 1926, 1930, 1938'de ortaya çıkan Kürt isyanlarının yankıları dünyaya, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne rağmen Türkiye'nin, halkı homojen Türk olan bir ülke olmadığını ortaya koyuyordu. Yine İran'da, ve Irak'ta gerçekleşen isyanlar, Kürt sorununun hâlâ çözüme kavuşmayı beklediğini hatırlatıyordu.

Kürt azınlıklar tarafından gündeme getirilen iç sorunlar, Sadabat Antlaşmasında her türlü ulusal Kürt hareketini boğmak için alınacak önlemlere kadar uzanan bu devletler için başlıca endişe oluyordu.

Kürtlerin karşılaştıkları tenkil (etkisizleştirilme, uzaklaştırılma, cezalandırılma) önlemlerinin gerçekteki niteliklerini göstermek için, işaret edelim ki bu önlemler hemen her zaman Kürtleri kendi okullarına sahip olmak, dillerini konuşmak ve kendi şarkılarını söylemek gibi en basit haklarından mahrum etmeğe yönelikti. Kürtlerin dilekleri muhakkak ki Türkler tarafından başka türlü gösteriliyordu. Mesela bu dilekler, her türlü ilerlemeye karşıt, kendilerini refaha götürecek her önlemin karşısında, ilkel yaşamlarına son vermek üzere ülkelerine yeni bir düzenin girmesini iyi karşılamaz, âsi Kürtler biçiminde bir takım savlar ileri sürmekle birlikte Türkler mücadelenin gerçek amacını, içyüzünü biliyorlardı.

Kürt yurtseverlerinin uzun süre Türk kolordularını başarısızlığa uğrattıkları 1925-1926 isyanından sonra Diyarbakır'da kurulmuş olan ve içlerinde sayısız eğitim ve kültür sahibi insanın bulunduğu 800 Kürdü ölüme mahkum eden Türk İstiklâl Mahkemesi (10) kendi hükmünde şöyle diyordu: **"İçinizden bazıları isyana vesile olarak Hükümetin fena idaresini, diğer bazıları hilâfeti müdafaayı ileri sürmüşler, fakat hepinizin müşterek bir tek düşünceniz vardı: Müstakil bir Kürdistan kurmak. Bunu hayatınızla ödeyeceksiniz."** (11)

1930'da Ararat (Ağrı) İsyanı sırasında tanınmış yazarlardan ve Türk milletvekillerinden Yakup Kadri'nin (Karaosmanoğlu) yazdığı bir makalede şunlar okunmaktadır: **"Bu harplerin kırmızı alevleri, sona erdiğine değil fakat iki ırk arasındaki mücadelenin başladığına işaret etmektedir. Avrupalıların, kendileri gibi Ari ırkına mensup addettikleri** (Saydıkları) **Kürt ırkı ile Mongol addettikleri Türk ırkı."**

Yine o sıralarda başka bir Türk gazetesinde de **"Burada Kürt istiklâlinin hâyâli yatıyor"** yazısını kapsayan bir levhanın Ararat (Ağrı) Dağı'nın tepesinde yapılmış bir mezarı temsil eden bir resim görülüyordu.

Hayır, Kürtlerin ilerlemeye ve refaha karşı bir mücadelesi hiç bir zaman sözkonusu değildi. Ermeni vuruşması, çetin Kürt dağlılarının başıboşluğunu yatıştırmak da sözkonusu olamazdı. Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) Komisyonu'nun Musul vilayetiyle ilgili tartışmaya ilişkin raporunun 47. sayfasında şu cümle okunmaktadır: **"Bütün Müslüman halklardan Hristiyanlarla en çok dostane ilişkiler sürdürenler Kürtlerdir."**

Hükümetin Türkler kadar güçlü askerî araçlara sahip bulunmadığı İran'da, gerek Şahın kişisel girişimleri ile gerek affedilecekleri vaatleri ile Kürt şefleri kendi topraklarından dışarıya çekilerek hapishanelere atılır ve orada öldürülürdü.

Son yirmi yıllık dönemde Kürtlerin çektiği çilenin listesi çok uzundur. Osmanlı ve İran İmparatorluklarının geleneksel politikalarının daha da şiddet kazandığını göstermektedir bu dönem. Kürtlerin, tarihimizin en korkunç uygulamalarıyla karşılaşmalarının zamanımıza rastlaması garip görülebilir. Ancak bunun izahı basittir. Nazari (teorik) olarak 1914-1918 Savaşından sonra halkların ulusal haklarını tanıyan bir dünyada, Kürtlerin ulusal vicdanlarını canlandırmış olan Sevr Antlaşmasından sonra Türkler ve İranlılar Kürt sorununu ancak onu sevindirmek için son bir girişimde bulunmaktan ibaret olan tek çözüm yolu bulabilmişlerdir ki bu kaba ve umutsuz girişimi ancak Kürt yiğitlik ve yürekliliği başarısızlığa uğratabilmiştir.

Kürt Sorununun Çözümü:

Kürtlerin tüm komşuları ulusal sınırlarına kavuşmuşlardır.(Türkler, İranlılar, Ermeniler), Kürtler de kendi yurtlarını elde edeceklerdir. Kürdistan'ı paylaşmış olan devletlerden Kürt topraklarını almakla, oldukça yerleşmiş bir düzenin bozulacağını savunmak da güçtür. Bu devletler bir değişim halindedir ve güçlü azınlıklardan kurtulmayı ve büsbütün yabancı unsurları assimile ettirmeyi düşünecekleri yerde kendi kültürel, ekonomik ve toplumsal gelişmeleriyle başbaşa bırakmakla onlara büyük bir hizmette bulunmuş olacaktır.

Kürdistan zengindir, parçalanmış bir Kürdistan'da zenginlikler işlenmemiş olarak kalmaktadır. İçinde devamlı isyanlar gizlenmiş olan bağımlı toprakların, alanların kalkınmasından kuşkulanan hangi hükümet vardır.

Bütüncül bir halkla kaplı olan Kürt bloku, Ortadoğu için bir istikrar unsuru ve bir refah kaynağı olacaktır. Kürdistan'ın tarımsal zenginlikleri herkesçe bilinir. Başkasıyla karşılaştırılamayacak özelliklere sahip bir köylü olan Kürt, özgür olunca bütün değerini gösterecektir. Bunlardan bazılarının ve özellikle Kürt ulusunun yararlanmadığı bir Kürt serveti olduğunu dünyanın kaale almadığı petrolün işletilmekte olmasına rağmen Kürtlerin yeraltı zenginlikleri daha az bilinmektedir. Fakat şunu vurgulamak gerek: Irak'da bilinen Kerkük, İran'da Kermanşah'daki petrol kuyuları ve Türkiye'de Siirt'teki petrol sızıntıları Kürt toprağında bulunmakta ve Kürt ulusal servetinin bir bölümünü oluşturmaktadır. Kürtler kendi ülkelerini değerlendirmek istiyorlar; bundan bütün dünya yararlanacaktır. Fakat Kürt ulusu kendi sözünü söylemeden Kürt servetlerinin başkalarınca kullanılması kabul edilemez.

Kürdistan'ın bölüşümü ve tutsaklığı savaştan sonraki yeni dünyaca benimsenemez. Sorun Sevr Antlaşmasını kaleme alanlara esin kaynağı olan düşünce çevresinde yeniden ele alınmalıdır. Bugün, Müttefiklerin uğrunda çarpıştıkları ilkelerle bağdaşabilen tek çözüm yolu, Kürtlerin yaşadığı tüm toprak parçasını kapsamak üzere **otonom bir Kürdistan** oluşturmaktır.

Atlantik Beyannamesi'nin tümüyle uygulanmasından daha az güçlükler doğuracak olan pek az durum bulunacaktır. Kürtler kalabalık ve doğal kaynaklar bakımından zengin bir yerde yaşamakta olup buralarda etnik azınlıklar pek küçüktür.

Görüş ve Düşünceler:

Kürt sorununun kökten çözümü, statükoyu korumak isteyen bazı ihtiraslara yolaçabilir. Bu konuda itirazlar yapılabilir. Tezimizin haklılığını göstermek için sorunun bazı noktalarını derinleştirmeğe çalışacağız:

1- Müttefikler, ulusların en öncelikli haklarının zararına olarak en caniyane şekillerde sistematik surette haksızlıklar ve cinayetler yapan bir rejimin tehdidi altındaki uygarlığı kurtarmak amacıyla silaha sarıldılar. Türkiye'de, İran'da Kürtler, kaldırılması aynı nedenle zorunlu olan ve başka türlü anlatımı mümkün olamayan zâlimane bir işleme maruz kaldılar. Bu durum bile uygarlık dünyasına başlı başına bir hakarettir.

2- 8-9 milyon nüfustan oluşan bir ulusun 3 veya 4 devlet arasında bölünmesi bu devletlerin her birinde bir azınlık doğurmaktadır ki bu durum azınlıklarla egemen halklar arasında sürekli çatışmalara yolaçmaktadır. Bu durum ise, bu devletlerin iç ve dış güvenliğini sürekli tehlikeye koymaktadır. Bu devletlerin sınır bölgelerinin birleştiği yerler Kürtlerle meskun olup bunlar değişik uyruklarda olmakla birlikte birbirlerine karşı derin bir bağlılık duygusu beslerler. Bu devletlerden herbiri ancak kendi komşularının sınır kontrolünü elinde bulundurmak koşuluyla kendi sınırlarını denetleyebilirler. Bundan yönetim boşluğu doğar ve bu da silahlı bir müdahale yaratabilecek siyasal kargaşalığa yolaçabilir. Bundan başka çeşitli Kürt yerleşim birimleri arasında faaliyet göstermeleri, muhtelif devletler içinde Kürtler'in sıkı bir baskı altında bulunması koşuluyla ancak Kürtlerin muhtelif Kürt memleketleri sırasında harekete geçmelerinin önüne geçebilir.

Bu baskı yönetiminin korunması, Kürt azınlıklarının bulunduğu ülkeler arasındaki iyi siyasal ilişkilerin sürdürülmesinin koşulu olur. Bu komşu devletlerin birinde bir Kürt okulunun açılması, Türkler tarafından kendi ülkelerinin iç güvenliğine karşı işlenmiş bir tecavüz gibi algılanacaktır.

Otorite tarafından, bir Kürt isteyerek ya da istemeyerek memleketin Kürt kesiminde hoşgörü görünce, oradan çıkmasıyla birlikte bir yabancıdan başka bir şey değildir. Bu nedenle uyruğu bulunduğu devleti kendi yurdu olarak görmez. Tersine ülkenin merkez otoritesine karşı acı bir duygu taşır. İsyanlarla kendisini boğan boyunduruğu sarsmaya çalışır.

3- Kürdistan'ı aralarında bölüşmüş olan devletlerin herbiri için kendi sınırları dahilinde kalan Kürt toprağı, koparılmasından korkulan bir sömürge gibidir. Bu korku aslında baskı altında yaşayan ulusların kurtarılması için ikinci kez olarak güçlü ittifakların kurulduğu bir sırada meşrudur. Bu devletler Kürdistan kesiminde sömürgelerde olduğu gibi hiç bir bayındırlık eseri yaratmadan, mümkün olduğunca oralardan yararlanmak ve asker almak gibi bir yönetim biçimi uygulanmaktadır. Hükümet oralarda özel girişimi desteklememektedir. Tersine girişimcilerin cesaretini kırmaktadır. Egemen halkın oturduğu yerlerdeki sanayiin yararına olarak yerel sanayii yıkmaya çalışmaktadır.

4- Kürt azınlığı elinde tutan devletlerden biri Kürt toprağını kendi ülkesine katacak derecede kendisini güçlü gördüğü zaman zoraki asimilasyonu uygulamaya çalışır. Bu siyasetin sonucu Kürtelerin ulusal karşıtlıklarını kırbaçlamak olur. Zamanında eski İranlılar gibi Yezidî olan Kürtler nasıl yutulamamışlarsa bugün de Müslüman olarak ne Türkler, ne Araplar ve ne de İranlılar tarafından yutulabilirler. Tarihte dört bin yıllık bir hayatı olan ve bütün yönetimler altında kendi ulusal kişiliğini koruyan, Hindî-Avrupaî esasından gelen ve bütün işgal ve tahakkümlere küçük Asya'nın bağrında karşı koyan bu ulusu assimile etmek olanaksızdır. Kürtleri Türkler'den ve Araplar'dan ayıran özellikler yalnızca soy ve dil ayrılıklarından ibaret değildir. Ulusal kişiliklerindeki canlılık, soyca Tatar ve Araplara çok karışmış olan ve bununla birlikte soy ve dil bakımından ilişikleri ve bağlantıları bulunan İranlılar kadar onları herşeyden ayırır.

Asimilasyonun en sistematik ve en vahşicesi bu yüzyılın başından beri Türkler tarafından uygulanmıdır. Ancak bu girişim, acınacak biçimde başarısızlığa uğramıştır. Türkler, Kürt toprağına Türk ailelerin göçünü körüklemek istediler, ancak bu aileler çevrelerine benzediler. Hükümetin gizli raporları bu noktayı doğrulamaktadır. Türkler, Kürtler'i toplu olarak Anadolu'ya göçürtme işini ele aldılar. Ancak bu

uygulamadan sonra öylesine isyanlar koptu ki hükümet bundan vazgeçmek zorunda kaldı. Türkler, Kürt dilinin kullanılmasını, Kürt giyim-kuşamının taşınmasını, Kürt şarkılarının söylenmesini yasaklamışlardır. Kürt çocukları Türk okullarına devam etmeye mecbur edilmişlerdir. Ancak bunların tümü boşuna çabalardır. Çünkü Kürtler tüm baskılara rağmen dillerini konuşmaya devam ediyorlar. Türk resmi politikasıyla, zararsız halk şarkıları 'irtica' şarkıları oldu. Gençler Türk okullarını, oralara girmeden önce olduklarından daha çok 'Kürt' olarak terkediyorlar. Zorunlu Türk eğitimi olaylara, tartışmalara yolaçıyor. Bu nedenle çoğu okullar kapalıdır.

5- Zoraki asimilasyon yöntemi başarıya ulaşmadığı için Kürdistan'ı katleden ve paylaşmış olan devletlerin toprak bütünlüğünü kurtarmak üzere belki de Kürt sorununun bir çare olabileceği korkusuna kapıldılar. Gerçekten Türkiye'deki Ermeniler'in bu uygulamaya kurban gittikleri unutulmaz, fakat herşeyden önce sözkonusu devletlerin hiç biri Kürtler'i merhametsizce öldürecek derecede güçlü değildir. Bunu yapmak için bir Arap devletinin yardımına muhtaçtırlar. Ayrıca Kürtlerin yokedilmesi Ortadoğu'nun bağrını ıssız bir hale koyacaktır. Bu güçlü ve canlı köylerde ikame edilebilecek kimse görünmüyor.

6- Ortadoğu politikasının somut simgesi olan Kürdistan değişmedikçe Kürtlerin ulusal haklarını güvence altına almak mümkün müdür? Şimdiki çağın tarihi, bu hakların korunmasını sağlamak için Kürdistan'ı paylaşmış olan devletlerin her birinde bu devletlerin bağımsızlıklarını tamamen hayali olacak derecede Batı devletlerinin bir kontrolünü yapmak gerektiğini ispatlamaktadır.

7- Bu, tarihin akışına karşı gitmeyi istemek olur. Bu devletlerin en güçlülerinden olup egemenliği altına çok sayıda ulusu toplamak kudretini göstermiş olan Türkiye, o ulusların kendisinden ayrılmasına engel olamamıştır. Kürt genel kitlesinin Ortadoğu devletlerinden birisinin yönetimi o devleti, çoğunluğu Kürt bir hale koymak gibi bir sonuç verecektir. Soruna verilecek cevap budur: Bütün Kürdistan'ı Ortadoğu devletlerinden birine katmak...

8- Ortadoğu'nun siyasal, ekonomik istikrarını, devletlerin bir blok oluşturmalarını bekleyenlere diyeceğiz ki bir Kürt devletinin kurulması, böyle bir planın gerçekleştirilmesine engel değildir. Bir devletler bloku, kendi istikrarını ancak kendisini oluşturan unsurlardan elde edebilir. Bu istikrar da ancak Kürt sorununa belirlediğimiz çözüm biçiminin uygulanmasıyla sağlanabilir.

9- Son olarak, Kürtlerin tarihinde birleşik ve bağımsız bir devlet kurmadıklarını savunanlara cevap verelim:

Öncelikle Kürtler ile kudretli ve muzaffer bir devlet kuran, Haçlı saldırılarına karşı koyma olanaklarını Müslüman dünyasına sağlayan **Selahaddin-i Eyyubî**'yi burada belirtelim. Fakat özellikle tarihin bütün dönemlerinde ve son zamanlara kadar bağımsızlıklarını korumuş olan Kürt prensliklerini hatırlatalım. Bizzat doğayı, grup halinde bölüşüme yönelen Kürdistan dağlarındaki bu prenslikler, yüzyıllar boyunca Kürt ulusunu korumuşlardır. Bugünkü dünyada dağlar ve ovalar, bir zamanlar gösterdikleri güçlükleri ve engelleri korumamaktadırlar. Kürt ulusu için savunma ve korunma kümeleri güce dayanıyordu. Ancak yaşadığımız çağ dünyasının gereksinimlerine karşı göğüs gerdiği için bu ulus, birleşik bir devlet olarak teşkil edilmesini istiyor (12).

Dipnotlar:

1- **Zoroastr, Zoroastrisme:** Zerdüşt, Zerdüştîlik, Zerdüştçülük. İran'lı peygamber Zerdüşt'ün (Zoroastre, Zaratustra) kurucusu olduğu Zerdüştîlik, Kürtlerin İslamlıktan önceki dini olduğu gibi dünyanın en büyük dinlerinden biridir. **Avesta** adlı kutsal kitap, onun **Gatha** denilen özdeyişlerini kapsar. Zerdüştîliğe daha geniş anlamda **Mazdeizm** (Mazda'cılık) da denir. Ancak Zerdüşt'ten önce de bir Mazdeizm bulunduğu ve Zerdüşt'ün bu eski dinin bir yenileştiricisi (reformcusu) olduğu da ileri sürülür.

Zerdüşt'ün İ.Ö. VII. yüzyılda yaşadığı sanılıyor. Çok akıllı ve çağının bilgilerini özümsemiş bir kişi olduğu özdeyişlerinden anlaşılmaktadır. Nitekim bundan dolayı Zerdüştlüğün en akılcı ve mantıksal dinlerden biri olduğu kabul edilir. (Bkz. O. Hançerlioğlu: **İnanç Sözlüğü**, 1. bas. 1975, Zerdüşt mad.)

2- Rapor sahibinin Alevi inancına mensup Kürtleri de bu ketegoride değerlendirdiği anlaşılmaktadır.

3- **Ninova:** Asur İmparatorluğu'nun başkenti. Dicle'nin doğusunda bulunan ünlü şehir. Anabasis'te "Mespila" olarak geçer.

4- **Babil:** Pers İmparatorluğu'nun başkenti. Fırat Nehri'nin kenarındaki ünlü şehir.

5- **Sirtyüs:** Med Devleti'ne son veren Kral Kuruş (Kyros, Cyrus) amaçlanıyor olmalı. (Bkz. **Türk Ans.** İran mad.)

6- **Ksenefon:** M.Ö. 401 yılında Pers Kralı II. Daryus'un oğlu Keyhusrev, kardeşi Ardeşir'den saltanatı almak için harekete geçmiş ve hazırladığı kuvvetlerle, o dönemin ünlü silahşörleri olarak tanınan Yunan (Grek) askerlerin bir bölümü ile anlaşarak, para karşılığında ordusunda savaşmak üzere onları yanına almıştı. Bu

Yunanlı askerlerin içinde ANABASİS'in yazarı ünlü tarihçi Ksenefon (Xenophon) da vardı. Ksenefon, Keyhusrev'in bu seferini, yenilgisini, geri dönüşlerini, Kürdistan ve Ermenistan'dan geçerek Trabzon'a oradan Yunanistan'a geçişlerini, başlarından geçen savaşları, yaşantılarını, bu arada **Karduklar**'la (Kürtler) yaptıkları çetin savaşları heyecanlı ve akıcı bir dille ANABASİS (Onbinlerin Dönüşü) adlı günce niteliğindeki ünlü eserinde anlatır. (Bkz. Kürtler'e ilişkin çeşitli eserler ve aynı adlı eser)

7 – **Seloküslüler** (Seleukoslar): M.Ö. III. yüzyılda Suriye ve Batı İran'ı elinde tutan hanedanlar. (Bkz. **Türk Ans.** İran mad.)

8 – **Sâsâniler:** Miladi III-VII. yüzyıllar arasında hüküm sürmüş ünlü İran hükümdar sülalesinin adı. Sasaniler'in saltanatı 226'dan 642'ye kadar 416 yıl sürmüştür. Eski Pers İmparatorluğu'nun haşmet derecesine varan, dünyayı Roma ve daha sonra Bizans İmparatorluğu ile aralarında paylaşan Sasaniler, aynı zamanda o çağın en üstün uygarlığını kurmuşlardı. (Bkz. **İslam Ans.** ve **Hayat Ans.** Sasaniler mad.)

9 – **Aslan Yürekli Rişar:** İngiltere Kralı I. Richard. 1157-1199 yılları arasında yaşamıştır. 1189'da kral oldu. 1190'da 3. Haçlı Savaşı'na katılarak üç yıl kadar Filistin'de, Kudüs'te, Kürdistan'da başta Araplar olmak üzere bölge halklarıyla savaştı. Adı romanlara konu olan Aslan Yürekli Rişar'ın Ortadoğu'daki en güçlü rakibi ve onu yenilgiye uğratan Eyyubî devletinin kurucusu ünlü Kürt devlet adamı Selahaddin-i Eyyubî idi. Bu nedenle Selahaddin-i Eyyubî adı, Haçlı Seferleri ve Savaşlarıyla adeta özdeşleşmiştir.

10 – **Şark** (İsyan Mıntıkası) **İstiklâl Mahkemesi:** Türk burjuvazisinin yönetimini perçinlemek üzere, Şeyh Sait İsyanı'nı bahane ederek kurduğu olağanüstü Mahkemelerden biri. Gezici nitelikte olan ve sınırsız yetkilerle donatılan İstaklâl Mahkemelerinin en pervasız çalışanı Şark İstiklâl Mahkemesi idi. Mahkeme şu üyelerden oluşuyordu:

Başkan – Mazhar Müfit Kansu (Denizli) 1873-1948
Üye – Ali Saip Ursavaş (Urfa) 1887-1939
Üye – Lütfi Müfit Özdeş (Kırşehir) 1874-1940
Savcı – Süreyya Örgeevren (Karesi) 1888-1969
Yedek Üye – Avni Doğan (Bozok) 1892-1965

Çeşitli uzatmalar sonucu iki yıl süreyle görev yapan bu mahkemelerden Şark İstiklâl Mahkemesi'nin çalışmaları şöyle özetleniyor:

"Şark İstiklâl Mahkemesi, Şeyh Sait Ayaklanması'na fiilen katılanlarla bu ayaklanmayı doğrudan doğruya ya da kışkırttıkları iddia edilenlerin davalarına bakmıştır.Silahlı harekâta girenlerin büyük bir bölümü, zaten bu mahkeme Diyarbakır'a gelmeden önce kurulan "Divan-ı Harp"lerce cezalandırılmışlardır. Şark İstiklâl Mahkemesi'ne ancak Şeyh Sait ve arkadaşları gibi elebaşlarının yargılanması kalmıştır. Bunlardan başka Kürt hareketiyle ilişkili olan **Şeyh Eyüp, Dr. Fuat, Seyyit Abdülkadir** gibi birtakım önderler de Şark İstiklâl Mahkemesi'nce yargılanmışlardır. Bu mahkeme tarafından "kışkırtıcılık" genel suçlamasıyla kovuşturulanlar ise başlıca üç gruba ayrılabilir: Bazı gazeteciler, Terakkiperver Fırkalılar ve tarikat mensupları." (Bkz. M. Tunçay: İstiklâl Mahkemeleri, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ans.** 4. cilt, s. 938-943)

Bu hareketle ilgili olarak önceden kurulan Divan-ı Harplerce ölüme mahkum edilenler arasında Azadi Cemiyeti Başkanı Miralay Cibranlı Halit Bey ile Stokholm Sefiri Yusuf Ziya Bey gibi kişiler de vardır.

Görünüşte Şeyh Sait İsyanı dolayısıyla kurulan İsyan Mıntıkası İstiklâl Mahkemesi'nde yargılanıp idam edilenlerin sayısı 48'dir. Oysa Doza Kürdistan gibi kaynaklar, bu aşamada idam edilenlerin sayısının 800'ü aştığını bildirirler. İdam edilenler arasında, harekete doğrudan katılmayan çok sayıda Kürt aydınlarının da bulunması, gerçek amacın, Kürt ulusal hareketini boğmak olduğunu ortaya koyuyor.

11 – Şark İstiklâl Mahkemesi Başkanı Mazhar Müfit Kansu'nun bu sözleri bir yandan isyanın gerçek niteliğini yansıtırken, bir yandan da Kemalist yönetimlerin ve resmi ideolojinin çelişkisini ve çarpıtmalarını açıkça oratya sermektedir.

İdam edilen Kürt aydınlarından **Şeyh Said, Miralay Cibranlı Halid Bey, Şeyh Abdülkadir** (Senatör ve Danıştay Başkanı), **Yusuf Ziya Bey** (Bitlis Milletvekili), **Fuat Bey** (Diyarbekirli Doktor), **Tevfik Bey** (Diyarbekirli Avukat), **Koçzade Ali Rıza Bey** (Bitlis'li), **Molla Abdurrahman** (Siirt'li şair), **Nizanizade Kemal Fevzi** (Bitlis'li şair) nin idam sehpasındaki son sözleri ise bu konuda daha da anlamlıdır.

Bunlardan sadece Avukat Tevfik Bey'in sözlerini vermekle yetinelim: **"Cesedimi bütün dünyaya gösteriniz ve herkes bilsin ki kişisel haklar için değil, ulusal haklar için savaşıyorum. Yaşasın Kürdistan!.."**(Bkz. Garo Sasuni: Kürt Ulusal Kurtuluş Hareketleri, s. 176)

12 – Dr. Nafiz Yekbun'un Konferansa gönderdiği "Muhtıra"nın bundan sonraki bölümünde; Celadet Bedirhan'ın 1933'te Mustafa Kemal'e gönderdiği "Mektup"ta olduğu gibi Kürtlerin dili, ahlak ve gelenekleri çeşitli bilimsel eserlerden aktarmalar yapılarak anlatılmakta ve övülmektedir. Yine çeşitli kanıtlar gösterilerek Türklerin Kürtlere uyguladığı baskılar ve hak gaspları örneklenmektedir.

Müslüman Kürtler adına verilen bu Muhtıra'dan başka, **Hristiyan (Asuri) Kürtler** adına da **Doktor Micael Yatger** imzasıyla Konferansa bir Muhtıra daha verildiği bilinmektedir.

www.netewe.com

www.netewe.com

edilmesi gereken bir talep olmuştu.

Bir diğer neden ise, ülkede güçler dengesinin değişmesi idi. Güçler dengesi bizden yana idi. Peşmerge güçleri artmış, kurtarılmış bölgeler genişlemişti. Hükümetin askeri durumu çok kötü idi. Besbelli ki, siyasi örgütler için asgari ve azami programlar güçler dengesine göre belirlenir. Siyasi bir örgüt, eğer başarabilirse en iyisini yapar. Yok başaramazsa en azı ile yetinir. Bu nedenlerden dolayı, biz Irak'ta değişen güçler dengesini ve olabilecek değişiklikleri gözönünde tutarak, kaderini tayin hakkının gündeme gelebileceğini ve değişmelerin olduğu dönemde gündeme getirilmesi gerektiğini düşündük.

Ama biz, kaderini tayin hakkı dediğimizde "ayrılacağız" demedik. Kaderini tayin hakkı dediğimizde, bunun, 3 biçimi olduğunu söyledik: Ya Kürt halkı ayrılmaya karar verir ya da, federasyon veya konfederasyon biçiminde birlikte yaşama kararını verir. Yani kaderini tayin hakkını bu 3 biçimde görüyoruz.

Şu anda kaderini tayin hakkını azami ve stratejik hedefimiz olarak görüyoruz. Nedeni ise şudur ve bize göre doğrudur: Ulusal sorun kaderini tayin hakkı olmadan çözülemez. Yani otonomi, ulusal sorunun çözümünde çare değildir. Otonomi demokratik bir çaredir, demokratik bir amaçtır. Ki, iyi bir şeydir. Ama ulusal sorun otonomi ile çözülemez. Bize göre, sosyalist ülkelerin deneylerinin de gösterdiği gibi, ulusal sorun kaderini tayin hakkı olmadan çözülemez.

Soru: 1988 yazında Irak saldırılarından kaçan onbinlerce Kürt sınırları aşıp Türkiye ve İran'a geçtiler. Türkiye'dekilerin durumu çok kötü. Türk hükümeti onları mülteci olarak tanımıyor, içerden ve dışardan gelen yardımların onlara ulaşmasını engelliyor. İran'dakilerin durumu nasıl? Bu sorunların çözülmesi

Kendi dilinden Talabani'nin yaşamı....

Ben, Irak Kürdistanı'nın bir köyünde dünyaya geldim. İlk ve orta okulu Koy'de (eski adıyla Köysancak), liseyi Kerkük'te bitirdim. Bağdat Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldum.

Daha genç yaşta iken politikaya atıldım. İlkokulun 6. ve son sınıfında iken, Kürt öğrencileri Derneği'nin oluşmasında görev aldım. 1947 yılında, o dönemde, Irak Kürtleri Demokrat Partisi olarak bilinen, Irak Kürdistanı Demokrat Partisi'ne üye oldum.

Öğrencilik yıllarında, Irak Kürdistanı Öğrenciler Birliği kurucuları arasında yer aldım ve bu örgütün ilk genel sekreteri oldum. Kürdistan Demokrat Gençler Örgütü'nün kurulmasında çabalarım oldu.

1953 yılında Irak KDP Merkez Komitesi üyeliğine, 1954 yılında ise, politbüro üyeliğine seçildim.

1955-58 yılları arasında illegalitede kaldım. 1958 yılında, yani Irak Devrimi'nden sonra, gençlik ve öğrenci festivaline katılmak için gittiğim Moskova'da, Partimizin lideri olan Mustafa Barzani ile görüştüm.

Askerliği subay olarak yapıp bitirdikten sonra, ilk siyasi ve Kürtçe gazete olan "Kürdistan"ın başyazarlığını üstlendim. Bunun yanı sıra, Partinin merkez organı olan Xebat'a makaleler yazıyordum.

1961 Eylülü'nde başlayan Kürt ayaklanmasında, Parti silahlı mücadele kararını verince, peşmerge güçlerinin sorumluluğunu üstlendim. İlk planda o dönemin en büyük peşmerge gücü olan "Rızgari" güçlerinden sorumlu oldum

1963 yılında General Kasım hükümetinin yıkılmasından sonra, hükümetle görüşmeler için oluşturulan heyete başkanlık yaptım. Aynı heyetle görüşmeler yapmak için (Cemal Abdülnasır ve Ahmed Binbella ile) Mısır ve Cezayir'e gittim.

1964 yılında, devletle yapılan görüşmelerde, Kürt heyeti içinde yer aldım. Ama General Barzani'nin görüşlerini tasvip etmediğim için anlaşmayı imzalamadım. Bu nedenle aramızda ayrılık başgösterdi ve ayrıldık. Daha sonra Avrupa'ya çıkıp bir müddet orada kaldım. 1966 yılında tekrar ülkeye döndüm.

Bizim ilişkilerimiz o dönemde genel olarak Arap ilerici hareketleriyleydi. 1967 yılında Cezayir'de toplanan Arap Sosyalist partileri toplantısına katılarak, iki tebliğ sundum.

1969 yılında Bağdat'ta "Elnur" adlı gazete ile, Süleymaniye'de "Rızgari" adlı derginin yayın hayatına başlamasında çabalarım oldu. Bu yayınlara yazılar yazdım.

1970 yılında Barzani'nin istemi üzerine kendisini ziyaret ettim. Bu ziyarette, iki partiyi yeniden birleştirme konusunda anlaşmaya vardık. Biz, partimizin adını değiştirmiş, Kürdistan Devrim Partisi adını almıştık.

Bu dönemde bir kısım gençlerle birlikte, gizli olarak Komelayê Rençdaranê Kurdıstan (KOMELA) adında bir örgüt kurduk. 1974 yılı sonuna kadar bu örgütün genel sekreterliğini yaptım. Daha sonra kendi isteğimle Komela'nın çalışmalarından uzaklaştım.

Barzani'nin yanında olduğum 71-72 yılları arasında, bana aktif iş verilmediği için bölgeden ayrıldım ve Kahire'ye gidip bir müddet orada kaldım. 72-73 yıllarında Filistinlilerle birlikte çalıştım, onlara askeri alanda yardımcı oldum, yayın organlarına makaleler yazdım.

1974 yılında, Irak'ta şavaş yeniden başladığında, Parti üyesi olduğum için, devrim saflarında yer aldım. Arap aleminde Kürt devrimini tanıtmak için oluşturulan komitede görev aldım ve Lübnan'da çıkan "Kürt Devrimi" adlı dergiyi yönettim.

1975 yenilgisinden sonra, teslimiyeti reddedip, bir kısım arkadaşlarla birlikte "Kürdistan Yurtsever Birliği"ni kurduk. KYB'nin Genel Sekreterliği'ni üstlendim. Devrimin yeniden canlanması için çaba harcadık, küçük peşmerge müfrezeleri oluşturduk. 1976 Haziranı'nda silahlı mücadele yeniden başladı ve 1977 yılında Türkiye üzerinden Kürdistan'a gittim. 1980 yılına kadar Kürdistan'da kaldım. Aynı yıl Suriye'de Iraklı demokratik güçlerle birlikte oluşturduğumuz "Cevqad"ın (Cephe) oluşmasında görev aldım. Tekrar Kürdistan'a döndüm.

1983 yılında Baas ile yaptığımız ve bir yıl süren görüşmelerde heyetimize başkanlık yaptım.

Hem KDP'de olduğum dönemde, hem de KYB Genel Sekreterliği döneminde, Kürdistanlı örgütlerle ilişkilerden sorumlu idim.

için neler düşünüyorsunuz?

Talabani: İran'daki Iraklı Kürt mültecilerinin durumu, Türkiye'dekilerden iyidir. Çünkü, İran'da Irak Kürdistanı örgütlerinin aralarına girmelerine, ilişki kurmalarına ve onlara yolgöstermelerine olanak verilmektedir. Ayrıca Irak Kürdistanı Cephesi örgütlerinin, mültecilerin sorunlarıyla ilgilenmek amacıyla, bir komite oluşturmalarına olanak tanınmıştır. Mülteciler için okullar açmamıza, onlara az ya da çok yardım etmemize engeller çıkartılmamaktadır. Yurt dışından gelen yardımlar İran'daki mültecilere ulaşmaktadır. Hatta bazılarının kendilerine iş bulma ve iş kurmalarına olanak tanınmıştır. Eğer bir karşılaştırma yapmak istersek, İran'daki Kürt mültecilerinin durumu Türkiye'dekilerden iyidir diyebiliriz.

DENG: Irak Kürdistanı Cephesi'nin oluşturulması, Kürt halk hareketi için iyi bir olaydır. Şu anda Cephe önüne ne gibi hedefler koymuştur? Arap demokrat güçleriyle ilişkileriniz nasıldır?

Talabani: Cephe şu anda mücadelesini güçlendirmek ve geliştirmek için çaba sarfetmektedir. Ülke içinde yaptığı son toplantısında, cephede yeralan güçlerin yakınlaşmasını, cephenin tespit ettiği strateji ve taktiğin, cephede yer alan örgütlerce uygulanmasını, hükümete ve olaylara karşı ortak tavrın alınmasını karar altına almıştır. Ayrıca, ortak askeri, propaganda vb. organlarının oluşturulması, ortak bir siyasi liderliğin yaratılması için proje oluşturmaya çabalamıştır.

Dış ilişkiler için bir komite oluşturmuş, bu komiteyi, Cephe'nin yurt dışındaki çalışmalarını birleştirmekle ve Cephe adına faaliyet yürütmekle görevlendirmiştir. Bununla birlikte, Cephe, Kürdistan'ın diğer parçalarındaki Kürt örgütleri, Arap ve öteki ilerici güçlerle ilişkiler konusunda bazı kararlar aldı. Cephe örgütlerinin bu konudaki tavırlarını birleştirdi.

DENG: Geçen yıl, Iraklı ilerici ve rejim karşıtı güçlerin bir cephe oluşturma çabaları olduğu söyleniyordu. Bu konuda ne diyorsunuz?

Talabani: Sözkonusu geniş cephenin oluşturulması, Irak Kürdistanı Cephesi'nin hedefleri arasındadır. Kürdistan Cephesi, Irak'ta geniş bir cephenin oluşması için çok çaba sarfetti. Ama bir yandan Arap milliyetçilerinin islami örgütlerle olan çelişkileri, diğer yandan komünistlerle islami güçler arasındaki çelişkiler, bu cephenin oluşmasında ayak bağı oldular. Kürdistan Cephesi'nden bir heyet, geçen yıl Şam'da, böylesine bir cephenin oluşması için çok çaba harcadı. Ne yazık ki, bu çabalar başarıya ulaşmadı.

Ancak bu yıl, bu doğrultuda önemli bir adım atıldı. Cephe içinde yeralan Irak Kürdistanı örgüt liderlerinin bir bölümü, Irak'lı değişik örgüt ve kuruluşlardan bir kısım tanınmış kişilerle, Londra'da ortak bir açıklama yaptılar. 28 kişinin imzasıyla yapılan bu açıklamada, Irak'ta diktatörlüğün sona erdirilmesi, insan hakları ve demokrasinin uygulanması telep edilmektedir. Bu, ileriye doğru atılmış bir adımdır. Şimdi, bu ortak açıklamaya imza atmayan örgütlerin, özellikle de islami örgütlerin, çağrıya olumlu cevap vermeleri ve buna katılmaları umudu vardır. Bu açıklamaya islami örgütlerden bazı kişiler imza atmışlardı. Şu anda öteki islami örgütler de yavaş yavaş bu cepheye doğru geliyorlar.

Sözkonusu açıklama, Kürt örgütleri, Irak Komünist Partisi, Irak Demokratik Kurtuluş Topluluğu adlı bir örgüt, Irak Sosyalist Partisi, Merkezi Londra'da bulunan Ehlibeyt Topluluğu'nun lideri Doktor Mehmet Behrululum, Hizbi Dava üyesi Doktor Leyis Kubbek ve öteki bazı tanınmış şii liderler tarafından yapıldı. Bu açıklama, şu anda bir platform görevi görmektedir. Bu platform temelinde bir cephe oluşturulması ve açıklamada yer alan taleplerin gerçekleşmesi için çaba sarfedilmektedir.

DENG: Genel olarak Irak'ın durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Köklü değişimler için olanaklar var mıdır, bunun için yol ve yöntemler nelerdir?

Talabani: Bize göre, şu anda Irak'da sorunlar artmış, kriz derinleşmiştir. Irak'ın durumu çok kötüdür. Ekonomik, toplumsal sorunlar ve diktatörlüğün baskıları artmış, bu baskılara karşı halkın tepkisi çoğalmıştır. Bize göre rejim, bu diktatörlüğü ile sonuna kadar devam edemez. Dünyada bu kadar değişikliklerin yer aldığı bir ortamda, rejim, geleceği konusunda korku içindedir.

Biz, rejime karşı muhalif güç olarak şunları görüyoruz: Rejimin içindeki güçler, ordudaki rejim karşıtı güçler, Kürtler ve Arap toplumu içindeki muhalefet güçleri. Ayrıca öteki güçler içinde de hükümete karşı koyma tavrı yavaş yavaş gelişmektedir. Biz, rejimin yıkılması için iki alternatifi örgürüyoruz: Ya rejim içinde bir değişiklik olacak, ya da, Romanya'da olduğu gibi toplu ve kitlesel bir ayaklanma oluşacak ve ordunun bir bölümü halkın yanında yer alacak...

DENG: Tüm parçalardaki yurtsever Kürt örgütleri arasındaki ilişkileri nasıl görüyorsunuz? Kürt halk hareketinin güçlendirilmesi için neler yapılmalıdır?

Talabani: KYB'nin düşüncesine göre, Kürdistanlı örgütler arasında kardeşçe, yoldaşça ilişkiler olmalı; yardımlaşma olmalı. Biz, KYB olarak, Türkiye, İran, Suriye'deki Kürt örgütleriyle iyi ilişkiler içinde olmak için çaba sarfettik. Bu örgütlerle yardımlaşma içinde olmamak için hiçbir neden göremiyoruz; bunun için

www.netewe.com

www.netewe.com

KÜRDİSTANİ CEPHE'DEN KÜRDİSTAN DEMOKRATİK HALK PARTİSİ TEMSİLCİSİ "İMAD" İLE ROPÖRTAJ

Bir okurumuzun DENG adına Diyarbakır, Muş ve Kızıltepe Peşmerge Kamplarında kalan mültecilerin sorunları ve Körfez Krizi üzerine Irak "Kürdistani Cephe"nin önemli güçlerinden biri olan "Kürdistan Demokratik Halk Partisi"nin temsilcisi İMAD ile yaptığı bir röportajı sunuyoruz.

DENG

DENG: *Saddam ve Baas yönetimindeki Irak kuvvetlerinin Kuveyt'i işgal ve ilhakıyla başlayan yeni Körfez Krizi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir, olayı nasıl değerlendiriyorsunuz?*

İMAD: Dileriz ki savaş çıkmasın (Irak ve yabancı güçler arasında). Çünkü savaşın çıkması Kürt ve Arap halklarının ve diğer azınlıkların katliamı demektir. Biz, sömürgeciliğin her çeşidine, her rengine karşıyız. Diktatör Saddam'ın Kuveyt'i işgal ve ilhakına da karşıyız. Bize göre sorunun en akılcı ve istenen çözümü, ortadoğu halkları arasında varılacak "politik" bir çözümdür. Biz yabancı güçlerin ülkemize müdahalesine kesinlikle karşıyız. Kuveyt'in faşist Irak yönetimince sömürgeleştirilmesi, bölgemizin yabancı güçlerin müdahalesine uğramasına sebep olmuştur.

DENG: *Birleşmiş Milletler'in soruna ilişkin kararlarını nasıl karşılıyorsunuz? Bilindiği gibi emperyalist savaşlar, ezilen halklar ve dünya proleteryası için acıdan ve yokluktan başka bir mutluluk getirmediği gibi, onlar için bir kıyımdır. Siz Amerikan emperyalizmi ve onun müttefikleri ile faşist Irak yönetimi arasındaki savaşı Kürt ve Arap halklarının yararına olacağına veya Kürt halkına özgürlük getirebileceğine inanıyor musunuz?*

İMAD: Biz, Birleşmiş Milletler'in konuya ilişkin kararlarını olumlu buluyoruz. İnanıyoruz, bir savaş çıkarsa (dileriz ki çıkmasın) bu Irak'taki halkların katliamı olur. Soruda da belirttiğiniz gibi, Kürt halkı başta olmak üzere bu savaş hiç bir halk için faydalı olmayacaktır. Ki, bugün Filistin halkının davasına büyük bir zarar getirmiştir. Filistin sorunu adeta unutuldu. Savaş dünya gündemini işgal ettiği için Filistin intifadası konuşulmaz oldu.

DENG: *Harhangi bir savaş durumunda ya da bugünkü kriz ortamında* **Kürdistani Cephe'yi** *ve Irak Kürdistanı'ndaki ulusal-demokratik güçleri bekleyen acil görevler nelerdir?*

İMAD: Bugün Kürdistan'ın Irak parçasında yaşayan Kürt halkının en meşru temsilcisi Kürdistan Ulusal Cephesidir. Biz bütün ihtimalleri gözönünde bulunduruyoruz. Her hangi bir savaş olasılığına karşı hazırlıklıyız. Savaş ortamından yararlanıp ulusal davamızı daha da ileriye götüreceğiz.

DENG: *Celal Talabani'nin Amerika gezisi ve temasları hakkında bir değerlendirme yapabilir misiniz?*

İMAD: Sayın Talabani'nin gezisi hakkında söyleyeceklerimiz yok. Temaslarını da isterseniz kendisine sorunuz.

DENG: *Irak'ta Baas rejiminin çökertilmesiyle birlikte Saddamsız bir çözüm durumunda Kürt sorununun çözümü sizce nasıl formüle edilebilir?*

İMAD: Mücadelemizin birinci sloganı Irak'ta ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesi temeline dayalı bir çözümdür. "Irak için Demokratık bir rejim, Kürt halkı için de özgürlük" İnancımıza göre Kürt, Arap ve diğer azınlıkların demokratik bir koalisyonu Irak halklarının ortak istemidir.

DENG: *a- Bugün İrak Kürdistanı'nda Ulusal Cephe'nin durumu nedir?*

b- Körfez bunalımı şartlarında "Kriz" masalarından "bağımsız bir Kürdistan" veya "eşit haklara dayalı egemen ulusların iki cumhuriyetli demokratik Federasyonu olabilir mi? Ya da Kürtlere "Otonomi" çıkabilir mi? Ayrıca, Kürt Ulusal Cephesi hangi perspektiflere göre mücadele etmelidir, sizin tercihiniz nedir?

İMAD: Her ulusal hareketin kendine has özellikleri vardır. Ancak zafer için hareketin ülke toprakları üzerinde kendi halkına dayanmış olması şarttır. Haklarımızı başkalarından bekleyemeyiz, mücadele etmeliyiz. Ayrıca dış desteğe de ihtiyaç vardır. Bu destek, demokratik ülkelerin ve dünya demokratik kamuoyunun desteği olmalıdır. Bu son yıllarda dünya kamuoyunda Kürt sorununa ilişkin önemli derecede olumlu değişiklikler oldu.

Irak faşist yönetiminin şovenizme dayalı olan, Kürdistan'a yönelik gerici politikaları devam etmektedir. Irak yönetimi Kürdistan'ı yakıp yıktı. Şimdi 4500 köy yerle bir edilmiş durumdadır. Buna rağmen Kürdistan Cephesi peşmergeleri tüm Kürdistan'da partizanca savaşmaktadır.

Sorunuzun ikinci şıkkına gelince biz, partimizin kuruluşundan beri "otonomi" sloganını hiç mi hiç kullanmadık Irak'ta Kürt sorununun çözümü daha önce de belirttiğim gibi "ulusların kendi kaderlerini özgürce tayin hakkı" ile mümkündür. Bizim önerimiz" eşit haklara dayalı iki cumhuriyetli bir federasyondur". Bunun dışında doğru çözüm yoktur. Çünkü, bizim Ortadoğu halklarıyla, özellikle Irak'taki Arap halkıyla tarihten gelen derin kültürel bağlarımız vardır.

DENG: *Biliyoruz ki, faşist Saddam'ın zulmünden kaçıp Türkiye'nin sınırları içerisindeki Kürdistan parçasına sığındığınızdan bu yana dünya devletleri size ciddi bir yardımda bulunmadıkları gibi, Birleşmiş Milletler de yardım elini uzatmadı. Türk hükümeti sizi iyi karşılamadığı gibi, potansiyel tehlike olarak gördü ve yer yer size baskı yaptı. Muş'ta beşi aşkın peşmergenin kurşunla yaralanması gibi. Şimdi Irak'lı mülteci Kürt peşmergeleri olarak, durumunuz nedir, dünya kamuoyuna iletmek istediğiniz mesajlarınız var mı?*

İMAD: Başta Birleşmiş Milletler Örgütü olmak üzere dünya demokratik kamuoyundan isteklerimiz vardır.

1- Bu olumsuz koşullarda artık "misafir" olarak kalmak istemiyoruz. Başta bize mültecilik statüsünün tanınmasını istiyoruz.

2- Birleşmiş Milletler örgütüne bağlı "Mültecilik Yüksek Komisyonu" acil yaşamsal ihtiyaçlarımızın giderilmesi için harekete geçsin istiyoruz,

3- Dünya demokratik kamuoyu ve insan hakları taraftarlarından istediğimiz; dünya standartlarına uygun, bizim için bir mültecilik kampının yapılmasına yardımcı olmaları,

4- İstiyoruz ki, Avrupa ülkeleri başta olmak üzere ABD, Kanada, İngiltere, Avusturalya vb. ülkeler bizleri mülteci olarak ülkelerine kabul etsinler ve eğitimlerimizi tamamlama için gerekli yardımları yapsınlar,

5- Diktatör Saddam zulmünden kaçıp İran'a sığınan mülteci insanlarımızın durumlarını yerinde incelemek üzere Birleşmiş Milletler Yüksek Komisyonu heyetler göndersin,

6- Bize yapılacak olan maddi yardımların Kürdistan Ulusal Cephesi kanalıyla yapılmasını istiyoruz.

7- Avrupa ve Amerika'daki Kürt insanlarımıza DENG aracılığıyla seslenmek istiyoruz; bizi unutmasınlar, sorunlarımızın çözümü için uğraşsınlar. Maddi ve manevi yardımları esirgemesinler, ulusumuzun kaderini tayin için onların da çabalarına gereksinim vardır,

8- Pakistan Hükümeti Pakistan'daki Irak'lı Kürt mültecilerin yaşamsal haklarını koruma altına almasını, Faşist Irak rejiminin saldırılarından korumasını ve yine Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komisyonu'ndan Pakistan'daki Kürt mültecilerine yardım etmesini istiyoruz.

DENG: *Sizin dışınızda, bu konuda; Irak Kürdistanı'nda mücadele veren diğer Kürt siyasal örgütlerin düşünceleri nelerdir? Aranızda düşünce bütünlüğü var mıdır yoksa ayrı mı düşünüyorsunuz?*

İMAD: Bizim dışımızda Irak Kürdistanı'nda mücadele veren Kürt ve Kürt olmayan örgütler hakkında bir şeyler söylemek istemiyoruz. Çünkü o hakkı kendimizde görmüyoruz. Bu yüzden bu soruyu kendilerine yöneltmeyi doğru buluyoruz.

DENG: *Deng hakkında ne düşünüyorsunuz? Okuyucularına iletmek istediğiniz herhangi bir mesajınız var mı?*

İMAD: Öncelikle, Deng okuyucularına, Deng yazarlarına ve tüm çalışanlarına en güzel devrimci selamlarımızı sunarız. İstiyoruz ki Deng okuyucuları Deng'ten önemli bilgiler edinsinler, bundan faydalansınlar. Gerçekten DENG dergisi Kürt yayınları arasında yüksek bir yere sahiptir. İstiyoruz ki, ileriye yönelik büyük gelişmeler kat etsinler. Ayrıca sohbetiniz için teşekkürler.

DENG: *Asıl biz teşekkür ederiz...*

Not: Bu röportaj Kürtçe'nin sorasi Lehçesiyle yapıldı, sonradan Türkçe'ye çevrildi.

KADINLARA İLİŞKİN KARARNAMELER VE KÜRT KADINI

F. KARAHAN

Son dönemlerde gündeme getirilen Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KS ve SGM) ile Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (AAKB) kurulması hakkındaki KHK'ler devletin resmi ideolojisi doğrultusunda kadına olan bakışını belgeleyen niteliktedir. Devlet, tüm ezilen sınıf, ulus, grup ve katmanlarla birlikte kadını da ezmekte, baskı altına almakta ve diğer kurumlarıyla birlikte bunun hukuksal dayanaklarını oluşturmaktadır. Başta Anayasalar olmak üzere TCK ve Medeni Kanun'larındaki hükümlerle kadının baskı altına alınma ve ezilme statüsü düzenlenmektedir.

Bunlarla yetinmeyen "herşeye kadir, kutsal devlet", kararnameler çıkartarak kadını bugün içinde bulunduğu gerici, aşağılayıcı statüsünün daha da gerisine çekmektedir. KS ve SGM hakkındaki 422 nolu KHK ile AAKB ve buna ilişkin hazırlanan VI. 5 Yıllık Kalkınma Planı çerçevesindeki rapora baktığımız zaman çok ilginç tesbitlerle karşılaşıyoruz

Sözkonusu raporda , ailenin çözülüp dağılma tehlikesine özellikle dikkat çekilerek, kadının çalışma hayatına girmesi başlıca olumsuz unsur olarak ele alınmıştır. Raporun ilgili bölümü şöyle devam etmekte; "Kadın milli ve ekonomik zaruretler gereği çalışma hayatına atılmış, ancak bunun aile içerisinde ortaya çıkaracağı ailevi, sosyal, psikolojik problemlerin çaresi önceden yeteri kadar düşünülememiştir. Bu sebeple aile, "anne" otoritesi ve onun düzenleyici fonksiyonu değişime uğramıştır. Son on ve yüzyıllarda milli içtimai bünyede ortaya çıkan rahatsızlıkların temelinde Türk aile yapısındaki bu gelişmelerin de bulunduğunu söylemek yanlış olmasa gerekir.

Ailenin geleneksel temelleri ve rollerinin değişimi anlaşılan resmi ideoloji sahiplerini rahatsız ediyor ve hemen önlem alma ihtiyacı duyuyorlar.

Genel olarak sözkonusu rapor ve bu kararnameler tümüyle ırkçı, cinsiyetçi, hegemonyacı bir nitelik taşıyor. Türk-İslam sentezine uygun kurulmak istenen aile ırkçı bir temeldedir. Toplumun en küçük sosyal birimi olarak formüle edilen ve kıskançlıkla korunan aile, milli görüş doğrultusunda yeniden düzenlenmek, korunmak isteniyor.

Tüm bunların ışığında kararnamelerin karşı olduğum yönlerini kısaca şu başlıklar altında toplayabilirim:

1-Son yıllarda Türkiye'de ve Kürdistan'da cılız da olsa gelişen kadın hareketleri ve örgütlenmeleri, anlaşılan sömürgeci TC sözcülerini ürkütmüştür.Bu anlamda, kurulan dernek, dergi ve çeşitli kadın grup ve çevrelerinin oluşturdukları kurumları denetlemek, ehlileştirmek ve "milli değerler" bünyesinde eritmek amacı güdülmektedir.Yani kadınların ve

kadınlar için hangi alanda olursa olsun gerçekleştirilen tüm faaliyetleri denetim altına almayı ve kontrol etmeyi hedefleyerek, "yılanın başı ufakken ezilmeli" politikasını izliyorlar.

2-Kadın-erkek arasındaki cinsiyetçi işbölümünde, kadınların aile içindeki ezilmişliklerinde hiçbir değişikliği amaçlamadan, piyasanın gereklerine uygun olacak daha çok sayıda kadını kapitalist sömürü mekanizması içine doğrudan çekebilmek de amaçlanıyor. Aynı zamanda medeni ve çağdaş bir görünüm vererek Avrupa Topluluğuna'da yaranmaya çalışıyorlar.

3-İki kararname de Türkiye'nin 1985'te kabul ettiği, "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi"nin ruhuna ve maddelerine aykırıdır.

4-Aileden sorumlu Devlet Bakanı Cemil Çiçek, aile ile ilgili planlanan yeni çalışmaları Güneş Gazetesi muhabirine anlatırken, GAP çerçevesinde olacak değişikliklere paralel ailede olabilecek değişiklikleri de araştıracaklarını ve ona göre önlem alacaklarını belirtiyor. Anlaşılan Bakan Çiçek, ne olur ne olmaz, GAP'la olacak değişikliklerden birinin de "bölücülük" olabileceği hesabıyla şimdiden önemler paketini hazırlamaya çalışıyor. Açıktır ki, Kürdistan'da kurulacak Kadın Statüsü ve Sorunları Müdürlüğü ile Aile Araştırma Kurumu'nun ilgili birimleri Kürt ailelerini asimile etmeyi hedefleyecektir.

Zaten, yüzyıllardır sömürgeci vahşet ve baskıyla yüz yüze yaşayan Kürt kadını üç halkalı köledir. Sınıfsal ve cinsel baskıyı yaşayan Kürt kadını aynı zamanda ulusal boyunduruğun vahşetini de görerek katmerli bir sömürünün cenderesinde bulunmaktadır. Türk kadınlarından farklı olarak yaşadığı bu konum onu doğal olarak kendi sorunları çerçevesinde ayrı örgütlemeye de sevk etmektedir. Ama bu demek değildir ki, çeşitli alanlarda ezen ulus kadınlarıyla ortak eylemlere gidilmeyecek. Örneğin bu gerici, ırkçı kararnameleri geri püskürtmek, mücadeleyle ortadan kaldırmak gibi eylemlerde omuz omuza olacağız.

Şimdi, biz Kürt kadınları için bu kararnamelerin ne anlam taşıdığına gelelim. Öncelikle, malesef halen 1924 Lozan Antlaşması ile çizilen Misak-ı Milli sınırları içinde yaşamaya mahkum edilmişiz. Şu veya bu düzeyde Türkiye'li kadınlara uygulanan hukuksal yaptırımlar diğer konularda olduğu gibi bizi de etkiliyor. Çünkü, iki ulus ve diğer tüm azınlıklara uygulama biçimleri belli anlamlarda farklı olsa da (Örn.Kürtler için Takrir-i Sükun,Tunceli Kanunu, 2932 sayılı yasa ile 413 nolu kararnameler zinciri) sonuçta çıkarılan tüm sömürgeci yasalar bizi de doğrudan ilgilendiriyor.

İkincisi, Türk-İslam sentezine uygun bir aile yaratılmak isteniyor. Bu yönü ile amaçlanan ırkçı, şoven duygu ve düşüncelerle donatılmış Türk kadınıdır. Aile içinde çocuk eğitiminin kadın tarafından gerçekleştiğinden hareket edersek bu şöven, egemen anlayışın topluma nasıl da yaygınlaştırılmak istendiğini görürüz. Bugün Misak-ı Milli sınırları içine hapsedilen başta Kürt halkı olmak üzere diğer halklara (Ermeni, Laz, Çerkez...) zaten varolan düşmanlığı, güvensizliği yaygınlaştırmak ve kökleştirilmek isteniyor.Diğer yanı ile Kürtleri ve diğer Kürt olmayan kadınları asimile etmek, kendi içinde eritmek, yok etmek amacı da dolaylı olarak işleniyor.

İşte, yukarıda anlatmaya çalıştığım nedenlerle bu kararnameler, biz Kürt kadınlarını da en az Türk kadınları kadar ilgilendiriyor ve gündemimize giriyor.

DENG'İN DİYARBAKIR TEMSİLCİSİ FEHİM IŞIK'TAN CEZAEVİ MEKTUBU

Bilindiği gibi, dergimizin Diyarbakır Temsilcisi Fehim IŞIK; ırkçılığı ve sömürgeciliği protesto etmek amacıyla düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşmasından dolayı 4 yıl 2 ay cezaya çarptırılmıştı. Halen Diyarbakır Cezaevinde hükümlü olarak yatmakta olan Fehim IŞIK, son günlerdeki cezaevlerine yönelik operasyonları yaşayarak değerlendiriyor.

DENG

(...) Önce sürgün gecesi yaşananları anlatayım, sonra uygulamaya sokulan diğer şeyleri anlatırım.

7.10.1990 günü yaşanan vahşette, 86 tutuklu (İçlerinde 6 kişinin mahkemesi Diyarbakır DGM'de halen devam ediyor) "normal sevk" adı altında Türkiye'nin değişik cezaevlerine, insanlık dışı koşullar altında sürgüne gönderildiler. Her zaman olduğu gibi bu kez de, tutuklu arkadaşlar yoğun baskı ve işkence altında koğuşlardan alınarak götürüldüler.

Cezaevinde her şey, her gün olduğu gibi normal seyrindeydi. Olağanüstü bir durum gözlenmiyordu. Akşam saat 21.00 sıralarında dışarıdan gelen uğultu ve araç sesleri, cezaevinde yeni oyunlar oynanmak isteneceğinin ilk belirtileri oldu. Temsilci arkadaşların cezaevi idaresine çağrılmaları, olağanüstü bir durum yaşanacağı kanısını güçlendirdi. Temsilci arkadaşların koğuşlara geri dönmemesi, tutuklu arkadaşların kanısını kesinleştirdi. Cezaevinde her zamankinden değişik, olağanüstü bir durum yaşanıyordu.

Olağanüstü bir durum yaşanacağı kanısından hemen sonra, duvar ve pencerelerden başlayan koğuşlar arası haberleşmeler, saat 22.00 sıralarında yerini, "Kahrolsun işkence", "İnsanlık Onuru İşkenceyi yenecek", "Ölüme kadar Beraberiz", "Bimre Zordesti" sloganlarına bıraktı. Direnişin başlamasından 15-20 dakika sonra koğuşlar, işkencecilerce teker teker basılmaya başlandı.

Saat 22.00'ye yakın cezaevinin tüm koridorlarını dolduran, asker-polis-özel timden oluşan işkenceciler ordusunun ilk bastığı koğuş 35. koğuş oldu. Bu koğuşu diğer koğuşlar, 3, 5, 9, 11, 15, 23, 21-26, 25-27, 29. koğuşlar takip etti. Her koğuşta direnişle karşılanan işkenceciler, birbirlerine kenetlenen tutukluların üzerine kalas ve coplarıyla yürüyerek bazen her arkadaşa 20-30 kişi yığılıp bayıltıncaya kadar dövdüler. Baskı ve dayakla kenetlenmeyi kıran işkenceciler, sürgüne gönderilecek arkadaşları koridorlarda da aynı zorbalıklarıyla bayıltıncaya kadar döverek, tümünü kabin görüşlerinin yapıldığı yere topladılar. Koridor ve koğuşlar kan lekelerinden geçilmiyordu.

Sürgüne gönderilecek tüm tutuklular diğerlerinden ayrıldıktan sonra, koğuşlara tekrar girip 3,9,11,23 ve 35. koğuşta kalan diğer arkadaşlar koridorlara çıkartıldılar. İşkencecilerin cop-kalas darbeleri arasında kalan tutuklu arkadaşlar, diğer koğuşlara alındıktan sonra, boşalan koğuşların eşyaları adeta bir talan yaşanıyormuşçasına koridorlara ve spor salonuna (eski sinema salonu) atıldı. Sürgüne gönderilen ve diğer arkadaşların eşyaları yerlere atılıyor, çiğneniyor, kitapların, dergilerin tümü parçalanıp yırtılıyor, adeta-adetası fazla bile-bir talan yaşanıyordu. Sanki tutuklulara duyulan nefret, eşyalarına kusuluyormuş gibi bir izlenim vardı.

Vahşet operasyonu, sabahın saat 05.00'ine kadar aralıksız devam etti. Tüm bunlara rağmen tutukluların direnişi kırılmıyor, cezaevi sloganlarla inliyordu. Sloganlarla devam eden direniş, ertesi gün de aralıksız olarak devam etti.

Cezaevindeki operasyon tamamlandıktan sonra, kabin görüşlerinin yapıldığı yere alınan sürgüne gönderilecek arkadaşlara yönelindi. Yapılan işkencelerden bir çoğunun kafası-kolu kırılan arakdaşlarımızdan duyulan tek şey "işkenceeee" bağrışlarıydı. Sürgüne gönderilenler arasında yaşlılar olduğu gibi, uzun süredir cezaevinde bulunmanın ve geçmişte yaşanan insanlık dışı vahşetin etkisiyle halen de hasta olan bir çok tutuklu arkadaş vardı. Bu arkadaşlardan bazılarının normal sevke gönderilme durumunda dahi, mutlaka doktor gözetiminde gönderilmeleri gerekli ve zorunluydu. Oysa tam aksine işkececiler "gözetiminde", içinde patates bile taşınamayacak ilkellikteki "ring"lerle sürgüne gönderiliyorlardı...

Aslında yapılan sürgün, operasyonun bir yüzüydü.

Operasyonun diğer yüzü ise devrimci tutsakların elinde bulunan koğuşları en asgariye indirmek, böylece yoğun bir itirafçı kitlesi oluşturmaya olanak tanımak, öte yandan, tutsakların canları pahasına direnerek elde ettikleri kazanımları gaspederek, onları kişiliksiz bir yaşama mecbur kılmaktır. Sürgünden asıl amaçlanan budur... Yukarıda anlattığım ve sürgüne gönderilenlerin koğuşlardan alınmasından hemen sonra boşaltılan 3,9,11, ve 35. koğuşların bir kısmının itirafçılara, diğerlerinin de kaçakçı diye tabir edilen adli tutuklulara verilmesinin temel amacı da, anlattığım politikaya paralel güdülen bir politikadır.

Başlangıçta da dediğim gibi, sürgünden amaçlanan, tutukluların bir yerden diğer bir yere gönderilmesi değil. En nihayetinde tutuklular şu veya bu şekilde gönderileceklerdi. Tümü de bunun bilincindeydi. T.C. yasalarına göre, tutuklular hakkında verilen hüküm kesinleşmeyince başka bir yere gönderilemez gibisinden hükümler var ama, yönetenlerin kendi yasalarını bile takmadıklarını biliyoruz. Daha önce de benzer durumlar yaşanmıştı. Tüm bu uygulamalara karşı tutuklular direndiler. Uygulama devam ettiği müddetçe de direnecekler. İşte benim asıl anlatmak istediğim de buradan başlıyor. Bu tür direnişler ki, cezaevinde bulunan devrimci tutsakların önündeki direnişlerin en önemlisinin kendi canlarını ortaya koymak olduğunu biliyoruz, en fazla iki-üç günlük protesto açlık grevidir. Ama kendi yasalarını bile tanımayan T.C.'nin işi protesto seviyesinde bıraktırmayacağı, hak gaspına yönelmeyle, değişik metod ve yöntemlerle işi sardıracağını da biliyoruz. Diyarbakır Cezaevinde de böyle oldu.

İlk planda tutuklu arkadaşların ellerinde bulunan 4 koğuş (3,9,11,35) alındı. Cezaevinin en büyük koğuşu olan, 100 kişinin rahatlıkla, hiç bir zorlukla karşılaşmadan yaşayabileceği 3. koğuş hemen itirafçılara verildi. Daha önceki 4,31,33,38 ve 40. koğuşlarla birlikte itirafçıların kaldığı koğuş sayısı 6 ya çıktı. 9 ve 11. koğuşlar kaçakçı tabir ettiğimiz adli tutuklulara verildi. Onların da 6-7, 16-17, 39. koğuşla birlikte kaldıkları koğuş sayısı 5'e çıktı. Siyasi tutsakların kaldığı koğuşlar ise 5,13,15,23, 21-26, 25-27 ve 29. koğuşla 7 koğuşa indi. Bunları mevcut açısından kıyaslayınca daha iyi anlaşılır. Cezaevi mevcudu tahminen şu anda 450 civarında. Bunun 250 si siyasi tutsaklarken, itirafçı ve kaçakçılar da 100 er tutuklu civarında. Tabii bu mevcut sürekli değişebiliyor. Fakat siyasi tutsakların mevcudu her zaman için yaklaşık 250 civarında. İtirafçılara gelince, onlar içinde işi götüren, devlete göbekten bağlıların sayısı 10-15'i geçmez. Ötesi köylü kökenli olup, polis-cezaevi idaresi işbirliğiyle zorla itirafçıların içine atılmış, korkutulmuş insanlar.

İkinci planda, cezaevindeki tutukluların daha önceki direnişleriyle elde ettikleri kazanımlara yöneldiler. Tutuklu temsilciliği kaldırıldı. Daha önce 3 tutuklu temsilcisi vardı. Günlük gazete dışında içeriye hiç bir yayın alınmıyor. Daha önce toplatma kararı olan yayınlar hariç, tüm yayınlar içeri alınıyordu. Haftada bir gün olan koğuşlar arası ziyaret kaldırıldı. Daha önce siyasi tutsaklar, haftanın Cumartesi günü istedikleri siyasi koğuşu ziyaret edebiliyorlardı. Haftada bir gün olan kabin görüşümüz, denilene göre 15 günde bire çıkarılmak isteniyor. Biz kendi isteğimizle, varolan direniş nedeniyle görüşe çıkmadığımız için, henüz ne derece doğru olduğunu bilmiyorum.

Özellikle tutuklu temsilciliği üzerinde durmak gerekli. Çünkü, bu kurum, cezaevi idaresinin karşısında bir silah gibiydi. Örneğin cezaevine ilk gelen tutuklular koğuşlara temsilci arkadaşlar gönderiyorlardı. Dolayısıyla, cezaevi idaresi, şimdi olduğu kadar rahat bir şekilde yeni gelen tutukluları itirafçıların içine gönderemiyorlardı. Ki neticede itirafçıların sayısının 10 günlük müddet içinde 50-60 kişi arasında arttığı söyleniyor. Akla yatkındır da... Çünkü; bu cezaevine gelen insanların bir çoğu "yardım yataklıktan" gelen köylü kökenli, henüz politikleşmemiş insanlar. Bu kişiler bir de yaşadıkları o işkence psikozundan (sorusturma safhasında) sonra, ne denilirse onu yapacak seviyede cezaevine geliyorlar. Dolayısıyla, itirafçıların içine gönderilmeye de ses çıkaracak bir durumda değiller. Çoğu itirafçıların içine girdikten iki üç ay sonra bırakılıyorlar. Bunları birçoğu itirafçı olmasa dahi, en fazla iki-üç ay içinde bırakılacak insanlar. Burada asıl güdülen amaç, itirafçıların içine alınan bu kişileri, kendi kişiliklerinden yoksun bırakmak, iradelerini ipotek altına almaktır. İtirafçılar içinde bu işi yürüten de, daha önce de dediğim gibi toplam 15 kişiyi hiç bir zaman aşmaz. İşte daha önce, temsilcilik kurumu vasıtasıyla itirafçılar içine gönderilen insanlar bile tekrar devrimci tutsaklar içine alınıyordu. Sonuçta diyeceğim şu; temsilcilik kurumunun kaldırılması, idareye ve dolayısıyla cezaevi üzerine politika üreten diğer kesimlere, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne, MİT ve Polis'e eskiye nazaran daha rahat hareket etme olanağı tanıyacak. Tutuklular bu kurum olmasa bile, elbette yine bir çok uygulamaya karşı çıkacaklardır. Ama, siz de tahmin edersiniz ki, tutuklular için bu eskisi kadar rahat olmayacak.

Cezaevinde durum şu anda anlattığım şeylerden ibaret. Tüm bunlara karşı koymak için tutuklular yine canlarını ortaya koyuyorlar. Zaten yapacakları başka bir şey de yok. 7.10.1990'dan bu yana 10'ar günlük dönüşümler halinde açlık grevine girmiş bulunmaktayız. eğer bu da sorunu çözümlemezse, belli bir kesim ölüm orucuna gidebilir... Yani sonuçta, onarılması zor yaralar da ortaya çıkabilir. Tabi umut edilen onarılması zor yaralar ortaya çıkmadan, sorunların halledilmesi. Öte yandan tüm tutuklu arkadaşlar sonunun bir tek içerde bulunan insanların direnişiyle kısa zamanda çözümlenemeyeceğinin bilincindedirler. Kamuoyunun yoğun desteği gerekli... Dışarıda da insanların açlık grevine girdiği, değişik siyasal kurumlar aracılığıyla baskı unsuru oluşturduğunu basından takip ediyor, avukatlar aracılığıyla duyuyoruz. İçeri ve dışarının, birbirlerini tamamlaması gerektiği inancındayım.

İçerinin ortamı, sürgünler öncesi biraz iyiydi. Cezaevi personeli ve tutuklular arasında, bir diyalog oluşmuştu. Bu ortamı provake edenler, cezaevindeki ortamı yaşanılır kılmayı hazmedemeyenler, yani polis-MİT-OHBV-Cezaevi İdaresi, meydana gelen tüm olumsuzlukların sorumlusudur. Yapılan işkencelerin, kırılan kafaların, kolların, yakılan kitap, dergi ve gaspedilen eşyaların ileride oluşması muhtemel onarımı zor yaraların, yaşanan her şeyin tek sorumlusu yukarıda saydığım kurumlardır.

KİTLE ÇİZGİSİNDE YÜKSELEN DİRENİŞLER ve BİR ZAFERİN ÖYKÜSÜ

"Haklı Bir Dava İçin Savaştık ve Kazandık"

R. Bêrîvan

Körfez Krizi'nin yarattığı puslu ve bulanık havayla beraber, sömürgeci-faşist T.C. rejimi, Türkiye ve Kürdistan halkları üzerindeki baskı ve terör politikasını son günlerde daha da azgınlaştırdı. Kamuoyu ilgisinin tamamen Körfez Krizine çevrildiği bu dönemde, sömürgeci-faşist T.C. rejimi durumu fırsat bilip, zaten her zaman varolan baskı ve sömürü çarkının dişlilerini daha süratle işletmeye koyuldu.

O, öncelikle 4 Ekim günü Avrupa Konseyi'ne bildirimde bulunarak Kürdistan'da insan haklarını askıya aldığını açıkladı. Sonra da bugüne kadar sürdürdüğü terörü, tüm insanlık dışı yöntemleri kullanarak var gücüyle tırmandırdı.

Yeniden cezaevlerine yönelen sömürgeci-faşist rejim, Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nden 95 tutukluyu insanlık dışı koşullar altında 8 ayrı yerdeki cezaevlerine sürdü. Ardından "tek hücreli cezaevi" uygulamasını gündeme getirdi. Devlet "ölüm hücreleri" uygulamasını dayattıktan sonra, sözde "artan terör olaylarına önlem olarak" TBMM'de bekletilen idam dosyalarının infazını gündeme getirdi.

Ağır baskılarla cebelleşen; enflasyon, fukaralık, düşük ücret, demokratik hak ve özgürlüklerin gasbedilmesi, arka arkaya gelen yeni baskı kanunları, sansür ve sürgün kararnameleri savaş ve körfez krizi atmosferinde duyarlanıp gerginleşen kamuoyu, devletin "hücre tipi cezaevi" uygulamaları, "idamların infazı" ve Kürdistan'da "insan haklarını askıya alma" girişimlerine kitlesel direnişlerle karşı koydu.

Kitleler, baskıya, sömürüye ve zorbalığa karşı erkeği, kadını, genci, işçisi, köylüsü, aydını, esnafı, memuru ve tüm namuslu insanlarıyla birlikte başkaldırıyor. Direniş ruhu kitleleri dalga dalga sarıyor. Kitleler meşru hakları için kitle çizgisinde yığınsallaşarak el ele veriyor, güçlerini birleştirerek direniyor. Sanatçılar yürüyor, aydınlar protesto gisterilerine katılıyor, işçiler işi yavaşlatıyor, boykot eylemleri örgütlüyor, yeni direniş yöntemleri geliştiriyor, grev çıkıyor, genel greve hazırlanıyorlar. Memurlar maaş zamlarını protesto ediyor, ekonomik-demokratik hakları için yürüyor, sendikalarını kuru-

yorlar. Sağlık işkolundan tutun, PTT Çalışanlarına, Demiryolu emekçilerinden, belediye memurlarına kadar tüm kamu çalışanları geniş bir dayanışma içinde güçlerini birleştirerek bir yandan örgütleniyor, diğer yandan da ekonomik-demokratik haklar için seslerini yükseltiyorlar.

Her geçen gün daha çok yoğunlaşıp, yaygınlaşan kitlesel eylemler egemenler cephesinin tela-

şını arttırıyor. Sömürgeci burjuvazi ve onun cümle işbirlikçileri zulüm ve sömürü çarkını ayakta tutabilmek için tuzaklarını kurmaya başladı bile. Provakasyonların ardı arkası kesilmiyor, topluma "darbe" senaryoları empoze ediliyor.

Sürgün, sansür, cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerin tek tip cezaevlerine sürgünü, idamların infazı tehdidi, insan haklarının askıya alınması girişimleri ve diğer baskılara karşı kitlesel bir şekilde baş kaldıran geniş halk yığınlarının direnişi karşısında köşeye sıkışan zalimler, "darbe" senaryolarını piyasaya sürerek direnen kitleleri korkutup yıldırmaya kamuoyu dikkatini dağıtmaya çalışıyorlar.

Egemenler sıkıştıkları zaman "darbe" düzenliyor, iktidarlarını ellerinde tutabilmek için kan akıtıyorlar.

Bunu herkes biliyor, bundan kimsenin kuşkusu yok. Ama, şu da iyi bilinmelidir ki, artık kitleler "darbe" tehditlerine papuç bırakmıyacak ve sinmeyecektir.

Son aylarda gündeme gelen cezaevlerindeki uygulamalar, idamların infazı girişimleri ve diğer baskılara karşı Kürdistan'da ve Türkiye'nin bir çok kentinde kitlesel direnişler yükseldi ve bu direnişler giderek yoğunlaştı. Darbe söylentileri ve diğer tehditler sökmedi ve sökmeyecek.

Diyarbakır'da ve diğer cezaevlerinde açlık grevleri, ölüm oruçları ardı ardına patladı. Egemenler ve onların güçleri 12 Mart ve 12 Eylül'de oldukları kadar rahat değiller.

7.10.1990 DİYARBAKIR CEZAEVİ

7.10.1990 günü akşam saat 21.00 sıralarında Diyarbakır Cezaevi temsilcileri idareye çağrıldılar ve bir daha da geri gönderilmediler. Bunun üzerine "cezaevine yönelik yeni bir oyunun tezgahlandığını" anlayan tutsaklar sloganlar atarak kendilerini soylu bir direnişe hazırlamaya başladılar.

Saat 22.00'ye doğru asker-polis ve özel timlerden oluşan terör kuvvetleri siyasi tutsakların bulunduğu koğuşlara baskınlar düzenlediler. Baskınlar direnişle karşılandı. Cezaevi bir anda ana-baba gününe döndü. Sloganlar ve çığlıklar birbirine karıştı. İşkenceciler devlet gücünü kullanarak siyasi tutukluları dövdüler, binbir türlü işkence ve eziyetle sürgüne gönderilecek siyasi tutukluları diğerlerinden ayırdılar. Koğuşları birer birer dolaşıp, siyasi tutuklulara ait tüm eşyaları parçaladılar, kitap, dergi, gazete vb. yırttılar.

Operasyon sabah 05.00'e kadar sürdü. Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ndeki **95** siyasi tutuklu **8** ayrı yerdeki cezaevlerine "normal sevk" adı altında savcılığın talimatı gerekçe gösterilerek, avukatlarıyla görüşmelerine izin verilmeden, kanla, baskıyla, işkence ve zulümle sürgüne gönderildiler.

DİYARBAKIR E TİPİ CEZAEVİNDEN SÜRGÜN EDİLEN TUTUKLULAR:

BARTIN CEZAEVİ'NE SÜRÜLENLER:

1- Mehmet Dölek
2- Hüseyin Duran
3- Tacettin Dolu
4- Ahmet Demir
5- Süleyman Ünal
6- Haydar Tektaş
7- İbrahim Ulutaş
8- Nurettin Yıldırım
9- Nazım Çıldırak
10- Ahmet Öner
11- Zübeyir Şimşek

ÇANAKKALE CEZAEVİNE SÜRÜLENLER:

12- Hamza Karakuş
13 - Hakkı Aygün
14- Mehmet Adıbelli
15- Haydar Akgün
16- Ömer Abay
17- Hilmi Aydoğdu
18- Mehmet Kızılaslan

AYDIN CEZAEVİNE SÜRÜLENLER:

19- M.Emin Yalçın
20- Adnan Yüksel
21- Ali Zoroğlu
22- Aziz Oktay
23- M.Şakir Kodak

CEYHAN CEZAEVİNE SÜRÜLENLER:

24- Remzi Avcı
25- Şirin Tunç
26- Fikri Tunç
27- Şakir Eren
28- Ali Özdemir.

MALATYA CEZAEVİNE SÜRÜLENLER:

29- Yılmaz Çelik
30- İsmail Başaran
31- Habib Enes
32- Bilal Yıldız
33- Mustafa Okçu
34- Ümran Özkurt
35- Ali Demir
36- Müslüm Elma
37- Eyüp Erol
38- Mahmut Ekmen
39- Emin Kılıç
40- Ferhat Gümüşboğa
41- İhsan Gedik.

NAZİLLİ CEZAEVİNE SÜRÜLENLER:

42- Beşir Bümin
43- Şehmus Betlo
44-Bahattin Boyacı
45- Mehmet Butanrı
46- Nihat Çelik
47- Vahit Demir
48- Hamdullah Bulut
49- Mehmet Kaya
50- Hıdır Kırmızıçiçek
51- Muhsin Karahan
52- İrfan Mantaroğlu
53- İsa Kızıl
54- Mecit Gümüş
55- Halit Güleç
56- Hüseyin Gezer

BURSA CEZAEVİNE SÜRÜLENLER:

57- İbrahim Aykurt
58- M.Emin Armutlu
59- Ferhat Aktop
60- M.Ali Artukaslan
61- Hayri Aslan
62- Şemsettin Aytimur
63- Süleyman Şahan
64- Muhammed Soymurat

65- Kamil Sitti
66- Osman Tan
67- Mustafa Tanrıverdi
68- Ahmet Kırvar

AMASYA CEZAEVİNE SÜRÜLENLER

69- Yaşar Adanır
70- Hüseyin Barış
71- İbrahim Bilen
72- Nezir Çelik
73- Süleyman Coşkun
74-Halef Cesur
75- Necat Coşkun
76- Mehmet Çağlı
77- Mecnun Demiralp
78- Cuma Kuzu
79- Bedrettin Altun
80- Süleyman Ürün
81- Halil Çelikaslan
82- Fikri Var
83 Enver Şimşeksoy
84- Naif Kurt
85- Ali Temel

Diyarbakır E Tipi Cezaevindeki **95** siyasi tutuklunun sürgüne gönderilmesi üzerine cezaevinde bulunan toplam **398** tutuklu ve hükümlü olayı protesto etmek için **10**'ar günlük dönüşümlü açlık grevine başladılar.

9.10.1990 günü Ceyhan Özel Tip Cezaevi'ndeki **200** siyasi tutuklu ve hükümlü sürgün olaylarını protesto etmek amacıyla süresiz açlık grevine başlarken bunlardan **6**'sı da ölüm orucuna yattı.

7.10.1990 tarihinde başladıkları dönüşümlü açlık grevini 10.10.1990 günü bir basın açıklamasıyla kamuoyuna duyuran Diyarbakır Cezaevi'ndeki tutuklu ve hükümlüler;

"(....)" "Cezaevinde 7.10.1990 günü saat 23'te başlayan baskı, işkence, sürgün tüm çıplaklığıyla bugün de sürmektedir. Koğuşlarımızdan zorla çıkarılıyoruz; tüm eşyalarımıza, battaniye, nevresim, çarşaf, kışlık ve yazlık giysilerimiz, iç çamaşırlarımız, ayakkabılarımız, sigaralarımız, koğuşta bulunan radyo, buzdolabı, televizyon, teyp, dergi, kitap, savunmalarımız, iddianamelerimiz dahil tüm özel eşyalarımıza el konuluyor ve başka koğuşlara dağıtılıyoruz. Uygulamalar çok yönlü olarak ve artarak sürdürülüyor. Cezaevi idaresiyle görüşme taleplerimize cevap verilmiyor, görüş günümüz olmasına rağmen ailelerimiz ziyarete geldikleri halde görüştürülmüyoruz. Bu koşullar altında **90**'a yakın arkadaşımız akşam saat 11'den sonra başlayıp sabah saat 4'e kadar süren insanlık dışı işkenceler yapılarak ve hiç bir gerekçe gösterilmeden sürgün edildiler. İnsanlık dışı işkenceler sırasında yaralananların, çeşitli yerlerinden cop, kalas, tekme vb. darbe yiyenlerin vücutlarında hâlâ mevcut olan işkence izlerinin tesbiti için doktor isteğimiz yerine getirilmiyor."

"(....)" "Bütün ilerici-demokrat-yurtsever kamuoyunu, başlatmış olduğumuz açlık grevini desteklemeye çağırıyoruz. Ben insanım diyen her bireyin insanlık onurunu koruma kavgamıza omuz vermesi, onun vazgeçilmez insani görevidir" diyerek cezaevindeki gelişmelere dikkat çektiler.

11.10.1990 günü tutuklu ve hükümlü yakınlarından **50**'si Sosyalist Parti'nin Diyarbakır İl Binasında açlık grevine başladıklarını duyurdular. Tutuklu ve hükümlü yakınları açıklamalarında;

"(....)" "Ülkemiz oniki yıldan beri aralıksız olarak, sıkıyönetim, olağanüstü hal ve özel yasalarla yönetilmektedir. Son kuşağımız sahte demokrasiyi bile tanıyamamıştır.

Olağanüstü hal, süper vali, kararname, genelge, özel tim, sorgu, operasyon, işkence, ölüm, sansür, sürgün halkımızın yaşamını düzenleyen kavramlar haline gelmiştir. Zindanlara tıktıkları evlatlarımızı bile öldürmek, çıldırtmak istemektedirler.

Bilindiği üzere, son olarak, Diyarbakır Cezaevi'nde vahşi bir sürgün olayı yaşandı. Sürülen tutuklulardan çoğunun davası henüz devam etmektedir. Bu olay sıradan bir sevk olayı değildir. Amaç, öz itibari ile; yüzlerce insanın işkencelerle katledildiği, bir o kadarının kendini feda edip bir takım insani haklar kazanabildiği Diyarbakır Cezaevi'ni tümüyle itirafçılaştırmak, bir ihanet yuvası haline getirmek, ardından evlatlarımızı Eskişehir gibi tutuklunun çıldırtılması esasına dayanan hücrelere doldurmak, nitekim ülkemizin her yanında Eskişehir benzeri cezaevleri inşa edilmektedir."

"(...)" "Biz tutuklu yakınları olarak TC'nin ülkemizdeki bu vahşi saldırılarını şiddetle protesto ediyoruz. Bu bağlamda, cezaevlerinde evlatlarımıza yöneltilen tehdit ve şantajları, saldırıları onlarla birlikte göğüslemek için süresiz açlık grevimizi, gerekirse ölüm orucuna dönüştürerek sonuna kadar yürüyeceğiz" diyerek sorunun önemine dikkat çektiler.

Böylelikle sömürgeci- faşist rejimin çok yönlü olarak azdırdığı sömürü politikalarının tümüne yönelik eylemler giderek artan bir şiddette kitleselleşmeye devam etti. Eylemciler, tutuklu ve hükümlü yakınları ve onlarla dayanışmaya girip fiilen direnişe katılanlar genç, yaşlı, kadın, kız ve erkeklerden oluşuyordu. Farklı görüşlerden, farklı sınıf ve katmanlardan gelen insanlar tek yumruk olmuşlardı. Yanlızca sürgün olayını değil, aynı zamanda "tek hücreli cezaevi uygulamasını" ve "Meclis'te bekletilen idam dosyalarının infazını" protesto ettiklerini her fırsatta dile getiren halk kitleleri böylelikle, sömürgeci rejimin çok yönlü baskı ve sömürü politikasının karşısına geniş istemlerle ve el-ele çıkmış oldu. Mücadelenin çetinliği de burada yatmaktadır.

Açlık grevleri giderek aynı istemler doğrultusunda Türkiye ve Kürdistan'ın bir çok yerine sıçramaya başladı. Diyarbakır'dan sonra açlık grevine gittiklerini duyuran Ceyhan Cezaevi'ndeki tutukluların ardından, Malatya E Tipi cezaevindeki **155** tutuklu ve hükümlü 10. 10. 1990 tarihinden itibaren **5** günlük açlık grevine başladılar. Bunu farklı yerler-

deki yeni açlık grevleri izledi. Diyarbakır Cezaevi'nden Bartın Özel Tip cezaevine sürülen tutuklu ve hükümlülerden 10'u, 11 Ekim'den itibaren açlık grevine başladıklarını kamuoyuna duyurdular. Bu cezaevindeki diğer tutuklu ve hükümlüler de 2 günlük açlık grevine gittiler. Ankara Kapalı Cezaevi ile İstanbul Sağmalcılar Cezaevi'nde bulunan tutuklu ve hükümlüler de 11 Ekim 1990 tarihinden itibaren 3 günlük açlık grevine başladıklarını duyurdular. Çanakkale E Tipi cezaevindeki 123 tutuklu ve hükümlü 12 Ekim tarihinden itibaren 2 günlük açlık grevine gittiklerini duyururlarken, **Gaziantep'te de 4 Ekim tarihinden itibaren 45 kişi HEP (Halkın Emek Partisi) il binasında açlık grevine başladı.**

ÖLÜM HÜCRELERİ ve İDAMLARIN İNFAZI

Aynı günlerde "ölüm hücrelerinin bulunduğu cezaevi" diye ünlenen Eskişehir Özel Tip Cezaevi kamuoyunun gündemine girdi. "Haklarında kesinleşmiş hücre cezası bulunmayanların ölüm hücrelerine konulmasını" öngören açıklamalarla beraber tartışmalar giderek büyüdü.

Önce İHD (İnsan Hakları Derneği) 12.10.1990 günü Adalet Bakanlığı'na başvuruda bulunarak Eskişehir Cezaevi'nde incelemelerde bulunmak istediğini belirtti. Bu arada SHP de beş kişiden oluşan bir komisyon kurup cezaevinde incelemelerde bulunmak üzere başvuruda bulunurken HEP Milletvekillerinden Mahmut ALINAK da bir soru önergesiyle sorunu meclise taşıdı.

Öte yandan Meclis'te bekletilen "idam dosyalarının infazı"nın gündeme getirilmesi üzerine tutuklu yakınları ile birlikte kalabalık bir kitle bu olayı da protesto için çeşitli eylemlere başladılar. **15 Ekim 1990 günü Bayrampaşa Cezaevi önünde toplanan kalabalık bir kitle açıklamada bulunarak; "Evlatlarımızın idam edilmesine izin vermiyeceğiz, onların başını pazarlık konusu yapanların yakasını bırakmayacağız" dediler.**

AÇLIK GREVLERİ YAYGINLAŞIYOR

Diyarbakır Cezaevi'ndeki tutukluların sürgüne gönderilmesine tepki olarak doğan, sonradan "tek hücreli cezaevi" ve "idamların infazı" karşısında biçimlenen eylemlilikleri de bağrında toplayan kitlesel direnişler, özellikle de açlık grevleri Türkiye ve Kürdistan'ın dört bir yanına yayılmaya başladı.

Bursa E Tipi Cezaevi'nde bulunan 95 tutuklu ve hükümlü *15 Ekim'den* başlayarak iki günlük açlık grevine gitti. *Gaziantep'te HEP İl binasında başlatılan iki günlük açlık grevi 16 Ekim* günü sona ererken HEP Genel Sekreteri İbrahim AKSOY aynı gün Diyarbakır'da Sosyalist Parti il binasında açlık grevine giden tutuklu ve hükümlü yakınları ile onlarla beraber mücadele sürecine aktif bir şekilde katılan yurtsever kitleyi ziyaret etti. İbrahim AKSOY'un ardından 17 Ekim günü 25 Alman Sendikacı da Diyarbakır'da açlık grevine giden kitleyi ziyaret ederek dayanışma mesajlarını sundu.

Aydın E Tipi Cezaevi'ndeki 230 tutuklu ve hükümlü bir açıklama yaparak süresiz açlık grevini başlatırlarken, Nazilli E Tipi Cezaevi'nde bulunan 44 tutuklu ve hükümlü de 2 günlük açlık grevine başladılar.

Öte yandan Siverek ve Viranşehir'de kitlesel açlık grevi başladı. 18 Ekim tarihinde de Adana'da 50 kişinin katılımı ve binlere varan yurtsever kitlenin desteğiyle açlık grevine gidildi.

SÜRGÜNLERE YENİ BİR HALKA DAHA: BİSMİL CEZAEVİ

Diyarbakır Cezaevi'nde 7.10.1990 tarihinde yaşanan sürgünün bir benzeri de Bismil Kapalı Cezaevi'nde yaşandı. Gelişmeleri basına yaptıkları açıklamadan, kendi ağızlarından dinleyelim.

BASINA AÇIKLAMA

18 Ekim 1990 gecesi saat 01.00'de Bismil Kapalı Cezaevi'nde siyasi tutsakların bulunduğu koğuşlara ani bir baskın yapılarak 21 siyasi tutsak özel güvenlik elemanları tarafından cop-kalas vb. kullanılarak vahşi bir işkence ve baskı altında çeşitli cezaevlerine sürgün edilmiştir. Bu arada koğuştaki kullanım eşyaları da arama bahanesiyle tahrip edilmiştir.

Devletin politikası gereği, Osmanlı zihniyeti hortlatılarak cezaevinde bulunan siyasi tutsaklara karşı girişilen bu vahşiane saldırı karşısında sessiz kalmayacağımız açıktır. İlkin 7 Ekim 1990 gecesi Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde, daha sonra da Bismil Kapalı Cezaevi'nde süregelen bu sürgünleri, ayrıca Eskişehir'de uygulamaya geçirilmesi düşünülen tek tip hücre uygulamasını ve diğer cezaevlerinde devam etmekte olan açlık grevi eylemlerini desteklemek amacıyla süresiz açlık grevine başlıyoruz. 19.10.1990

ÇANKIRI KURŞUNLU İLÇESİ'NE SÜRÜLENLER:

1- Ahmet Eblenti
2- Hüseyin Gedik
3- Murat Dündar
4- M.Ali Kılıç
5- Behzat Alp

TOKAT NİKSAR İLÇESİ'NE SÜRÜLENLER:

6- Abdullah Tatar
7- Sabahattin Korkmaz
8- Abdurrahman Bozkurt
9- M.Şerif Argin

SİVAS YILDIZELİ İLÇESİNE SÜRÜLENLER

10- Ahmet Önen
11- Ahmet Ardan
12- Memduh Yunusoğlu
13- Mustafa Bayram
14- Şemsettin Uslu

YOZGAT AKDAĞMADENİ İLÇESİ'NE SÜRÜLENLER

15- Mustafa Ürün
16 Hacı Çetinkaya
17 Hasan Kelkılıç
18- Mehmet Polat
19- Mustafa Hasan
20- Senanik Öner

1 Kasım 1990 tarihinde Van HEP İl Binası'nda 20 kişi çoşkulu bir kitlenin katılımı ve desteği ile açlık grevine başladıklarını kamuoyuna duyurdular. Van İHD Şube Başkanı Yavuz BİNBAY 3.11.1990 tarihli basın açıklamasında konuyla ilgili olarak şöyle diyordu.

"(....)" "Hükümetin bölgemizde insan haklarını askıya aldığını açıklamasından sonra baskı ve şiddet politikası yoğunlaşarak sürmektedir.

Toplumun bağrında kanayan bir yara olan cezaevlerindeki ilkel hegemonya kurma anlayışı yeniden hortlatılarak bu yara yeniden kanatıldı. Eskişehir'de yaptırılan tek hücre tipi cezaevini faaliyete geçirme çabalarına tutuklu ve hükümlülerin ve yakınlarının tepkisi doğal olarak baş gösterdi.

"(....)" "Tüm bunların sonucu olarak ilimizde 12 kişi açlık grevine başlamıştır. "Oğlu tutuklu olan bir ana şöyle diyor. **"Ben Cevat Aynaz'ın annesiyim, açık görüş için cezaevine gittim. Benden bir parça olan oğlumu bir defacık sarıp sıcaklığını duymak istedim. Ama bunu bana çok gördüler. Oğluma sarılmak bir yana onu bana göstermediler. Yavrumun yüzünü görmemi engellediler. Götürdüğüm eşyaları dışarı attılar, bizleri copladılar. Bir ana olarak bu insanlık dışı tutumu lanetliyor ve kınıyorum..."** işte bu anlayışın toplum üzerindeki yansıması.

"(....)" "İnsanları temel haklarından yoksun bırakan, insanlara güvensizliği aşılayan, çağdaş hukukta yeri olmayan uygulamaların yer aldığı, toplumda yara açan politikalardan vazgeçilmeli sorunlara çağdaş boyutlarda çözüm aranmalıdır."

Açlık grevleri aynı hızla Türkiye ve Kürdistan'ın çeşitli il ve ilçelerine sıçramaya devam etti. **Aralarında 4 idam hükümlüsü yakınlarının da bulunduğu 12 kişi 22 Ekim günü Adıyaman HEP il binasında açlık grevine başladı. Cizre'de 50 kişi 23 Ekim tarihinde süresiz açlık grevini başlattı. Açlık grevi kitlesel olarak desteklendi. Ardından İdil'de 14 kadın kent merkezindeki bir pasajın koridorunda açlık grevine başladı.**

Geçtiğimiz günlerde Antalya HEP il binasında 200 kişinin, Adana HEP il binasında da 170 kişinin katıldığı açlık grevleri sürüyor. Bu açlık grevleri de unutulmayacak bir kitleyle ve çeşitli yurtsever kesimlerden insanların destekleriyle her geçen gün daha da güçlendi.

Mersin HEP İl Binası'nda kitlesel açlık grevi

Öte yandan İstanbul'da 2.11.1990 tarihinde HEP Bakırköy İlçe binasında açlık grevi başlatıldı. Botan'ın insansızlaştırılmasına, tek tip hücrelere, idam cezalarının onayına ve sürgünlere protesto amacıyla başlatılan bu açlık grevi kısa sürede kitleselleşti. Metropoldeki Kürt yurtseverlerinin aktif katılımıyla gerçekleştirilen bu açlık grevleri SP Bakırköy İlçe binası ile HEP İstanbul il binasına da sıçradı. Yine İstanbul'da Esenyurt SP ilçe binasında başlatılan açlık grevi de gittikçe yoğun bir kitle desteği kazandı.

Diyarbakır E Tipi Cezaevi'ndeki **116** tutuklu ve hükümlüden, **10**'u Kasım ayının ilk günü bir açıklama yaparak açlık grevini **ölüm orucuna** çevirdiklerini kamuoyuna duyurdular. Diyarbakır Cezaevi'nde ölüm orucunda bulunan tutuklular aşağıdaki açıklamada bulundular.

ÖLÜM ORUCUNDAKİLERİN KAMUOYU DUYURUSU

7. 10.1990 tarihinde hiç bir kanuni ve hukuki gerekçe gösterilmeksizin yüze yakın arkadaşımız, çağımızın yüzkarası işkenceler eşliğinde sürgüne gönderildi. Sürgüne gönderilen bir çok arkadaşımızın davası halen DGM'de devam etmektedir.

Haksız yere yapılan sürgünle ve bizlere yapılan gayri insani uygulamayla birlikte tüm insani-sosyal haklarımız gasbedildi.

Bizler gerek yapılan sürgünü protesto etmek, gerekse de gasp edilen haklarımızın iadesi için, 25 gündür sürdürdüğümüz açlık grevini, bugünden itibaren (1-11-1990) ölüm orucuna çeviriyoruz.

Taleplerimiz:

7 Ekim 1990 sürgün öncesindeki kazanımlarımızı bir bütün olarak korumayı temel alıyor, ve kazanılmış haklarımızdan en küçük geri bir adım atmayı ölümümüz pahasına da olsa reddediyoruz. Aynı şekilde, kazanılmış haklarımızı pazarlık konusu dahi yapmıyor ve üzerinde konuşmuyoruz. Çünkü; o haklar; yüze yakın arkadaşımızın şehit düşmesine, yüzlercesinin sakat kalmasına, kanımız, canımız pahasına elde edilmiş kazanımlardır.

Bu nedenle sürgünden bu yana gasp edilen ve aşağıda sıralayacağımız haklarımız üzerindeki kısıtlamaların tamamıyla kaldırılması zorunludur.

-Bizler ve idare- idare ve koğuşlar- koğuşların kendi aralarındaki sorunların giderilmesinde aracı durumunda bulunan temsilciliğin, aynı işlevini yürütmesi,

-Bundan önce olduğu gibi, bugünden sonra da polislerin aramalara getirilmemesi, (Ki sürgünle birlikte iki kez aramaları polisler yaptı) ve aramaların uygunsuz zamanlarda yapılmaması (Sabah sayımından önce)

-Misafirlik hakkımızın haftada bir günden üç güne çıkarılması,

-Piyasada serbest satılan kitap ve dergilerin içeri verilmesi, (ki,sürgünle birlikte verilmeyenlerin de koğuşlara verilmesi Yüzyıl, Yeni Halk Gerçeği vb.) Yasak olan yayınlardan birer adetinin verilmesi.

-Dışardan yiyecek vb. maddelerin getirilmesi üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması,

-Mahkemeye gidiş-gelişlerde normal aramanın yapılması (keyfi aramalardan kaçınılması),

-İtirafçıların eski koğuşlarına verilmesi, (3.11 ve 9. koğuşlardan diğer koğuşlara dağıtılan arkadaşlarımızın koğuşlarına geri gönderilmesi),

-Sürgünle birlikte gasp edilen tüm eşyalarımızın verilmesi, yırtılan ve kaybolan eşyalarımızın bedelinin ödenmesi,

-Yeni tutuklanan ve itiraf yapmayanların, itirafçılar koğuşuna verilmemesi, bu yöndeki keyfi dayatmalardan, baskılardan kaçınılması,

Yukarda saydığımız maddelerin dışında, yani, sürgün öncesi kazanımlarımıza ek olarak aşağıda sunacağımız taleplerin tümü kabul edilmediği sürece ölüm orucu eylemimizi sürdüreceğiz.

Ölüm Orucu'na başladığımız bugünden (1.11.1990) itibaren tüm istemlerimiz yerine getirilmeyinceye kadar eylemimize devam edeceğiz ve hiç bir tıbbi müdahaleyi kabul etmiyoruz.

7 Ekim öncesi kazanımlarımıza ek olarak;

1 - 1 Ağustos Genelgesinin resmiyette, yürürlükte olan diğer maddelerinin de sonuçlarıyla birlikte iptal edilmesi,

2- Sürgün gecesi bizlere işkence yapanlar hakkında dava açılması, ve işkence gördüğümüze dair doktorların hazırladığı tutanakları delil olarak sunuyoruz.

3- Sürgüne gönderilen arkadaşlarımızdan mahkemesi devam edenlerin geri getirilmesi,

4- 2 Nolu'da adli tutukluların bulunduğu cezaevinde bulunan bayan arkadaşlarımızın 1 Nolu cezaevine getirilmesi ve bayanlar koğuşunda bulunan itirafçılarınçıkarılması,

5- Açık görüşün her ay yapılması,

a) Gasp edilen 29 Ekim açık görüşünün yaptırılması,

b) Eskiden haftada bir gün ve günde 1 saat yaptırılan normal görüşün, haftada 1 gün ve günde 2 saat süre ile yapılması,

6- İaşe bedelinin artırılması,

a) Yemek miktarının artırılması,

b) Yemek çeşitlerinin artırılması

c) Yemeklerin doktor denetiminde hazırlanması,

d) Temsilcinin mutfağı ve yemekleri denetlemesi,

e) Çiğ et vb. nin içeri alınması,

7- Hastahane sorunu;

a) Acil hastaların aynı gün hastaneye kaldırılması,

b) İlaçların sadece hükümlüler için değil, tutuklular için de idarece karşılanması,

c) Cezaevinde günün 24 saati doktor bulundurulması, (bir de diş doktorunun bulundurulması)

d) Hastahanede bulunan mahkum koğuşunun havalandırma ve ışıklandırma sorununun çözümlenmesi,

e) Cezaevine yeni gelenlerden darp izi bulunanlara doktor denetiminde raporların verilmesi, bunun bir adetinin idarede kalması, bir adetinin de rapor alan şahısa verilmesi,

8- Banyo sorunu:

a) Haftada bir gün olan banyonun yarım saatten bir saate çıkarılması

b) Koğuşlara yemekle birlikte günde üç kez sıcak suyun verilmesi,

c) Kaloriferlerin kışın sürekli yakılması,

9- Gelen mektuplarımızın günlük verilmesi:

a) Polislerin mektupları okuması engellenmelidir. Yazdığımız tüm mektupların gönderilmesi,

b) Ailelerimizden bize, bizden ailelerimize telefon hakkının tanınması,

c) Demokratik kurum ve kuruluşlarla yazışmalarımızın engellenmemesi,

10- Ailelerimizin getireceği sigara vb. maddelerin içeri alınması,

11- Temizlik malzemelerinin idarece karşılanması;

a) Tursil, sabun, paspas, süpürgenin düzenli verilmesi,

b) Nevresim ve çarşafların verilmesi, bunun 6 ayda bir değiştirilmesi,

12- Açlık Grevi ve Ölüm Orucuna katılanlar hakkında her hangi bir işlemin yapılmaması ve dosyalarımıza işlenmemesi,

13- Görüşümüze gelen ailelerimiz üzerinde uygulanan; baskı ve tehditlere son verilmesi.

Aynı gün Bölge Barosu Başkanı Av. Fethi Gümüş aşağıdaki açıklamada bulunarak TC'nin tutumunu protesto etti.

BASINA AÇIKLAMA

Bölgemizde insan hakları ihlalleri artarak devam etmektedir. Güvenlik gerekçesiyle köy ve mezraların boşaltılması, yasalara uygun bir kamulaştırma kararı olmaksızın köy ve mezraların yıktırılması, bölgemizin tabii zenginliklerinden olan ormanların yaktırılması, henüz 14-15 yaşlarındaki çocukların idam talepleri ile yargılanması, "terörist " diye sıradan insanların öldürülmesi insan hakları ihlallerinden sadece bazılarıdır. En son olarakta Güneydoğu'da insan haklarının askıya alındığı tüm dünya kamuoyuna açıklanmıştır.

Bu açıklamaya koşut olarakta, savunma görevinin yerine getirilmesine yeni engeller çıkarılmaktadır. Nitekim Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde, içlerinde henüz yargılaması devam eden tutuklular sürgüne gönderilmiştir. Tutukluların savunma hakkı engellenmekte, cezavindeki yaşam koşulları ağırlaşmaktadır. Müvekkillerimizle görüşmelerimiz yeni ve keyfi düzenlemelere tabi tutulmaktadır. Bu uygulamalar tutukluların açlık grevi yapmasına neden olmaktadır.

Gerek açlık grevine giren insanların ve gerekse mahkemelerinin yapıldığı yerden başka yerlere sürülen tutukluların savunmalarının kısıtlandığı bir gerçektir. Bu durum aynı zamanda biz avukatların savunma haklarının kısıtlanması anlamına gelmektedir. En kutsal haklardan olan savunma hakkını kısıtlanması halinde Vekil-Müvekkil ilişkisinin artık bir anlam taşımadığı bir gerçektir. İşte bu gerçeklikten hareketle insan hakları ve evrensel hukuk ilkelerinin ihlalleri ile savunma hakkının engelleyen uygulamaları protesto ediyoruz. Baromuz mensubu avukatlar olarak iki gün müddetle, Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemeleri'ndeki siyasi davaların duruşmalarına girmeyeceğiz. Baromuz bu tip evrensel hukuk ilkeleri ihlallerinin ve insan hakları ihlallerinin yakın takipçisi olacak ve bu ihlallere karşı duracaktır.

Dileğimiz, insan yaşamını, yakından ilgilendiren açlık grevlerinin üzücü bir durum meydana gelmeden sona ermesi ve bu tip insan hakları ihlallerine bir an önce son verilmesidir. 1.11.1990

Bölge Barosu Başkanı Av. Fethi GÜMÜŞ

Direniş dalgası her geçen gün daha da güçleniyor. Burjuva basını bu konuda da her zamanki geleneksel tavrını sürdürmeye devam ediyor. Olaylara tamamen duyarsız kalıyor.

Ama durmadan çalışan telefonlar, çekilen fakslar, dahası kulaktan kulağa yayılan haberler birbiri ardına geliyor.

"İzmir HEP il binasında 50 kişi 8.11.1990 tarihinde açlık grevine başladı." "yine aynı gün Mersin'de HEP İl Binası'nda yoğun bir yurtsever kitlenin katılımı ile açlık grevi başlatıldı"

" Tunceli HEP il binasında 40 kişi 10.11.1990 tarihinde açlık grevine başladı."

"İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde bulunan tutuklu ve hükümlüler 8'er günlük dönüşümlü açlık grevine başladılar."

"11.11.1990 tarihinde Cizre'de açlık grevine giden büyük bir kitlenin yapmak istediği protesto yürüyüşü polis tarafından engellendi. Bir grup insan gözaltına alındı, ertesi gün, gözaltına alınanlardan 6'sı tutuklandı."

"Eylemcilere şeker ve tüz verilmiyor"

"Çocuklar da açlık grevinde..."

"Açlık grevleri Türkiye ve Kürdistan'ın dört yanına hızla yayılıyor"

VE ZAFER...

15 Kasım 1990 Çarşamba günü sömürgeci-faşist rejimin temsilcileri eylemcilerle görüşme masasına oturmayı kabul ettiler. Bu, onların geriye doğru attıkları ilk adımdı. Ardından tutuklu ve hükümlülerin istemlerinin biri dışında tümünü kabul etmek zorunda kaldılar. "Koğuşlar arası serbest görüş" istemini kabul etmemekte direnen sömürgeci rejimin temsilcilerinin karşısında direnişçilerin tavrı yine aynı oldu. Son istemleri de kabul edilene dek direnecek, taviz vermeyeceklerdi. Bunun üzerine gerginlik arttı. Sömürgeciler yeniden telaşa kapıldılar. Kitle çizgisinde yükselen direnişler karşısında neye uğradığını şaşıran sömürgeciler sonunda eylemcilerin son istemini de kabul etmek zorunda kaldılar.

Körfez krizinin yarattığı bulanık ve puslu havadan yararlanıp, Türk ve Kürt halkları üzerindeki baskı politikasını daha da sistemleştirmeyi amaçlayan sömürgeci-faşist rejim son baskı dalgasıyla rüzgar ekip fırtına biçti. Kadın-erkek, yaşlı, genç, işçi, köylü, esnaf, memur ve aydınların el ele kol kola geliştirdikleri, farklı yurtsever çevrelerden insanların aktif katılımı ve desteğiyle dalgalanan kitle çizgisindeki bu direnişler sömürgeciler için tam bir bozgun oldu. Onlar şimdi yenilginin verdiği sersemlikle suskunlar, herhangi bir açıklama yapamıyorlar.

Belli ki sömürgeci-faşist rejim ve onun cümle işbirlikçileri böylesi kitle eylemliliklerini hesaplayamamışlardı. Körfez krizinin yarattığı avantajı hesaplayarak Kürdistan'da insan haklarını askıya alan, devlet terörünü daha da tırmandıran, işçi-köylü, memur-esnaf ve diğer kesimler üzerine demir ökçesiyle yüklenen sömürgeci-faşist rejim tam bir düş kırıklığına uğradı. Kitle eylemlilikleri yükseliyor, bir anda Türkiye ve Kürdistan'ın dört bir yanına yayılıyordu. Analar, hamile kadınlar ve küçük çocuklar da eylemlere aktif olarak katılıyor, sömürgeci rejimin çağdışı politikalarını protesto ediyorlardı.

Açlık grevleri biçimine bürünen kitlesel direnişler sürdüğü süre boyunca, egemenler cephesinde telaş dur durak bilmiyor, gittikçe büyüyordu. Onlar, sonunda gittikçe yükselen kitle direnişleri karşısında ayakta duramadılar. Görüşme masasına oturup direnişçilerin tüm istemlerini kabul etmek zorunda kaldılar.

Kitleler, şimdi, uzun ve kararlı bir direnişin ardından zafer havasını solumanın mutluluğu içindeler. Yarın, yeni baskı dalgalarına karşı aynı kararlılık ve mücadele azmiyle savaşmaya hazırlanan halk kitleleri, giderek kendi gücünü daha iyi tanıyor ve haklı bir dava uğruna verilen savaşımın kaçınılmaz olarak zafere doğru ilerleyeceğini artık daha iyi biliyor.

KİTLELER ve TÜM ONURLU İNSANLAR HAYKIRIYOR.

"CEZAEVLERİNDEKİ SÜRGÜNLERE, HÜCRE TİPİ CEZAEVİ UYGULAMALARINA, İDAMLARA, KÜRDİSTAN'DAKİ İNSAN HAKLARI İHLALLERİNE HAYIR!.."

Sömürgeci-faşist rejim, özellikle son dönemlerde kitleselleşerek yükselen Kürt ulusal mücadelesini bastırabimek için,"Çankaya Zirvesi'nde "Ulusal Mutabakat" sağlayarak çıkardığı SS Kararnameleri yetmemiş olacak ki, "Körfez Krizi"nin de yarattığı "dumanlı" havadan yararlanarak, yeni taktikler geliştirmeye çalışıyor.

Buna paralel, cezaevlerinde yazdıkları direniş destanlarıya insanlık onurundan bir nebze olsun taviz vermeyen ve bu gün de Ulusal ve Toplumsal muhalefetin vazgeçilmez bir dinamiğini oluşturan politik tutsaklara yönelik yeni oyunlar tezgahlanıyor. Politik tutsaklar, "normal sevk" adı altında sürgünlere gönderilerek, Eskişehir Cezaevi'nde inşa edilen "ölüm hücreleri'ne konularak, birbirlerinden, toplumdan ve giderek yaşamdan koparılmaya çalışılıyor. 1983'ten beri, adeta bir rehin mantığıyla Mecliste bekletilen idam cezalarının infazı yeniden gündemleştirilerek, tutsaklara ve topluma korku salınmaya çalışılıyor. 12 Eylül'den bu güne, insan haklarının temelini oluşturan yaşama hakkının bile insan yanında, tüm canlılar açısından da pervasızca çiğnendiği Kürdistan'da, sömürge yasalarının geçerli olduğunun resmi düzeyde de tescili anlamına gelen bir bidirimle, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne, "Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi"nin bazı maddelerinin askıya alındığı bildiriliyor.

Bu gelişmelerle ilgili olarak, idam hükümlüsü politik tutsakların ailelerinin, toplumun değişik kesimlerine mensup aydınların ve çeşitli kuruluş temsilcilerinin görüşlerini aldık. Sorduğumuz sorularla birlikte bu görüşleri okurlarımıza sunuyoruz.

DENG

1- TBMM'de bekletilen idam cezalarının onaylanması ve infazı konusunda yapılan açıklamalar kamuoyunda büyük tartışmalara yol açtı ve yoğun tepkiler oluştu. Bu konudaki değerlendirmelerinizi ve düşüncelerinizi öğrenebiir miyiz?

2- Son günerde poitik tutsaklara yöneltilen hücre tipi cezaevleri uygulaması ve politik tutsakların başka cezaevlerine sevkedilmesi olayı ile ilgili neler düşünüyorsunuz?

3- Son olarak söyleşimizin tüm sorularını da içeren bir konudan söz etmek istiyoruz. Bildiğiniz gibi T.C. Hükümeti, Kürdistan'da, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Sözleşmesi'nin bazı maddelerini askıya aldığını Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne bildirdi. T.C.'nin, Kürdistan'da zaten var olmayan insan hakları uygulamaları ile ilgili bu girişimini nasıl değerlendiriyorsunuz?

HEWAS YÜCE
(İdam Hükümlüsü M.can Yüce'nin Annesi)

Xwedè nişan nede, ger lawé mın darda kın desté mın çı ware ezé bıkım. Ez jı wana natırsım. Ewana dıbéjın ku, em vana darda kın ewé bıtırsın, édi van şuxula nakın.

Lawémın Mehmet Can Yüce'ye. Ser lawé mın ne şélandın heye, ne jı mér kuştın. Sucé wi ewe ku, "siyasi savunma" kıriye. Dewa heqé xwe kıriye. Ger ewi darda kın ber desté we sond dıxwum ku, ezé lı ber T.B.M. M.'yê xwe bışewıtinım. Pırsa mıné dawiyé eve. Tu ezé jı vi emri şunda zarokan bınım? Bıra baş bızanıbın ku, ewana tıştéki wıha bıkın, xwina lawé mın lı erdé namine.

Lawé mın rehin gırtine. Wana tené lawémın ne gırtine, wané ku meclisé da derheqa wan da qıraré dardakırıné dane, wana tev rehin gırtine. Va çer qanûne, va çer edalete. Vi rehiné jı em qebul nakın. 500-600 gırti hene, 10 qasi wan jı malbatawan hene. Welle desté me bé, emé koka xwe bının vé hesabé wana pırskın. Bıra hema desté xwe bıdın ser wicdana xwe. Hukumate. Bıra heqé bıke, huquqé bıke, ser zaré me dardakırıné rake. Pé dardakırıné me natırsinın. Sucek lawé mın tunne, xetaki lawé mın tunne. Heqé xwe xwastiye, cezayé dardakırıné danê. İro lı çiya da şer dıkın. Vana darda kın ew dısekının? Welle naskekının, dıbén hevalé me darda kın em nasekının, em jı nasekının. Ew hukumate,ciyé medeniyeté rûnıştiye. Bıla edeleteki xér dayne, heqé herkesi bıde, her kes, mi û gur cem hev de bıçérın. Bıla edeleteki rınd rûnén. Eva qetle.

Zaré me tené jı bo xwe naxebıtın, ew bona xebata feqir û belengaza dıxebıtın. Méze ke iro çıqas heqaret heye, çıqas işkence heye, çıqas zılm heye, çıqas zam heye. Hero-hero zam té. Ev xort, jı bona feqiré mıllet cané xwe dane. Lı çiya tén kuştın, lı hepsa dırızın. Bona feqir û belengaza, lé bona çı.

Ev bona saltanata xwe aha dıkın. Ev mesele, tené mesela me nine. Derve, desté me were em jı dıxebıtın, em jı seré xwe dıdın, em jı cané xwe dıdın. Lawé mın bona mıllet seré xwe da Ger mıllet jı lawé mın bıparéze, pıst wi derkeve. Ger mıllet dest bıde hev, bona van ceza yé dardakırıné, bona van feqira, bona van işkenca. Mıllet kiye? Mıllet ezım, tuyi. lawé mıne, lawé teye, diya teye, xwişka teye.

Ez jı we evi dıxwazım ku, hun bıdıne kamuoyi, bıdın basına hundur, basına der. Gazi mıllet kın, mıllet were cem we, mıllet dest bıde dest we, heqé me bıparézın.

* * *

HASAN CEYLAN:
(İdam Hükümlüsü Baki Ceylan'ın Babası)

1- İdam olayına yalnız ben değil, bütün dünya, bütün insanlık karşıdır. 12 Eylül'den önce olan olayların şimdi beş misli oluyor. Olan bu olayların sorumluluğunu bu çocukların üstlerine yüklemek doğru olur mu? Hukuk var adalet var. Eğer adil bir yargılama olsaydı, oğlumun değil idam, şimdi çoktan tahliye olması gerekirdi. Yalnızca bir tanığın, baskı sonucu verdiği ifade doğrultusunda idam kararı verilmiştir. Bence idamın caydırıcı olabileceğini, bugün yaşanan olayların idamların infazıyla durdurulabileceğini düşünmek çok yanlış bir fikirdir. Ben içerdeki insanların suçlu olduğunu sanmıyorum. Zaten oğlum da suçlu olduğunu hiç bir zaman kabul etmedi. İnsanlar idamla ıslah edilemez. İdamla her şey hallolabilse bu gün bu olayları yeniden yaşamamamız gerekirdi. Eğer adalet varsa, hukuk varsa, insanlık varsa, insanların asılmaması gerekir. Devletin rehinci gibi davranmaması gerekir. Bu gün yaşanan olaylara karşı bu insanları rehin tutmak adalete, hukuka sığmaz. Biz adalet bekliyoruz. İnsanlar eşit olsun, kimse ezilmesin. Bu gün doğru dürüst bir uygulama olsa, herhalde millet böyle ayaklanmaz. Ama uygulama bu olunca millet daha fazla ayaklanmaya başlıyor.

Bu adamlar ne yapacaklarını şaşırmışlar. Bu olay kan davasına dönüştü. Bu kan davasını devletin durdurması lazım. Bazı yerlerde devlet kan davalarına el koyuyor ve durduruyor. Şimdi devlet kendi bu kan davalarını uyguluyor. Bu doğru mudur?

2- Bence bu insanlık dışı bir olay, zalimliktir. İnsana böyle zulüm yapılmaz. Bu uygulamanın dünyanın hiç bir yerinde var olduğunu sanmıyorum. Bu çocukları 10-15 yıl içerde tutmak, hücrelere koymak hukuk dışı, insanlık dışı bir olay.

* * *

BİNALİ CEYLAN:
(Baki Ceylan'ın Ağabeyi)

1- Bu olay, rehin mantığının ürünüdür. Devletin güç gösterisidir, insanlık suçudur. Çünkü bu insanlar baskı ve işkence sonucu suçlu ilan edilmişlerdir. İdamın geri dönüşü yoktur. Bu suçlar, bir nevi düşünce suçudur. Düşünce suçu olamaz. Bunların idamlarını onaylayan insanlar da -kendi düşüncelerinde haklı olduklarını iddia edebiliyorlarsa- gelecekte suçlu ilan edilebilirler.

2- Hücre tipi uygulamadan amaçlanan, insanların, oradan insan olarak çıkmamalarını sağlamaktır. Bunun insanlara uygulanması zulümdür. Uygulanabileceği kanısında değilim, çünkü gerek dışarda, gerek içerde bu uygulamaya karşı bir kamuoyu oluşacaktır.

* * *

MEDİNE CEYLAN
(Baki Ceylan'ın Kız Kardeşi)

1- İdama kesinlikle karşıyım. İnsanlık dışı,

çağdışı bir olay. Bu konuya duyarlı bütün insanların bizimle birlikte olmalarını ve yardımlarını istiyoruz.

2- Hücre uygulaması çok korkunç bir uygulama. Sanıyorum aynı uygulama daha önce Amerika'da 1500 kişi üzerinde denenmiş ve bu insanların 700'ünün akıl hastası olmasına yol açmış. Bu tür uygulamaların önüne geçebilmek için basının, insan hakları kuruluşlarının, ailelerin, duyarlı herkesin çok iyi diyalog içinde olması lazım, ki bu bizde eksik. İşin peşini bırakmamak gerekiyor.

* * *

FEVZİYE İŞBİLEN:
(İdam Hükümülüsü Mehmet İşbilen'in Annesi)

1- Biz böyle şeye karşıyız. Bir insanın canı sağlam olarak alınmaz. Devamlı ölümle pençeleşiyoruz, içerde, dışarda her an için. Tam unutuyorduk bu idamlık davasını, düzelecek inşallah diyorduk, son olaylardan sonra yüreğimiz ağzımızda. Her an için, bir şey mi söyleyecek televizyon ya da radyo diye. Bir önceki görüşte, "anne on yıldır daha yorulmadın mı, bıkmadın mı" diye sordu. "Sen ve ben yaşadığımız sürece bıkmam" diye yanıt verdim. Çocuk daha bir onurlandı, daha bir sarıldı. İdamlık olmasın, kalksın. Bir ara "İdamlıklar kalktı" falan dediler. Birazcık ferahladık, kalbimiz, yüreğimiz daha bir başka oldu. İnşallah daha bir düzelir diye bekliyorduk, karşımıza bu çıktı. Yani bu laf çıkalı beri, her an için ayaktayız. Sen bana ne kadar zahmet çektirirsen, ben sana o kadar zahmet çektiririm. O kadar kinlerinim. Şimdi, kimbilir nasıl göreceğiz çocuklarımızı. Gösterecekler mi, göstermeyecekler mi o da var. Bu idamlık kararı çıktı diye belki göstermezler de. Olur ya kendi ellerindeki bir şey.

2- Çocuğumuzun şimdi kaldığı yer, nisbeten rahat bir yer, arkadaşlarının içinde. Bu çocuklar hücrelerden de geçtiler. Hücre tipi uygulamalar konusunda bir şey söylemek çok zor. Onları arkadaşlarından ayırıp dört duvar arasına koyacaklar. Olur mu, onlar duvarla mı konuşacaklar?

Bir kişiyi tek başına hücreye koyarsan ne olur? Duvarla konuşsun dursun, sonra da delirsin. Ne oldu? Çocuk düşünceden intihar etti. Bu sefer de böyle başlarlar. Yalnız insan ne yapabilir orda? Huzuru kaçar. Hücre iyi bir şey değil. Topluluk her zaman için iyi. 10 yıldan beri yeni insanlarla tanıştık. İki insan gördüğümde, "demek bunların çocukları da henüz çıkmamış" diyorum. Kimseyi göremezsem, yalnızca kendi çocuğumun içerde olduğunu sanırım. Ama kalabalığı görüp te tanıştıkmıydı bir birlik oluşuyor. Birlik iyi bir şey. Şimdi sen tut çocukları götür tek hücreye koy. Ne olacak? Eli ayağı bağlı. İki de zincir atsınlar ayaklarına-kollarına, öyle dursun. Ne yapabilir o çocuk?

* * *

MESUDE TATLAV:
(İdam Hükümlüsü Erdoğan Tatlav'ın Annesi)

1- Artık kaç yıldır bunları konuşa konuşa bize bir hal oldu. Çocuklarımız suçlu olduklarını kabul etmediklerinden pişmanlık duymuyorlar. Ben de bir anne olarak oğlumun suçlu olabileceğini hiç bir zaman kabul etmedim. İdam korkunç bir cinayettir, hiç bir caydırıcılığı yoktur. Ama ille de idam diyorlarsa beni ve benim gibi bir kaç anneyi assınlar, biz de bu ızdıraptan kurtulmuş oluruz. Yıllardır bu korkunç rüyalarla yaşıyoruz, ne zaman bitecek bu korkunç rüyalar.

O dönemde zaten hiç bir şey adil değildi. Öyle bir yargılama oldu ki ne bir avukat konuşabildi, ne sanık kendisini savunabildi. Ve en nihayet sanıkların gıyaplarında, sanıklar mahkemeye çıkartılmadan her şey oldu bitti.

Evet, her ölüm acıdır. Trafik kazası, kanser gibi. Ama bir gün, bir ay, bir yıl sonra yavaş yavaş toparlanıp acısı unutulur. Biz on yıldır her gün, her an bu acıyla günlerimizi geçiriyoruz. Bizim bu işkencemiz, bu ızdırabımız ne zaman bitecek. Yetmiyor mu? On yıldır her ziyarete gittiğimde hiç bir şey konuşamıyorum, ne ağlayabiliyor, ne gülebiliyorum. Başımı öyle kaldırıp oğluma bakıyorum. Acaba bu gün gördüm, yarın görebilecekmiyim? Yarın ne olacak? Çocuklarımızı ellerinde rehin tutuyorlar. Dışarda bir olay olduğunda, yok efendim idamlar, idamlar. En iyisi bu anneleri bir an önce halletsinler de ondan sonra ne yapacaklarsa yapsınlar. Bizim artık dayanacak gücümüz kalmadı. Ben 15 yaşında evlendim, 18 yaşında eşimi kaybettim. Erdoğan 2 yaşındaydı. Hem annesi hem babası oldum. Büyüttüm, iktisat fakültesi son sınıfına kadar okuttum. 10 yıldır bu ızdırap, bu korkunç rüyalarla yaşıyorum. Acaba, acaba, acaba diyerek 10 yıldır bittim, tükendim. Artık bir son versinler, ne yapacaklarsa yapsınlar.

2- Hiç bir şey yapmasalar da rahat vermiyorlar. Ve en nihayet cezaevinde birşeyler olması için kışkırtıyorlar. Öyle bir şey yapacaklar ki cezaevlerinde herkes ayağa kalkacak ki, olduğu gibi Eskişe-

hir Cezaevi'ne göndersinler. Onları birbirlerinden koparmak için böyle bir uygulamayı düşünüyorlar. Afyon cezaevinde oğlumla bir arkadaşı iki buçuk yıl tecrit koğuşunda tek başlarına kaldılar. O zaman yanında hiç olmazsa bir arkadaşı vardı. Ama şimdi büsbütün yalnız kalacak. Niyetleri insanları çıldırtmak ve ölüme terk etmek. Biz de artık içerde bir şey olmazsa bile, mecburen, anneler, aileler olarak ayaklanacağız, birşeyler yapacağız, bir şeyler düşüneceğiz. Bile bile çocuklarımızı ölüme terk edemeyiz.

Bu günlerde hepimize iş düşmesi lazım. Hepimizin elinden geleni yapması lazım. Herkesten yardım istiyoruz ve herkesin yardımı gerek. İnsan hakları kuruluşları olsun, basın olsun, anneler, aileler olsun birşeyler yapmamız lazım. Ben bugüne kadar ayakta kalmışsam, oğluma destek olmak için ayakta kalmışımdır. Bu uğraşım olmasaydı şimdi ya yataktaydım ya mezarda. Bizi ayakta tutan çocuklarımızın sağlıkları ve işleridir. Oğlumun bana ihtiyacı var, ayakta kalmam lazım, mecburum buna.

Bu çocuklar doğruyu savundukları için, düzen düzen olmadığı için içerdeler. Pırlanta gibi çocuklar hepsi. Mahkemeler bu güne kadar devam etseydi bu cezanın üçte birini, dörtte birini bile almazlardı. Onun için diyoruz ki, bu haksızlıkları düzeltmeyi düşünsünler. Bu düzensizlikler varken bu olaylar devam eder. Bu olaylar devam ettikçe bizden intikam almasınlar.

* * *

KADİR PARLAK:
(Erdoğan Tatlav'ın Dayısı)

1- Bu idam olayı şuna benziyor; ben suç işliyorum yargıcın karşısına oğlumu çıkarıyorlar, ya da oğlum suç işliyor, cezayı bana veriyorlar. Devlet yakalayamadığı, aciz kaldığı kişiler yerine elinde kalan kozlarla, rehinelerle intikam alıyor. Çok saçma bir olay. Madem ki devlet güçlü, şimdikileri yakalasın. Onlar içerde zaten hergün idam ediliyorlar. Aileler de çektikleri cefalarla, işkencelerle şimdiye dek on kez idam edilmiştir. Bu cezalar içerdekilere değil, ailelere veriliyor. İçerdekiler zaten her şeye hazırlar. Dışarıdakileri; anneleri, babaları, kardeşleri, aileleri düşünsünler. Dışarıdaki insanların ne günahı var?

2- Biliyorsunuz son günlerde gazetelerde manşetlere çıkıyor. Büyük devlet adamları Türkiye çağ atladı diyorlar. Eğer çağ atlamışsa cezaevlerinde de çağ atlaması lazım. Bu tür uygulamalar insanlığa aykırı. Onlar da insan, onlar da rahata kavuşturulsun.

* * *

HATİCE GÖRGÜ:
(Tek Gıda İş Sendikası 1 Nolu Şube Başkanı)

1- Geçmişten beri, yıllardır bekletilen idam cezalarının bugün gündeme gelmiş olması, bana göre caydırıcı bir nitelik taşımıyor. Kişi olarak idam cezasına karşıyım. Bu cezaların, bu gün gündeme gelmiş olmasının,

içinde bulunduğumuz koşullara bir çözüm olarak düşünüldüğünü sanıyorum. Ama çözüm olabileceğine inanmıyorum. Sadece içinde bulunduğumuz koşullarda, idam kamuoyunun gündemine getirilerek, gündem değiştirilmiştir. Bu gün Türkiye bayağı çalkantılı bir dönem geçiriyor. Gerek enflasyonun getirmiş olduğu ağır baskılar, gerekse demokratik haklarda varolan kısıntılar giderek çalkantıları daha da arttırıyor. Bu durumda da gündemin değişmesi gerekiyor. Ki idam cezaları çok önemli bir olay. Toplumun her kesiminden tepki alacak bir gündem maddesi. Bu yüzden gündemleştirildiğini sanıyorum.

2- Bugün cezaevlerinin içinde bulunduğu koşullar, Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullardan farklı değil. Yani Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar neyse, ne gibi sıkıntılar varsa, bu gün cezaevleri de belki bir kat fazlasını, katlanmış bir şekilde aynı sıkıntıları, aynı özellikleri içinde barındırıyor. Hücre tipi cezaevlerinin, özellikle politik tutsaklara yönelik olarak gündeme getirilmesi, içinde bulunduğumuz koşullarla sıkı sıkıya birbirine bağlı. Çünkü insanlar birlikte oldukları zaman üretirler. Birbirlerinden koparıldıkları zaman, elbette ki hem toplumdan, hem de kendi çevrelerinden soyutlanırlar. Kanımca yapılmak istenen bu. Ama bu da bir cezalandırma yöntemidir. Yukarıda da belirttiğim gibi, cezalandırma çözüm değildir. Oysa cezaevlerinin amacı, tutukluyu topluma kazandırmak olmalı, bu da bir eğitim sorunudur. Aynı şekilde, toplum belli bir seviyeye gelecekse, çağ atlayacaksa yine eğitilerek, eğitimle çağ atlayacaktır.

* * *

MAHO:
(Limon Dergisi, Orası Muhabiri)

1- Çaçıyacak bi çey yok. İttiday geyiçek yücünü göçteriyyo. Egememleyin kana doyuduyu ne caman göyülddü? Pakat itamlayı inpaz etmeleyi o gaday koyay deyil. Munun nönünteki en büyyük enigel deviyimci ve demokiyatik kamuoyuduy. Onyayın gösütereceyi tepkiley mu idamlayı önyeyebiliy. Önüyeyecektiy te.

2- Tep tip cecaevi ve ücye ugyulamalayı ilem çevkleyden ammaç, tutçaklayı topyumdan ve biyibiyleyinten tecyit etimek... İçtetikyeyi yeye çevketçinley, bic onyayı iç

biy yeyde yalınız bıyakmayyız ti!

3- Mu çoyunun nanıtı, caten çoyunun itinde vay. Olimayan inçan aklayı naçıl açkıya alinabiliy? Ve paçicimden başka ye bekileniy?

* * *

RAHMİ SALTUK : (Sanatçı)

1- İdam sorunu son günlerde yine Türkiye'de güncel bir hale geldi. Bu da her konuda olduğu gibi bu konuda da hükümetin yalnış tutumundan, çağdışı düşüncelerinden ve uygulamalarından kaynaklanıyor. Bir kez idam olayının başlı başına artık bir ceza olarak çağdışı olduğu neredeyse herkes tarafından kabul ediliyor. Bütün çağdaş hükümetler, yönetimler bunu yasalarından çıkarmıştır. İdam cezasına ben de karşıyım. Ama Türkiye'de başka bir şekilde gündeme geliyor ki, o da daha önce karara bağlanmış, hüküm giymiş insanların böyle bir çekişme, hükümet inatlaşmasıyla tekrardan gündeme getirilmesi ve bunların sanki bir rehin olarak tutulması görünümünü kazandırması. Hükümetin tutumu çok yanlış, çok çağdışı bir olay ve ben böyle bir şeyden ötürü, böyle bir yönetimin vatandaşı olmaktan utanç duyuyorum.

Bu zaten bizim toplulumuzda neredeyse yerleşmiş, sürekli kullanılan -sallandır bir kaç kişiyi bak nasıl işler düzeliyor- mantığının ürünü. Çarpık bir düşünce ve bakış açısından kaynaklanıyor. İnsanları asarak problemleri düzeltmenin, problemlerin üstesinden gelmenin imkanı yok. Tam tersine, bu giderek daha ileri bir etapta, daha ağır bir şekilde, faturası ödenecek şekilde insanların karşısına çıkıyor. Bir ülkede, bir toplumda problemleri insan asarak, insan öldürerek çözmenin imkanı yok. Ancak barışı, insan yaşamını, insan haklarını tümüyle uygulayarak problemler çözülür, çözülme yoluna konabilir.

2- Sanırım yöneticiler bu uygulamayla şunu düşünüyorlar. Zaten tecrit edilmiş insanları, hapiste olan insanları bir de kendi aralarında da tecrit etmek ve yaşamdan koparmak. Bunun başka bir açıklaması olamaz. O nedenle bu uygulama da yanlış bir uygulamadır. Avrupa'daki uygulama, bizde uygulamak istediklerinden çok farklıdır. Bir kez bunlar o düşüncede değiller. Tabi ki insanları yalnız başına, odalar vererek, belli konforlar da sağlayarak rahat ettirmek çok mümkün. Avrupa'da olanlar bu tip uygulamalardır. Bizdeki tam tersi. Yani insanları tecrit etmek, ot haline getirmek. Cezanın mantığı insanı topluma kazandırmaktır. Bu uygulama tam tersi. İtici bir şey. Yani amaç ıslah etmek değil. Suçluyu tecrit edip topluma mümkün olduğu kadar kazandırmamak.

3- Ben bu konuda daha önce de bir nedenle konuşmuştum. O da yanlış anlaşıldı. Benim söylemek istediğim, yönetimin demokratlığından kaynaklanacak şekilde Kürt sorununun tartışılır olması değildi. Kürt sorunu ister istemez gündeme geldi. Bu sorunun zorlanarak tartışılır olması ile bir anlamda Türkiye'nin demokrat olma yolunda mesafeler aldığı gösterilebilinir. Yoksa bu yönetimin kendi demokrat uygulamaları ile gelmedi gündeme, insanların zorlamasıyla geldi. İnsan haklarının ihlali Kürtler için Türkiye'de her zaman vardı. Bir kez resmi kimliği tanınmayan insanların insan haklarından söz etmek mümkün değil. Resmi kimlikleri hiç bir zaman olmadı Kürtlerin, hala da yok. Onun yanında resmi kimlikleri - kendi aralarında, Türkiye'nin çeşitli yörelerinde, kendi ana dilleriyle konuşmaları mesele değil, onu zaten konuşacak bu insanlar- hükümet katında, idareciler katında resmen yasak. Bu yasağın kalkması gerekiyor. Tabi ki bu kimlik arama ve kimlikleri için mücadele etme olayı gündeme başka ihlaleri de getiriyor. Hapsetmeler, işkenceler, bunu savunan insanların çeşitli biçimlerde izlenmesi, fişlenmesi vb. Bütün bunlar, Türkiye genelinde çok kısıtlı uygulanan insan haklarının, Kürtler söz konusu olduğu zaman daha ağır bir şekilde ihlal edildiği artık hemen hemen çağdaş, insan haklarına saygılı herkes tarafından kabul ediliyor ve bu da Türkiye'yi düşündüğümüz zaman bir insanlık ayıbıdır. Buna karşı mücadele etmek gerekir. Mümkün olan en kısa zamanda bu yanlışlıkları ortadan kaldırmak gerekiyor.

* * *

CENGİZ MUMAY: (Gazeteci)

1- Bir deli saçması. Keçeciler gibi kanımca sapık bir bakan ortaya çıkıyor, Konya ziyaretinin birinde şöyle diyor; "Hükümetimiz böyle bir karar almıştır." Ardından, -bütün gazetecilerin yanlarında bunlar kayıtlı olmasına ve gazetelerde yer almasına rağmen- ben böyle bir şey demedim diyor. Bir kez ciddiyet olayının çiğnenmesi söz konusu. Demedinse aç mahkemeni tekzip et. Basın yasaları bunların lehinde. Basın yasalarının hiç biri gazetecilerin lehinde değil. Bu da gösteriyor ki, Türkiye'de idamı savunanlar, siyasal erkin sahipleri bile çok korkak insanlardır. Adam görüşünü bile söylemeye çekindiği bir ortamda infazları gündeme getiriyor. Bugün Türkiye'de hekiminden, ga-

www.netewe.com

www.netewe.com

ğu emir komuta zincirine bağlı askeri yargıçlardan oluşan mahkemelerin, olağanüstü koşullarda verdiği idam cezalarının hukuksal geçerliliği bizce tartışmalıdır. Yine bize göre; tarafsız ve olağan mahkemelerde yapılacak yargılamalar sonucu, bugün idam infazı bekleyen bir çok idam hükümlüsünün aklanması söz konusudur.

"Biz Avrupa'lılara 'neden sizde idam cezası yok' diyormuyuz" diyen dönemin devlet başkanı, bu soruyla mevcut yasaların yapımıza uygun olduklarını ve halkın bu yasaları benimsediğini vurgulamak istiyordu. Oysa gerçek öyle mi? Öyle olsaydı idam cezalarına karşı yürütülen kanpanyalar bunca destek görürmüydü?

T.B.M.M'de bekletilen idam cezalarının onaylanması konusunun gündeme getirilmesi, topluma yöneltilen bir tehdittir, korku salmadır.

Bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nde idam sıkça kullanılan bir yönetim yöntemidir. Yönetebilmenin, iktidarı sürdürebilmenin vazgeçilmez bir aracıdır. Bu askeri-despotik karakter yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı'dan devraldığı önemli bir mirastır. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti muhalefetin ezilme sürecinde ve bu sürecin finalinde idamları infazdan kaçınmamıştır.

1925, 1940, 1960, 1970 ve 1980'li yıllarda kurulan darağaçları idam politikasının yıldırıcı, korkutucu, bastırıcı etkilerini yaratmayı amaçladı.

Devlet günümüzde idamların infazından çok rehinelik durumuna yönelmiştir. İnfaz politikasının baskı ve yıldırmada etkili bir yöntem olmadığı anlaşılınca bu kez bir şantaj aracı olarak kullanılıyor.

Halkın Emek Partisi bu anlayışı deşifre etmek, mahkum etmek için her türlü çabayı gösterecektir.

İdam cezasının kaldırılması ve tutsakların serbest bırakılması bizim için bir slogan olarak kalmayacak, programımızda da gösterildiği gibi toplumsal barış için ve ülkede yeniden yapılanma için vazgeçilmez temel bir ilke olacaktır.

2- Devlet infaz ve cezaevi politikasını bir yönetim yöntemi olarak kullanmaktadır. Politik tutsakları özgürlükleri sınırlandırılmış olsa da belli hakları olan insanlar olarak görmek istememektedir. Cezaevlerini de bir ıslah ve eğitim kurumu gibi görmemektedir. Aksine toplumsal muhalefetin bastırılması ve ezilmesinde "uygun mekanlar" olarak kabul etmektedir.

Cezaevlerindeki insanlar, hakları için mücadele eden, direnen insanlardır. "İçeride" bile toplumsal sorumluluk bilinciyle davranmaktadırlar. Cezaevleri ve tutukevlerindeki insanlar devlet karşısında ezilen, tasfiye olan bir konuma getirilemediler. Aksine baskı, işkence ve zulüm karşısında diri, canlı, büyüyen ve kitlelerle bağı olan kişiler durumuna geldiler. Bunun karşısında devlet "yeni politikalar" üretme yoluna girmiştir.

Yeni politikalardan biri de "hücre tipi cezaevleri"dir. Hücreler, politik tutsakların önce birbirleriyle, sonra da toplumla olan bağlarının kesilmesini amaçlamaktadır. Tutsakların toplumsal ve siyasal kimliklerinden arındırılmaları ve bunun sonunda da çürümeleri beklenmektedir.

Başka cezaevlerine sevk olayı, SS Kararnameleri ve Körfez Krizi ile birlikte "Olağanüstü Hal Bölgesi"nde yoğunlaştırılan savaş sürecine denk düştü. Bölgede yaygın bir insansızlaştırma, tüm canlılardan arındırma hareketi başlatıldı. Köyler yakılıp-yıkılarak boşaltılıyor. Toplu sürgün ve tutuklamaların sonu gelmiyor.

Özel savaş rejimi, cezaevlerini bir direniş odağı değil, çevreye, topluma korku, yılgınlık, teslimiyet yayan, her yönüyle bir zulüm ve işkence merkezi olarak görmek istiyor. Bunun için 1981-1984 yılları arasında özellikle Diyarbakır Cezaevi'nde uygulanan vahşeti yeniden yaşatmak, teslimiyet ve itiraf poltikalarını geri getirmek istiyor. Cezaevlerinin mevcut konumu ile bu istem çakışmayınca sürgünler gündeme getirildi.

Sürgüne gönderilenler arasında hükümlüler yanında tutuklular da var. Yargılanmaları süren bu tutukluların savunma hakları ellerinden alınmış oluyor.

Siyasal iktidarın oynamak istediği bu çirkin oyun HEP tarafından günü gününe izlenmektedir. Derginiz aracılığıyla tüm ilerici, yurtsever, demokrat kişi kurum ve çevreleri başta Diyarbakır Cezaevi olmak üzere tüm ceza ve tutukevlerinde oynanmak istenen çirkin uygulamalara, hücre tipi cezaevlerine ve başka cezaevlerine sevkleri kınamaya ve bu amaçla etkin tavır koymaya ve sözü edilen duyarlı kesimleri Halkın Emek Partisi'nin alacağı etkin tavırlara katılmaya davet ediyoruz.

3- Biz bir siyasi parti olarak sözü edilen bölgeye "Olağanüstü Hal Bölgesi" demek zorundayız.

Hükümemetin Avrupa Konseyi Genel Sekreterliği'ne bildirimi bölgede yaşanan olaylara yeni bir boyut getirdiğini sanmıyorum. İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler varsa askıya alınmasından sözedilebilir. Olmayan bir şeyin askıya alınması veya rafa kaldırılması olmaz.

İktidarın bölgede gerçekleştirdiği insansızlaştırma, köyleri boşaltma, doğayı tahrip etme uygulamalarına yasal görünüm kazandırma çabasıdır.

Irak'ın Kuveyt'i işgali ile uluslararası siyasal ilişkilerin gerginleşmesi ve bölgede sıcak bir çatışma olasılığı iktidar için adeta bulunmaz bir fırsat olarak görülmektedir. Böylece kararnamelerle gündeme alınan ve kamuoyundan gizlenme gereği duyulan katliam, sürgün, sansür gibi hukudışı uygulamaların varlığı hükümet tarafından da açıkça kabul edilmekte, adeta bu konuda mazur görülmesini istemektedir.

Nerede insan hakları ihlali varsa karşısında HEP olacaktır.

* * *

MERDAN YANARDAĞ: (TGS İstanbul Şube Sekreteri)

1- Bize göre idam cezaları çağdışıdır. Türkiye'de idam cezalarının hala yürürlükte olması, biz-

ce kabul edilemeyecek bir davranış. İdam cezalarının, ceza maddeleri içerisinden çıkarılması gerekir. Türkiye'nin demokratikleştirilmesinin, rejimin demokratikleştirilmesinin adımlarından birini de bunun oluşturacağı söylenebilir. Her şeyden önce sıkıyönetim mahkemeleri tarafından verilen idam cezalarının bu gün infaz edilmesi, iktidarın sorumlu bir devlet anlayışı içinde davranmadığını, elindeki tutuklu ve hükümlülere rehine gözüyle baktığını gösteriyor. Ayrıca da, suçluyu başka yerde arama mantığıdır bu. Bizce herşeyden önce, sıkıyönetim mahkemelerinin kararları tartışmalıdır. Sıkıyönetim mahkemelerinin çağdaş hukukta yeri olmamalıdır. Bu mahkemelerde çifte standart uygulandığı çok açıktır. Bu mahkemelerde yargı bağımsızlığının bulunmadığı da çok açıktır. Zaten, Adalet Bakanı Oltan Sungurlu, bırakın askeri mahkemeleri, TBMM'ndeki bütçe görüşmeleri sırasında sivil yargının da yeterince bağımsız olmadığını kendisi itiraf etti. Bu koşullarda sıkıyönetim mahkemeleri tarafından verilen kararların adil ve doğru olduğunu söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla, yönetim kurulundaki arkadaşların hemen hemen tümü sıkıyönetim mahkemelerinde verilen tüm kararların sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırılması gerektiğini düşünüyor. Sıkıyönetim mahkemeleri tarafından verilen idam cezaları da kaldırılmalıdır. Bu işin bir boyutu. Hali hazırda idam cezaları mecliste bekleyen insanlar için bunu söylemek mümkün.

Onun ötesinde, devlet ya da devletin ceza yasaları, kendi vatandaşlarını cezalandırmaktan çok, özgürlükleri korumak, insanların hak ve özgürlüklerini güvence altına almak amacıyla düzenlenmelidir. Türkiye'de tam tersine, ceza kanunları baskıcı, otoriter, merkezi bir devlet anlayışı, hatta korporatif bir devlet anlayışının ürünü olan yasalardır. Biliniyor ki, ceza kanunun 141-142. maddeleri Musolini'nin iktidarda olduğu faşist İtalya'dan alınmıştır. Hala yürürlüktedir, kaldırılmamıştır. Kaldırılması da, Türkiye'de çok ciddi bir tartışmayı, bir mücadeleyi gerektiriyor, O nedenle, Türkiye ceza yasasından kaldırılması gereken sadece idam cezaları değildir. 1982 Anayasası, ceza yasası, toplumun önünde yeniden tartışılmalıdır. İnsanların, halkın katılımıyla bu yasalar ve anayasa yeniden düzenlenebilmelidir.

Sonuç olarak şunu söylemek mümkün. Özgürce oluşturulmuş, halkı doğrudan temsil etme yeteneğine sahip bir meclisin; ya da halkın doğrudan tartışmasına açılmış, demokratik kuruluşların, kitle örgütlerinin, üniversitelerin, sendikaların, partileşme sürecine ulaşamamış siyasi akımların, dergilerin, basın-yayın organlarının, tüm baskı gruplarının katılımıyla oluşan bir anayasa ve bir ceza yasasıyla Türkiye'nin demokratikleştirilmesi mümkündür. Sanıyorum ki böyle bir tartışmadan geçen ne anayasa, ne de ceza yasalarında idam cezası yer almaz.

2- Bir basın meslek örgütü yöneticisi olmanın yanısıra, gazeteci olarak ta izlediğimiz olaylar. Maalesef dünyada hala cezaevleri var, Türkiye'de de cezaevleri var. Cezaevlerinin yakın bir gelecekte ortadan kaldırılmayacağı da görünüyor. Bu durumda, cezaevlerinin de, Türkiye'de genel olarak rejimin demokratikleştirilmesinin dışında düşünülmeyecek kurumlar olduğunu görmek gerekiyor. Cezaevleri de demokratikleştirilmelidir. İnsanların zaten özgürlüklerini ellerinden alarak en ağır cezayı vermiş durumdasınız. Onun ötesinde, insanların diğer insanlarla ilişkilerini koparacak, onları sürekli bir işkence altında tutacak, en basit insani gereksinmelerini engelleyecek, cezaevi içinde bir cezalandırma yöntemine de karşıyız. Hücre tipi cezaevlerinin ilk örnekleri ABD'nde görülmüş bildiğiniz gibi. Bu daha çok, insanları psikolojik olarak topluma yeniden kazandırmanın ötesinde, toplumdan tecrit etmek ve sonsuza kadar cezalandırmak mantığının ürünüdür. Biz Türkiye'de hücre tipi cezaevlerinin olmaması gerektiğine inanıyoruz. Bunun yerine, cezaevlerinde insanca yaşam koşullarının sağlanması, cezaevi yönetimlerinin demokratikleştirilmesi, cezaevlerinde işkencenin, baskının ortadan kaldırılması, cezaevine tıkılmış insanların dışarda akıp giden hayatla çok daha canlı, sıkı ve yakın ilişki kurabilmelerinin kanallarının oluşturulması gerektiğine inanıyoruz. Bu, her türlü basın-yayın organının, her türlü kitabın cezaevine girmesi, özgür haberleşme, özgür avukat görüşü, cezaevlerinde savunma hakkının güvence altına alınması, mahkumların, oluşturulacak bir temsilcilik kurumuyla cezaevi yönetimine katılması demektir.

Sonuç olarak cezaevlerinin, insanların yeniden topluma kazandırıldığı, yaşamla bağlarının koparılmadığı, tam tersine yaşama yeniden hazırlandığı kurumlar olması gerekir.

3- Zaten Türkiye'de çok uzun süredir yaşanan bir olay var. O da şudur; yasalarla gerçek hayat arasında her zaman bir açı, bir farklılık olmuştur. Yasalara göre işkence yasaktır. Ama Türkiye'de uzun yıllardır işkencenin bir gerçek olduğunu kimse inkâr edemez. Yasalarda bir takım hakların güvence altına alındığı yer almıştır. Ama Türkiye'de hiç bir zaman, yasalarda da yer alan demokratik hak ve özgürlüklerin güvence altında olmadığı açıktır. İktidarın bu tutumu çok açıktır ki, bölücülükle suçladığı insanların tam tersine, kendisinin bölücülük yaptığını ortaya çıkarmıştır. Yani ülkenin bir kısmındaki demokratik hak ve özgürlüklerin -tabi burda demokratik hak ve özgürlükleri tırnak içinde söylüyorum. Bundan anlaşılması gereken neyse, yasalar ne kadar el veriyorsa, imkan sağlıyorsa- askıya alınması, zaten orada bu hak ve özgürlüklerin çiğnenmesinin yanı sıra, bunun artık soyut, pratik yaşamda da, günlük yaşamda da, esasen çok fazla anlamı olmayan yasaların askıya alınmasıyla, açık bir teröre dönüşeceğinin işaretidir bizce. Güneydoğu'da izlenen politika, orada insanların bir bütün olarak, potansiyel suçlu görülmesi, köylülere dışkı yedirilmesi, insanların sorgusuz sualsiz kurşuna dizilmesi, ya da ölü ele geçirildiler diye arka arkaya açıklamalar yapılması, bundan hiç bir şekilde, hiç kimseye hesap verilme zorunluluğu duyulmaması, 413 ve devam eden kararnamelerle Güneydo-

www.netewe.com

www.netewe.com

Merkez çizgisini temsil eden ekip kongreyi yönetecek "divan" önerisinde bulundu. Bu öneri, muhalefet anlayışını paylaşan söz konusu bazı delegelerce de desteklendi. Muhalefet çizgisi, aynı görüşleri paylaştığı bu delegelerle daha kongre başlarken bir "çekişme" zeminine düşmek istemedi. Bu nedenle "divan" için ayrı bir öneride bulunmadı. Böylece önerilen Halit ÇELENK başkanlığındaki heyet kongreyi yönetmeye başladı.

Bu aşamada bile muhalefet çizgisini temsil edenlerin, aynı anlayışı savunan tüm delegelerin "birliği sağlama "çabalarına rağmen, muhalefetle aynı görüşü savunan bazı delegelerin Genel Merkez çizgisini temsil eden Nevzat HELVACI başkanlığındaki "liste" de "yer alma" eğilimleri biraz daha netleşmiş oluyordu.

Çünkü, onlar Nevzat HELVACI başkanlığındaki **liste** de yer almak için söz vermişlerdi, bu sözlerinden "caymak" istemiyorlardı.

Kürt delegelerin anlayışlarında ayrılık olmamasına rağmen **bazı delegelerin** yanlış tavıra düşmeleri yüzünden "ayrı listelerde yarışa girmek geleneğine fırsat vermemek, Genel Kurul'u ayrı listelerin çarpıştığı bir zemine dönüştürmemek, **gündemdeki sorunları tartışmak ve bunlar üzerinde hep birlikte yoğunlaşabilmek** için büyük bir delege kitlesi **muhalefet hattında** birleşen şubelerle birlikte duyarlı davranarak, yönetim yarışında ısrar etmediler. Genel Kurul'un gündeminin "gerçek anlamda insan hakları mücadelesinin sorunlarını tartışan ve çözen" işlerlikte olması için çabalamayı yeğlediler.

İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARI TESBİTÇİ KATİPLER GİBİ DAVRANAMAZ

İnsan haklarının mücadeleci, müdahaleci, taraf savunucuları artık gündemin "seçim", "yönetim" gibi maddeleriyle enerjilerini tüketmek istemiyor, Genel Kurul çalışmalarına, insan hakları sorunlarına ilişkin çözüm ve öneriler sunarak katkıda bulunuyor, kongreyi gerçek anlamda insan haklarına ilişkin sorunları tartışan bir platform düzeyine yükseltmek için yoğun çaba gösteriyorlardı.

Onlar; "(...) insan hakları savunucuları tespitçi katipler gibi davranamaz. Davranmamalı. Tarafsız yazmanlar olmamalı. Dernek, mücadelesinde kendisini yasaların asgari sınırlarıyla önsel olarak kısıtlarsa, ortaya aracın amaç olması çıkar. Yasaların sınırlarını zorlamak, genişletmek, azamiyi esas yön saptamak ve meşruluk yasallık ilişkisine böyle bakmak önemli bir noktadır." diyerek Genel Merkez çizgisini eleştiriyor; insan hakları mücadelesinde, "nasıl bir tavır içinde olunması gerektiği" konusunda Genel Kurul'a perspektif sunuyorlardı.

Bu görüşleri savuna savuna Genel Kurul'a gelen ve "Genel Kurul'un bu sorunların çözümü doğrultusunda bir formasyon göstermesi" için çabalayan muhalefetin bu tezleriyle bütünleşen Kongre delegelerinin ağırlıklı eğilimine rağmen **Diyarbakır Delegesi Vedat AYDIN'ın kendi anadiliyle konuşma hakkı** divan başkanı Halit ÇELENK tarafından engellenmek istendi.

YASAKÇI YASALARA TUTUNAN BİR DİVAN BAŞKANI VE VEDAT AYDIN'IN ONURLU DİRENİŞİ...

İnsan Hakları savunucularının değerli katkılarıyla ilerleyen Genel Kurul çalışmalarının "delegelerin görüş ve eleştirilerini sundukları aşamada, Kürdistan'da insan hakları ihlallerini dile getiren, Tunceli delegesinin konuşması Genel Kurul'daki heyecanı ve coşkuyu yükseltmiş İHD'lilerin" nasıl bir mücadele çizgisinde yürümesi, görevlerinin ve misyonunun ne olması gerektiği" düşüncesine önemli katkılar getirmişti.

Tunceli Delegesi, "(...) Kürt halkının üzerindeki baskı, zulüm politikası yeni boyutlar kazanmıştır.(...) SS Kararnamelerinin ilan edilmesiyle devlet Kürt halkına karşı resmen savaş ilan etmiştir. Ardından da Avrupa Konseyi'ne baş vurup, ülkemde insan haklarını askıya aldığını deklere etmiştir. Devlet; benim ülkemde zaten var olmayan insan haklarını askıya aldığını Avrupa Konseyi nezdinde de vurgulayarak Kürt halkına karşı açmış olduğu savaşı bir de uluslararası düzeyde ilan etmiştir.

(...) Kimi insan hakları savunucuları kendi görevlerini yerine getirememiş, seslerini Kürt halkını yok etmeyi amaçlayan bu savaşa karşı yükseltememişlerdir.

Bazı insan hakları savunucuları "SS Kararnameleri devletin hukuki yapısını tartışılır duruma getirmiştir" diyorlar.

Bu sözde insan hakları savunucuları resmi ideolojiyi aşamadıkları, onun çerçevesini kıramadıkları için olayı böyle değerlendirmek talihsizliği içindedirler.

Sadece "SS Kararnameleri mi devletin hukuki yapısını tartışılır duruma getirmiştir?" Sormak gerekiyor devlet 70 yıldan beridir Kürt halkının varlığını inkar ederek, onun haklarını gaspederek, insan haklarını çiğnemiş, uluslararası hukuk normlarını ayakları altına almış, bırakalım "hukuk devleti" olmayı, "kanun devleti" ilkelerine bile uymamış, ülkemi zorba yöntemlerle, zincirlerle yönetmiş, halkımıza boyunduruk vurmuştur. Bu devlet benim ülkemde temel hak ve özgürlüklerin kırıntısının bile kullanılmasına yanaşmamıştır.

Buna rağmen, bu vahşetin ve terörün yanında, "eleştirel bir tavır takınılıyor" izlenimi verilmeye çalışılarak, "devletin hukuki yapısı tartışılır duruma gelmiştir" deyip, "ne şiş yansın ne de kebap" misali bir formülasyona sarılmak, devletin hukuki yapısının varlığını savunmaktan başka bir şey değildir" diyen Tunceli delegesi konuşmasının bir bölümünde de;

"Sormak gerekiyor:

SS Kararnameeriyle, Kürt halkını yok etmeye yönelik bir savaşı resmen ilan eden bir devletin hangi hukuki yanı tartışılabilir ki!...

Tariş'teki işçi ücret istediğinde "Sus Doğu'da savaş var" diyorlar. Söke'deki köylü ürününü "yok" pahasına kapatan "Tekel"den ücret istediğinde, "Susun vatan bölünüyor" diyorlar. Zonguldak'taki madenci ekmek istediğinde "Sus, dış mihraklar vatanı bölüyor" diyerek Doğu'daki savaşı gerekçe olarak kullanıyorlar.

Belki bu "savaş" teranelerinin etkileri şimdi sizlere hafif gelebilir. Ama, bilmelisiniz ki, bu savaş tezgahları da büyük tahribatlar yaratacaktır.

Bu arada basına da şunu hatırlatmak istiyoruz:

İktidar "idamların infazı" olayını gündeme getirerek toplumu tehdit ediyor. Basın ve kimi kalem erbabları sözümona "idamlara karşı çıkıyor" izlenimi vererek günahlarından kurtulmaya çalışıyor. Ama artık kimse de onlara inanmıyor. Çünkü; bir çok yazar, çizer ve basın üstadları, iktidarın gerçekleştirmek istediği idamlardan önce SS kararnamelerine boyun eğerek kendi düşüncelerini ve kendilerini idam etmişlerdir." sözleriyle görüş ve eleştirilerini dile getirdi.

Tunceli Delegesi,

"(...) Bir noktayı da vurgulamak istiyorum. Bırakalım Genel Merkez'in insan haklarına sahip çıkmasını, O, şubelerine, şube başkanlarının haklarına bile sahip çıkamamıştır. Örnek mi istiyorsunuz? işte bir örnek:

(...) Tunceli Şube Başkanımız Ali ÖZLER avukatsız mahkum oldu" diyerek konuşmasını sürdürdü.

Tunceli Delegesinden sonra, sırayla Van, Diyarbakır, Urfa şube başkanları söz aldılar.

Van şube başkanı; Diyarbakır, Siirt, Van, Urfa, Tunceli, Adıyaman, Gaziantep ve Mersin şubeleri tarafından ortaklaşa düzenlenmiş olan BÖLGE raporunu okudu.

"Temel insan hak ve özgürlüklerine, insan kişiliğinin onur ve değerine, dillerin ve ulusların hak eşitliğine, uluslararası hukukun temel ilkelerine, halklar arasında evrensel barış ve güvenliğe yüksek değer biçen ve bu yolda kararlı bir savaşım yürüten İNSAN HAKLARI DERNEĞİ'nin Diyarbakır, Siirt, Van, Ş.Urfa, Tunceli, Adıyaman, Gaziantep ve Malatya Şube yöneticileri 424 ve 425 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnamelerle başlayan ve Körfez Kriziyle birlikte yeni bir aşamaya giren bölgedeki son gelişmeleri ve yoğun insan hakları ihlallerini değerlendirmiş, bu değerlendirmeler ışığında aşağıdaki görüşlerin 28 Ekim 1990 tarihinde Ankara'da toplanacak olan İNSAN HAKLARI DERNEĞİ Genel Kongresi'ne sunulması kararlaştırılmıştır." şeklinde sunuşu yapılan 9 sayfalık BÖLGE RAPORU'nu okuyan Van Şube Başkanı Yavuz BİNBAY;

"Demokrasiye ve insan haklarına saygılı tüm anayasal organlar toplumumuzda onarılmaz yaralar açacak bu hukuk dışı ve ayrımcı uygulamaları acilen durdurmak için harekete geçmeli, Bölge halkı yalnız bırakılmamalı, ulusal ve uluslararası tüm demokratik kuruluşlar, basın organları, parlamenterler, aydınlar ve kamuoyu duyarlılığını göstermelidir.", çağrısında bulunarak konuşmasını bitirdi.

Okunan BÖLGE RAPORU, Genel Kurul'da ilgi ile dinlenildi ve büyük bir yankı yarattı. RAPOR'da Kürdistan'daki baskılar ve insan hakları ihlalleri yer, zaman ve kanıtlarıyla birlikte, olgulara ve olaylara dayanılarak anlatılıyordu.

Kongre'de Diyarbakır Şube Başkanı Hatip DİCLE de etkili bir konuşma yaptı.

Hatip DİCLE, bölgedeki baskıları ve insan hakları ihlallerini dile getirerek, devlet terörünü kınadı ve resmi ideolojiyi eleştirdi. DİCLE'nin konuşması Genel Kurul'da büyük bir ilgi görerek, alkışlandı.

Urfa Şube Başkanı Salih ÖZTÜRK de bölgedeki sorunları dile getirerek devlet politikasını eleştirdi, "anadilde konuşma hakkına saygı gösterilmesi" gerektiğini vurguladı.

DİVAN BAŞKANININ OLUMSUZ TAVRI VE VEDAT AYDIN'IN DİRENİŞİ

İnsan Hakları Derneği'nin 3. Olağan Genel Kurul'u olaylara, olgulara ve belgelere dayanan etkili konuşmalarla tarihi bir gün yaşıyordu. Baskıları ve insan hakları ihlallerini kınayan ÖNERGELER ardı ardına kabul edilirken, Kürdistan'daki "devlet terörü"nü, "inkâr" politikalarını mahkum eden KARAR TASARILARI da coşkulu bir şekilde onaylanıyordu. Kongre çalışmalarını bu coşku içinde sürdürürken konuşma sırası gelen Diyarbakır Delegesi Vedat AYDIN kürsüye geldi.

Vedat AYDIN konuşmasını kendi "anadili"yle yapmaya başladı. Kürtçe konuşan AYDIN sevgi gösterileri ve coşkulu alkışlarla karşılandı.

Divan, Vedat AYDIN'ın Kürtçe konuşmasını ilk dakikada sukunetle izledi. Daha sonra divan başkanı Halit ÇELENK, Vedat AYDIN'a "hangi dille konuştuğunu" sordu. Konuşmacı AYDIN, "Kürtçe Konuşuyorum" diye yanıt verdi.

Bunun üzerine Divan Başkanı, "Türkçe konuş, konuştuklarını kimse anlamıyor" diye uyarıda bulundu,

Vedat AYDIN "Bu Genel Kurul'da çoğu kimse benim konuşmalarımı anlar" diyerek konuşmasını sürdürdü.

Bu arada, Genel Kurul delegeleri Divan Başkanının bu tavrına karşı çıktılar. "Konuşmaları anladıklarını, ve bundan da daha önemli olarak **anadil**'de konuşma hakkına saygılı olduklarını ve bu hakkı savunduklarını, ve bunun bugün Türkiye'de insan haklarının en başta gelen bir sorunu olduğunu" vurgulayarak Divan Başkanının bu tavrını şiddetli bir şekilde protesto ettiler.

Buna rağmen Divan Başkanı, "Yasalar Kürtçeyi yasaklıyor" diyerek V.AYDIN'ı engellemek istedi.

V. AYDIN, Divan Başkanı'nın bu olumsuz tavrına uymayarak konuşmasını soğukkanlı bir şekilde büyük bir olgunlukla sürdürdü.

Bu arada, Genel Kurul delegeleri, Divan Başkanı'na "konuşmanın herkes tarafından anlaşılmasını istiyorsanız tercüman çağırın" önerisinde bulundular.

Divan Başkanı bu öneriyi de dikkate almayarak Kürtçe konuşmasını sürdürmekte olan V. AYDIN'ın kürsüyü terketmesini istedi.

V. AYDIN Divan Başkanının olumsuz tavrını önemsemedi ve aynı kararlılık içinde konuşmasına devam etti.

Divan Başkanı; "V.AYDIN'ı engelleyemeyeceğini, bu tavrının Genel Kurul delegelerinin büyük çoğunluğu tarafından benimsenmediğini" anlayınca, AYDIN'ı engelleyebilmek için "Genel Kurul Çalışmalarına ara verdiğini" açıkladı.

Genel Kurul Delegeleri bu kararı protesto ederek Divan başkanının bu tutumunun "haksız" ve "usulsüz" olduğunu belirttiler.

Buna rağmen, Divan Başkanı Halit ÇELENK, Başkan yardımcısı Haldun ÖZDEN, Yazman Sumru MERİH "divan"ı terk ettiler. Yazman H. Gülten FELEKOĞLU "divan"da kaldı.

Divan'ın ayrılışını haksız ve usulsüz bulan V. AYDIN, Genel Kurul'un tam desteği ve onayıyla konuşmasına devam etti.

V. AYDIN konuşmasını sürdürürken, Genel Kurul'un önerisiyle Av. Ahmet Zeki OKÇUOĞLU konuşmacıya TERCÜMANLIK yapmak üzere kürsüye çıktı ve AYDIN'ın konuşmalarını tercüme etmeye başladı.

V. AYDIN konuşmasını büyük bir olgunluk içinde tamamladı.

Konuşmacı AYDIN ve tercüman Av. Ahmet Zeki OKÇUOĞLU kürsüden Genel Kurul Delegelerinin coşkulu alkışları arasında ayrıldılar. Tüm Genel Kurul delegeleri onları saygı ile selamladılar.

V. AYDIN konuşmasını tamamlayıp kürsüden indikten sonra divan üyeleri divandaki yerlerini aldılar.

Divan Başkanı "divan"ı terk ediş gerekçelerini açıkladı. "Yasaların Kürtçe konuşmayı yasakladığını ve bu yüzden Kürtçe konuşmaya müsaade etmediğini" vurguladı.

Genel Kurul Divan Başkanı'nın bu açıklamasına da büyük bir tepki gösterdi, şiddetli protestolarda bulundu.

Genel Kurul delegeleri, "meşru hakların özel yasalarla engellenemeyeceğini, uluslararası anlaşmalardan, evrensel hukuk ilkelerinden, Türkiye'nin de altında imzası bulunan anlaşma ve sözleşmelerden doğan hakların yasalarla ortadan kaldırılamayacağını, İnsan Hakları Evrensel Beyannemesi'ni, Helsinki Nihai Senedi'ni, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni, BAB ve AGİK kararlarını, Lozan'ın 38. ve 39. maddelerini örnek göstererek haykırdılar.

Divan'ın bu tavrı birçok "önerge" ile kınandı, bu önergeler "oy birliği" ile kabul edildi.

Genel Kurul bu süreci yaşarken, Diyarbakır Delegesi V. AYDIN polis tarafından gözaltına alınarak emniyet müdürlüğüne götürüldü.

Genel Kurul bu uygulamaya büyük bir tepki gösterdi. Olay Genel Kurul Kararıyla protesto edilerek kınandı. Bir çok delege söz alarak, bu "haksız" uygulamayı sert bir şekilde eleştirdi. İnsan Hakları Kongresinde, "anadille konuşma hakkı"nın engellenmesinin ve kendi anadiliyle konuşan "delege'nin gözaltına alınmasının "vahim bir insanlık suçu olduğu" vurgulanarak, "baskıların başkent ANKARA'da İnsan Hakları Kongresi'nde bile kol gezdiği" üstüne basıla basıla dile getirildi.

Genel Kurul'da protestolar sürerken, Divan Başkanının olaylara neden olan tavrını eleştiren Diyarbakır delegesi Av. Mustafa ÖZER, TERCÜMAN Av. A. Zeki OKÇUOĞU'da gözaltına alındı.

Bu koşullar altında bile soğukkanlılığını koruyan Genel Kurul Delegeleri, İnsan Hakları Savunucularına yakışır bir olgunlukla Genel Kurul çalışmalarını sürdürdüler.

İHD İstanbul Şubesi Başkanı Av. Ercan KANAR'ın konuşması ilgiyle izlendi.

Av. KANAR, "İHD Mücadeleci bir okul gibi çalışmalıdır. Mücadele anlayışının önemli bir özeliği de teşhir olmamalıdır" diyerek,

"(...) 2932 sayılı yasa, Olağanüstü Hal yasası kaldırılmalıdır" talebinde bulundu.

İstanbul Şube Başkanı Av. Ercan KANAR:

"(...) Yeni tip aydın anlayışını geliştirmek, Kemalizmle uzlaşan aydın geleneğine değil, yani, sloganlarla değil ezilenlerle bütünleşen, resmi tarih ve resmi ideolojiye başkaldıran, özgürlük ütopyasına sahip, aydın geleneğini hedeflemek" gerektiğini vurgulayarak konuşmasını sürdürdü.

Söz alan konuşmacıların konuşmaları tamamlandıktan sonra, Genel Başkan Av. Nevzat HELVACI ve Genel Sekreter Akın BİRDAL, eleştirileri yanıtladılar.

Gündemin "seçim" maddesine yaklaşılırken delegeler henüz "yeni yönetim" için yeni sorunlarla yüz yüzeydiler.

YANLIŞ VE SİNDİRİLMESİ ZOR BİR TAVIR

Genel Kurul çalışmaları boyunca **aynı görüşleri** paylaşan muhalefet, **aynı listeye** yansıyarak yönetime talip olamadı. Aynı görüşü savunan insanlar farklı listelerde yer aldılar.

Eleştirilen ve Genel Kurul bileşiminin ağırlıklı kesimi tarafından mahkum edilen **Genel Merkez çizgisini** yansıtanlarla birlikte aynı listede yer alan muhalefet çizgisindeki bazı delegelerin tavrı şaşkınlık yarattı.

Tabii ki, bu aşamada, **Muhalefet**'le birlikte aynı görüşleri savunan bazı delegelerin **Genel Merkez Çizgisi**'ni temsil eden Nevzat HELVACI başkanlığındaki **liste** de yer alma" eğilimlerini netleştirmiş olmaları, genel olarak Kürt Delegeler'in iradesini yansıtmıyordu. Ama, onlar N.HELVACI başkanlığındaki "liste" de yer almak için **söz vermişlerdi**, bu sözlerinden "caymak" istemiyorlardı.

NE YAPMAK GEREKİRDİ

Genel Kurul'un o günkü koşulları altında ve yaşanan süreçteki baskılar karşısında ve de devletin ve egemenlerin provakasyon tezgahları kurduğu bir dönemin kritik zemininde, aynı anlayışı paylaşan dost ve kardeş delegelerin, aynı kimliği taşıyan yurtseverlerin "yönetim yarışı" için karşı karşıya gelmemeleri gerekirdi. Her şeyden önce onların **birliğe** ve **dayanışmaya** ihtiyacı vardı.

Öyleyse ne yapmak gerekirdi?

Kimi delegelerin **yanlış** tavırlarına rağmen duyarlı olmak zorunluluğu vardı.

Kürt Delegelerin anlayışlarında **ayrılık** olmamasına rağmen, bazı delegelerin **yanlış** tavra düşmeleri yüzünden **ayrı listelerde** "yarışa girmek" geleneğine fırsat vermemek gerekiyordu.

Genel Kurul'u "ayrı ayrı liste"lerin çarpıştığı bir zemine dönüştürmemek zorunluluğu vardı.

BU NEDENLERDEN DOLAYI VE ÇÖZÜM İÇİN;

Büyük Delege Kitlesi gündemdeki sorunları tartışmak ve bunlar üzerinde hep birlikte yoğunlaşabilmek için **muhalefet hattında** birleşen şubelerle birlikte duyarlı davranarak "yönetim yarışında" ısrar etmediler.

Genel Kurul gündeminin gerçek anlamda "insan hakları mücadelesinin sorunlarını tartışan ve çözebilen" işlerlikte olması için çabalamayı yeğlediler.

Bu duyarlı tavra paralel olarak **muhalefet çizgisinde** yer alan delegeler, Genel Kurul'un "demokratik işleyişine katkıda bulunmak, aynı anlayışı paylaşan delegeleri sandık başında seçeneksiz bırakmamak ve kendilerini ifadelendirmek" için **liste** çıkardılar. Ama, **bu listenin** kazanması için "ille yönetime gelmek" isteyenlerle cebelleşmediler. Bu nedenle de **seçim maddesiyle** gereği kadar ilgilenmediler.

Zaten delegelerin bir kısmı **oy** kullanmadılar, bir çoğu da **boş oy** attılar. Özellikle **Kürt Delegeler** ve onların dostları, Genel Kurul'da KÜRTÇE KONUŞMA HAKKI'na karşı çıkan Halit ÇELENK'in ONUR KURULU'nda yer aldığı Nevzat HELVACI listesine oy vermeyi içlerine sindiremiyorlardı.

RESMİ İDEOLOJİYE CESARETLE TAVIR ALAN İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARI KEŞKE "YÖNETİM İÇİN" ZAAF GÖSTERMESEYDİLER.

Anlatmaya çalıştığımız muhalefet anlayışından bu gün de ayrılmayacaklarına inandığımız bu delegelerin beklenmedik tavrı hala tartışılıyor, iyi niyetle yorumlanmaya çalışılıyor.

Kimi pragmatik ve ben-merkezci politikaların etkisiyle böyle bir yola girmiş olsalar bile, bu yanlış tavırlarına rağmen, onların resmi ideolojiye cesaretle tavır alan insan hakları savunucuları olabileceklerini, iyi niyetle düşünmekte yarar olabileceği kanısındayız.

Bu kritik şartlarda, bu gün de aynı özlemleri paylaştığımız ve asgari müştereklerde buluştuğumuz kimi delege arkadaşlarımızın tutarlı olmayan bu tür tavırlarını sindirmek zor olsa bile yığınsal ve kitlesel mücadele zeminlerinde çoğalabilmenin, birlikte davranabilmenin yol ve yöntemlerini bulabilmek için duyarlı olmak gerektiğine inanıyoruz.

EĞİT-DER, SENDİKAL MÜCADELE ve EĞİT SEN

A. Zelal

1986'da eğitimciler, ABECE Dergisi ile yeniden toparlanmaya ve seslerini duyurmaya başladılar. 1988'de kurulan EĞİT-DER ile eğitimciler, çalışmalarını örgütlü olarak sürdürme imkanını elde ettiler. MEB Kurumlarında çalışmayan eğitimcilerce kurulan EĞİT-DER esas olarak iki işlev üstlendi. Eğitim ve eğitimci sorunlarına müdahale etmek ile eğitimcilerin örgütlenme yollarını açmak.

EĞİT-DER ve ABECE Dergisi bu işlevleri yerine getirmeye çalışırken iki olumsuzluktan yakasını kurtaramadı: Birincisi örgütsel işleyiş, karar alma ve yayın politikalarının tesbiti gibi konularda taban iradesini ihmal etmekti. İkincisi ise, Kürtler ve Kürdistan'ı görmezlikten gelmek. Sanki Türkiye'de Kürtler yokmuş, eğitim ile ilgili sorunları yokmuş gibi davranıldı.

KÜRTLER, EĞİT-DER ve ABECE

Bulgaristan nüfusunun beşte bir kadarını oluşturan Türklerin, Kıbrıs'taki 150 bin kadar Türk'ün, Moldavya'daki 170 bin oldukları ileri sürülen Gagavuz'ların sorunları kamuoyu gündemine dayatılırken, EĞİT-DER ve ABECE on milyonun üzerinde bir nüfusa sahip olan Kürt ulusunun eğitimi ile ilgili sorunlarına bile sahip çıkmadı. SHP'nin bile 2932 sayılı yasaya karşı çıktığı bir dönemde, Kürtlerin kendi dilleriyle düşüncelerini ifade etmesi ve kendi dilleriyle eğitim yapabilmesi ne yazık ki EĞİT-DER'in gündemine girmedi. Tempo, Nokta gibi dergiler bile Kürtlerin çocuklarına Kürtçe isim vermelerinin engellendiğini, kendi türkülerini söyleyemediklerini yazdıkları halde, ABECE dergisinin sayfalarında bunlara yer verilmedi.

13 Kasım 1990 günü İstanbul Valiliği önünde EĞİT-SEN başvurusu için toplanan kitle

"Olağanüstü Hal Bölgesi" denilen Kürt illerinde okulların kapatılmasını, öğretmen gönderilmemesi, öğretmen yerine askerlerin sınıfa girmesi, öğretmenlere ajanlık yapmak için baskı yapılması gibi sorunlar da EĞİT-DER ve ABECE'yi sanki ilgilendirmiyordu.

EĞİT-DER ve ABECE Kürtlerle ilgili sorunlara sahip çıkmadı, peki Kürtler özellikle Kürt öğretmenler ne yaptılar? Sayıları onbinlere, belki de yüzbinlere varan Kürt öğretmenler bu sorunların dile getirilmesi, EĞİT-DER ve ABECE gündemine sokulması için ne yaptılar. Tek tek bazı bireysel çabalar kuşkusuz olmuştur. Fakat Kürtler etkin bir varlık gösterememişlerdir. Kişi ve kurumları herkes gibi Kürtler de elbette eleştirecektir. Ancak, ilgili platformlarda yer alıp, sorunlarını sahiplenerek eleştirilerde bulunmak ve çözümler üretmek daha doğru bir tutum olmalıdır.

-Eğitim emekçilerinin ekonomik, sosyal, hukuki, kültürel, siyasal vs. sorunları bütün MEB personelini ilgilendirdiği gibi bu bakanlıkta çalışan Kürt emekçilerini de ilgilendirir. Bu sorunların çözümü doğrultusunda mücadele veren dernek ve sendikalarda Kürtler de her kademede yer almaya çalışmalıdır.

- Demokratik eğitimden, eğitimin içeriğinin ve eğitim ile ilgili kurumların işleyişinin demokratikleştirilmesini anlamak gerekir. Eğitimin içeriğinin demokratikleştirilmesi için laik olması, bilimsel olması, ırkçı, şoven assimilasyoncu değil, Kürt ulusu ile Kürdistan'ın inkarı temelinde değil, kabulü ve gereklerine uygun bir temelde olması gerekir.

-Kendi geleceğini özgür iradesi ile belirlemesi Kürtlerin mücadelesinin esasını teşkil eder. Bu gerçeği gözardı etmeyen ve bunun **Kürt örgütlenmelerinin öncülüğünde mümkün olabileceğine** inanan Kürt eğitim emekçileri, eğitimin, demokratikleştirilmesi mücadelesinde kendi işlevlerinin sınırını bilerek bir güçbirliği platformu oluşturmalıdır. Bu platform etkin bir güç olarak demokratik eğitim mücadelesinde yerini almalıdır.

-1990 başlarında, İstanbul'da böylesi bir güçbirliği UDEP (Ulusal Demokratik Eğitimciler Platformu) ismiyle oluşturuldu ve diğer birimlerdeki yurtsever eğitimcilerle ilişki kurmaya çalıştı.

EĞİT DER ve SENDİKAL ÇALIŞMALAR

13 Ocak 1990'da İstanbul'da EĞİT-DER Genel Merkezi, Şube Başkanları ve çalışan öğretmen temsilcileri ile bir toplantı yaptı. Genel Merkez, tabanla yaptığı bu toplantıda görüş ve önerileri gözönüne alarak gündem tesbit etmeyi kararlaştırdı. Nitekim, 15 Şubat 1990'da şubelere bir genelge göndererek, tabana dayalı bir sendikal çalışma için, SENDİKAL HAKLAR KOMİSYONLARI'NIN (SHK) oluşturulmasını istedi.

SHK çalışan öğretmenler arasında ilgi gördü. Çünkü, kendi iradeleri ile sendikal örgütlülüğe giden yol açılmış oluyordu.

Çalışan öğretmenler EĞİT-DER şubelerinde komisyonları oluşturmaya çalışırken ve henüz çoğu şubede bu çalışmalar sonuçlanmamış (hatta başlamamış) iken 21 Nisan 1990'da Ankara'da bir basın açıklaması yapıldı. 23 kişi adına Niyazi ALTUNYA imzası ile yapılan bu açıklamada "EĞİT-DER, başlattığı sendika kurma çalışmalarını, şimdi bir grup gönüllü öğretmen üstlenmiştir" deniliyordu. Ne EĞİT-DER Genel Merkezi, ne de şubeleri böyle bir görevi bu kişilere vermemişti. Taban örgütlenmeleri olan komisyonlar da böyle bir yetki vermemişti. Her ne hikmetse Ankara şubesindeki komisyonun bazı üyeleri EĞİT-DER'e rağmen EĞİT-DER'in başlattığı sendika kurma çalışmalarını üstlenme hakkını kendilerinde görüyorlardı.

Bu açıklamayı yapan 23 kişi daha sonra başvurusu yapılan EĞİTİM-İŞ'in kurucusu oldular.

UDEP, taban iradesi olan komisyonlar ile EĞİT-DER'in kararlarını hiçe sayan bir anlayışın ürünü olan EĞİTİM-İŞ'i doğru bulmadı. Şubelerde, komisyonlarda, derneğin Ankara'daki kongresinde ve "EĞİT-DER'den EĞİT-SEN'e" isimli broşüründe yanlıştan dönülmesi yönünde görüşlerini dile getirdi.

EĞİTİM-İŞ anlayışı doğrultusunda kurulan bir diğer sendika da KAM-SEN'dir. Bütün kamu çalışanlarını örgütlemeyi amaçladığını söyleyen KAM-SEN, hiç bir işkolunda taban örgütlülüğü oluşturmadan; EĞİT-DER, TMMOB, PTT ÇAYAD, MADER, Sağlık Mensupları Derneği, Demiryolları Faal Çalışanları Derneği, Ziraatçılar Derneği ve Belediye Memurları Sendikal Haklar Yürütme Komisyonu gibi memur örgütlerinin oluşturduğu İstanbul Kamu Çalışanları Sendikal Haklar Koordinasyon Kurulu'nun görüşlerini sunmadan aniden kuruluverdi. Kamu çalışanlarının iş kolu düzeyinde sendikalaşması herkesin paylaştığı bir gerçek olarak ortada dururken kurulan KAM-SEN "az olsun öz olsun", "ben öncüyüm yaparım" mantığının ürünüdür.

EĞİT-SEN

Devletin hak vermeyi değil, hakları kısıtlamayı anlayış olarak benimsediği bir dönemde, mücadele ile hak kazanmış bir geçmişe de pek sahip olmayan memurların sendikalaşmalarını önemsemek ve de ciddiye almak gerekir.

EĞİT-SEN projesinin önemli görülen bazı yönleri şunlardır.

1- Sendika başvurusu yapılana kadar sendi-

kal organlar gibi çalışacak taban örgütlenmeleri (SHK gibi)

2- İşkolundaki kitle örgütlerinin desteği

3- Diğer Kitle örgütlerinin desteği

4- Sendikanın işleyişi ve amaçları

5- Sendika başvurusu

Bu konular UDEP'in "EĞİT-DER'den EĞİT-SEN'e" broşüründe etraflıca açıklandığı için burada ayrıca yenilemek gereği yok.

UDEP'in yukarıdakilere ek olarak önemsediği ve sürekli vurguladığı bir diğer konu da EĞİT-SEN projesinde biraraya gelmiş kişi ve grupların, EĞİT-SEN çıkarını her türlü kişisel ve grupsal çıkardan üstün tutmasıydı. Eğer, EĞİT-SEN'liler bu konuda başarılı olurlarsa EĞİT-SEN'de başarılı olacaktı.

Benimsenen projenin uygulamadaki ikinci adımı 18 Ağustos 1990'da Ankara'da SHK temsilcilerinin EĞİT-DER Genel Merkez yöneticileriyle yaptığı toplantı ile atıldı. Bu toplantıda SHK Merkezi Yürütme Kurulu ve Bölge Temsilcilikleri oluşturuldu. Böylece komisyonlar merkezi örgütlenmelerini de oluşturmuş oluyorlardı. Aynı toplantıda bir yayın organının MYK tarafından çıkarılması ve 27 Ekim'de İstanbul'da EĞİT-SEN kurucular kurultayının yapılması kararlaştırıldı. Kurultayda sendika yönetim kurulu, tüzük, program ve başvuru tarihi belirlenecekti.

27.10.1990'da İstanbul'da yapılan Kurultay'da 29 ilden 350 kadar kurucu ve bir o kadar da konuk, davetli ve izleyici katıldı. Kurucular şu illerden gelmişlerdi. Aksaray, Ankara, Antalya, Antakya, Bolu Burdur, Bursa, Çorum, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Kars, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Kocaeli, Kütahya, Malatya, Manisa, Mardin, Ordu, Rize, Sakarya, Sivas, Şırnak, Trabzon, Uşak ve Zonguldak.

Kurultay'ın verimini azaltan bir etken yönetim konusunda bir anlayış birliğinin sağlanmamış olmasıydı. Bu da Kurultay süresince, dikkatlerin Kurultay sorunlarının tartışılmasından yönetimle ilgili kulislere yönelmesine yol açtı. Kurultay öncesi, yönetim konusunda UDEP'in savundukları şunlardı;

Başvurusu kabul edilen EĞİT-SEN'in tabelasını asmak için sendika binasına doğru yürüyen kitle

1- UDEP için önemli olan yönetimde yer alıp almamak değildir. "Fiziki temsil" temsil hakkının gerçek ifadesi değil.

2- Yönetimde yer alacak kişilerde grup üyesi olma şartı aranmamalı, yetenek ve kişiliğin uygunluğu esas alınmalı.

3- Hiç bir grup "benim tabanım çoktur, çok iş yaptım, dolayısıyla çok kişi ile temsil edilmeliyim" gibi grupçu hesapları dayatmamalıdır.

Bazı grupların "yönetimde üç kişi ile temsil edilmeliyim, başkanlık, hatta saymanlık bende olmalı", "onlardan üç alınırsa benden iki alınmalı" gibi grupçu hesapları öne çıkarması anlayış birliğini en-

gelleyici bir rol oynadı. UDEP'in ısrarla vurguladığı bir diğer konu da EĞİT-SEN'in bir grubun tekelinde veya "dar grupçu anlayışlardan etkilenen" gruplar koalisyonu gibi görünmesinin EĞİT-SEN için son derece zararlı olacağıydı.

Bu kaygılarımızı kurultay gününe kadar herkese defalarca söyledik. Ama yine de bazıları bunları kaale almadı ve daha işin başında olumsuz bazı durumlara yol açtılar. Dileriz ki bundan sonraki süreçte benzer olumsuzluklara düşülmesin, EĞİT-SEN yöneticisi olmanın sorumluluğu ile davranılsın ve EĞİT-SEN, Eğitim emekçilerinin sahip çıktığı bir sendika olsun.

UDEP, kendi tercihi ile yönetime girmemiştir. Bazı yanlışlarına rağmen EĞİT-SEN projesinde yerini almıştır. Bu projede yerini alırken, saptadığı yanlışların giderilmesi için de çaba göstermeyi kendisine görev bilmektedir.

EĞİT-SEN BAŞVURUSU YAPILDI

EĞİT-SEN (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası) için 13 Kasım 1990 günü başvuru yapıldı. Aynı gün saat 14.00'da İstanbul Valiliği'ne giden girişimciler başvuru evraklarını İstanbul Valiliği'ne sundular.

Evrakların İstanbul Valiliğince alınarak bir "alındı" belgesinin verilmesi ile EĞİT-SEN tüzel kişilik kazanmış oldu. Sendika başvurusu yapılırken 2000'i aşkın eğitim emekçisi ve onlarla dayanışmaya gelen dostları İstanbul Valiliği önünde büyük bir kalabalık kitle oluşturmuşlardı. Başvurunun kabul edilmesinden sonra valilik önünde bulunan kitle coşkulu bir şekilde olayı kutladı. Sendika Genel Başkanı İsmet AKTAŞ'ın EĞİT-SEN'in tüzel kişilik kazanmasından sonra yaptığı basın açıklaması kitlesel gösteri ve alkışlarla desteklendi. "Yaşasın EĞİT-SEN pulları" kitle tarafından yaygın bir şekilde dağıtıldı. Valilik önünde toplanan eğitim emekçileri ve onların dostları basın açıklamasından sonra kitlesel bir yürüyüşle EĞİT-SEN Genel Merkezi'ne doğru yürümeye başladılar. Bu arada bazı grupçu imajlar taşıyan faydacı sloganlara eğitim emekçileri tepki gösterdiler.

Güvenlik kuvvetleri EĞİT-SEN Genel Başkanı ve Genel Sekreteri'ni gözaltına alarak kitleyi yıldırmak ve onların coşkularını engellemek istediler. Buna rağmen eğitim emekçileri büyük bir olgunluk ve dayanışma ile yürüyüşlerine devam ederek Sendika Genel Merkezi'ne geldiler. Sendika tabelası coşkulu alkışlar ve "Yaşasın EĞİT-SEN" sloganlarıyla asıldı.

EĞİT-SEN Genel Başkanı İsmet AKTAŞ ve Genel Sekreter Turan GÜNATAY İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şubede 2 gün gözaltında tutulduktan sonra çıkarıldıkları mahkemece serbest bırakıldılar.

EĞİT-SEN resmen kurulmuştur artık. O, eğitim ve bilim emekçilerinin sendikal mücadelesi yolunda tarihi görevinin bilinciyle sorunlarını aşabilecek ve bu konuda üzerine düşen görevleri kararlılıkla yerine getirme çabası içinde olacaktır. Şimdi görev, sendikayı ayakları üzerine oturtmaktır.

Eğitim emekçilerinin geniş katılımını ve sendikalarına kararlı bir şekilde sahip çıkmalarını sağlamak için yoğun çabalara ihtiyaç duyulduğu açıktır. Elbette eğitim emekçileri ve onların dostları bu görevi etkili bir şekilde yerine getireceklerdir. EĞİT-SEN'in kitlesel bir destek bulma ve mücadelesini ilerletebilme çabalarının başarıyla sürdürülebilmesi için kamuoyu desteğine de ihtiyaç vardır. Bu nedenle "kamuoyu oluşturma" çabaları sürekli kılınmalıdır.

İSTANBUL EĞİT-DER 2. OLAĞAN GENEL KURULU.

İstanbul EĞİT-DER 2. Olağan Genel Kurulu 17 Kasım 1990 günü toplandı. Genel Kurul eğitim ve öğretim sorunlarıyla birlikte EĞİT-DER örgütlülüğünü tartıştı. EĞİT-DER'in gerekliliğini önemini ve işlevini vurgulayan Genel Kurul, EĞİT-DER'in kalıcı ve etkin bir örgüt olarak mücadelesini sürdürmesini benimseyerek onun eğitim ve bilim emekçilerinin mücadelesinde önemli bir yer tuttuğunu belirledi.

Eğitim sistemini eleştiren konuşmacılar eğitimin demokratikleştirilmesi için önerilerde bulundular ve bu konuda EĞİT-DER mücadelesi için perspektifler sundular. Eğitimin ırkçı, şoven, asimilasyoncu karakterini vurgulayan konuşmacılar eğitimin bu öğelerden arındırılabilmesi için EĞİT-DER'e ve EĞİT-SEN'le birlikte tüm demokratik kuruluşlara büyük görevler düştüğünü bir kez daha hatırlattılar.

Genel Kurul, Botan'ın insansızlaştırılmasını, Bölgede insan haklarının askıya alınmasını, idamların infaz girişimlerini, hücre tipi cezaevi uygulamalarını protesto ederek, kınanmasını karar altına aldı. Yine, Genel Kurul Kürt Peşmerge çocuklarının eğitim , öğretimi için gerekli olan araç ve gerecin sağlanmasında çaba gösterilmesini ve katkılarda bulunulmasını oy birliğiyle kabul etti.

Gündemindeki konuları görüşüp karara bağlayan Genel Kurul "seçim" maddesine geçti. Seçimler sonucunda UDEP'in yer almış olduğu platform listesi yönetime geldi.

EĞİT-DER'i elbette yeni görevler ve yeni sorumluluklar beklemektedir. Yeni yönetim sorunların üstesinden gelerek EĞİT-DER'i yeni genel kurullara taşıma bilinciyle bu tarihsel sorumluluğun üstesinden gelmeye çalışacaktır.

AZGINLAŞAN DEVLET TERÖRÜ VE MELA İBRAHİM OLAYI

A. BIŞAR

Sömürgeci-faşist rejim 4 Ekim 1990 günü Avrupa Konseyi'ne bildirimde bulunarak, bundan böyle, Kürdistan'da, insan haklarını askıya alacağını açıkladı. Sömürgeci-faşist rejim zaten daha başından beri Kürdistan da askıda olan insan haklarını bu başvurusuyla meşru bir kimliğe sokmak istiyor.

Sömürgeci- faşist rejim ta başından beri sistemli bir şekilde sürdürdüğü devlet terörüne, "Kürdistan'da insan haklarını askıya aldığını" vurgulayan resmi bildirimini de ekleyerek bir dizi operasyon başlattı. Son iki ay içinde de Kürdistan yer yer kaynadı. Tüm Kürdistan'da, hatta Kürtlerin azınlıkta bulunduğu Metropol illerde bile Kürt yurtseverlerine yönelik olarak başlatılan operasyonlar sonucu onlarca insan gözaltına alındı, bir o kadarı tutuklandı. Yakalanan herkes PKK'lı olmakla " suçlanıyor", hemen gözaltına alınıyor, ardından da tutuklanıyor.

Gözaltına alınanların tümünü melalar, şoförler, çobanlar, muhtarlar ve esnaflar oluşturuyor. Melaların suçu " Kürtçülük propagandası yapmak, PKK militanlarına yardımcı olmak. "Şöförlerinki," PKK militanlarına ulaşım kolaylığı sağlamak, çobanlarınki, "kuryelik yapmak", esnafların maddi destek sağlamak," muhtarlarınki de "militanların köylere giriş-çıkışlarını bildirmemek" tir. Elbetteki bunların hepsi bahane ve kılıf. Devlette işin böyle olmadığını biliyor. Ama, işine geldiği gibi gerekçeler uyduruyor. Onların gerçek suçu "Kürt ve yurtsever olmaları", ulusal onurları ve kimliklerine sahip çıkmaları ve ulusal değerlerinden ödün vermemeleri, kitle çizgisinde gelişen ulusal - demokratik taleplerin sempatizanları olmalarıdır. Hepsinin temelindeki suç ise şüphesiz "Kürt" olmaktır.

Sömürgeci rejimin Kürdistan'daki operasyonlarından biri de 1.9.1990 tarihinde Bitlis ilinin Hizan ilçesinde ve köylerinde başladı. Kürdistan'ın genelinde olduğu gibi burada da Özel Tim'in ve devlet terörünün tüm marifetiyle gerçekleştirilen bu operasyon yaklaşık 20 gün sürdü. Operasyonda toplam 19 kişi gözaltına alındı, Bunlar; Seracettin BİNGÖL, İsa ÇAĞLI, Hasan TARHAL, M.Ali KARABAY, Ali İhsan AYAZ, İsa GENCER, Abdullgaffer ÇALKIN, Halil GEZİCİ, Kamil YILDIRIM (Mela), Maşallah ELPE, Ethem ELPE, Maarif KARABAY, Şefik İNAN, Mahmut UĞRUŞ, Cemil ÇAZLAK, Muzaffer BİNGÖL, Mehmet İNAN ve Şahap YILMAZ adlı köylülerdi. Bunların hepsi, Kürdistan'ın diğer yörelerindeki operasyonlarda da ileri sürülen bahanelerle gözaltına alınıp tutuklandılar: Kürtçülük propagandası yapmak ve PKK'ya yardım ve yataklık etmek.

UZKUNDOS KÖYÜ İMAMI MELA İBRAHİM DÖNER

Hizan ve köylerinde başlayan bu operasyon sırasında çevrenin sevilen sayılan insanlarından biri olan Mela İbrahim DÖNER'in tutuklanmaması herkes tarafından merak konusu olur. Yanlız yöre halkı değil, Mela İbrahim'in kendisi de büyük bir merak ve kuşku içindedir.

Mela İbrahim DÖNER Hizan'a yaklaşık 30 km. uzaklıkta bulunan, bir tepenin altında kurulmuş, toprak damlı yoksul evlerden oluşan **Uzkundos** köyü imamı. **Uzkundos** köyü aslında tek bir köy değil. İki köyden oluşuyor; **Uz** ve **Kundos** köyleri bunlar. Bu her iki köy artık içiçe geçmiş bulunuyor. Bu yüzden

her iki köy için **Uzkundos** ismi kullanılıyor. Sömürgeci rejim, tüm Kürt yerleşim birimlerinin isimlerini değiştirdiği gibi bu köyün de ismini değiştirmiş. "**Kayadeler**" ismini vermiş ama, kimse bu ismi kullanmıyor.

Uzkundos köyünün **Uz** tarafından köy camisi var. **Kundos'ta** oturan Mela İbrahim DÖNER bu caminin imamıdır.

Mela İbrahim 1.1.1951 tarihinde Hizan'da doğdu. 1979 yılında Tatvan Lisesi'nden ortaokulu bitirmiş. Sonra Mela olarak **Uz** köyüne atanmış. Mela İbrahim'in kardeşlerinden biri **Ali DÖNER.** 1980 Eylül Darbesinden önce yayınlanan 15 günlük "ÖZGÜRLÜK" gazetesinin Yazı İşleri Müdürlüğü'nü yapmış. Ali DÖNER şimdi yurtdışında. Mela İbrahim, kardeşi Ali DÖNER'den dolayı sık sık gözaltına alınır; geceyarıları evine baskınlar düzenlenir, kendisine ve ailesine baskılar yapılır.

12 Eylül 1980 darbesinden sonra Mela İbrahim **24.10.1980** tarihinde gözaltına alınır. Yine kardeşi Ali DÖNER hakkında sorular sorulur, kendisine insanlık dışı işkenceler yapılır. Camide "Kürtçülük propagandası yaptığı" iddia edilir. Öte yandan bir arkadaşına yazdığı kartta "Mamosteyé Kurdıstan" (Kürdistan Öğretmeni) hitabını kullanması da onun için "suç" delili olarak kullanılır. Mela İbrahim tam bir ay gözaltında tutulur. Amansız işkencelerden geçilir, işkence sırasında tüm tırnakları çekilir. **25.11.1980** tarihinde Mela İbrahim tutuklanarak **2 Nolu Elazığ Cezaevi'ne** gönderilir. Mela Cezaevinde üç ay tutuklu olarak kalır. **5.2.1990** tarihinde serbest bırakılır. **1.4.1981** tarihinde de beraat eder.

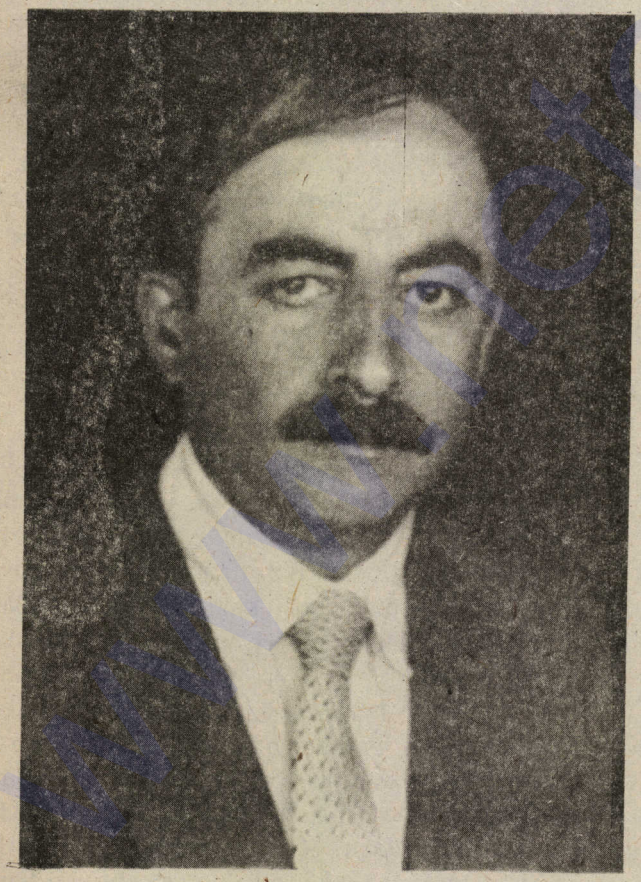

Haince katledilen Mela İbrahim DÖNER

Mela İbrahim tekrar köyüne döner, görevine devam etmeye başlar. Ama onun üzerindeki baskı ve işkenceler bitmemiştir. Evine sık sık operasyonlar yapılır. Kardeşi Ali DÖNER'i sorup, baskı yapar tehditler savururlar. Ali DÖNER'in köye geldiğini; köylülere yiyecek, elbise ve para dağıttığını söylerler. Geceyarıları evine yapılan baskınlar Mela'yı canından bezdirir. Mela bir gün, **Bitlis Jandarma Alay Komutanı**'na kendisi üzerindeki baskılara son vermelerini, kendi yaşamının askerler ve özel timler tarafından zehir edildiğini, böyle sürerse kendini yakacağını" söyler.

Yaşam, böylesi baskı ve işkencelerle sürüp gider. Mela, yaklaşık **20 kez** gözaltına alınır. Her seferinde baskılara, işkencelere ve hareketlere maruz kalır. Kaç kez gözaltına alındığını yakınlarından öğreniyoruz. Çoğu, Mela'nın kaç kez gözaltına alındığını unutmuş bile. Söyledikleri tek şey yörede oluşan en küçük bir olay sırasında bile, Mela'nın hemen gözaltına alındığı gerçeği oluşturuyor.

1.9.1990 tarihinden itibaren Hizan ve köylerinde başlayan operasyon, içinde Melalar'ın da bulunduğu **19 kişinin** önce gözaltına alınmaları ve ardından da tutuklanmalarıyla son bulur. Yöredeki tüm insanlar, sık sık gözaltına alınan Mela İbrahim'in bu kez göz altına alınmamasına şaşırırlar. En küçük bir olayda bile, olayla hiç bir alakası bulunmadığı halde gözaltına alınan Mela İbrahim bu kez gözaltına alınmamıştır.

Yanlız köylüler değil, aynı zamanda Mela'nın kendisi de bu işe şaşmıştır. O günlerde bir arkadaşına "Beni neden almadılar, şaşıyorum" demiş.

Mela'nın gözaltına alınmamasının yarattığı merak yaşanırken, zamanı gelir ve Mela, **27 Eylül** günü Karakola çağrılır. Mela bir kuşku içine girer. **28 Eylül Cuma** günü Karakola gitmek üzere hazırlanır. Fakat günlerden cuma olduğu için cuma nama-

zını düşünerek o gün gitmekten vaz geçer. Köyden Hizan'a gidecek olan dolmuşun sahibiyle karakola haber gönderir, "ertesi gün geleceğini" bildirir.

CAMİYE KADAR GİREN DEVLET TERÖRÜ

Olay sömürgeciler tarafından önceden ayrıntılarıyla hesaplanmıştır. Onların operasyon sırasında Mela İbrahim'i gözaltına almamalarının temelinde de bu yatmaktadır. Onlar Mela için önceden bir tuzak hazırladıklarından onu gözaltına almamışlar, senaryolarını yaşama geçirmeye başlamışlardır.

Aynı gün köyün tüm erkekleri **cuma namazı** için köy camisinde toplanır. Köy halkı namazdayken köye **özel tim** ve **askerler** gelirler. Yanlarında Çoban Ziya KULAÇ vardır. Bu çoban aynı zamanda bir **itirafçıdır.** Zaten köyün iki çobanı bulunmaktadır. Diğer çoban Seracettin BİNGÖL ise operasyon sırasında gözaltına alınmış, ardında da tutuklanmıştır.

Özel Timler ve askerler beraberlerinde Çoban Ziya KULAÇ olduğu halde köye girip camiye yaklaşırlar. Askerler de tüm köyün etrafını sarıp köyü kuşatma altına alırlar. Özel timler camiye girerek " Herkes evine gitsin, biz söylemeyinceye kadar da kimse dışarı çıkmasın, yoksa vururuz" diye bağırırlar. Herkes dışarı çıkmaya başlar. Köy halkı dışarı çıkarken Mela İbrahim'e "Sen Kal" derler. "Sana bir kaç soru soracağız". Mela İbrahim kalır. Herkes dışarı çıkıp camiden uzaklaşmaya başlar.

Yalnızca köyü değil, aynı zamanda camiyi de tam bir kordon içine alan özel tim ve askerler köy halkını evlerine tıkarlar. Tam bu sırada bir silah sesi duyulur. Geri dönüp ne olduğuna bakmak isteyenler zorla durdurularak evlerine götürülürler. Yaklaşık iki saat boyunca kimse camide olup bitenlerden bir haber alamaz. İki saat sonra köye **otopsi heyeti** gelir. Heyetin gelmesiyle birlikte köylüler evlerinden çıkarlar. Savcı, Mela İbrahim'in kardeşi Ömer DÖNER'i çağırtarak "başsağlığı" diler, kardeşinin "**intihar**" ettiğini söyler. Ömer DÖNER itiraz eder. Ama kimse onu dinlemez. Otopsi heyeti, asker ve özel timler, yanlarında itirafçı Ziya KULAÇ olduğu halde köyden çıkıp giderler.

Mela'nın Eşi **Nazder DÖNER** ve köylüler Mela'yı, "caminin girişindeki küçük aralığın solunda, sırtı duvara dayalı, gözleri kapalı, başı ve sırtı kan içinde yığılmış vaziyette bulduklarını" söylüyorlar. Mela'nın yakınları aynı zamanda **Mela'nın sağ elinin başparmağı dışındaki dört parmağının kırılıp,**

Mela İbrahim 'in cenaze töreni

morarmış olduğunu; Mela'nın sırtında ve başında darp izleri bulunduğunu, kurşun izinin şakağında bulunduğunu, ayakkabısının bir tekinin de ayağında bulunmadığını anlatıyorlar.

Köy camisi iki katlı. Altı samanlık olarak kullanılıyor. Üst katı küçük bir giriş aralığı ve büyük bir odadan oluşuyor. Caminin tam altından ve üstünden iki ayrı yol geçiyor.

Mela'nın yakınlarının anlattıkları gözönünde bulundurulunca; **Mela ile Özel timlerin caminin büyük odasında bir süre didiştiklerini, Mela'nın parmaklarının kırılmasının ve darp izlerinin bu sırada oluştuğunu düşünüyoruz. Mela dışarı çıkmaya çalışırken ayakkabısının birini ya düşürmüş, ya da ayakkabısını giymeye çalışırken didişme sırasında ancak birini giymeye fırsat bulabilmiştir. Mela dışarı kaçmaya çalışırken caminin küçük aralığında yakalanmış ve burada kafasına bir kurşun sıkılarak hainice katledilmiştir. Duvardaki kan izleri bu gün de hala, olduğu gibi duruyor.**

Öte yandan Savcı, Mela'nın "intihar etmeden önce bir not yazıp yanına bıraktığını" iddia ediyor. Notu gören yanlızca Mela İbrahim'in Avukatı Şevket Epözdemir. Av. Epözdemir, notta Mela İbrahim'in kendi el yazısıyla "Halkım iki ateş arasında kaldı. Artık bu acıya dayanamayıp intihar ediyorum" diye yazıldığını, notun altında da Mela İbrahim'in isim ve imzasının bulunduğunu söylüyor. Av. Epözdemir'in de belirttiği gibi, özel timler kendilerini doğrulatmak için Mela İbrahim'e bu notu zorla yazdırdılar. Mela'nın parmaklarının da sözkonusu notu zorla yazdırma aşamasında kırıldığı muhtemeldir. Şimdi zorla yazdırdıkları bu notu " İntihar" etti iddiasına dayanak olarak gösterip el-alemi kandırmaya çalışıyorlar.

Av. Epözdemir kendi başvurusu sonucunda el yazmasının adli tıpa göndirildiğini söylüyor. Davanın henüz açılma aşamasında olduğunu belirten Epözdemir; " Davanın açılması için elimizden geleni yapacağız, davanın peşini bırakmayacağız" diyor.

Öte yandan savcının "özel timler caminin içinden geçen yolda yürürlerken, silah sesi duydular. Mela İbrahim DÖNER özel timlerin kendisini almaya geldiklerini sanıp intihar etmiş" iddiası da son derece ilginç. Köyde, **sözkonusu caminin içinden geçen bir yol yok. Caminin avlusu da mevcut değil.** Biri tam üstünde diğeri ise tam altında olmak üzere caminin yanından iki ayrı yol geçiyor. Böyle olunca da özel timlerin caminin içinden geçmelerine olanak yok. Üstelik cami iki katlı. Caminin altından özel timlerin geçtiğini görmek de mümkün değil. Çünkü caminin yollara bakan taraflarında pencere mevcut değil. Böyle olunca da bir yakınının da belirttiği gibi caminin altından 100 kişi bile geçse bunların camiden görülmesi mümkün değil.

Olayın hemen ardından olayla ilgili olarak açılmış bir soruşturma sözkonusu değil. Savcı olay yerinde hiç kimseye soru sorup, Mela'nın neden "intihar" etmiş olabileceğini araştırmamış. Olayın üzerinde özellikle durmamış. Bu da, olayın, daha başından beri, inceden inceye hesaplanıp, uygulamaya konduğunu göstermiyor mu? **Bir savcının görevi,** "Mela intihar etmiş" deyip çekip gitmek midir, yoksa olayı soruşturmak mıdır? Üstelik savcı tüm bunlara rağmen hızını alamayarak Mela'nın eşi ve kardeşini kandırmaya çalışmış ve okuma yazma bilmediklerinden yararlanarak onlara "davacı değiliz" diye bir kağıt imzalatmıştır. Olayın failleri zaten belli olduğundan ve savcının da onları yargılama gibi bir derdi olmadığından, olayla ilgili soruşturmanın olmamasına şaşmamak gerek. Savcının kendisi de Mela'ya karşı tertiplenen bu cinayetin içindedir.

MELA'YA AİT OLDUĞU İDDİA EDİLEN TABANCA

Köylüler ve Mela'nın yakınları "O'nun tabancasının bulunmadığını ve yanında kesinlikle tabanca taşımadığını" söylüyorlar. "Mela'nın **1980'de** tabancasını teslim ettiğini ve o tarihten itibaren de tabanca bulundurmadığını, taşımadığını" ısrarla belirtiyorlar.

Gerçekten de, Mela İbrahim, **7.65 mm. Çapında "Map" yerli yapım tabancasını 13.10.1980 tarihinde bizzat kendisi Nurettin BİLGİN adlı Uzm.j.Kd.Çv. na teslim etmiştir.** Bununla ilgili tutanak, jandarma Alay Komutanlığı'nın dosyalarında, 725 nolu defterde bulunmaktadır.

Mela'nın olduğu ve onunla intihar ettiği iddia edilen tabanca konusunda da savcı, herhangi bir soruşturma yapmamış bulunuyor. Savcı tabancanın kime ait olduğunu, Mela'nın tabancayı nereden getirdiğini kimseye sormuş değil. Bu da savcının zaten tabancanın sahiplerinin kimler olduğunu bildiğini göstermiyor mu? Mela İbrahim'e karşı düzenlenen bu hain senaryoda savcı kendisine verilen rolü acemi bir şekilde yerine getirmiş.

BURJUVA BASININ ÇARPITMALARI VE YÖREYE GELEN HEYETLER

Burjuva basını, Kürdistan'daki tüm olaylarda olduğu gibi, bu olayda da kendisine düşeni yaptı. Sömürgeci-faşist rejimin ekmeğine yağ sürdü. Mela'nın katledildiği günlerde burjuva basını "köy imamı Camide intihar etti" şeklinde haberler dizdiler. Kendileri de olayın suçluları arasına gönüllü olarak katıldılar.

Mela'nın eşi ve iki kardeşi, "HEP, SHP, DYP, SP, TBKP, RP,İHD, Diyanet İşleri, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bitlis milletvekillerine" şu dilekçeyle başvurdular:

28.9.1990 günü Hizan İlçesi Kayadeler (Uskundoz) köyünde Eşim ve Kardeşimiz Köy İmamı İbrahim DÖNER jandarma ve Timler tarafından katledilmiştir.

Bitlis Jandarma Alay Komutanlığına bağlı ekipler olay günü gözaltına alma bahanesiyle köye gelip sorgusuz sualsiz, o sırada camide halka namaz kıldıran köy imamı İbrahim DÖNER'i Camiide alıkoyarak halkı evlerine dağıtıp Köy Camiisi içinde İbrahim DÖNER'İ vurarak ölümüne sebebiyet vermişlerdir.

Akabinde sorumluluktan kurtulmak için olaya intihar süsü verip meseleyi kapatmak istemektedirler. Sizden beklediğimiz bu konuda gerekli duyarlığı gösterip bizleri yanlız bırakmamanızdır.

İlgilerinizi bekler, sorumluların cezalandırılması hususunda gereğini saygıylarımızla Arz Ederiz.

2.10.1990

ADRES :
Kayalar Köyü
Hizan/BİTLİS

Eşi : Nazdar DÖNER
Kardeşi : Şebap DÖNER
Kardeşi : Ömer DÖNER

Bu dilekçenin ardından; SHP, HEP,İHD vb. kuruluşlardan gelen çeşitli heyetler olay yerinde incelemelerde bulundular. Ankara Milletvekili Kamil ATEŞOĞULLARI 10.10.1990 tarihin'de TBMM'de yaptığı gündem dışı bir konuşmada olayı gündeme getirdi. "Mela'nın cami içinde özel timler tarafından öldürüldüğünü" gündeme getiren ATEŞOĞULLARI; "Köylülerin camii terketmesinden hemen sonra enterne edilen bir kişinin intihar ettiğini söyleyen sav inandırıcı değildir. Bitlis'liler buna inanmamaktadır. Son olarak vucudundaki sıyrık ve bereler de bunun intihar etmediğini, önce dövüldüğünü, sonra da tabancayla vurularak öldürüldüğünü göstermektedir. Sayın İçişleri Bakanı eğer bunun açıklık kazanmasını istiyorsa kendilerinden bir isteğim olacak, fethikabir uygulatabilir, balistik inceleme, uzmanlarca yeniden otopsi, tabancadaki parmak izlerinin tesbitini yaptırarak bu konuyu açıklığa çıkartır, yoksa intihar olayı kendi üstünde ve yapanların üstünde kalacaktır. (...) Sayın İçişleri Bakanına düşen bir görev vardır.Bu erdemli yolu izleyip izlememek kendi kararına bağlıdır. Siyasal görevlerde beceriksiz olanların izleyeceği tek bir yol vardır, istifa etmektir" diyerek sözlerini noktaladı.

Aynı gün Meclis'te bir konuşma yapan İçişleri Bakanı Abdulkadir AKSU kamuoyunu tatmin eden, inandıran hiç bir şey söylemedi, ancak bu konuda bilinen gerçek dışı şeyleri tekrarlamakla yetindi.

Olay şimdi dünya kamuoyunun gündeminde. Mela İbrahim olayı, yanlız başına, Kürdistan'daki devlet terörünün bugün vardığı boyutu anlatmaya yetiyor ve artıyor bile.

BERZAN, ZANA, EVİN, CELADET, NEVİN...

Mela İbrahim şimdi Uzkundos'un Kundos kısmının hemen altındaki mezarlıkta yatıyor. Mezarı irili ufaklı siyah taşlarla çevrilmiş. Mezar taşına "**Hoca 1990**" yazılmış. Mezarının üstünde elma dalları ve dallarda da küçük kırmızı elmalar duruyor.

Yanlız Mela'nın köyü değil, aynı zamanda tüm Hizan ve çevre ilçeler yasa boğulmuş. Herkes gururla sözediyor ondan, kahpece katledilmesinin verdiği bir hüzünle ve buruklukla söz ediyorlar. "Bizi yüreği kıvılcımlarla dolu Mela'mızdan yoksun bıraktılar" diyorlar.

Mela'nın babası hala yaşıyor. Adı Tayfur. 80 yaşında. Yaşlılığın ve acının doğal sonucu yüreği burkulmuş, iki büklüm olmuş. Gözleri kanlı kanlı bakıyor çevresine. Mela'nın mezarının hemen başında bir taşın üzerinde söndürülmüş sigara izmaritlerine rastlıyoruz. Anlatıyorlar. Mela'nın babası her gece oğlunun mezarına gelip oturur, saatlerce kendi kendine konuşur, sigara içermiş.

Mela'nın eşi Nazdar. Sararıp solmuş. Ama her Kürt kadını gibi dimdik... Başı dik duruyor. "Mela'nın gözleri arkada kalmayacak" derecesine...

Beş çocuğu var Mela'nın. İkisi kız, üçü erkek. En büyükleri Berzan. Ondan sonra Zana, Evin, Celadet ve Nevin geliyor. Zana'ya kardeşlerinin adını soruyoruz, hepsini sayıyor. Yanlız Nevin'i saymıyor. O'nun ismini söylerken "Kürdistan" diyor "Nevin" yerine.

Onlar şimdi o uzak dağ köyünde babasızlar, ama bir çok şeyi biliyorlar.Yaşam onlara çok şeyi öğretiyor. Berzan, Zana, Evin, Celadet ve Kürdistan; büyüyorlar.

TÜM İNSAN HAKLARI SAVUNUCULARININ, MİLLİYETSEVERLERİN, DİNDARLARIN VE DÜNYA HEYETLERİNİN BU DAVAYA SAHİP ÇIKMALARINI İSTİYORUZ

Yine aynı okurumuzun Mela İbrahim DÖNER'in, ismini vermek istemeyen bir yakınıyla yaptığı röportajı olduğu gibi yayımlıyoruz.

DENG

DENG: *Öncelikle, bize, Mela üzerinde sürekli varolan baskılardan, işkencelerden, ona uygulanan zulümlerden bahseder misiniz?*

YAKINI: Mela'nın Kardeşi Ali DÖNER 12 Eylül öncesi çıkardığı "ÖZGÜRLÜK" gazetesinden dolayı aranıyordu. Ali sonradan yurtdışına çıktı. Şu anda nerede olduğunu bilmiyoruz. 12 Eylül sonrası bu olay üzerine Mela İbrahim tutuklandı. Sonradan ona başka başka "Suçlar" yüklendi. Uzun bir süre Tatvan ve Bitlis'te gözaltında kaldı. Daha sonra Elazığ 2 Nolu cezaevinde yattı. Kendisine büyük işkenceler yapıldı. Bütün işkence biçimleri uygulandı. 20 tırnağını da çektiler ve bütün parmaklarına elektrik verdiler. Bunları biz de gördük. Hatta öldürülünceye kadar da ayaklarını sağlıklı yere basıp yürüyemiyordu.O günden bugüne kadar cahşların ihbarları üzerine defalarca Hizan'a götürüldü. Kendisine işkence yapıldı. Kendisine her seferinde "kardeşinin nerede olduğu " soruldu. "Sen kadeşini evinde saklıyorsun" denildi. Onun cevabı ise "nerede olduğunu bilmiyorum" oldu. Hatta 70 yaşındaki Ali DÖNER adında amcasının oğlunu "kardeşi" diye niteleddiler. Bu gerekçeyle ona işkence ettiler. Bu yetmişlik iltiyarı tanımalarına ve defalarca izlemelerine rağmen ona baskı ve işkence ettiler.

Baharda yine ihbarda bulundular. Şöyle dediler. "Senin Ali DÖNER adındaki kardeşin 40 kişiyle birlikte grup halinde buralara gelmiş; onlar dağda eylem yapıyorlar," sen de onlara yataklık yapıyorsun; yiyecek, içecek, yatak ve malzeme temin ediyorsun. Mela'yı böyle itham ettiler. Baharda timler operasyon yapıp fotoğraf tesbitiyle şüpheli şahıs topluyorlardı. Mela'nın da fotoğrafını çekip, fişlediler. Mela "fişli olduğundan dolayı öldürülebileceğini" söylemişti. Yakalanıp Hizan'a götürülen insanlar milis olmaya zorlanıyordu.

DENG: *Olayın olduğu günü anlatır mısınız?*

YAKINI: Olayın olduğu gün, yani cuma günü Özel Timler yanlarında bir çobanla (bu çoban itirafçıdır) köye geldiler. Köyün erkekleri camideydi. Özel Timler camiye geldiler. Cami yolunu her iki

Mela İbrahim'e karşı son görevlerini yerine getiren yakınları

taraftan kestiler. Askerler de köyün etrafını sardılar. Camideki erkekleri dışarı çıkartıp herkese "evlerine gitmelerini, evlerine gitmez, ya da dışarı çıkarlarsa vurulacaklarını" söylediler. Mela'ya "sen kal" dediler. "Sana bir kaç soru soracağız". Camiden çıkıp az uzaklaşmıştık ki, silah sesi duyduk. Durumu tahmin etmekte güçlük cekmedik.Mela'yı öldürmüşlerdi. Geri dönmek isteyenleri bırakmadılar. Mela'yı öldürüp yanına bir tabanca bırakmışlar, bir yazı yazmışlar ya da zor ve işkenceyle ona yazdırmışlar -orasını allah bilir - 4 saat sonra herkes Mela'nın öldürüldüğünü öğrendi. Savcı geldiğinde, annesi ve babasının yanına gitmesine izin vermediler, ölümle tehdit ettiler. Yanlızca muhtarın gitmesine izin verildi. Muhtar uzun bir süre sonra yanına gitmiş, muhtara "onu sen öldürdün" demişler. Ancak Bitlis'ten gelen bir üsteğmen "Muhtar benimle beraber geldi" demiş, "o vurmadı." Daha sonra "Mela'yı teröristler öldürdü" demişler, sonra da" onun kendisini öldürdüğünü" iddia etmişler.

DENG: *Savcı Hürriyet Gazetesine verdiği demeçte caminin içinden geçen bir yoldan söz ediyor, böyle bir yol var mı?*

YAKINI: Bu aynı zamanda savcının hazırladığı dosyada da böyle geçmektedir. Dosyada "caminin avlusundan bir yol geçtiği, operasyon timinin, aranan sanıkların evine gitmek için caminin içindeki yoldan geçerken onları gören Mela'nın kendi tabancasıyla intihar ettiği" yazılmaktadır.- Caminin içinden geçen herhangi bir yol yok. Sadece caminin tam altından ve üstünden geçen iki ayrı yol var. Üstelik caminin altındaki yoldan 100 insan bile geçse camiden görünmesi mümkün değil. Çünkü cami 2 katlıdır. Caminin yukarısından geçen yoldan da hiç kimse görünmez. Bunda amaç delilleri timlerin lehine çevirtmek ve devletin adının lekelenmesini önlemektir.İnsan haklarıyla ilgili heyet geldiğinde bu tutanakların tamamen devlet yanlısı ve yanlış olduğu anlaşılmıştır.

Bir de önemli bir delil var ki; intihar eden şahsın kurşun sıktığı yerde mutlaka **yanık izi** olur. (Yakından sıkılan, ya da kafaya dayatılarak sıkılan tabancanın yanık oluşturması gerektiği kastediliyor -DENG) Ben kendim kontrol ettim. Vucudunda en ufak bir yanık izi yoktu. Onun intihar ettiği büyük bir yalandır. Onu gözü dönmüş timler öldürdü. O intihar etmedi. Eğer yanık izi olsaydı, belki kurşunun kendisi tarafından sıkıldığı düşünülebilinirdi. Mermi barut dolu, eğer kendisi kurşunu sıkmış olsa mutlaka yanık izi olurdu. Tek bir yanık izi dahi yoktu. Otopsi raporu farklı düzenlenmiş olsa bile ben kendim kontrol ettim. Tek bir yanık izi bile yoktu. Ben bunun şahidiyim.

DENG: *Peki Mela'nın cesedinin ustünde, yani, onun vucudunda başka izler var mıydı?*

YAKINI: Evet vardı. Mela'nın kafasında ve sırtında darp izleri vardı. Kafasını bir duvara vurmuş olacaklar. Ayrıca kendisini bulduğumuzda ayağında ayakkabısının bir teki de yoktu.

DENG: *Mela İbrahim'in yakınları bu olaydan sonra ne gibi girişimlerde bulundular.?*

YAKINI: Mela İbrahim'in eşi ve kardeşi ifade vermek için Hizan'a cağrıldılar. Hizan'a gittiklerinde savcı onlara "siz bu dava için ne diyorsunuz? Bu dava halkla devlet arasındadır. Sizin ülkenizde devletten davacı olan kişi ölüm yoluna gidiyor demektir", demiş. "Durumunuzu değerlendirin. Ne sizin aşiret gücünüz devlet gücüne yeter, ne de erkekliğiniz. Siz deyin tabanca Mela'nındır. Mela intihar etmiştir, biz davacı değiliz. Kabul ediyoruz ki hükümet vurmamıştır." Eşi ve kardeşi kesinlikle red etmişler. Kardeşi 20, eşi 15 yıldır Mela'yı tanıdıklarını, hiç silah bulundurduğunu görmediklerini söylemişlerdir. Savcı ifadeyi, "tabanca Mela'nındır ve Mela intihar etmiştir" şeklinde hazırlayarak onlara imzalatmış.Onların okuma - yazmaları olmadığından ne olduğunu bilemeden imzalamışlar.

DENG: *Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?*

YAKINI: Evet var. Biz tüm değerli insanların, tüm insan hakları savunucularının, tüm din ve milliyetseverlerin ve tüm dünya heyetlerinin bu davaya sahip çıkmalarını istiyoruz. Bahardan bu yana tüm bura halkı şahittir. Halk tarlasını sulayamamıştır. Halk hayvanlarını otlatamamıştır. Hayvanını satıp bir hayvan satın alamamıştır. Halk dağdaki çayırlarını biçememiş ve hayvanları için kışlık ot sağlayamamıştır. Bir alışveriş yapamamıştır. **Halka yaşama hakkı tanınmamıştır.** Halk ölüme, açlığa terkedilmiştir. Herkesi bizim sorunumuzla ilgilenmeye, bize destek olmaya ve hakımızı aramaya çağırıyoruz.

"KİTLELER AYAKLANMADIKÇA KÜRDİSTAN ÖZGÜR OLAMAZ!.."

Bir okurumuzun DENG adına Mela İbrahim DÖNER'in yakın arkadaşlarından bir Mela'yla yaptığı röportajı olduğu gibi yayımlıyoruz.

DENG

DENG: *Siz, Mela'nın yakın arkadaşlarından biri olarak O'nu daha yakından tanıyorsunuz. Bizlere Mela'nın nasıl bir insan olduğunu anlatır mısınız?*

MELA: Mela İbrahim Arkadaş, çok iyi, çok değerli, çok güzel, çok insansever bir arkadaştı. İstediği tek şey tüm dünyada yaşayan mazlum insanların özgür olması, kimsenin zulüm altında olmaması, kimsenin hakaret ve zorbalığa tabi tutulmamasıydı. Ayrıca dünyanın mazlum halklarından biri olan Kürtlerin, Türk Devletinin zulmü altındaki Türkiye Kürdistanı'nın mücadalesinin felsefesini çok iyi biliyordu.

DENG: *Mela İbrahim'in 12 Eylül 1980 faşist darbesinden sonra tutuklandığını öğrendik. Siz Mela'nın bu tutukluluk süresini biliyor musunuz?*

MELA. Mela İbrahim yurtsever, kararlı, mücadaleci bir insan olduğu için **kara 12 Eylül'** de tutuklandı. O'nu önce Nato'ya götürdüler. Nato Tatvan yakınlarındadır. Orada cuntanın gözetimi altında kaldı, daha sonra Elazığ'a sevk edildi. Elazığ'da 2 nolu cezaevinde kaldı, orada baskıyla, işkenceyle, zulümle dolu 3 ay geçirdi.Gözaltındayken de büyük işkenceler altında kalan Mela'nın vücudundaki tüm tırnakları çekilmişti. Tüm bu işkence ve zulümler sırasında O'na "arkadaşların kim" diye soruyorlar, büyük baskılar yapıyorlardı. Mela tüm bu işkencelerden alnı açık ve başı dik çıktı. Kürdistan topraklarına döndü. Bana bir sohbetimizde "Elhamdüllilah değerli arkadaşım, ben hiç bir arkadaşımı Türk cuntasının eline vermedim, o yüzden artık ölüm bile benim için tatlıdır. Ben kara bir alınla Kürdistan topraklarına dönmedim. Benim için en büyük şeref budur" demişti.

Öte yandan Mela İbrahim sık sık kardeşi Ali Döner'den dolayı da gözaltına alınarak, baskı altında tutuldu. Ali için sürekli evine operasyonlar yapıldı. Ona sürekli "Ali'nin nerede olduğunu" soruyorlardı. O ise "Ali'nin nerede olduğunu bilmediğini, 12 Eylül öncesi Antep'te Eğitimi okuduğunu, ondan sonra da kendisinden bir haber alamadığını" söylüyordu. Tabi cahş insanlar, vatan hainleri, bunları ihbar ediyor. Ali evdedir diyorlardı. Bunun üzerine sürekli evine operasyonlar yapılıyordu. Tüm bu baskı ve işkencelerden bıkan Mela, bir gün Bitlis Jandarma Alay Komutanı'na "Benden elini çek. Yoksa tanrı adına yemin ediyorum ki ya sizin Alay Komutanlığınızın önünde, ya Valiliğin önünde, ya da Hizan Karakolu'nun önünde üzerime benzin döküp kendimi yakarım" demişti.

DENG: *Mela'nın öldürülmesinden önceki günlerde kendisiyle hiç oturup sohbet ettiniz mi? Mela'nın kendisinin öldürülebileceğine dair kuşkusu var mıydı?*

MELA: Mela İbrahim öldürülmeden bir gün önce Hizan Karakolu tarafından çağrılmıştı. Mela o gece bana, bu gece yanıma gel de biraz sohbet edelim dedi. O gece bir arkadaşla birlikte Mela'nın evine gittik. İceri girdiğimizde Mela traş oluyordu.

Eşi, Mela'nın karakoldan çağrıldığını bildiği için oturmuş ağlıyordu. O eşine kızdı. "Neden ağlıyorsun" dedi. "Kürdistan'ın özgürlüğü kolay sağlanmayacaktır. Tutukluluk, dayak, gözaltı, ölüm olmadan Kürdistan özgür olamaz." Oturup beraber yemek yedik, çay içtik. Bana da kendisi için üzülüp merak

etmememi istedi. Evden ayrıldığımda benimle vedalaşmaya teşebbüs etti. Ben ona "güzel kardeşim; ben yarın arabanın yanına gelir seni yolcularım" dedim. Ertesi sabah arabanın yanına gitittiğimde Mela'nın da gelmiş olduğunu gördüm. Mela o gün cuma olduğundan dolayı gitmekten vazgeçti. Şoföre "onlara söyle Mela İbrahim bugün hazır değil, yarın gelecek" dedi. O gün biz cuma namazını kılarken, tüfek sesleriyle birlikte, timlerin köye geldiğini öğrendik. Cuma namazından sonra Mela'nın köyde caminin içinde öldürüldüğünü öğrendim. Özel timler telsizle Hizan'a haber vermişler. Gelip soruşturma yapılması için heyet kuruluyor. Savcı ve heyet köye gelip Mela'nın intihar ettiğini söylüyorlar. Bir yazı yazıp başucuna bırakıyorlar. Mela'nın başucuna bir de tabanca bırakıp, tabancanın ona ait olduğunu söylüyorlar. Ben 10-12 yıldır bu insanı tanırım. Hiç silahla dolaştığını görmedim. O silaha **karşıydı. O yanlız insanı değil, herhangi bir canlıyı öldürebilecek her türlü şeye karşıydı. Hiç bir canlının öldürülmesini istemezdi. Kesinlikle silahı yoktu.** O durumda Tanrı savcıyı da şaşırttı. Savcı Hürriyet Gazetesine verdiği demeçte, "güvenlik görevlilerinin köyde başka insanlar için operasyona gittiklerini, Mela İbrahim'le ilgili bilgilerinin olmadığını, caminin içinden geçen bir yolda yürürlerken Mela İbrahim'in görevlilerin O'nu almaya geldiklerini sanarak intihar ettiğini" söyledi. O gün heyet gittikten sonra yapılan keşifte, caminin üstünden ve altından birer yol geçtiği, caminin içinden yol geçmediği tesbit edildi. Bu da gösteriyor ki bunlar daha önceden Mela'yı öldürmek için kararlarını vermişler. Plan ve projelerini bu yönde yapmışlar. Kürt cahşları da bu plan ve projede onlara yardımcı olmuşlardır. Öte yandan köye gelen heyet hiç kimseyi soruşturmaya tabi tutmadı. Mela'nın bir sıkıntısının olup olmadığını, kendisini neden öldürmüş olabileceğini sormadı. Oysa bir çocuğun burnu bile kanasa, bu soruları anne ve babasına, yakınlarına sorarlar. Neden sormadılar? Çünkü olayı tertipleyenler onlardı. Mela'yı onlar öldürmüşlerdi ve bu yüzden kimseye herhangi bir şey sormaya gerek görmüyorlardı.

DENG: *Bu olaydan sonra Mela'nın eşi ve diğer yakınları savcı tarafından hiç soruşturmaya alınmadılar mı? Bu konuda bildiğiniz bir şey var mı?*

MELA: Bu olaydan bir kaç gün sonra savcılık tarafından çağrılan eşi ve kardeşi savcılığa gitmişlerdir. Kendilerine "davacı olup olmadıkları" sorulmuştur. Onlar "davacı olduklarını" bildirmişlerdir. Ancak biz perişan, malsız, mülksüz bir milletiz. Biz bu durumu ispatlayamayız. Size maletmek için yeter delil bulamayız. Savcı da hanımı ve kardeşine " Siz bu davaya sahip çıkarsanız hükümetin elinden çekeceğiniz var. Zararlı çıkarsınız, yollarda perişan olursunuz. Bu dava Diyarbakır'da görülür, çok masrafınız olur. Benim kanaatimce siz silahın O'na ait olduğunu ve intihar ettiğini kabul edin" yönünde telkinde bulunmuştur. Eşi kesinlikle reddetmiş," ben 15 yıldır bu insanın eşiyim. Bu insandan 5 çocuğum var. 12 Eylül öncesinde bir tabancası vardı, onu da hükümete teslim etti. Ondan sonra da hiç silah taşımadı, bulundurmadı." diye konuşmuştur. SHP'den gelen heyete de kardeşi aynı şeyleri söylemiştir. SHP'den gelen heyet savcılık soruşturmasını incelediklerinde, Mela'nın kardeşi ve eşinin sorgudaki ifadelerinin "Silahın Mela'ya ait olduğu, markasının "MAB" olduğu ve Mela'nın bu silahla intihar ettiği" yönünde yazıldığını tespit etmişlerdir. Ne Mela'nın kardeşinin, ne de eşinin okur-yazar olmaması dolayısıyla, bu ifadeler zorla, korkuyla, tehditle kendilerine imzalatılmış ve onların davalarına sahip çıkmamaları için ellerinden gelen her şeyi yapmışlardır.

DENG: *Son olarak şunu soralım, tüm bunlara ek olarak sizin söylemek istediğiniz bir şeyler var mı?*

MELA: Evet var. Mela İbrahim yurtsever, barışçı, kendini halkına adamış yiğit bir insandı. Daima diyordu ki, "eğer Kürdistan özgür olursa, tek bir oğlum olsa da, o oğlumu Kürdistan bayrağının önünde keser, onu Kürdistan'a kurban ederim. Hepimiz şunu çok iyi bilmeliyiz ki, Kitleler Ayaklanmadıkça Kürdistan Özgür olamaz. Bu şekilde mücadelemizi vermeliyiz. Geri gitmemeliyiz. Kürdistan'ı özgürleştirmeliyiz. Zalim, zorba ve sömürgecilerin ellerinden kurtarmalıyız Kürdistan'ı."

Bir de şunu söylemek istiyorum. Bugün Kürdistan'a kan yağıyor, tamamen zulüm ve hakarete uğruyor insanlar. Onlar zulümle egemenliklerini sürdürüyorlar. Dünya yüzünde Kürdistan'a sahip çıkacak kimse yok. 30 milyona yakın Kürt vardır dünya yüzünde. Acaba dünya insanları, dünya insanlık güçleri nerededir? Acaba insan hakları nerede? Eğer insan hakları olsaydı, dünya insanlarının ona sahip çıkmaları gerekirdi. Kürdistan'a bugün uygulananları Yahudiler, Filistin'de uygulamaktadır. Kürdistan'da ta Osmanlılar'dan beri uygulanan bir zulüm politikası var. Diyeceklerim bu kadardır.

"GENÇ KADINLAR SEÇİLEREK TUGAYA GÖTÜRÜLMEKLE TEHDİT EDİLİYOR"

Baki KARADENİZ genç bir gazeteci.Son birkaç yıldır Kürdistan'da fedakarca çalışıyor. Bir çok olayı yakından takip etti, onları kamuoyuna mal etmeye çalıştı. Cizre ve Şırnak'a gidip incelemeler yapan heyetlerde de bulundu. Baki KARADENİZ'le yapılan röportajı sunuyoruz.

DENG

DENG: *Son Cizre ve Nusaybin'e giden heyette kimler vardı?*

B. KARADENİZ: SP. Genel Başkanı Ferit İlsever, İ.H.D. D.BAKIR Şube Başkanı Hatip Dicle, İ.H.D. SİİRT Şube Başkanı Zübeyir AYDAR,D.BAKIR Zıraat Odası'ndan Refik KARAKOÇ, Mimar ve Mühendisler Odası ile D.BAKIR H.E.P. temsilcileri, Batman Petrol-İş Şube Başkanı A. Timurtaş, Af Örgütü Hamburg temsilcisi, Nusaybin SP ilçe Örgütü temsilcisi, yerli ve yabancı basın mensupları.

DENG: *Bu heyet bölgeye hangi amaclarla gitti?*

B.KARADENİZ: Amaç, Botan'da boşalan köylerle ilgili bir inceleme yapmaktı. Botan'da, köylülere uygulanan baskılar, bazı köylerin yakılması, bazılarının topa tutulması, gerilla diye öldürülen köylülerin durumunu incelemek ve olanları ülke ve dünya kamuoyuna açıklamak.

DENG: *Nelerle karşılaştınız, izlenimlerinizi anlatırmısınız?*

B.KARADENİZ: İnsanların direngen olduklarını gördüm. Koruculuk ve ihbarcılığa karşı geliniyor . Sürgün edilmeleri onları ürkütmüyor. Ülke'yi terketmek yerine aynı bölgenin değişik yerlerine yerleşip kalmayı tercih ediyorlar. Sürgün ve göç kadınları da direngen kılıyor. İhbarcılığa ve koruculuğa karşı çıkışları morallerini yükseltiyor. Kiminin çocuk ve eşleri gerilaya katıldığı halde moralleri yerindeydi ve öz olarak direniş bölgeleri terkedilmiyor.

Şırnak'ın 83 köyünden 81'i tamamen, mezralarının ise çoğu boşaltılmış. Eruh'un 106 köyünün yarısından fazlası, mezralarının çoğu boşaltılmış.

Köylerini terketmeye zorlananlar Cizre, Şırnak, Nusaybin, Balveren, Kasrik Boğazı'na; Çaman (Güçlükanat) bölgesinden gelenler ise Dargeçit ve Siirt merkezine yerleşiyorlar.

Şırnak'a bağlı Banibatıya (Güneyce) köylüleri Sarıdallı'ya sürülmüşler. 160 haneli Banibatıya'da 100 ev yıkılmış. Olayı yaşayan bir köylü (Mehmet Coşkun) şöyle anlatıyor: "Sürekli baskı yapıyorlar, köy meydanında toplayıp bizi dövüyorlardı. Her defasında birkaç kişiyi gözaltına alıyorlardı. Batuan Aşiretinin korucuları operasyona geliyorlardı. Dört yıldan buyana köyümüzde 7-8'i çocuk olmak üzere 20 kişi öldürüldü".

Pervari'ye bağlı Omiyanis (Sarıyaprak) köyündeki 70 haneden hiç kimse kalmadı. Köy terk edildikten sonra, topa tutuluyor. Onbin hektarlık orman Goyan Aşireti reisi S.Benek ve adamları tarafından yakılmış.

Geceleri köylüler dövülüyor, çobanlara ekmek götürenlere işkence ediliyor, her baskında ekinler ve arı kovanları tahrip ediliyor, giriş çıkışlar denetleniyor, köylülere "Ya korucu olursunuz yada burayı terk edersiniz" diye baskı yapıyorlar.

Subaylar, "Gönüllü olarak köyümüzü terk ediyoruz" şeklinde yazılı kağıtları köylülere zorla imzalatıyorlar. Her önlerine çıkanı vatan haini diye damgalayabiliyorlar. Köylerini terk edenler çadırlarda yokluk içinde, hastalıklarla iç içe yaşıyorlar.

DENG: *Olup bitenleri bir bütün olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?*

B.KARADENİZ: Toplu göçler bir politika haline getirildi. Zaten 424 sayılı SS kararnamesi de bunu öngörüyor.

Toplu göçler yeni kitlesel hareketlere neden olabilir. İşsizlik ve yoksulluk buradaki insanı devlet için giderek ciddi bir tehlike kaynağı haline getiriyor.

DENG: *Böledeki insanlarımızın ruh halleri hakkında neler söyliyebilirsiniz?*

B.KARADENİZ: Kırdakiler şehirlerdekinden daha militanca tavır takınıyorlar.

DENG: *Ya güvenlik güçlerinin ruh halleri nasıl?*

B.KARADENİZ: Askerler "Bu benim savaşım değil ama mecburuz" diyorlar. Ancak özel timin tavrı değişik. Onlar bölgedeki herkesi düşman kabul ediyorlar. Şenova'da Babatlar, Hakkari bölgesinde Jirkiler, Çaman'da Bahattin Altuğ (Baho Ağa) ve çevresi, Markuvanlar, Goyanların bir kısmı tamamen devletle işbirliği içinde olan aşiretlerdir. Ayrıca Alihan Tatar'ın lideri olduğu Tatarlar Aşireti'de böylesi bir işbirliği içinde.

Eruh bölgesinde tanık olduğum şu olay aşiretlerin ve koruculuğun ulaştığı etkinliği çok iyi açıklıyor. Bir keresinde bir Korucubaşı'nın yanındaki subaya "Sen de apocusun" diyerek kızıp azarladığını, ancak subayın buna karşı birşey diyemediğini kendim gördüm. (X)

DENG: *Körfez krizinin, bölgede son günlerde tırmandırılan devlet teröründe bir etkisi oldumu sizce?*

B.KARADENİZ: Ciddi bir etkisi oldu bence. Birçok halktan insanın bu dönemde öldürülmesi nedensiz değildir. Yüksekova'da (kaçakçı diye) 7, Cizre'nin bir köyünde 1, Siirt'in bir köyünde taranan 4 kişiden 1'i, Dicle'nin bir köyünde 1 kişi öldürüldü. Bunlar krizden sonraki olaylar. Nusaybin Kuruköyü 4 gün boyunda abluka altına alındı. Hergün insanlara özellikle de kadınlara hakaret edildi. Genç kadınlar seçilerek tugaya götürülmekle tehdit ediliyor. Bu yöntemler değişik bütün alanlarda aynı şekilde uygulanıyor.

DENG: *Bu bölgede gazeteci olmanın anlamı nedir?*

B.KARADENİZ: Bölgede bir savaş var ve biz savaş muhabiriz. Bütün gazeteciler güvenlik güçleri tarafından militan olarak değerlendiriliyor. Göz altına alınmalar, takip ve hakaretler sözkonusu. Son dönemde bu tür uygulamalar daha da yoğunlaştı.

DENG: *İyi bir enformasyon bölge için ne ifade eder?*

B.KARADENİZ: Bölge insanına yapılan keyfi muameleleri kısmen önler. İnsan hakları ihlalleriyle ilgili olarak kamuoyunun duyarlılaştırılmasında iyi örgütlendirilmiş bir enformasyon ağının rolü büyüktür.

DENG: *Türkiye'deki basının tavrı nasıl?*

B.KARADENİZ: SS kararnamelerinden sonra bölge ile ilgili pek haber verilmiyor. Basın merkezleri bölgeden giden haberleri Bölge Valisi'nin onaylaması şartıyla yayınlıyor. Basın nerdeyse "Bölge Valiliği'nin haber bülteni" haline gelmiş durumdadır. Bilindiği gibi kararnamede de bölge ile ilgili haberlerin Bölge Valiliği'nin onayından geçmesi şartı koşuluyor.

DENG: *Sol basın üzerine düşeni yapıyormu peki?*

B.KARADENİZ: Bir tedirginlik yaşanıyor. Sol basın için "kapatılma" gibi kaygılar var. Kararnamelerin delinmesi ve etkisizleştirilmesi için daha çok haber ağı oluşturulmalıdır. Güçlü altyapı ve kadrolarla bu iş sağlanabilir. Ve basın taraf olmalıdır, tavrını netleştirmelidir.

DENG: *Duyarlı çevrelere iletmek istediğiniz bir mesaj?*

B.KARADENİZ: Gelsinler bu bölgede nöbet tutsunlar.

DENG: *Teşekkürler...*

(X) Uzungeçit karakol komutanı Yzb. Bestamin Avşar'dır sözedilen subay.

HASAT

Bir avuç tohumduk baharda,
Subaşlarına serpildik
Tarlalara, dağlara.
Gün ışığında soyundu tenimiz,
Rahmet suyunda yıkandık
Ve zemheri ayında
Anadan üryan;
Ay ışığında tarandı saçlarımız,
Kızıl,
Sarı,
Siyah...

Duydular,
Buram buram
Memleket koktuğumuzu.
Köklerimize gömdüler haykırışlarını,
Ve zulüm pusuda..
Öfkeli,
Çırılçıplak bir yalnızlık örtündük,
Karanlığın anası hücrelerde...

Gördüler,
Savaştık, eğilmedik.
Zulüm eden
İnsan öldüren elleri,
Öpmedik.
Dipdiriydik,
Esirgemedik bu canı
Ve titremedik karşılarında,
Hem gülümsedik, kefen altından ...

Bilsinler
Ve dahi ürksünler!
Daha yeşil
Daha sarı
Daha kırmızı;
Bahara tekrar yeşereceğiz,
Dağlarında memleketimin...

N. Nabi CAN

İŞVEREN DİYARBAKIR BELEDİYESİ İŞÇİ HAKLARIYLA OYNUYOR "SENDİKA KİMİN YANINDA?.."

İşveren Diyarbakır Belediyesi ile BELEDİYE-İŞ SENDİKASI arasında bağıtlanan Toplu İş Sözleşmesinden doğan "İşçi Hakları"nın bir kısmı 1 Mart 1990'dan beri içeride tutularak ödenmemektedir.

Diyarbakır Belediyesi işyerlerinde çalışan işçilerin içeride tutulan haklarının ödenmesi konusundaki taleplerine karşı İşveren Diyarbakır Belediye başkanı aşağıdaki açıklamada bulunarak, haklarını almak için direnen işçilere karşı önlem alınmasını Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nden, İl Valiliği'nden, Çalışma Müdürlüğü'nden ve Belediye Meclisi Üyeleri'nden talep etmiştir.

İşveren Diyarbakır Belediye Başkanı Turgut ATALAY'ın bu konudaki 25.08.1990 günlü yazısını virgülüne bile dokunmadan aşğıda olduğu gibi sunuyoruz.

DENG

Belediyemiz işyerlerinde 24.08.1990 tarihinde Belediye-İş Sendikasının teşvik ve tahriki ile 2322 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanununun 25.maddesinin 3.fıkrasında belirlenen Kanunsuz Grev uygulamasına gidilmiştir.

24.08.1990 Cuma gününün gece fazla çalışması ile ilgili olarak, zamanında hazırlanıp başlanmış ön olurda isimleri yazılı değişik birimlerde çalışan işçilerimizin herhangi bir haklı mazeret bildirilmediği halde, işe gelmedikleri tespit edilmiştir.

Takdir edileceği üzere böylesi kanunsuz davranışlarda bulunarak, iş hukukuna ve disiplinine aykırı hareket edenler hakkında kamu hizmetininde olunması nedeniyle gerekli yasal işlemler yapılacaktır.

Ancak, **İstihbar edildiğine nazaran dışardan bir kısım kimselerin de kışkırtmasıyla,** Belediye-İş Sendikası Diyarbakır Şubesi Başkan ve bir kısım yöneticilerinin işçiyi yanlış bilgilendirerek söz konusu olaylara sebebiyet verdikleri kanaati hasıl olmuştur.

Esas itibarı ile, işe gelmeme şeklindeki davranışları kanunsuz grev ve direniş olduğu gibi, ayrıca buna sebep teşkil edecek haklı bir nedenleri de yoktur.

Bilindiği üzere grev sebebi toplu iş sözleşmesinden doğan uzlaşmazlıktan kaynaklanır. Oysa belediyemizde böyle bir husus söz konusu değildir. Toplu İş Sözleşmesi Nisan 1990 tarihinde akdedilmiş ve sözleşme hükümlerinin de idaremizce yerine getirilmektedir. Ancak zaman zaman belediyemiz içinde bulunduğu mali sıkıntılardan, nakit ayarlamalarından ötürü ödemelerde gecikmeler olabilmektedir. Şu ana kadar işçilerimizin ücretleri, sosyal hakları ile ve olağanüstü hal tazminatı ile birlikte sürekli her ay küçük gecikmelerle ödenmiş, hatta bu arada 6272 sayılı yasa gereği ödenmesi gereken ikramiye de ödenmiştir.

Önümüzdeki hafta itibarı ile de nakit durumumuz müsait olduğunda, Ağustos 15'de ödenmesi gereken ücret de ödenecek, işçinin diğer alacakları olan ikramiye ve fazla mesai gibi ödemeleri de imkan ve zaman içerisinde yapılacak, fakat 1990 takvim yılı sonuna kadar 1990 yılına ilişkin tüm alacakları istihkak sahiplerine ödenecektir.

Bu durum hakkında, zaman zaman gerek işçilere gerekse sendikaya bilgi verildiği halde, söz konusu olayları iyi niyet kuralları içinde yorumlamak güçtür.

Kanunsuz grev konusunda işçilere telkin ve zorlamada bulunarak kamu ve belde hizmetlerinin aksamasına sebep verdiği istihbar edilen Belediye-iş sendikası Diyarbakır şubesi Başkan ve bir kısım yöneticilerine uyarılması ve kamu hizmetinin aksamasını önlemek bakımından belediyemize yardımcı olmak için gerekenlere emirlerini bilgilerinize saygılarımla arz ederim.

Turgut Atalay
Belediye Başkanı

Dağıtım:
Bilgi İçin:
Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne
İl Valiliği'ne
İl Çalışma Müdürlüğü'ne
Belediye Meclis Üyelerine

Diyarbakır Belediyesi İşyerlerinde çalışan ve BELEDİYE-İŞ SENDİKASI üyesi olan bir işçi, Toplu İş Sözleşmesi'nin bağıtlandığı 1 Mart 1990 tarihinden beri içeride tutularak ödenmeyen haklar için işveren Diyarbakır Belediye Başkanı Turgut ATALAY'ın işçi haklarını çiğneyen tavrını, SENDİKA'nın olumsuz tutumunu anlatan mektubunu Diyarbakır DENG Bürosu'na gönderdi.

Sendika üyesi işçinin mektubunu aynen yayınlıyoruz.

DENG

1989 yılı itibariyle düzenli olarak alınan, işçilerin gerek maaş gerekse tüm sosyal hakları Mart ayı yani yönetimden sonra vergi iadesi ve diğer tüm sosyal hakları ancak yıl sonunda yani Aralık ayının son haftasında ödendi.Vergi iadesi hariç bu ödeneklerin gecikmesinin nedenini ise Başkan, Fen İşleri Şantiyesi'nde işçilerle yapmış olduğu toplantıda işçilerin fazlalığı, belediye'nin borçları, fazla harcama ve gelen gelirlerin Belediye Kasasına gelmediği açıklanıyordu. Ve 1800 işçinin 1000 tanesi ile daha iyi hizmet verileceğini iddia etti. Ancak üç dört ay içerisinde işçi alımı 450-500'ü geçti. Mart sözleşmesi gelince işçi haklarını yeniden askıya aldı. Gerekçe para yoktur bahanesi ile işçiye en az ücreti vermekti. İşçiler, sendika ile işverenin ilişkilerini bildiği için sendikayı da aşan bir tutumla ortaya çıktılar. İşverenin bütün dayatma ve baskılarına karşı koydular. Her ne kadar işçiler bölge itibariyle ekonomik yönden normal bir sözleşme yaptı iseler de işveren ve sendika ikili oyun oynayarak 12 Eylül dönemindeki sözleşmenin daha gerisinde, işçi için katliam denecek kadar anti - demokratik bir sözleşme imzaladılar.

Sözleşme imzalandığı günden bu yana yani 1 Mart 1990'dan şimdiye kadar biriken haklarımız şunlardır:

1 - 26 Mart 1989'dan 25 Haziran 1990'a kadar olan vergi iadeleri (16ay),

2 - Mart sözleşmesinden doğan bir buçuk aylık fark,

3 - Dokuz aylık mesai fazlası,

4 - İki adet ikramiye,

5 - Doğum, ölüm ve rapor paraları,

6 - Sürekli olarak içeride bırakılan bir aylık maaş.

Yukarıda belirtilen hakların ödenmemesine gerekçe ise, fazla personel ve personelin sağlıklı çılıştırılamaması olarak gösterilmektedir. Tabii ki bu onların iddiaları.

Bize göre bu oyunlar işçiden yana görünüp ancak, sağ gösterip sol vuran sendika ile işverenin tezgahlarıdır. Sözleşmede madde var; ödenmeyen her hak için gündelik yüzde 2 faiz kabul edilmiştir. Buna rağmen bu alacaklar mahkemeye intikal ettirilmedi, vergi iadesi için hiç bir yasal girişimde bulunulmadı. Sendika ve işveren kapalı kapılar ardında yapılan toplandılarda bu haksız uygulamalarını işçilere nasıl yutturacaklarının hesaplarını yapmaktadırlar.

Kurban bayramından bir hafta önce işçi oynanan oyunların farkına vardı. Toplumsal Muhalefet sendika üzerindeki baskılarını arttırınca, sendika başkanı işverene bir aylık maaşla birlikte bir ikramiye vereceksin, aksi halde işçileri çalıştırmam. Bu konuda bütün sendikalar destek verdi, basına açıklama yapıldı. Aynı gün işveren adına sendikaya yakın olan başkan yardımcıları ve meclis üyeleri devreye girdi. Alınan karardan sendika tekrar geri adım attı ve işçiye yanlız maaşlarını aldırttı.Verilen söz en geç 24 Ağustos günü bir sonraki aylık ve yanında bir ikramiye şeklindeydi. Günü geldiğinde tabii ki verilen o söz yerine getirilmeyince işçi sendikaya olan güvenini iyice kaybetti. Bunu fark eden sendika, "ben işçiyi cumartesi ve pazar günü fazla mesaide çalıştırmayacağım" dedi. Aynı gece Belediye Başkanı Fuat ATALAY, özel kalem müdürü Muhlis ve iki yakını ile birlikte sendika Başkanı Vezir'in başına tabanca kabzasıyla vurup 4 yerinden kafasını kıracak şekilde yaraladılar.

Sendika başkanı dövme olayını şöyle anlatıyordu. ATALAY "seni bize uyasın diye getirdik, bize karşı bu davranışta nasıl bulunursun" bu olay üzerine daha önce hak etmiş olduğu maaşı alamayan işçiler sakal bırakma ve cumartesi pazar günleri çalışmama eylemini sürdürdüler. Bunun üzerine işveren yeni yöntem ve arayışlar içerisine girdi. Sakal bırakan işçilere sakallarını kesmeleri için baskı yapıldı. İşçiler cumartesi ve pazar günleri zorla çalıştırıldılar. Birinci haftadan sonra dışarıdan yevmiyeli işçiler çalıştırılmaya başlandı. Daha sonra akıl danışmanları ve geçmiş sözleşmede işçiyi satan sendikanın yol göstericiliği ile vardiya usulu çalışma olanağının olduğu fark edildi ve bu yönteme geçildi. Dolayısıyla işçilerin başlatmış oldukları eylemlilikler sendikanın pasifliği ve tutarsızlığı yüzünden kırıldı. Bunun üzerine şehirdeki diğer sendikaların desteği ve işçilerin kararlılığı ile belediye önünde bir oturma eylemi kararlaştırıldı. Bu durumu fark eden polis belediye önünde bir takım önlemler aldı. Fakat kararlı olan işçiler bu eylemi gerçekleştirmek istiyorlardı. Ancak polisi gören sendika Başkanı Vezir PERİŞAN kendisinin başını çektiği eylemi korkaklığı ve tutarsızlığından dolayı engelledi. Tüm bu baskı ve tehditlere karşın işçiler direnmeye devam ettiler. Ancak sendika geri adım atarak işverenle anlaşıp işçilere sadece bir ay önceki maaşlarını aldırtı.

Sendika Başkanı işçilere bu geri adımın gerekçesini, Vali Cengiz BULUT'un kendisini ve Turgut ATALAY'ı makamına çağırtıp anlaşmalarını önerdiğini, aksi taktirde kendisini içeri attıracağı şeklinde tehdit ettiğini, bu nedenle bu geri adımı korkup kabul ettiğini söylemiş. Eylül maaşlarının en geç 1 Ekim'de verilmesi için ATALAY'a Vali tarafından uyarı yapıldığı, ancak 1 Ekim geldiğinde gerçekleşmediği görüldü. Bu olay üzerine iki saatlik işi durdurma eylemi gerçekleştirildi. Bize göre gerek sendika yönetimi ve gerekse işveren sendikayı ve işçiyi kendilerine paravan olarak kullanıp kişisel çıkar uğraşısı ve ikili oyunlarla binbir türlü hesap peşindedirler.

DERSÊN ZMANÊ KURDİ • BARAN

Kürtçe Dil Dersleri

IX

MALA ELO/2

Çêlekek me, çar mih û sê bızınê me hene. Dayık wan dıdoşe û şirê wan dıke mast. Jı mast rûn û penir çêdıke.

Em zaro, têri xwe şir û mast, rûn û penir naxwın. Jı ber ku bavo wan dıbe lı bajêr dıfroşe, jı me ra tışt-mışt dıkıre.

Kerek me ji heye, Bozê. Em genım û ceh lê bardıkın û dıbın êş. Aş lı jêri gund e, aşê avê ye.

Xwarına me, pırani, nan û dew, nan û sawar e. Pivazên me ji kêm nabın. Çend mırişkên me ji hene; ew hêkan dıkın. Lê bavo, pırcaran wan ji dıbe, dıfroşe.

Ez jı goşt pır hezdıkım, lê em salê carê yan du caran goşt dıxwın; kingê pezê ciraneki nexweş dıbe...

Ga	: *Öküz*	Jı ber ku	: *Çünkü*
Çêlek	: *İnek*	Kêm	: *Eksik*
Mih	: *Koyun*	Bırın	: *Götürmek*
Bızın	: *Keçi*	Frotın	: *Satmak*
Dotın	: *Sağmak*	Genım	: *Buğday*
Şir	: *Süt*	Ceh	: *Arpa*
Mast	: *Yoğurt*	Vexwarın	: *İçmek*
Rûn	: *Yağ*	Bar	: *Yük*
Penir	: *Peynir*	Barkırın	: *Yüklemek*
Kırın	: *Yapmak*	Aş	: *Değirmen*
Têr	: *Tok*	Pırani	: *Çoğunluk*
Têri xwe	: *Doyunca*	Çêkırın	: *Meydana getirmek, yapmak*
Nan	: *Ekmek*		
Dew	: *Ayran*		
Sawar	: *Bulgur*	Av	: *Su*
Hêk	: *Yumurta*	Ciran	: *Komşu*
Ard	: *Un*	Nexweş	: *Hasta*
Tıcar	: *Tüccar*	Anin	: *Getirmek*
Pırcaran	: *Çoğu kez*	Tışt	: *Eşya, şey*
Goşt	: *Et*	Tışt-mışt	: *Birşeyler*
Hezkırın	: *Sevmek*	Hoste	: *Usta*
Pez	: *Koyun-keçi*	İro	: *Bugün*
Ber	: *Ön, ürün*	Pivaz	: *Soğan*

Dotın fiilinin geniş (ve şimdiki) zamanı:

Ez dıdoşım	Em dıdoşın
Tu dıdoşi	Hûn dıdoşın
Ew dıdoşe	Ew dıdoşın

Elif mangê dıdoşe

Dayik bızınê dıdoşe
Em dıçın pêz dıdoşın.

Olumsuzu:

Ez nadoşım, tu nadoşi, ew nadoşe, em nadoşın...

Kırın (yapmak) fiilinin geniş (ve şimdiki) zamanı:

Ez dıkım	Em dıkın
Tu dıki	Hûn dıkın
Ew dıke	Ew dıkın

Mırişk hêk dıkın
Dayik şir dıke mast
Aş genım dıke ard

Olumsuzu:

Ez nakım, tu naki, ew nake, em nakın...

Çêkırın (yapmak, maydana getirmek, onarmak) fiilinin geniş (ve şimdiki) zamanı:

Ez çêdıkım	Em çêdıkın
Tu çêdıki	Hûn çêdıkın
Ew çêdıke	Ew çêdıkın

Dayik jı şir rûn û penir çêdıke.

Em jı hêkan xwarınê çêdıkın.
Hoste dıwêr çêdıke.

Olumsuzu:

Ez çênakım	Em çênakın
Tu çênaki	Hûn çênakın
Ew çênake	Ew çênakın

Bırın (götürmek) fiilinin geniş (ve şimdiki) zamanı:

Ez dıbım	Em dıbın
Tu dıbi	Hûn dıbın
Ew dıbe	Ew dıbın

Bavo rûn û penir dıbe bajêr.
Ez pêz dıbım çiya.
Ew genım û cêh dıbın êş.

Olumsuzu:

Ez nabım, tu nabi, ew nabe, em nabın...

Frotın (satmak) fiilinin geniş (ve şimdiki) zamanı:

Ez dıfroşım	Em dıfroşın
Tu dıfroşi	Hûn dıfroşın
Ew dıfroşe	Ew dıfroşın

Bavo rûn, penir û hêkan dıfroşe.
Axa genım dıfroşe.
Tıcar solan û cêw dıfroşın.

Olumsuzu:

Ez nafroşım, tu nafroşi...

Kırîn (satın almak) fiilinin geniş (ve şimdiki) zamanı:

Ez dıkırım	Em dıkırın
Tu dıkıri	Hûn dıkırın
Ew dıkıre	Ew dıkırın

Olumsuzu:

Ez nakırım, tu nakıri....

Em şêkır û çayê dıkırın.
Bajarî avê dıkırın.

Elo, qelem û defterên xwe dıkıre.
Perê mın tune, ez goşt nakırım.

Xwarın û vexwarın

Kingê ez birçi dıbım, nin dıxwım; kingê ti dıbım, avê vedıxwım. Meriv tım dıxwe û vedıxwe.

Nan, hêk, goşt, tıri, rûn û penir tên xwarın. Av, şir, dew, şerav, çay û qehwe tên vexwarın. Cıxare tê kışandın. Bavê mın cıxarê dıkışine. Ez pıçûk ım cıxarê nakışînım.

Xwarına feqiran nan û dew e. Xwarına dewlemendan tore-tore ye. Perê wan pır e, ew têri xwe rûn û hungıv, goşt, fêki û şirani dıxwın.

Birçi	: *Aç*	Tore-tore	: *Çeşit-çeşit*
Ti	: *Susuz*	Hungıv	: *Bal*
Cıxare	: *Sigara*	Fêki	: *Meyve*
Kışandın	: *Çekmek.*	Şirani	: *Tatlı*
Qehwe	: *Kahve*	Makine	: *Makina*
Bar	: *Yük*	Gundi	: *Köylü*
Mêvan	: *Misafir*	Tırş	: *Ekşi*
Şerav	: *Şarap*		

Barkırın

Em kera xwe bardıkın dıbın êş.
Ciranê me fêkiyên xwe lı makinê bardıkın dıbın bajêr.
Dewlemend barê xwe lı feqiran bardıkın.

Hezkırın

Ez jı xwendinê hezdıkım.
Dersdarê me jı mın gelek hezdıke, jı ber ku ez xweş dıxebıtım.
Tu jı goşt pır hezdıki?
Gundi jı axê heznakın, ew ne merivek baş e.
Kurd jı pivazê gelek hezdıkın.

Ne olumsuzu, bir sıfattan önce gelirse onu olumsuz yapar:

Ew merivek baş e.
Ew merivek ne baş e.

Tıri şirin e, ne tırş e.
Dew ne şirin e, tırş e.

Olumsuzlama nine ile de yapılır.

Dew şirin nine.

Ödev:

1) Dotın, çêkırın, bırın, frotın, kırın, barkırın, hezkırın fiillerinden üçer cümle kurunuz.

2) Bılınd, nızm, fireh, teng, jêr, jor, şirin, tırş sözcükleriyle olumlu ve olumsuz cümleler kurun.

Vexwarın

Ez ti me avê vedıxwım.
Zaro, çıma şir venaxwe?
Tu dêw vedıxwi?
Mêvan çay û qehwê vedıxwın.

Kışandın

Ker barê xwe dıkışine dıbe êş.
Tu cıxarê dıkışini?
Na xêr, ez cıxarê nakışînım.

Ödev:

Vexwarın, xwarın ve kışandın fiillerinin geniş zaman çekimini yapın ve cümle içinde kullanın.

Bûn (olmak) fiilinin şimdiki (ve geniş) zamanı:

Ez dıbım	Em dıbın
Tu dıbi	Hûn dıbın
Ew dıbe	Ew dıbın

Olumsuzu:

Ez nabım, tu nabi, ew nabe, em nabın....

Not:

1) Bûn (olmak) fiilinin şimdiki (ve geniş) zamanı, bırın fiilinin şimdiki (ve geniş) zamanıyla aynıdır.

2) Bûn fiilini Türkçede *"dır"*, *"idiler"* takılarının işlevini gören Kürtçedeki daha önce gördüğümüz "bûn" fiiliyle karıştırmayalım.

Örnek:

1. Bûn fiiline örnek:

Pez nexweş dıbe: Koyun hasta olur.
Pivaz kêm nabe: Soğan eksik olmaz.

2. Bûn fiiline örnek:

Ez ım	: Benim
Ez bûm	: Ben idim
Ew pivaz e	: O soğandır
Ew pivaz bû	: O soğandı.

– SÜRECEK –

GOTINÊN PÊŞİYAN

Berhevkar: B. ZINAR

- Av ronahi ye, jı avê netırse.
- Av zane, bın wi da çı heye.
- Ava bın kayê.
- Ava birê, bı birê tahl e.
- Avabûna malan, destê jınên çê da ne.
- Ava gur netırse, jı ava nerm bıtırse.
- Avaya gunda, jı beraya rêya va kıvş e.
- Ava mıriya, nerıjine nava deriya.
- Ava rıjyayi, nayê berhev kırın.
- Ava xwesti, nakeve hesti.
- Av ku avête ser seri, çı buhustek çı du buhust.
- Azaya bı tırs, bıla qe tune be.
- Azadi, fırehiya dınyayê ye.
- Azadiyê bêtır, tıştek gıranbıha nine.
- Berxa ku xwedê xweyi kır, gur naxwe.
- Berxê nêr, jı bo kêr.
- Berxên pır, jı mihên pır ın.
- Berxti têr şir ne xwar, kavırti têr naçêre.
- Beq nequre, wê bıdıre.
- Behsa gur dıkın, gur hazırın.
- Betali, xırabmali.
- Beq çıqas kok dıbe, qûn ewqas lê qalın dıbe.
- Bextê dê, cıhêzê qizê.
- Bextê feqira hebûya, cotê wan dı axa nerm da nedışkest.
- Bextê reş, mırova dıke nexweş.
- Beza hespê, namûsa siwar e.
- Beza mırişkê, hetani kadinê ye.
- Bıbe mal ava kıri, nebe mal xırab kıri.
- Bı bendê xelqê, nekeve birê.
- Bawer nedıkır mêr bıke, mêr kır dewa malheyşteka dıke
- Bıçûk bıçûkti, mezın mezınti.
- Bıçûk ku gora mezına nekın, wê lıngê wan tımi kewıra bıkevın
- Bıçûkê malê, seyê malê ye.
- Bıçûk lı ciyê xwe, mezın lı ciyê xwe.
- Bıçûkê malê, gula salê.
- Bıde nıtırse, bıstine şerm neke.
- Bı darê zorê, tu tışt nayê pêş.
- Bı derziyê, bir nayên kolan.
- Bı dest bıke, bı dev bıxwe.
- Bı dina bışêwıre, lê bı aqılê xwe bıke.
- Bı dılê mezına bızewıce, bı dılê bıçûka hezbıke.
- Bı destê xwe, mala xwe xırab dıke.
- Bı destê namerda neçe, bıla av te bıbe.
- Bı derziyê neçe ser şûjınê.
- Bı devê seyek, behr nayên herımandın.
- Bı gulek, bıhar nayê.
- Bı ewtina seyan, karwan ji rêya xwe namine.
- Bı gorê lıhêfê, lıngê xwe dırêj bıke.
- Bıhar û havin rez, zıvıstanê ji pez.
- Bıhar hat rakırın, payiz hat dakırın.
- Bıhar hat, zıvıstan hılat.
- Bıharê xwe bırçi nehêle, payizê dereng nekeve.
- Bı kevçi berhev dıke, bı hesıkê belav dıke.
- Bı kerê nıkare, dıbeze kurtanê.
- Bı kulmê neçe ser dırêjê.
- Bıla bextê mırov hebe, çavê mırov tunebe.
- Bıla mêr bı destê mêra werın kuştın, ne bı destê qelsemêran.
- Bılbıl bı deng ê xwe, mêrxas bı cengê xwe.
- Bılınd fıri, nızm ket.
- Bı naneki, mırov nandar nabe.
- Bı nermi mar jı qulê tê kışandın.
- Bihna dê, tê jı xaltiyê.
- Bihna kız, tê jı mala dız.
- Çêjıkê mera, bê jar nabe.
- Çêlekek bı şir, jı deh mihê bêşir çêtır e.
- Çêlekek qûnek, navê garana gundek xırab dıke.
- Çêre çıqas nerm bıbe jı, dı bınê kevıra da nasekıne.
- Çem jı kaniyan çê dıbe.
- Çavê kor tune, lê bextê kor heye.
- Çı bêji ji, lı bejna siwarê mın tê.
- Çı were reşandın, ew tê hıldan.
- Çılê reş, debarê xılas dıke lı gayê beş.
- Çiya tune, rê pê nakevın.
- Çıqas dıbi mir, xwe neke jı bir.
- Çıqas sax bımini, ewqas ecêba bıbini.
- Çıra kesi, heta destê sıbê naşxule.
- Çıra derewçiya, heta razanê ye.
- Çıvikek gırti, jı qazek çolê çêtır e.
- Çiyayê bê gul, weke insanê bê dıl.
- Çiya rastê çiya nayên, lê insan rastı insanan tên.
- Çû heyfa bavê, qorıka dê da ser.

CANA MIN

Ez te merheze dıkım her dem cana mın!
tu jı fıkra mın der nayi,
pır û pır bériya te dıkım,
bé te sebr û tebata mın nayé
Wek xwin û goştın em, jı hevdû nabın.

Ez te merheze dıkım...
car, bé lept dıbım,
çavén mın dı ser dınéda dıxwışın,
jı do téme iro, şevé nivé şeva
bı heft xewna, bı terame,
navé te ban dıkım.

Pırs dıkım, bersiv dıdım,
gelek dergel lı seré mın hatıne...
rudıném tehna xwe dıdım do, lı do guhdari dıkım
lı çend waré dıné çendık cara
ku cıvin gıre gır, bı bébexti û vır,
şéwr û mışéwre, şehin mézın,
şûn danin heq parkırın.

Cana mın!
Tu cardın dı zuxrén dılé mınva keti
Wek sıtérkeké kûr, cergé mın çar kırın.
Tu zani cana mın, ev biranin
disa nérsa mın dıjwar kırın
pır sozret xefkırine, dı zıké diné da

dé seré rımé xwe léxım bıdırım
û nerındiya tım bıkım der
tiréja tavé berdım ser
paşé
radım mılé xwe
bımalım dılé xwe,
halé te xırabe cana mın, ez zanım
édi wıha nabe.

Gundino, cinarno
gazın, lome jımın nekın, mın dıvé bı dosti
yara xwe bıstinım.
lé bı qeşmera ra dosti nabe,
ezé lezbıkım bılezinım
bıgıhéjım eşir û malbatén Kurdan lı hev binım.
rahéjım ser dıja
cana xwe bıgrım
lı sıyaré kıhélek kumeyt bırevinım.

xéliyek kesk û zer
bı ser ruké yara xwekım
û ezé zengû dım hespé xwe
lı bırga bıruské bıfırinım
xwe lı gundé eviné Cızira Botan bıgıhinım
ezé dawetek rastkım û ziyafetek rastkım
gazikım çar doré dıné
ezé hemi dengbéj û bılûrvana bıwérinım.

ezé Berûyin jı her welatan lı yara xwe bıcıvinım
hiv û rojé lı seré yara xwe bıgrım
yara xwe kıldım
desté yara xwe hınekım.
ezé sıngé cana xwe jı belga gulé bıxemılinım
û ezé rakım govendé berbû û dawetiya
seré govendé Memé Alan
gula govende Zin'a Zédan
paşé ezé bıgrım desté yara xwe binım
lı orta govendé
xéliya ruké cana xwe vekım
û navé cana xwe deherkım
cana mın,
jiyana mın
Kurdıstan'a mın.

Çiya SİPAN

MÛSİQ - Müzik

FERHAD

DILO İŞEV LI KU ME

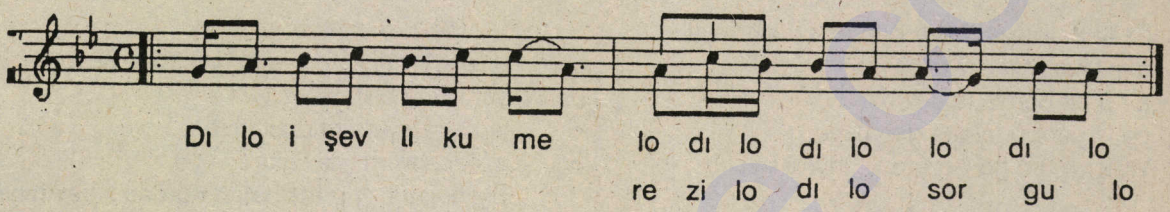

DILO İŞEV LI KU ME

Dılo işev lı ku me,
Lo dılo, dılo, lo dılo,
Dılo işev lı ku me,
Rezilo dılo, sor gulo.

Ser pıreka Pasinê,
Lo dılo, dılo, lo dılo,
Ser pıreka Pasinê,
Rezilo dılo, sor gulo.

Deng tê dengê yasinê,
Lo dılo, dılo, lo dılo,
Deng tê dengê yasinê,
Rezilo dılo, sor gulo.

Dılo işev lı ku me,
Lo dılo, dılo, lo dılo,
Dılo işev lı ku me,
Rezilo dılo, sor gulo.

Ser pıreka Pılûrê
Lo dılo, dılo, lo dılo,
Ser pıreka Pılûrê,
Rezilo dılo, sor gulo.

Deng tê dengê bılûrê
Lo dılo, dılo, lo dılo,
Deng tê, dengê bılûrê,
Rezilo dılo, sor gulo.

Dılo işev lı ku me,
Lo dılo, dılo, lo dılo,
Dılo işev lı ku me,
Rezilo dılo, sor gulo.

Ser pıreka Temranê
Lo dılo, dılo, lo dılo,
Ser pıreka Temranê,
Rezilo dılo, sor gulo.

Deng tê dengê tembûrê,
Lo dılo, dılo, lo dılo,
Deng tê dengê tembûrê,
Rezilo dılo, sor gulo.

PÊKENİ - Fıkra

MESELA PİRA FAT

Lı gundeki yek pirık û yek ji lawé wi hebû, çend ji pezé wan hebun. Roki mırovek hat û got, piré tu çend pezan bıdi mın ez xwedikım bı nivi. Pirıké got başe, rabû pénc pezé xwe da mırov bı nivi. Mırové wé pezé xwe gırt û çû.

Çend sal derbas bû. Roki piré got lawémın ka rabe here ba wi mırovi, pezé me péra parke û hısé me bıgre werine. Kuré piré rabû yek lıva, yek lıwa riyek gelek dıréj çû ba mırové xwe. Mırov lı ba deri xwe şemırandıbu û desméj dıgırt. Dit ku lawé piré jıwéda té. Rabû berpé hat û got, tu lawé pira Fat'i? (Navé piré Faté bû). Lawé piré got é, é walle. Mırov got tu jı bona pénc kıroçé xwe hati? Lawé pire got é, é walle.

Mırov got: Peza xışt, guri kuşt
Peza kır, bıxweve mır
Peza ali, me kır qeli
Peza sor, me şıvan ra da cotek sol.

Peza bel'a bel'ani, çındık da seré xani, zaroké gundiyan keftanoké çavé wiyé çepéve dani, çavé rastéda der ani, me wi şerjékır, gundiyan lehev xıstıbûn me goşté wi pé gundiyan lıhev ani, me posté wi ji, sal gıranbûn, me da hebé kéra kalani, pé pıncaré der ani, ka derxe heqé dusal û niv şıvani.

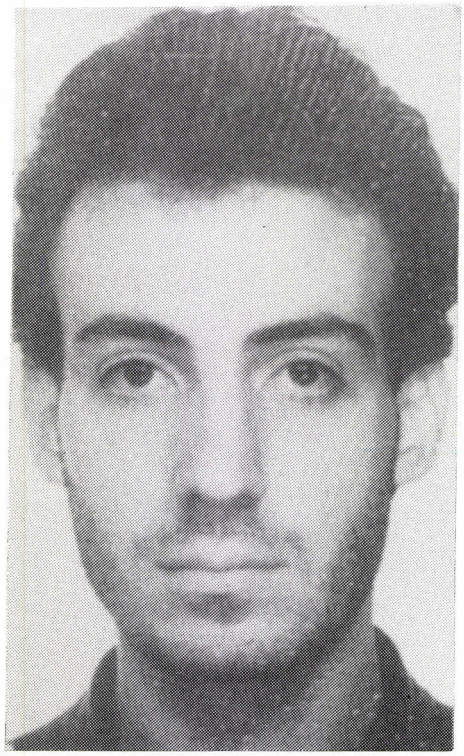

AZAD ACAR
(1.11.1966 - 18.8.1990)

Değerli İnsan, Dostumuz, Kardeşimiz;
Demokrasi ve İnsan hakları Yolundaki
Mücadele arkadaşımız;
Sayın ZİYA ACAR'ın
Oğlu; AZAD ACAR'ın acı haberini
Derginizden öğrendik. Acımız sonsuzdur.
Halkımızın umudu gençlerimizden;
AZAD ACAR'a rahmet ve bütün aileye ve dostlarına;
Başsağlığı dileriz.

Musa ANTER
Tarık Ziya EKİNCİ
Yaşar KAYA
Yavuz ÇAMLIBEL
Yılmaz ÇAMLIBEL

" Neye yarar bıçağa değmeyen bilek
Sevgiye ve kurşuna açılmayan yürek"

Şoreşgerê hêja METİN AKSOY
24.10.1980'da lı zındanên kolonyalist û faşi a Tırk, bı tekoşeri berxweda û bı işkencê û xwinxwari hate kuştın.
Lê belè Wi tırs û xof kıre dilê dıjmın û bı qirin got:

BERXE NER JI BO KER

Ev jiyana Wi a berxwedani û wek şirê dayikan zelal, bu sımbola rızgari û azadiya Kurdıstan.
Sılav û rumet jı berxwedana tera.

Ali Kandemir

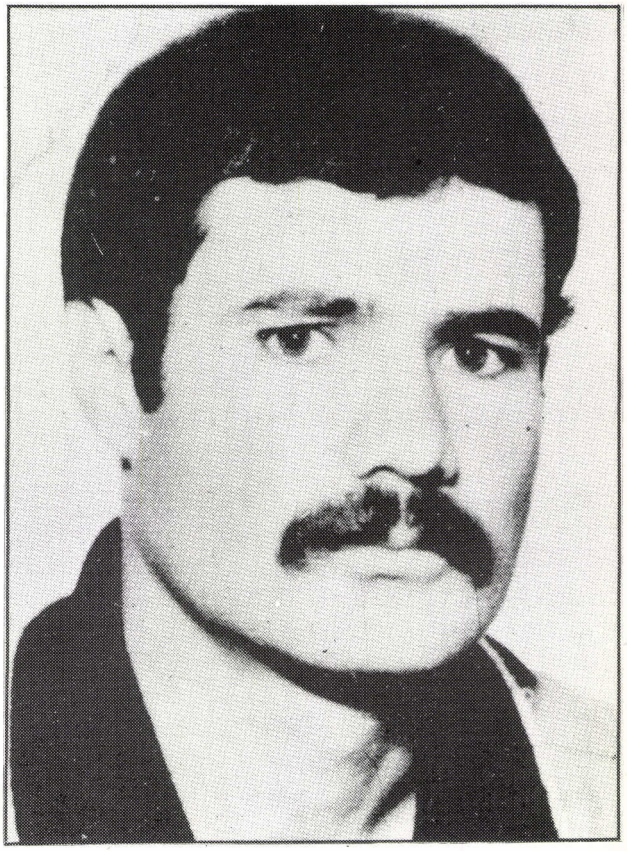

www.netewe.com

HAYIR!
İDAM ve
Sürgünlere HAYIR
BOTAN'I
İnsansızlaştırmaya HAYIR
HAYIR